

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**OSMAN BALCIĞİL'İN BİYOGRAFİK ROMANLARININ
TAHLİLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Buse BOLULU DEMİR

DİYARBAKIR- 2025

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**OSMAN BALCIGİL'İN BİYOGRAFİK ROMANLARININ
TAHLİLİ**

**HAZIRLAYAN
Buse BOLULU DEMİR**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mustafa YİĞİTOĞLU**

DİYARBAKIR- 2025

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

Buse BOLULU DEMİR tarafından yapılan “*Osman Balcıgil’in Biyografik Romanlarının Tahlili*” konulu çalışma, jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesinin

<u>Ünvanı</u>	<u>Adı Soyadı</u>
---------------	-------------------

Başkan: Prof. Dr. Abdulbasit SEZER

Üye: Doç. Dr. Ulaş BİNGÖL

Üye: Prof. Dr. Mustafa YİĞİTOĞLU

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 26/12/2025

Yukarıdaki bilgilerin doğru olduğunu onaylarım.

26/12/2025

Doç. Dr. Sadreddin TUSUN

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

(MÜHÜR)

BİLDİRİM

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi DÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Buse BOLULU DEMİR

26 / 12 / 2025

ÖN SÖZ

Hayatın her alanında olduğu gibi edebiyat alanında da insanı ve toplumu anlamamanın yolları biyografiden ve biyografik romandan geçmektedir. Manevî değerlerle yüklü olan insan, edebiyatın kaynağını oluşturmaktadır ve bu sebepten dolayı biyografinin ve biyografik romanın da önemli bir ögesidir. Biyografik roman türünün son dönemlerde öne çıkan ismi Osman Balcıgil, Türk edebiyatında önemli bir yer edinmektedir. Yazarın ortaya koyduğu eserler, gittikçe değeri artan biyografik roman türünün gelişmesine ve ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Yerel kaynaklarda biyografik roman türü hakkında mevcut bilginin yeterli olmamasından ve yazar Osman Balcıgil'in biyografik romanları ile birlikte mevcut türün gittikçe artan öneminden kaynaklı olarak bu çalışma hazırlanmıştır.

Osman Balcıgil'in Biyografik Romanlarının Tahli adlı çalışmada, Osman Balcıgil'in altı biyografik romanı ile gençler için düzenlediği üç biyografik romanı olmak üzere toplamda dokuz biyografik roman incelenmiştir. Gençler için düzenlenen biyografik romanlar ayrı bir başlık olarak ele alınmayıp ilgili romanların altında incelenmiştir. Özellikle muhteva, biyografik unsurlar ve konunun daha iyi anlaşılması amacıyla biyografinin diğer disiplin dalları ile olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışma esnasında, eksik kalan ve merak edilen hususlara dair sorular hazırlanıp Osman Balcıgil ile röportaj yapılmıştır. Bağlamın etkisini artırmak amacıyla romanların sonuna konuyla ilgili görseller eklenmiştir. Bu çalışmada, biyografik roman türünün tarihsel süreci ile birlikte tüm özellikleri incelenmiştir. Tarihsel arka planın önem arz ettiği bu türde, olayların daha iyi kavranması için tarihî kaynaklar ayrıca okunmuştur.

Her daim Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün izinde yürümeye devam ederek özgürce düşüncelerimi açıklayabildiğim ülkemde tez yazma şerefine nail olduğum için çok mutluyum. Bir kadın olarak akademik camiada ismimin var olması benim için çok gurur verici bir duygudur. Bu amaçla tez yazım sürecimde desteğini esirgemeyip fikirleri ve eserleriyle bana yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Mustafa YİĞİTOĞLU'na çok teşekkür ediyorum. Benimle iletişim hâlinde olup evine davet eden ve röportaj teklifimi kırmayan Sayın Osman BALCIGİL'e minnetlerimi sunuyorum. Stresli ve yoğun geçen tüm süreçlerimde her daim yanımda olup desteğini bir an olsun esirgemeyen sevgili eşim Hayri Emrah DEMİR'e ve canım aileme sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum.

Buse BOLULU DEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
RESİMLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	4
1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	5
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	6
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. BİYOGRAFİ TÜRÜNÜN ÖZELLİKLERİ	8
2.2. BİYOGRAFİNİN DİĞER DİSİPLİNLERLE İLİŞKİSİ.....	13
2.2.1. <i>Biyografi-Tarih İlişkisi</i>	14
2.2.2. <i>Biyografi-Sosyoloji İlişkisi</i>	16
2.2.3. <i>Biyografi-Psikoloji İlişkisi</i>	17
2.2.4. <i>Biyografi-Edebiyat İlişkisi</i>	20
2.3. BİYOGRAFİK ROMAN VE TARİHSEL GELİŞİMİ	21
3. YÖNTEM	29
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	29
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	29
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	29
4. BULGULAR.....	30
OSMAN BALCIGİL’İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE BİYOGRAFİK ROMANLARI	
4.1. OSMAN BALCIGİL’İN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ	30
4.2. BİYOGRAFİK ROMANLAR VE ÖZETLERİ.....	31

4.2.1. <i>Ela Gözlü Pars Celile</i>	31
4.2.2. <i>Yeşil Mürekkep</i>	33
4.2.3. <i>İpek Sabahlık</i>	35
4.2.4. <i>Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale</i>	37
4.2.5. <i>Kızıl Çengi</i>	39
4.2.6. <i>Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım</i>	41

BİYOĞRAFİK ROMANLARIN TAHLİLİ

4.3. ELA GÖZLÜ PARS CELİLE	44
4.3.1. <i>Şahıs Kadrosu</i>	45
4.3.2. <i>Olay Örgüsü</i>	46
4.3.3. <i>Zaman</i>	50
4.3.4. <i>Mekân</i>	51
4.3.5. <i>Dönemin Zihniyeti</i>	53
4.3.6. <i>Dil ve Anlatım</i>	57
4.3.7. <i>Muhteva</i>	59
4.3.8. <i>Biyografik Unsurlar</i>	68
4.3.9. <i>Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi</i>	71
EK 1: FOTOĞRAFLAR	79
4.4. YEŞİL MÜREKKEP	82
4.4.1. <i>Şahıs Kadrosu</i>	83
4.4.2. <i>Olay Örgüsü</i>	85
4.4.3. <i>Zaman</i>	88
4.4.4. <i>Mekân</i>	89
4.4.5. <i>Dönemin Zihniyeti</i>	91
4.4.6. <i>Dil ve Anlatım</i>	94
4.4.7. <i>Muhteva</i>	96
4.4.8. <i>Biyografik Unsurlar</i>	102
4.4.9. <i>Ben Sabahattin Ali</i>	
<i>Kürk Mantolu Madonna ve Kuyucaklı Yusuf'un Yazarı</i>	104
EK 2: FOTOĞRAFLAR	111
4.5. İPEK SABAHLIK	113
4.5.1. <i>Şahıs Kadrosu</i>	113

4.5.2. Olay Örgüsü.....	115
4.5.3. Zaman.....	118
4.5.4. Mekân	119
4.5.5. Dönemin Zihniyeti.....	121
4.5.6. Dil ve Anlatım	123
4.5.7. Muhteva	125
4.5.8. Biyografik Unsurlar	128
4.5.9. Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı	131
EK 3: FOTOFRAFLAR.....	137
4.6. NEFESİ TUTKU OLAN KADIN AFİFE JALE	138
4.6.1 Şahıs Kadrosu	138
4.6.2. Olay Örgüsü.....	141
4.6.3. Zaman.....	144
4.6.4. Mekân	145
4.6.5. Dönemin Zihniyeti.....	146
4.6.6. Dil ve Anlatım	149
4.6.7. Muhteva	151
4.6.8. Biyografik Unsurlar	155
EK 4: FOTOĞRAFLAR.....	159
4.7. KIZIL ÇENGİ.....	160
4.7.1. Şahıs Kadrosu	161
4.7.2. Olay Örgüsü.....	163
4.7.3. Zaman.....	168
4.7.4. Mekân	169
4.7.5. Dönemin Zihniyeti.....	171
4.7.6. Dil ve Anlatım	173
4.7.7. Muhteva	176
4.7.8. Biyografik Unsurlar	180
EK 5: FOTOĞRAFLAR.....	183
4.8. CUMHURİYET GİBİ BİR KADIN NAHİT HANIM.....	185
4.8.1. Şahıs Kadrosu	185
4.8.2. Olay Örgüsü.....	188
4.8.3. Zaman.....	192

4.8.4. <i>Mekân</i>	193
4.8.5. <i>Dönemin Zihniyeti</i>	195
4.8.6. <i>Dil ve Anlatım</i>	197
4.8.7. <i>Muhteva</i>	199
4.8.8. <i>Biyografik Unsurlar</i>	206
EK 6: FOTOĞRAFLAR	208
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	209
5.1. SONUÇ	209
5.2. ÖNERİLER.....	214
6. KAYNAKLAR	215
7. ELEKTRONİK KAYNAKLAR	222
EK 7: RÖPORTAJ	225

ÖZET

Osman Balcıgil'in Biyografik Romanlarının Tahlili

Osman Balcıgil'in Biyografik Romanlarının Tahlili başlıklı bu çalışmada, roman ve biyografi türlerinin birleşimi olan biyografik roman ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Osman Balcıgil'in sırasıyla *Ela Gözlü Pars Celile*, *Yeşil Mürekkep*, *İpek Sabahlık*, *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*, *Kızıl Çengi* ve *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı altı biyografik romanı incelenmiştir. Altı biyografik romanla birlikte gençler için düzenlenmiş olan *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi*, *Ben Sabahattin Ali* ve *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* adlı üç biyografik roman da incelemeye dâhil edilmiştir. Türk edebiyatında, biyografik roman türü ile ilgili son yıllarda mevcut eserlerin artış göstermesiyle birlikte türe ait bilgilerin yeterince olmaması ve tam olarak bu türün sınırlarının anlaşılamaması sebebiyle bu çalışma yapılmıştır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde, biyografi ve biyografik romanın tanımları yapılmış ve söz konusu olan edebî türler hakkında bilgiler verilmiştir. Bulgular başlığında, birinci bölüm olarak Osman Balcıgil'in hayatı ve edebî kişiliği ile biyografik romanların özetlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde altı biyografik romanla birlikte gençler için düzenlenmiş olan üç biyografik roman değerlendirilmiş ve tahliller yapılmıştır. Bu bölümde, olay örgüsünün daha iyi anlaşılması için muhteva başlığı da oluşturulmuştur. Gençler için düzenlenen biyografik romanlar, ilgili romanların alt başlığında değerlendirilmiştir. Çalışma, biyografik roman türünün ve biyografik romanların değerlendirilmesinin yapıldığı sonuç ve öneriler kısmı ile bitirilmiştir.

Biyografik roman, kurgu ve gerçekliğin bir arada olduğu bir türdür. Bundan dolayı yazılan biyografik romanların muhtevası, okuyucunun zihninde birçok soru işareti oluşturmaktadır. Tüm soru işaretlerinin cevaplarını birebir yazarın kendisinden öğrenmek amacıyla Osman Balcıgil ile bir röportaj yapılmıştır. Yapılan röportaj, bu çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osman Balcıgil, roman, biyografik roman, tahlil.

ABSTRACT

Analysis of Osman Balcıgil's Biographical Novels

In this study titled *Analysis of Osman Balcıgil's Biographical Novels*, the biographical novel, which is a combination of novel and biography genres, was evaluated in detail. Osman Balcıgil's six biographical novels namely, *Ela Gözlü Pars Celile*, *Yeşil Mürekkep*, *İpek Sabahlık*, *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*, *Kızıl Çengi* and *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* were examined respectively. Six biographical novels were also included in the study, along with three biographical novels for young people: *Ben Celile Nazım Hikmet'in Annesi*, *Ben Sabahattin Ali* and *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Annesi*. This study was conducted because the biographical novel genre is relatively rare in Turkish literature and its boundaries are not fully understood.

Within the theoretical framework of the study, definitions of biography and biographical novels are provided, along with information about these literary genres. The findings section, in its first part, presents summaries of Osman Balcıgil's life and literary personality, as well as his biographical novels. The second part evaluates and analyzes six biographical novels, along with three biographical novels written for young people. A content section is also included to facilitate a better understanding of the plot. The biographical novels written for young people are evaluated under the respective subheadings. The study concludes with a section on conclusions and recommendations, which evaluates the genre of biographical novels and the biographical novels themselves.

The biographical novel is a genre that combines fiction and reality. Consequently, the content of biographical novels raises many questions in the reader's mind. To learn the answers to these questions directly from the author himself, an interview was conducted with Osman Balcıgil. The interview is included at the end of this study.

Key words: Osman Balcıgil novel, biographical novel, analysis

RESİMLER LİSTESİ

<u>Resim No</u>	<u>Resim Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Resim 1.	Bursa Cezaevi’nde Nâzım. Celile Hanım,1944	79
Resim 2.	Grev Gününden Bir Fotoğraf	79
Resim 3.	Nü, Celile Hanım.....	80
Resim 4.	Celile Hikmet, Köylü Kadınlar Aşında.....	80
Resim 5.	Celile Hanım’ın 1931 Yılında Yaptığı Oğlu Nâzım Hikmet’in Portresi. “Benim Gözümde Oğlum”	81
Resim 6.	Sabahattin Ali’nin Sinop Cezaevi’nde Kaldığı Koğuştan Bir Görünüm	111
Resim 7.	Sabahattin Ali’nin İmzası.....	111
Resim 8.	11 Ağustos 1947 Tarihli Ulus Gazetesi Haberi	112
Resim 9.	13 Ocak 1949 Tarihli Akşam Gazetesi Haberi	112
Resim 10.	Suat Derviş’in Cumhuriyet Gazetesinde 23 Ağustos- 3 Eylül 1935 Tarihleri Arasında Yayımlanan Dört Röportajı.....	137
Resim 11.	Suat Derviş “Dünya Feminizminin Lideri Öldü” Foto Magazin.....	137
Resim 12.	Hastanenin Cenaze Töreni	159
Resim 13.	Darülbedayi’ye İlk Kez Öğrenciler Alındı.....	159
Resim 14.	Bataklı Damın Kızı Aysel Filminden Kareler	183
Resim 15.	Cahide Sonku ile Zeki Müren’in Başrollerini Paylaştığı “Beklenen Şarkı”	183
Resim 16.	Cahide Sonku, Perde ve Sahne Dergisinin Kapağında	184
Resim 17.	Bir Hastane Odasında Objektife Umursamazca Bakan Cahide Sonku	184
Resim 18.	Orhan Veli’nin Nahit Gelenbevi Fıratlı Damarlı’ya Yazdığı Aşk Mektupları Çekmecelerden Kitap Raflarına Çıkıyor	208
Resim 19.	Orhan Veli ve Nahit Hanım.....	208

KISALTMALAR LİSTESİ

C.: Cilt

çev.: Çeviren

der.: Derleyen

Doç.: Doçent

Dr.: Doktor

ed.: Editör

haz.: Hazırlayan

Prof.: Profesör

s.: Sayfa

S.: Sayı

SİYAD: Sinema Yazarları Derneği

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

vb.: Ve Benzeri

İNCELENEN ESERLERİN KISALTMALARI

BCNHA: Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi

BSA: Ben Sabahattin Ali Kürk Mantolu Madonna ve Kuyucaklı Yusuf'un Yazarı

BSD: Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı

CGBKNH: Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım

EGPC: Ela Gözlü Pars Celile

İS: İpek Sabahlık

KÇ: Kızıl Çengi

KİGA: Kurgu ile Gerçeğin Aşkı

NTOKAJ: Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale

YM: Yeşil Mürekkep

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinde yazının icadından itibaren edebiyat, gittikçe önem kazanan bir alan olmayı sürdürür. Edebiyat alanındaki tüm eserler hem yazıldığı dönemde hem de gelecekte muhtevasına göre önem arz eder. Bu metinler, edebî türler başlığı altında amaçlarına göre ayrılır. Edebî metinler, muhtevasına göre iz bırakacak nitelikte olup sanatsal açıdan da kıymetli ise sonraki nesiller adına kalıcı metinler olarak görülebilirler. *Fildişi Kuleden* başlıklı yazıda türler ve eserler hakkında şunlar söylenir:

Ruskin, kitapları ikiye ayırır: Geçici olanlar, kalıcı olanlar. Geçiciler faydalı veya tatlı birer konuşma: seyahatnameler, hatıralar. Bunlar kitaptan çok bir nevi mektup, bir nevi gazete. Kalıcı kitap, sohbet değil yazıdır. Birkaç sayfaya sığdırılmak istenen bütün bir hayat. Ebediyete yollanan mesaj. Kimsenin söylemediği ve söylemeyeceği gerçek (Meriç, 2020, s. 109).

Yazarın bu ifadelerinden edebiyatın diğer alanlardan üstün olduğu ve bazı edebî eserlerin diğerlerinden daha kıymetli olduğu anlaşılır. Her edebî eserin, bir yazılış amacı vardır. Amaçlarına göre eserler kurgusal metinler ve gerçekçi metinler olarak ayrılır. Bazı eserler, okuyucunun hayal dünyasını zenginleştirmekle birlikte okuyucuyu kurgunun içine çekmek ister. Bunun yanında bazı yazarlar ve eserleri, tarihe ışık tutmak ve tarihte yaşamış olan şahsiyetleri her daim hatırlatmak ister. Anlatılan konu ve verilmek istenen mesaj salt gerçeklerle de verilebilir, içerisine kurgular eklenmiş hakikatlerle de okuyucuya sunulabilir.

Roman, biyografi türüne göre daha köklü ve kapsamlı bir türdür. Son zamanlarda türlerin sınırlarını aşmasıyla birlikte roman ve biyografi türü birbirine yaklaşır:

Roman, edebiyatın en köklü ailesinin küçük çocuğu... Her çocuk gibi henüz karakterinin değişmez özellikleri belirgin değil. O sebeple de hangi türe yanaşsa, onun özelliklerinden bir kısmını alıyor. Böylece, bir taraftan roman bütün türleri kapsar bir genişlik kazanıyor; diğer taraftan da tarifi gittikçe zorlaşarak köklerin fil tarifine benzemeye başlıyor (Özgül, 2002, s. 14).

Biyografi ve romanın birleşmesi ile ortaya biyografik roman türü çıkar. Biyografik roman sadece belgelere ve nesnellığe dayanmaz, duygularla da ilgilidir. Bu türde sanat, geri plana atılmadan roman aracılığıyla okuyucu bilgilendirilir.

Geçmiş, yalnızca bir zaman aralığı değildir. Bugün de hâlâ varlığını sürdürebilen bir dönemdir. Geçmişteki olaylar, tarihsel akış ve önemli şahsiyetler, hâlihazırdaki kültürü ve dönemi de etkiler. Bu noktada, geçmişteki olayları daha iyi ve daha doğru anlayabilmek için biyografik unsurlar önem arz eder.

Biyografi ve romanın birleşiminden oluşan biyografik roman türünde, yaşanmış bir hayatın arka planından yararlanılarak bir kurgu oluşturulur. Bazen yaşanan hayatların içinde

bir kopukluk veya eksiklik olabilir. Biyografide eksik kalan veya yarım kalmış bazı unsurlar, romanla birleşerek hayal gücü sayesinde tamamlanabilir. Osman Balcıgil ile yapılan röportajlarda yazar, bu durumu bu şekilde izah etmektedir. Konuyla ilgili şu yorum yapılır: “Herkesin yaşamı bir bakıma roman. Yaşam bir roman ise yaşamöyküsü roman sanatının yazınsal özüdür” (Aktürel, 1984, s. 2). Benzer şekilde şunlar da söylenir: “Yaşamın kendisi anlatılamaz ya da yaşanılmaz. Yaşam sadece yaşanır. Anlatılan, yazılan yaşamın öyküsüdür ve kaçınılmaz olarak yazarı tarafından kurgulanır” (Tekcan, 2004, s. 2).

Bir yaşamın öyküleştirilmesi ve kurgulanması, biyografinin ve romanın birbiriyle bağlantılı olduğunu gösterir. “Her yaşam kendi içinde tekil olmasına tekildir ama anlatılmaya başlanmasıyla birlikte bir olgular dizisi gibi olur” (Lejeune, 1999, s. 164). Oluşan olgular dizisi, romana benzetilebilir. Romanlar, oluşum itibarıyla uzun soluklu metinlerdir. Tekil olan bir hayat temele alınarak kurgularla birlikte bir olgular dizisi oluşturulabilir. Biyografik romanın tanımı şu şekilde aktarılır:

Biyografik roman, biyografi ile roman arasında melez bir türdür. Melez türlerin düştüğü tehlike çoğu zaman biyografik roman için de söz konusudur. Çünkü biyografi yazımı doğası itibarıyla gerçeğe yaslanmayı zorunlu kılar. Roman ise kurgusal bir özelliğe sahip olduğu için gerçeği farklı tasarruflarla değiştirme, düzenleme, farklı bağlantılar kurma, yeni anlamlar yükleyerek zenginleştirmeye imkân tanır (Koç, 2025, s. 44).

Bütün edebî türler, birbiriyle ilişki içindedir. Türk edebiyatında son dönemlerde biyografi türü özellikle romanla derin ilişkiler kurmaktadır. Gerçek unsurların yoğun olduğu biyografi türü ile kurmaca sayılan roman türü birleşerek ortaya yeni bir tür çıkar. Konuyla ilgili şu tespitler yapılır:

Biyografi bütün kurmaca türlerde belli oranda etkisi olan bir unsur olsa da özellikle roman ile daha yakın ilişkidir. Öyle ki biyografi ile roman arasında diğer türlerde olmayan bu yakınlık, “biyografik roman” denilen bir ara türün ortaya çıkışına sebep olmuştur... Gerçek bilgi ve belgelere dayandıkça tarihselleşir, kurmacaya yaslandığı ölçüde de romanlaşır (Sümer, 2025, s. 30).

Edebî eserlerin oluşturulmasında her türün kendi kuralları ve sınırları vardır. Son zamanlarda türler arası etkileşim artarak sınırlar ve kurallar değişikliğe uğrar:

Nesirde tiyatro, hikâye, fabl, roman, hatıra, deneme, fıkra, biyografi, otobiyografi, masal, destan, mektup, günlük gibi türler mevcut. Ancak tarihî süreç içinde edebî türlerin farklılıklar gösterdiği, kırımlara uğradığı, şekil değiştirdiği, bu sebeple de edebî türlerin birbirine karışmaya başladığı görülüyor (Tökel, 1999, s. 33).

Keskin sınırlarla ayrılan edebî türlerin yerine sınırlar noktasında daha rahat hareket eden biyografik roman türü, okuyucuya konfor alanı sunar. Yazar ile yapılan röportajda, Balcıgil de bu şekilde düşündüğünü belirtir. Bu konu ile ilgili ayrıca şunlar belirtilir:

Okur, okuduğunu kurmaca olarak değil gerçekliğe dair bilgi olarak algılamak istemekte ve biyografik roman da bu konuda ona arzu ettiği desteği sunmaktadır. Böylece okurun belki de gereksiz ve boş hayal olarak gördüğü kurmaca gerçekliğe dair bilgiyle anlam kazanmakta ve

okurun hem kurmacaya hem de tarihe duyduğu ihtiyaç birlikte karşılanmaktadır (Sümer, 2025, s. 33).

Biyografik roman okuyucusu, okuduklarının gerçek mi yoksa kurgu mu olduğuna dair çeşitli kaynaklara bakıp biyografik okuma yapabilir. Ancak eser, her ne kadar gerçekçi olup biyografiden izler taşısa da biyografik roman olduğu için içine kurgusal unsurlar eklenir ve bu da eserin kurgusal bir metin olduğu gerçeğini yansıtır.

Ela Gözlü Pars Celile, Yeşil Mürekkep, İpek Sabahlık, Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale, Kızıl Çengi ve Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı altı biyografik roman yazan Osman Balcıgil, yazdığı biyografik romanlardaki ortak noktalardan şöyle söz etmektedir:

Hiçbir biyografik romanıma kahramanın doğumuyla başlamadım. Zannediyorum beklenti bu istikamette. Oysa tersine! Ben biyografi yazarı değilim ki. Böyle hissetmeyi, eğer arzu ediyorlarsa, bu türde çalışanlara bırakmayı tercih ediyorum. Mesela Yeşil Mürekkep Sabahattin Ali'nin Almanya'ya gideceği gün başlıyor. Bu demek değil ki Sabahattin Ali'nin çocukluğundan, ailesinden bahis açmayacağım. Yeri geldiğinde, yeterince (KİGA, s. 96).

Yazar, yapılan röportajda da bu durumu belirtir. Biyografik romanlarda biyografiden farklı olarak eleme yöntemi yapılarak sadece önemli görülen kısımlar ve olaylar anlatılır:

Biyografi, bir kişinin hayat hikâyesini anlatırken kronolojik olarak ilerler. Oysa biyografik roman bu konuda çok daha özgürdür... Biyografinin bilgi verme özelliği daha ziyade akla hitap ederken biyografik roman bilgi verme yanında etkileme arzusuna da sahiptir... Biyografik roman gerçek bir kişiyi anlatırken onun çevresinde bulunan gerçek kişilere, gerçek mekânlara, nesnelere, eserlere de yer verir (Uslucan, 2025, s. 60).

Biyografik romanlarda, ele alınan kişinin hayatı ön plandayken arka planında dönem ve dönemin zihniyeti yer alır. Bu noktada Osman Balcıgil'in biyografik romanlar yazma sebebi ile yazma süreci hakkında söyledikleri önemlidir: "Seçtiği sıra dışı kahramanlar üzerinden toplumu ve dünyayı anlamaya gayret eden Balcıgil, onların hayatlarındaki kırılma noktalarından yola çıkarak geçmiş ve şimdiki yorumlar" (Sevinç, 2025, s. 157).

Biyografik roman türü, ülkemizde son zamanlarda özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında gelişim göstermeye başlar. Bu türde, muhtelif alanlarda öne çıkmış kişilerin hayatları, tarihsel arka plana sadık kalınarak kurgulanır ve okuyucuya aktarılır. Sosyoloji, tarih, edebiyat gibi disiplin alanları biyografik romanla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilidir.

Kurmaca bir tür olan roman ile biyografinin birleşimi neticesinde biyografik roman ortaya çıkar. Bu eserlerde, biyografinin nesnelliği ile romanın kurgusallığı bütünleşmektedir. Biyografik roman yazarı, eserinde gerçeklik ve kurgusallık dengesini yakalayabilmelidir. Son dönemde gelişim gösteren biyografik roman daha geniş kitlelere ulaşmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Osman Balcıgil'in sırasıyla *Ela Gözlü Pars Celile*, *Yeşil Mürekkep*, *İpek Sabahlık*, *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*, *Kızıl Çengi* ve *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı altı biyografik romanı incelenmiştir. Altı biyografik romanla birlikte gençler için düzenlenmiş olan *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi*, *Ben Sabahattin Ali* ve *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* adlı üç biyografik roman da incelemeye dâhil edilmiştir.

Çalışmada öncelikle konunun bağlamının daha iyi anlaşılması için ele alınan edebî türlerin açıklamaları yapılmıştır. Biyografi ve biyografik roman türlerinin açıklamaları yapıp özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Tez çalışmasının temel konusu olan biyografik roman hakkında ayrıntılı bilgilendirme yapılmış olup bu türün edebiyattaki rolü ve tarihsel gelişimi incelenmiştir. Ayrıca biyografının diğer disiplinlerle olan ilişkisinden de söz edilmiştir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinin birinci bölümünde, Osman Balcıgil'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, söz konusu romanların daha iyi idrak edilmesi amacıyla özetleri çıkarılmıştır. İkinci bölümde, ana hususları oluşturan biyografik romanların tahlili yapılmıştır. Öncelikle şahıs kadrosu ile başlanıp olay örgüsü, mekân, zaman, dönemin zihniyeti, dil ve anlatım, muhteva ve biyografik unsurlar şeklinde alt başlıklar oluşturulmuştur. Her roman bu başlıklar altında incelenmiştir. İlk biyografik roman olan *Ela Gözlü Pars Celile*'de Celile Hanım'ın hayatı, Yahya Kemal ile yaşadığı aşk ve yaşadığı olaylar anlatılmıştır. İkinci biyografik roman olan *Yeşil Mürekkep*'te, yazar ve şair Sabahattin Ali'nin hayatı ve kısacık ömründe yaşadığı olaylar kaleme alınmıştır. Üçüncü biyografik roman olan *İpek Sabahlık*'ta, gazeteci ve yazar olan Suat Derviş'in hayatı ve yaşadığı olaylar anlatılmıştır. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* adlı dördüncü biyografik romanda, tiyatro sahnesinde yer alan ilk Müslüman kadın olan Afife Jale'nin hayatı ve yaşadığı olaylar ele alınmıştır. Beşinci biyografik roman *Kızıl Çengi*'dir. Bu romanında sinema ve tiyatro tarihinde önemli izler bırakmış Cahide Sonku'nun hayatı ve yaşadıkları anlatılmıştır. Altıncı biyografik romanı olan *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım*'da ise Cumhuriyet Dönemi'nin ilk kadın öğretmenlerinden olan Nahit Hanım'ın hayatı ve yaşadıkları yazar tarafından roman konusu edilmiştir. Osman Balcıgil tarafından gençler ve çocuklar için düzenlenen biyografik romanlar ana romanların başlığı altında değerlendirilmiştir. Yazar, sadece ilk üç biyografik romanını gençler için yeniden kaleme almıştır. *Ela Gözlü Pars Celile* romanı, *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi* olarak düzenlenmiştir. *Yeşil Mürekkep* romanı, *Ben Sabahattin Ali* olarak düzenlenmiştir.

Son olarak *İpek Sabahlık* romanı ise *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* olarak düzenlenmiştir.

Çalışmanın sonuç ve öneriler bölümünde, romanlar üzerinden biyografik romana dair çıkarımlar yapılmış ve çalışmaya dair önerilerde bulunulmuştur. Tezin yazım sürecinde karşılaşılan sorunlar ve eksik kalıp merak edilen konularla ilgili yazar Osman Balcıgil ile röportaj yapılmış ve tezin sonuna bu röportaj eklenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Osman Balcıgil'in Biyografik Romanlarının Tahlili adlı tez çalışmasının yazılma sebeplerinin arasında bu tür ve yazar Osman Balcıgil hakkında yapılan çalışmaların yeterince olmaması en büyük etkindir. Literatürde biyografi ve biyografik roman üzerine Mustafa Apaydın'ın makaleleri ve yazıları, Dilek Çetindaş'ın *Türk Edebiyatında Biyografik Anlatı ve Romanlar* ve Mahmut Çetin'in *Biyografi Kitabı* adlı eserleri mevcuttur. Bunların yanında 2025 yılında yayımlanan *Hece Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, bu alan için önemli bir kaynak olmuş ve eksikliği gidermeye çalışmıştır. Fikret Uslucan'ın *Hece Dergisi*'nde yayımladığı makale, biyografik romanların Türk edebiyatındaki durumuna dair incelemeler içermektedir. Bu konu ile ilgili şunları söyler:

İlerleyen zaman içinde biyografik romanların sayısal artışına bağlı olarak, bu türle ilgili kuramsal, eleştirel eserlerin ve roman tahlillerinin artması biyografik romanların imkânlarını ve sorunlarını netleştirecektir. Bunun için yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin, akademisyenlerin biyografik romanlara daha fazla eğilmesi gerekmektedir. Tez ve makale konusu olarak seçilen biyografik romanların incelenmesinde, roman üzerine yapılan “yapı, tema, üslup, tip-karakter vs.” incelemeleri dışında kalıp bu roman türünün kendine özgü tarafları ele alınıp tartışılmalıdır. Adında *roman* kelimesi geçen her eserin roman ya da biyografik roman olamayacağını da unutmamak gerekir (Uslucan, 2025, s. 70).

Yapılan literatür taramasında Balcıgil ile ilgili herhangi bir yüksek lisans veya doktora tezine rastlanılmamıştır. Makale olarak 2025 Eylül ayı itibariyle Canan Sevinç'in *Hece Dergisi Biyografi Özel Sayısı*'nda yayımlanan makalesi mevcuttur. Bunun yanında 2023 yılında yayımlanan *Filoloji Alanında Uluslararası Araştırmalar VI* kitabında Ahmet Uslu'nun *Osman Balcıgil'in "Dante'nin İstanbul Cehennemi" Romanı: Yapısöküm Perspektifinden Bir Çözümleme* adlı kitap bölümü vardır. YÖK'ün veri tabanında biyografik romanla ilgili 3 doktora ve 7 yüksek lisans tezi mevcuttur. Bu tezler arasında bir tezin biyografik romanlarla ilgili eksik veya yanlış bilgiler barındırdığı gözlemlenmiştir. 2024 yılında yayımlanan Hilal Sarkın, *Nâzım Hikmet Merkezli Biyografik Romanlarda Yapı, Tema ve Anlatım* adlı yüksek lisans tezinde Osman Balcıgil'in 2019 yılında çıkardığı *Putlar Yıkılırken* adlı dönem romanının açıklama kısmına: “Osman Balcıgil'in biyografik

romanlarından altıncısı olan bu eser...” diye bir ibare yazılmıştır (Sarkın, 2024, s. 26). Gerek Osman Balcıgil’in internet sitesindeki açıklamalar gerekse kendimiz tarafından yapılan röportajlar neticesinde *Putlar Yıkılırken* adlı eserin bir dönem romanı olduğu kanaatine varılmıştır.

İncelenen diğer tezlerle ilgili edinilen izlenimler ise mevcut tezlerin çalışma alanlarının romanların içeriği, yapısı, karakterleri üzerine olduğudur. *Osman Balcıgil’in Biyografik Romanlarının Tahli* adlı tez çalışmasında özellikle muhteva ve ele alınan kişinin hayatı, biyografik romanın temelleri üzerinden incelenmiştir. Biyografik romanın kendine has özellikleriyle birlikte romanın içeriğine de değinilmiş olup biyografi, roman ve biyografik roman arasındaki denge esas alınmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Osman Balcıgil’in Biyografik Romanlarının Tahli adlı tez çalışmasının temel amacı, biyografik romanlarla ilgili teorik kaynaklardan yola çıkarak Türk edebiyatında anlatım ve araştırma noktasında eksik ve yetersiz görülen biyografik roman türü, Osman Balcıgil’in eserleri üzerinden anlatılmıştır. Türk edebiyatında edebî türlerin sınırlarını aşabilmesi, yeniliklere açık olması gayesiyle biyografik roman türünün üzerinde durulmuş ve bu çalışma yapılmıştır. Bu bağlamda, biyografik romanla ilgili literatürdeki bu eksiklik giderilmeye çalışılmış ve hazırlanan bu tezin, benzer çalışmalara ya da yapılacak yeni çalışmalara kaynaklık etmesi amaçlanmıştır.

Osman Balcıgil, biyografik roman yazarları arasında son dönemlerde ön plana çıkmıştır. Yazdığı altı biyografik romanda da uyguladığı teknikler hemen hemen aynıdır. Balcıgil, romancı olduğunu özellikle vurgulayıp asıl amacının gerçek şahsiyetler üzerinden dönemi ve zihniyeti anlatmak olduğunu söylemektedir. Osman Balcıgil, kitaplarının başına “roman” ifadesini koyarak bu türde yazdığını belirtmektedir. “Biyografik ve otobiyografik vasfını taşıyan romanlar vardır. Ancak hangi sıfatı alırsa alsın biyografik/otobiyografik romanlar öncelikle roman sanatının kapsamına girmektedir” (Sağlık, 2025, s. 331).

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Osman Balcıgil’in Biyografik Romanlarının Tahli adlı tez çalışmasının, birçok araştırmada olduğu gibi bazı sınırlılıkları vardır. Her ne kadar biyografik romanın evrensel tanımlamaları ve diğer disiplinlerle ilişkisi eklense de çalışma, Türk edebiyatında yazılmış

olan biyografik romanların niceliği ile Osman Balcıgil'in biyografik romanlarının niceliği ve niteliğinin incelenmesinden oluşmuştur.

Biyografik romanın, kurgu ve gerçekliği bir arada barındırmasından kaynaklı olarak okuyucuda bazı soru işaretleri oluşmaktadır. Bu da çalışmanın bir sınırlılığıdır.

1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Bu çalışmanın varsayımları şöyledir:

1. Osman Balcıgil, kaleme aldığı biyografik romanlarında hayatını anlattığı kişilere karşı objektif bir duruş sergilemiştir.

2. Tahlil edilen biyografik romanlarda yer alan tarihî olaylar, biyografik bilgiler, mekân ve zamana dair izlenimlerde nesnellik ağır basmıştır. Bu nesnelliğin içerisine kurgusal unsurlar eklenmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. BİYOGRAFİ TÜRÜNÜN ÖZELLİKLERİ

Edebiyat, edebî türler içerisinde sunduğu geniş anlatım imkanlarıyla, muhtevasıyla, sanatsal değeri ve kapsamıyla tüm alanlar için önemlidir. Edebiyat aracılığıyla toplumlar tarihlerini, önemli şahsiyetlerini ve kültürlerini bir sonraki nesle aktarma imkânı bulur. Namık Kemal'e göre, "Bütün milletler -eskiler de dahil olmak üzere- kendi tarihlerinin mühim hadise ve şahsiyetlerini edebiyatlarında aksettirirler" (Tanpınar, 2022, s. 407). Edebiyatın içinde yer alan edebî türler arasında, kişilerin hayatını ele alan biyografi de mevcuttur. Biyografi, diğer adıyla yaşam öyküsü belirli alanlarda tanınmış kişilerin hayatlarının ele alındığı bir türdür. Hayatın başladığı noktadan hayatın sonlandığı noktaya kadar geçen tüm süreç, biyografide ele alınır. Biyografi, kelime olarak incelendiğinde, "Yunanca *"bios"* (hayat) ile *"graphien"* (yazmak) kelimelerinin birleşimiyle oluşur" (Çetindaş, 2016, s. 28). Genel olarak bakıldığında biyografi için şunlar söylenebilir:

Bios (canlılık) ve graphe (yazı, şekil) kelimelerinin bileşiminden oluşur. Bir hayat hikâyesi anlatan yazılara verilen genel addır. Biyografi kelimesi, bugünkü anlamda ilk kez, 17.yüzyılda kullanılmıştır. 1683 yılında, bu terimi ilk kullanan İngiliz John Dryden olmuştur (Çetin, 2012, s. 15).

Biyografi türü için birçok tanım yapılır. Biyografi için yapılan genel tanımlar şöyledir: "Yaşam öyküsü de denebilir. Bir kişinin hayatını anlatmayı konu alan edebiyat türüdür. Yaşam öyküsü, kişisel anılara ya da araştırma sonucu edilmiş sözlü ve yazılı malzemelerin düzenlenmesine ve yorumlanmasına dayandığı için tarihin bir dalı olarak da görülebilir" (Macit ve Soldan, 2015, s. 165). "Hem belgelerden hareket etmek hem de kişinin gündelik ve özel hayatına dair detayları aydınlatabilmek gayesi, bir yandan nesnellik bir yandan da muhayyileyi kullanmayı gerektirir. Biyografi, her şeyden önce bu 'dengeyi' kurabilme sanatıdır" (Çetindaş, 2016, s. 26). "Biyografi; tercüme-i hâl, hayat hikâyesi, özgeçmiş veya yaşam öyküsü isimleriyle de anılır" (Çetin, 2012, s. 17). Son olarak şöyle tanımlanabilir:

İnsandan insana giden en kısa yol sanattır ve bu sanat, yaşamöyküsü sanatıdır. Bir gerçeklik çabucak uçup gidebilir, bir olay göz açıp kapayıncaya değin parçalanıp dağılır. Oysa bir düş binlerce yıl yaşayabilir, nice engelleri aşabilir. İşte ilgilendiğimiz, düşlediğimiz kişiyi, bireyi etli, kanlı, canlı, dipdiri yakalamaya, ortaya koymaya kalkışmaktır 'yaşam öyküsü' yazmak (Aktürel, 1984, s. 2-4).

Biyografi türünün, gelişim süreçlerine bakıldığı zaman insanoğlu var olduğu sürece yaşam öyküsü hep mevcut olmaktadır. Yaşam ve insan var oldukça anlatacak bir hikâye hep vardır. Eski yazıtlar, özellikle mezar taşları insanın doğum ve ölümünü yazar. İnsan ile ilgili ilk bilgiler, mezar taşlarında verilir:

Tarihte ölen kişinin yaşamını ve eserlerini öven mezar yazıtları ve cenaze törenlerindeki konuşmalar, yaşam öykülerinin ilk örnekleri sayılabilir. Daha sonra eldeki verilerin keyfi ya da eleştirellikten uzak bir yorumuna dayanan, söz konusu kişiyi övmek ve okura örnek oluşturmak için yazılan yaşam öyküleri başlamıştır. Bunun hemen ardından kişilerin gerçek yüzünü ortaya çıkarmayı amaçlayan eleştirel yaşam öyküleri de kaleme alınmıştır (Macit ve Soldan, 2015, s. 166).

Kişiler hakkında önemli bilgiler veren mezar taşları, ilk yaşam öykülerine benzer. “Adını ne koyarsak koyalım, yaşam öyküsü mezar taşı yazılarını anımsatıyor. Toprak olan gövdenin başına zamana direnen, toprağa teslim olmayan bir taş dikiliyor. Yarına kalma, ölümlülüğe karşı bir denge arama kaygısı da var yaşam öyküsünün temelinde” (Demiralp, 1999, s. 173).

Topluluklarla birlikte yazılı eserler de ortaya çıkmaya başlar. “Biyografi örneği sayılabilecek ilk ürünler, Hititler Dönemi’nde görülmektedir. Hititlerin yeni imparatorluk döneminde II. Mursimis diktirdiği yazıtta yalnız kendinden söz etmekle yetinmemiş, babası Suppiluluma’nın dönemini de anlatmıştır” (Özkırımlı, 1984, s. 11-12).

Toplumda genel olarak kolektif bir bilinç hâkim olduğu için kişiselliğe çok geç geçilir. “Türk edebiyatında biyografi yazımını olumsuz etkileyen en önemli sebep, bireyselleşmenin gecikmesidir. Özel hayatın mahremliği, tabu olarak görülmesi, olumsuzlukların dile getirilmekten kaçınılmasından dolayı biyografi türünün gelişmesi gecikmiştir” (Çetindaş, 2016, s. 38). Toplu hâlde yaşamaya alışık olan insanoğlu, değişen zamanla birlikte bireyselliğe yavaş yavaş geçiş yapar. Biyografi türü de bireyselleşmeyle birlikte tek başına bir tür olarak bağımsızlaşır, aynı zamanda insanın değerli bir varlık olduğu da düşünölmeye başlanır. Bu durum şöyle ifade edilir:

Biyografinin tür olarak bağımsızlaşması, insanın kendini birey olarak algılamasıyla koşut bir gelişimin sonucudur. Bu ise ancak hümanizmanın doğup gelişmesiyle gerçekleşmiştir. Burjuvazinin soylulara karşı özgür birey düşüncesine sarılması ise biyografinin bağımsızlaşmasını hızlandırmıştır (Özkırımlı, 1984, s. 12).

Türk edebiyatında türler, farklı adlarla anılsa da konu ve anlatım olarak benzerlik gösterebilmektedir. Kişilerin yaşam öyküsünün anlatıldığı eserler, farklı dönemlerde farklı isimlerle yazılır. Tezkire ve siyer gibi türler, Türk edebiyatının Batı’ya yakınlık duymaya başlamasıyla birlikte biyografi adını almaya başlar.

Edebiyat tarihimizle ilgili kaynaklarda biyografi türünün kaynağı olarak tezkireler gösterilir. Hz. Muhammet’in hayatının konu edildiği siyer türü etrafında gelişim gösteren tezkirecilik, daha sonraları ünlü devlet adamları, sultanlar, mimarlar, hattatlar ve şairler hakkında da yazılmaya başlamıştır (İsen, 2006, s. 107-108).

Tanzimat Dönemi’nde Batı’ya yön çevirmeden önce eski Türk edebiyatında, “İslami edebiyatın birer nev’i olan siyer, mevlid, İskender-nâme, Hamza-nâme ve menâkıb-nâmeleri saymazsak gerçek anlamda biyografi çalışmaları XVI. asırda başlamaktadır” (Özcan, 2010,

s. 300). 16. yüzyılın başlarında nicelik olarak fazla eser olmasa da nitelik bakımından önemli eserler ortaya koyulur. “Osmanlılar’da ilk şuarâ tezkiresi Sehî Bey’in 1538’de kaleme aldığı *Heşt Bihişt*’tir” (Akün, 1993, s. 318). Bununla birlikte, “XVI. asrın başlarında yazılan tarihlerde düzenli biyografik malzeme bulunmamaktadır. Tek istisna Kemalpaşazâde’nin, Kanunî Sultan Süleyman döneminin bir bölümünü de içine alan, genel bir Osmanlı tarihi olan *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eseridir” (Emecen, 1999, s. 86). Biyografi türünde, 16 ve 17. yüzyıllarda şairler ve yazarlar tarafından başarılı eserler ortaya çıkar.

Türk edebiyatında şuarâ tezkireciliğinin ilk örneği olarak bilinen Ali Şîr Nevâyî’nin *Mecalisü’n-Nefâis*’inden sonra ondan etkilenecek yazılmış olan *Sehi Bey Tezkiresi* ile *Latîfî’nin Tezkiretü’ş-Şu’arâ’sı* ve Âşık Çelebi’nin *Meşâirü’ş-Şu’arâ’sı* Osmanlı sahasında 16. yüzyılda yazılmış tezkire türünün başarılı ilk örnekleridir. Sehi Bey ayrıca tezkiresini yazarken, Doğu kaynaklı *Câmi’nin Bahâristân*’ından, *Devletşah Tezkiresi*’nden de yararlanmış. *Âşık Çelebi Tezkiresi* ise Osmanlı tezkireciliğinin merkezine, kendine has yapısı ve düzeni ile oturmuş en önemli tezkiredir (Mengi, 2017, s.24).

16. yüzyıldan sonra nesir geleneği içinde tezkire yazıcılığı, çoğu mensur örneklerle aşağı yukarı 20. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş ve zaman içinde yerini edebiyat tarihçiliğine bırakmıştır. Ancak söz konusu tezkire geleneğinin son dönem yazılmış örneklerinde anlatım, kısa biyografik bilgi ve şiir örneklerinden ibaret olup mutayebata yer verilmediği ya da çok az yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda *Rıza ve Riyâzi Tezkireleri* 17.yüzyılın iki önemli tezkiresi olup geçiş döneminin tezkireleridir ve kısa biyografik bilgi ile birlikte ağırlıklı olarak şiir örneklerinin verildiği eserlerdir. (Zavotçu, 2009).

Türk edebiyatında 18. yüzyıla gelindiğinde özellikle saray çevresi ve ordu ile ilgili biyografik eserler ortaya koyulur. Tarihte önemli izler bırakan, savaşta ve edebiyatta önemli yerler edinmiş kişilerin yaşam öyküleri yazılmaya başlanır.

Osmanlı Cemiyeti, 18.asırda artık biyografinin önemini daha iyi kavramaya başlamıştır. Bir takım sanatçı, çiçekçi, hattat, şeyh, ulema ve ümera mensuplarının, devlet yöneticilerinin tarihe kazınmasını ihtiyaç olarak görenler vardır. Biyografi, Kınalızade, Taşköprülüzade ve Kâtip Çelebi’den geçerek 18.asırda daha yaygın bir dal hâline gelmiştir (Çetin, 2012, s. 105).

Dönem olarak 19. ve 20. yüzyıla gelindiğinde, herkesin hayatını konu alabilen bireysel veya toplu biyografik eserler yazılır.

XVIII. yüzyılda daha da zenginleşen ve alim, padişah, sadrazam, vezir, şeyhülislam, reisülküttab, hattat, bestekâr ve hayrat sahipleri gibi çok farklı zümreleri konu edinen Osmanlı tabakat geleneği, XIX. ve XX. yüzyıllarda da toplu ve bağımsız biyografik eserler vermeye devam etmiştir (Özcan, 2010, s. 301).

Yeniliklerin yapıldığı ve değişimin yaşandığı Tanzimat Dönemi ile birlikte Batılı anlamda türler, ilgi çekmeye başlamıştır. “Biyografide en ciddi dönüşüm Tanzimat yıllarında başlar. Bu dönem hem bir geçiş dönemi hem de Batılı biyografiye gidecek yolu açan dönemdir” (Çetindaş, 2016, s. 42). Bu dönemde Batı’ya yönüne çevirmeye başlayan Türk edebiyatı yazar ve şairlerinden Beşir Fuat’ın Victor Hugo için yazdığı biyografik eser, ilk olarak görülür ve önemlidir.

Türk edebiyatında biyografi, siyer, tabakat, tezkire, terceme-i hâl gibi birbirinden az çok farklı kollarda köklü bir geleneğe sahip olmuştur; ancak Batılı anlamda biyografinin Türk

edebiyatındaki ilk örnekleri için Beşir Fuat'ı beklemek gerekecektir. Beşir Fuat'ın *Victor Hugo* ve *Voltaire* adlı biyografileri, Türk edebiyatında bir şahıs için yazılmış ilk müstakil biyografilerdir (Okay, 2019, s. 139).

Tanzimat Dönemi Türk edebiyatında, biyografi türünde Süleyman Nazif'in *Namık Kemal* adlı eseri önemlidir. Fikirleri yönünden onun açtığı yoldan ilerlemeyi sürdüren Süleyman Nazif, *Namık Kemal*'in hayatını kaleme alır.

Türk edebiyatına sayısız eserler kazandıran, vatan, millet gibi kavramları hususileştiren şair, yazar ve fikir adamı *Namık Kemal* vefat edince başta oğlu Ali Ekrem olmak üzere Süleyman Nazif ve diğer dava arkadaşları onun açtığı vatan yolunda hiç durmadan ilerlemeyi gaye edinmişlerdir. Süleyman Nazif, yazmış olduğu *Namık Kemal* kitabında onun vefatını öğrendiği gün nasıl üzüldüğünü ve gözyaşlarına hâkim olamadığını anlatır (Doğramacıoğlu, 2017, s.117).

Dünya ve Batı edebiyatında Zweig'in biyografi yazarlığı, öykü ya da roman yazarı kimliği kadar değerlidir. Bunun sebebi ise Stefan Zweig'in iz bırakmış önemli şahsiyetlerin hayatını kaleme alırken derinlemesine araştırma yapmasıdır. “Zweig'in şeffaf ve ön yargılarından arınmış olması, bir ikinci alt benliği keşfedebilmek için gerekli olan merak ve ilgiye sahip olması, biyografisini kaleme almak istediği kişinin zihnine ve ruhuna girebilmesi önemlidir” (Berthold, 2000, s. 220). Virginia Woolf da biyografi türü üzerine ortaya koyduğu düşünce ve eserlerle önemli yazarlardan biridir. “*The New Biography/Yeni Biyografi*” (1927) ve “*Biyografi Sanatı*” (1939) onun iz bırakan eserleridir (Ateş ve Arık, 2022, s. 144).

Edebiyatta bilindiği üzere biyografi, bir kişinin doğumundan ölümüne kadar olan ve bilinmesi gereken bilgileri sunan bir tür olur. Son zamanlarda edebiyatın gelişme süreçleri ile birlikte bu tür, sınırlarını biraz daha genişletmeye başlar. Biyografide, kişinin hayatında ışık tutulmamış çoğu meseleyi gün yüzüne çıkartma amacı vardır. “Yazar, gerçekliği belirli bir strateji doğrultusunda kurgular. Biyografi, bir bireyin hayatına yansıyan önemli olayların listesi olmamalıdır. Biyografi denen tür; bir insanın mahremiyetine daha çok girmeli, bilinmeyen yahut az bilinen yönlerine ışık tutmalıdır” (Gökpinar, 2015, s. 10-11).

Bir insanın hayatını kaleme alabilmek öncelikle o kişiyi çok iyi anlamayı gerektirmektedir çünkü anlaşılmayan bir insan, metne de aktarılamaz. Empati kurularak kişi, her yönüyle analiz edilmelidir. “Bir insanın yaşam öyküsünü yazmak, okumak, eninde sonunda o insana dostça yaklaşmak, birlikte duymak, düşünmek, yaşamak, kendinden çıkmak, başka biri olmak, değişime uğramak kısacası hayatı yazılan kişiyi derinlemesine sevmektir” (Aktürel, 1984, s. 2-4).

Biyografiyi oluşturan temel özellik, yaşanan olayları belirli bir sıra ile sunmasıdır. “Biyografinin temeli olan kronolojik anlatım, bu türün omurgası olarak sabitliğini korur”

(Çetindaş, 2016, s. 25). “Okuyucuyu biyografiye çeken bu bilinmeyen gerçekleri keşif arzusudur” (Çetindaş, 2016, s. 27).

Yazarlar, çeşitli amaçlarla biyografi yazabilmektedir. Biyografisini ele aldığı kişiye karşı bir ilgi ve yakınlık duyduğu için ya da ilgili kişinin belirli alanlarda yaptığı çalışmaların ön plana çıkması ve daha iyi tanınması için biyografiler kaleme alınabilir. Yaşam öyküsü anlatılan kişi, yüceltilmemeli ve her açıdan analiz edilmelidir. Ne olursa olsun her zaman gerçekler yazılmalıdır. “Biyografi yazarının yaratıcılığı, anlattığı kişinin gerçekleriyle sınırlıdır” (Özkırımlı, 1984, s. 12).

İlginç ve sıra dışı olmayan bir hayat, biyografide anlatım tarzının akıcı olması ile birlikte sürükleyici duruma getirilebilir fakat aynı durum tam tersi bir şekilde dikkat çekici bir hayat, akıcı olmayan bir anlatım ile sürükleyicilik özelliğini kaybedebilir. Bu noktada biyografinin anlatım tarzı, önem arz etmektedir.

Biyografi yazarları eserlerini, belgelere dayandırır. Önemsiz gibi görünen tüm bilgi ve belgeler, biyografide önem arz edebilir hatta küçük ayrıntılar bile çok kıymetli olabilir.

Biyografi çalışması, konu kişiyle ilgili bütün elde edilecek belgelere ve bilgilere sahip olmayı zorunlu kılar. İkincil kaynak olarak, kişinin çevresindeki öteki kişilere uzanmak, onlar hakkında bilgi ve belge toplamak, kişilerin kesişme noktasını belirlemek gerekir. Bir kişiyi tanımak ve tanımlamak için ilişkisi olan kişilere de bakmak gerekir (Turan, 1999, s. 169).

Yaşam öyküsü yazılırken elde edilecek nesnel ya da öznel tüm bilgiler, değerlidir. Bilgiler, metne aktarılırken önem sırasına göre değerlendirilir. Yazar, ulaştığı bilgiler arasından seçimler yapmalıdır. “Bir yaşam öyküsü yazarının yaptığı elemeler, keyfi değildir. Belgeler yığını arasından yaptığı ayıklama ‘Bir insanın yaşamı üzerine ne bilinebilir?’ sorusuna verdiği yanıtı oluşturur” (Bellos, 1999, s. 179).

Biyografi, bütünlüğün bir arada olduğu bir türdür bundan dolayı yaşanılan hayatı anlatırken sadece tek bir kişiye odaklanılmamalıdır. Kişinin yaşadığı dönem, tarihsel süreç ve zihniyet de göz önünde bulundurulmalıdır. Bugünün penceresinden bakıp genel bir değerlendirme yapılmamalıdır. Geçmiş döneme hâkim olunup ailesi, çevresi, dönemi, dönemindeki tarihî olaylar gibi birçok etmen yaşam öyküsünde anlatılmalıdır. Tüm bu unsurlar, kişiyi tanımak için önemlidir. “Hayat hikâyesi ele alınan bir kişinin biyografisinde onun doğumu, aile eşrafı, eğitim hayatı, karakter ve kişilik yapısı, arkadaşlıkları, sosyal yönü, aşkları, evliliği, çocukları, ayırıcı özellikleri ve başarıları yer alabilir” (Çetin, 2012, s. 25).

Biyografi türünde ele alınan, işlenen, ön plana çıkan tek şahıs olsa da arka planda birçok durum ve kişiler de mevcuttur. Bir hayatın içinden sayısız yaşam öyküsü çıkabilmektedir.

Biyografi türünü bir an, zamana yayılmış sonsuz genişlikte bir yelpaze gibi düşünelim. Tek düzlemde değil birbirlerinin içinden geçerek farklı düzlemlerde açılabilen, binlerce kanattan oluşmuş olağanüstü renkli bir yelpaze... Her kanadında sayısız yaşam öyküsü taşıyan bu yelpazenin geçmişteki ucu efsanelere gömülmüştür, günümüzdeki ucu yaşanmış hayatlara, gerçek hayatlara açılır (Duruel, 1999, s. 215).

Yaşanmış birçok hayatla birlikte geride bırakılmış birçok eser, biyografide anlatılır. Biyografiye eklenen öğeler, türü güçlü kılmaktadır. İnsanı konu eden bir tür olduğundan dolayı insanla ilgili olan tüm unsurlar önem arz eder. Mekân, zaman ve bunların yanında yaşanan tarihî olaylar kişiyi anlamakta yardımcı unsurlar olarak yer almaktadır.

2.2. BİYOGRAFİNİN DİĞER DİSİPLİNLERLE İLİŞKİSİ

Biyografi türünde yazar, ele aldığı kişinin hayatını yazarken sadece kişiye odaklanmamalıdır aynı zamanda kişinin yaşadığı dönemi, tarihî akışı ve zihniyeti de göz önünde bulundurmalıdır. Bugünden geçmiş zamana bir yolculuk yaparak o zamana göre kişiyi değerlendirmeli ve öyle kaleme almalıdır. Bir eser ortaya koyan yazar, özellikle biyografik roman türünde bir eser yazıyorsa birçok disiplin alanından faydalanır. Tarihî olgulardan, arşivlerdeki belgelerden, anılardan, gezi yazılarından ve daha birçok kaynaktan istifade edebilir. “Tarihçilerin belirttiği gerçekler, değişikliğe uğrayarak edebî eserin dünyasına girer” (Aktaş, 1991, s. 14-15).

Genel olarak, biyografi yazarının sadece edebiyat ve kurmaca bilgisi eseri meydana getirmede yeterli olamamaktadır. Diğer disiplin alanlarından olan tarih, sosyoloji ve psikoloji ile ilgili bilgilere de ulaşmalıdır. “Biyografi yazarı ise bir yanıyla tarihçi bir yanıyla edebiyatçıdır. Çünkü biyograf, kaynaklarını, belgelerini, tanıklarını toplarken onlara sorular sorarken gerçeklik ve yaşanmışlık değerinden hareket eden tarihçi gibidir” (Taşdelen, 2006, s. 8).

Edebî türlerle birlikte birçok disiplin alanı, birbiriyle hep ilişki hâlinde olmuş ve ortak noktalarda kesişirler. Son dönemlerde ilgi çeken bir tür olan, biyografi ve romanın birleşiminden oluşan biyografik roman türü, bu duruma örnek olarak gösterilebilir. “Bilhassa modernleşme sonrasındaki dönemde edebî ve edebî olmayan türler arasındaki etkileşimler ‘melez tür’lerin ve ‘alt tür’lerin doğmasını sağlamıştır” (Aytaç, 2016, s. 66).

Biyografinin içine, hayatı anlatılan kişi bir şair ise onun şiirleri eklenebilir, seyahat eden ve seyahatlerini gezi yazısı şeklinde kâğıda döken biri ise gezi yazıları da eklenebilir.

Hikâye yazarı ise hikâyelerinden kesitlere yer verilebilir. Konusu insan olan ve insanı ilgilendiren edebî türler, biyografi türüne dâhil edilebilir. Biyografi yazarı için ele aldığı kişinin hayatını ilgilendiren tüm belgeler önemlidir. Kişinin daha iyi tanınabilmesi ve daha iyi aktarılabilmesi için konuşmaları, evrakları, röportajları, eserleri incelenip doğru kanılara ulaşılabilmelidir.

Merkezine insan hayatını alması dolayısıyla biyografinin tarih, sosyoloji, psikoloji gibi farklı bilim dallarından faydalanacağı da muhakkaktır. Yazar, ele aldığı kişinin hayatına dair her türlü evrakı, çeşitli röportajları, aile aracılığıyla edinilebilecek özel evrakı inceleyerek, ayıklama yaptıktan ve malzemesini bütünüyle özümledikten sonra elinde kalan verileri bir kronoloji dâhilinde anlatarak biyografiyi oluşturur (Çetindaş, 2016, s. 58).

Edebî türler kendi arasında nazım ve nesir olarak iki ayrı başlık altında toplanmaktadır. Geçmişten geleceğe var olmuş ve var olacak tüm önemli şahsiyetlerin hayatı hakkında bilgiler veren biyografi, nesir için önemli bir türdür. “Nesrin yani asıl manâsıyla edebiyatın yüzde seksenini tarih, biyografi, hatırat, siyasi yazılar teşkil eder” (Beyatlı, 1970, s. 71). Biyografi türünü kapsayacak tüm yazılar, incelenmeye değer yazılardır.

2.2.1. Biyografi-Tarih İlişkisi

Edebî türler arasında biyografi, disiplin alanlarından en çok tarih ile ilişki içerisinde. Yazar, yaşam öyküsünü anlatırken kişinin hayatının yanı sıra yaşadığı zaman dilimini de okuyucuya sunmaktadır. Toplumu etkileyen insanlar kadar toplumda etki yaratan tarihî olaylar da önemlidir. Tarih, geçmişte yaşanmış olayları anlatırken biyografi de tarihte iz bırakmış şahsiyetleri ele almaktadır. “Biyografi; kişinin insanî, tarih ise genel yönleriyle ilgilenir. Biyografi yazarının konu edindiği kişi ister ölmüş olsun ister yaşıyor olsun biyografi hep bir ‘olmuş bitmiş’ üzerinde konuşur” (Taşdelen, 2006, s. 172).

Disiplin alanları, birbiriyle iç içe geçtikçe birbirlerine benzemeye başlamaktadır. Dünya var olduğu sürece insan da tarih de var olacaktır. “Biyografik bir yapıt, sanatsal bir değer taşısa da önünde sonunda tarihin malıdır” (Özkırımlı, 1984, s. 12).

Edebiyat ve tarih, her zaman iç içe olup birbiriyle bütünlük kurar. Biyografi yazarı, kişilerin hayatını ele alırken tarih alanından yararlanarak tarihî dönemlere de ışık tutar. Edebî olan kısımları edebiyatla açıklarken tarihsel olayları ilgilendiren kısımlarda tarihten faydalanmaktadır. “Biyograf, tarih ve edebiyat arasında bulunduğu seyyal noktanın hareket genişliğini kullanmakta, hayal gücünü edebiyatla açıklayarak tarihin sorumluluğundan; belgeleri öne sürerek edebiyatın sorumluluğundan uzaklaşabilmektedir” (Çetindaş, 2016, s. 108). Benzer noktalardan birbirini tamamlayan iki disiplin alanı, uyum sağlayarak ortaya biyografi çıkmaktadır.

Geçmişle ele alan tarih ve biyografi, ortak çizgilerde buluşur. “Yaşanan, geçmişte kalan bir hayatı aslına uygun bir surette yeniden kurarak anlatmak, bizi bir yönüyle edebiyata açarken, bir başka yönüyle de kronoloji ve mantık bakımından tarih disipliniyle muhatap kılmaktadır” (Andı, 2013, s. 132).

Tarihin biyografi ile ilişkisindeki ortak noktalardan olan kronolojik sırayla ilerleme, önemli özellikler arasında sayılmaktadır. “Biyografi türünün varoluşundan beri belki de en kuvvetli ilişkisi tarih ile ve biyografi, kronolojiye olan bağlılığı yanında mazide kalmış hayatları yansıtmaya noktasında tarih yazarlığının da bir dalı olur” (Çetindaş, 2016, s. 50). Biyografide yaşam öyküsü, tarih alanında da olaylar kronolojik sıra ile ilerler. Biyografide doğum ve ölüm, tarihte de olayların başlangıcı ve bitişi bilinmektedir. Bu konu ile ilgili şu açıklamalar yapılır:

Bugün tarih dediğimiz alan, hemen sadece siyasi kısmen de sosyal tarihle sınırlıdır. Halbuki bunun dışında sanat tarihi, felsefe tarihi, tıp tarihi, edebiyat tarihi gibi alanların birbiriyle ve asıl tarihle ortak tarafları vardır. Bütün bu tarih alanlarının hemen hepsi sadece kronoloji dediğimiz zaman çizgisi üzerinde yoğunlaşır. Biyografi de öyledir (Okay, 2014).

Biyografi, roman ile birleşerek ortaya biyografik roman türü çıkmaktadır. Biyografik romanların içinde yer alan tarihî olaylar, okuyucunun ilgisini çekmektedir. “Okuyucu tarihi bilgi edinmek, biyografiyi ise merakını tatmin etmek ve özendiği kahramanının macerasını takip ederek, kendi hayatı adına bir ivme katmak amacıyla okur” (Çetindaş, 2016, s. 52).

Sade bir tarihî metni okumak ile biyografik romanın içinde kişinin hayatıyla birlikte yaşadığı zaman dilimindeki tarihsel süreci okumak, okuyucu için daha etkili ve sürükleyici olabilmektedir. Balcıgil şöyle der: “Biyografik romanlar yazıyorum ama bu aynı zamanda tarih demek. Tarih okumak mutlaka zevksiz bir şey olmak zorunda değil ki!” (KİGA, s. 99). Biyografik roman, tarihi daha ilgi çekici bir hâle getirir. “Biyografik romanlar tarih, biyografi bilimi ve roman sanatı gibi üç esaslı temel üzerine inşa edilir” (Aktaş, 2005, s. 11).

Biyografi, birçok önemli şahsiyeti konu edinebilir. Edebiyat alanında iz bırakmış kişiler gibi tarih alanında etki bırakmış kişiler de biyografide yazılabilmektedir. “Biyografi, tarihi yazan kahramanların hikâyelerini yazdığı için başlangıçta tarihin içerisinde yer alırsa da zamanla bilim dalı haline gelir” (İsen, 2010, s. 3). Sonuç olarak bir yaşam öyküsünü anlattığı için biyografi, kendi başına ayrı bir edebî tür olur.

Biyografi türünde kişinin hayatı anlatılırken arka planda yaşanan tarihsel süreçler de yer almaktadır. Kişiyi anlamak için yaşadığı zaman dilimini ve dönemi iyi anlamak gerekir. Yaşanmış bir hayatın yanı sıra yaşanmış bir tarihî olay da biyografinin içine eklenir. Bu

noktada okuyucunun kafasında, okuduğu metnin tarihsel bir metin ya da biyografi olduğuna dair soru işaretleri oluşabilir.

Plutarch, “Paralelbiyografiler”indeki İskender-Portresinin başlangıcında kendisinin tarih değil yaşam öyküsü yazdığını vurgulamıştır. Böylelikle, ‘ruhsal kişilik özelliklerine’ ‘büyük işler ve muharebelere’ oranla öncelik verildiği belirtilmiştir. Ruhsal gelişim ve kişilik üzerinde yoğunlaşma, bu tür anlayış için o kadar belirleyici olmuştur ki Leopold Von Ranke kendisini 1869’da “Wallenstein” aslı yapıtının bir biyografi ve tarih olduğunu vurgulamakla yükümlü hissetmiştir (Scheuer, 1992, s. 111).

Edebî türler, belirli kalıplara bağlı kalmadan farklı disiplinlerden izler taşıyabilir ve bir türün oluşmasında başka türlerden istifade edilebilir. Bu konu ile ilgili şunlar söylenir:

Tarihçi ile romancı ve hususen biyografi yazarı arasındaki benzerlik şöyle sıralanabilir. İkisi de kısmen olayların bir anlatısı, kısmen durumların bir betimlemesi karakterlerin çözümlemesi olan bir resim kurmayı iş edinirler. İkisi de her karakterin her durumun ötekilere bağlı olduğu varsayımına dayanır. Bu durumda, bu karakterin ancak böyle olabileceğine bizi ikna ederler. İlgili karakteri başka türlü düşünemeyeceğimiz kendi içinde tutarlı bütünlüğü olan bir resim haline getirirler (Collingwood, 1996, s. 259).

Tarih için de biyografi için de istenilen sonuç, ortaya bir ürün koymaktır. Tarih alanında olayların sebepleri ve sonuçları verilir. Biyografide, kişilerin yaşam öyküsü anlatılır ve somut bir şekilde ortaya bir metin çıkar. Biyografi, tarihi de içeren geniş bir edebî türdür.

2.2.2. *Biyografi-Sosyoloji İlişkisi*

Sosyoloji, insanı ve toplumu konu alan bir disiplin alanıdır. Bu disiplinde, insanın toplumla ve insanın insanla olan ilişkisi ele alınır. Edebiyatın içerik bakımından en önemli kaynağı, insandır. İnsanı ve toplumu inceleyen sosyoloji bilimi, edebiyatın faydalandığı önemli disiplinlerden biridir. “Biyografi, bir tür olarak insanoğlunun yaşamdaki duygusal ve düşünsel sistematığının eylemlerle denetlenmiş hâlinin anlatısal ifadesidir. Eylemle denetlenen yaşam, sadece psikolojik bir tahlil olmaktan uzaklaşır; tarih ve sosyoloji ile bağ kurar” (Hüküm, 2025, s. 233).

Edebiyat ve sosyolojinin ortak noktası olan insan, bu iki disiplinin kesişmesinde önemli rol oynamaktadır. “Sanat eserinin üretim biçiminin bile eserin toplum tarafından algılanış biçimini etkilediği bilinmektedir” (Macit ve Soldan, 2015, s. 30). İnsanın, toplumdan kaynaklanan psikolojisi, sosyolojinin ilgilendiği başlıca durumlardandır. İnsanın toplumda bir kimlik arayışı içinde olması sosyoloji ve biyografi için önemlidir. “Biyografinin, sanat mı yoksa bilim mi olduğu sorusu bunun yanında da birey ve dünya, geçmişle bugün ve teklikle tip arasındaki ilişki biyografi yazarlarının tarih anlayışı için önem kazanmakta ve dikkatler özellikle kimlik sorununa yönelmektedir” (Scheuer, 1992, s. 113).

İnsanın yaşadığı hayat, içinde yaşadığı toplumu yansıtabilir. Toplum insanı yansıtıyorsa insan da toplumu yansıtabilmektedir. Belirli bir yere gelmiş olan insanlar, yaşadığı toplumun geleneklerini ve kültürlerini gelecek nesillere taşır. Biyografi yazarının amacı, unutulmayıp daima hatırlanmasını istediği kişilerin hayatlarını ele almaktır. “Diğer sanat eserlerinde olduğu gibi malzemesi dile dayanan edebî eserlerin de aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı olduğu kabul edilir” (Macit ve Soldan, 2015, s. 11). Biyografi, hayatını ele aldığı kişi ile birlikte toplumu, dönemi, zihniyeti ve birçok sosyolojik unsuru gelecek nesillere taşımış olur.

Biyografi yazılırken kişinin hayatı, ön plana alınıp anlatılır fakat yaşadığı toplum da göz ardı edilmez çünkü insan, içinde yaşadığı toplumdan doğal olarak etkilenir. Bu konuya dair şu tespitlerde bulunulur:

Biyografi yazarlar; psikoloji biliminin verileri ışığında, kişinin kişiliğini, ailesini, arkadaşlarını, yakın çevresini iyi incelemeli, araştırmalı; ayrıca sosyoloji biliminin verileri ışığında kişinin yaşadığı dönemin, toplumun siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerini de irdelenmelidir. Yaşam öyküsü, elde edilen bu bilgilerin edebî sanatlar çerçevesinde yoğrularak yazılmalıdır (Akyel, 2025, s. 349).

Toplum ve insan, bir bütünlük içindedir. Toplum insandan, insan da toplumdan ayrı düşünülemez. Biyografi de insanı ele aldığı için biyografik metinlerde toplumun genel durumu göz ardı edilemez.

Çağdaş biyografi yazarları, bireyle dünyayı bir ilişki içerisinde ele alırlar. Bireysel ve genel olan aynı gösterilir. Biyografiler, ‘sosyal yani toplum’ biyografileridir. Bu nedenle tarihsel çağa, toplumsal ve ekonomik koşullara, çağın kültürel renkliliğine büyük önem verilir. Bireysel biyografi, aynı zamanda da toplumsal biyografi olma özelliği kazanıyor (Scheuer, 1992, s. 116-117).

Yaşadığı zaman diliminin yanı sıra yaşadığı toplum, insanı olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Biyografi yazarı, sosyolojiden yararlanıp insanın yaşam öyküsünü anlatırken aynı zamanda kişinin yaşadığı toplumun tüm özelliklerini de göz önünde bulundurmalıdır.

2.2.3. Biyografi-Psikoloji İlişkisi

Biyografi yazarı, bir insanın yaşam öyküsünü ele alırken yaşam öyküsünün yanı sıra ruhsal durumları da önemsemektedir. Psikoloji, bir insanın davranışları, düşünceleri ve duygularının bütünüdür.

Duygu ve düşüncelerini iletişim kurarak aktarabilen insan, iletişim sayesinde topluma ayak uydurabilmektedir. Bu noktada dil, insanın yaşamını sürdürmesi ve hislerini aktarabilmesi açısından değerlidir. “Dil olmasaydı düşünce, bilgi ve dolayısıyla edebiyat da olmazdı. İnsanlar görüşlerini, duyularını, yaşantılarını ne birbirine ne de gelecek kuşaklara

ulaştırabilirlerdi” (Bezirci, 1992, s. 34). Edebiyat ve edebî eserler aracılığıyla insana ait olan tüm duygular bir metne dönüşür. Bezirci’nin konu ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Edebiyat, gerçekliği değişik yönleriyle, çeşitli açılardan tanımamıza yardım eder. Nitekim, onun aracılığıyla çağlar boyunca dünyadaki bütün insanların (erkeği ve dişisiyle çocukların, gençlerin, yaşlıların) doğa ve toplumla olan ilişkilerini, üretim ve mülkiyet biçimlerini, yaşantılarını, deneyimlerini, savaşımalarını, düşüncelerini, hayallerini, duygularını (sevgilerini, tiksintilerini, özlemlerini, korkularını, acılarını, sevinçlerini) öğrenir, bazılarını paylaşır, onları enikonu yeniden yaşarız (Bezirci, 1992, s. 61).

İnsan, psikolojik olarak ve doğası gereği değişken bir yapıdadır bundan dolayı ilişkilerle birlikte çatışmalar da yaşamaktadır. Yaşanan bu ilişki ve çatışma durumları, biyografiye dâhil edilir. “Doğrusu, yaşam öyküsü bir bağıntı, bir ilişki kurmak ya da bir çatışmaya girmektir. Hem bağıntının hem de çatışmanın bir araya gelmesidir bir bakıma” (Aktürel, 1984, s. 2). İnsan, değişken bir varlık olmakla birlikte fizyolojik ve biyolojik olarak birçok duygusal durumdan etkilenmektedir. Kişiyi anlamak için biyografi bu durumlardan da yararlanır.

Biyografinin sınırları, biyolojik olaylardır. Bir insan, organizmanın doğumu ve ölümüdür. Çatısı, düşünce çatısı değil doğal süreç çatısıdır. Bu çatı içinde çocukluğu, olgunluğu ve yaşlılığıyla, hastalıkları ve fizyolojik varlığının bütün arızalarıyla insanın bedensel hayatı vardır. Çoğu insan duygusu, değişme içerisindeki bu fizyolojik hayatın yaptıklarına bakar. Bir yazın biçimi olarak biyografi, bu duyguları besler, onlara yararlı besinler verebilir. Bir günlükte güvenle korunmuş ya da bir anıda hatırlanmış dolaysız yaşantının kaydı, tarih değil biyografik bir veridir (Collingwood, 1996, s. 252-253).

Biyografi, psikolojiden istifade ettiği gibi psikoloji de biyografiden istifade eder. Psikolojinin önemli isimlerinden olan Sigmund Freud, biyografi türü ve psikoloji alanı arasındaki bağlantıyı şöyle açıklamaktadır:

Freud, psikanalizle ilgili görüşlerini sistemleştirerek yalnızca bu disiplinin doğuşunu ve biyografi yazıcılığı gibi farklı alanlara uygulamasını sağlamakla kalmaz. Psiko-biyografi türünün ilk örneklerini vererek psikanalizin biyografide nasıl kullanılacağına ilk uygulamasını da ortaya koymuş olur (Ateş, 2025, s. 101).

Biyografi, otobiyografi ve biyografik roman türlerinin temelini insan oluşturmaktadır. Bu noktada insanın düşünme ve duygu biçimleri ile ilgilenen psikoloji, biyografinin konu alanına girmektedir. “Psikolojinin bir meslek bilimi olması ve bireyin geçmişinin de dâhil edildiği bir anlama biçimine odaklanması da biyografi yazını doğrudan etkiledi” (Öner, 2025, s. 83).

Çoğu biyografi ve biyografik roman yazarları farklı disiplin dallarından yararlanır. Özellikle psikolojiden fayda sağlarlar. “Bir biyografi yazarı olarak Zweig eşsizdi; bir biyografi yazarından çok daha fazlasıydı: o bir öğretmendi ve yaşam hikayesini anlattığı kişilere de gerçek hayatta kendini çok yakın görürdü” (Brittin, 1940, s. 245-247).

Biyografi türünün alt başlıklarından olan portre, biyografi ve psikoloji ilişkisini yansıtmaktadır. Portre yazarı, ele aldığı kişiye odaklanıp odak noktası olan kişinin tüm yönlerini özellikle kişisel ve duygusal tüm özelliklerini, okuyucuya sunar. Portre şöyle açıklanmaktadır:

Söz konusu kimsenin kişiliğini oluşturan niteliklerinin anlatıldığı biyografiler portre adını alır. Bu tür biyografilerde o kimsenin duyguları, alışkanlıkları kısaca onu başka insanlardan ayıran özellikleri belirtilir. Kişinin en belirgin özelliğinin yaşamının bir kesiminin ana çizgileriyle betimlemesi de olabilir (Özkırımlı, 1984, s. 12).

Biyografinin alt başlıkları ve teknikleri vardır. Bunlardan biri olan portre, kişiye odaklanarak onun tüm özelliklerini açıklama gayesi taşır. Portrenin genel açıklaması şu şekildedir:

Öznenin ruh dünyasına, özel zevklerine ve insanlar arasındaki tavırlarına da eğilen bu incelemeler, kişiliğe odaklanılması bakımından önemlidir. Yazar, ele aldığı şahsı kalabalıklar içerisinde konumlandırırsa da eser boyunca kahramanın üzerinde adeta bir projektör aydınlığı vardır. Onun yalnızlıkta veya bağlı olduğu ortam içerisindeki fikrî ve duygusal cepheleri, diyalogları, eserlerini meydana getirirken yaşadığı sanatçı buhranları dramatize edilerek işlenir ve odakta kişinin hayatı değil, o hayatı yapışı vardır (Çetindaş, 2016, s. 73).

Birçok edebî türün, farklı disiplin alanlarıyla ilişkisi bulunmaktadır. Biyografinin, tarihle olan ilişkisinden sonra psikoloji ile olan ilişkisi de önemlidir. Kişinin hayatı ele alınırken mevcut duygu ve düşünceler de göz ardı edilmez.

Psikanalizm, doğrudan doğruya öznelere bilinçaltı ve gölge alanlarına yönelik bir kazı çalışması gerektirdiği için biyografi yazımının da temel hayat damarlarından birini oluşturur. Özellikle, sanatçı biyografilerinin aydınlatılmasında, melankoli ve psikanalitik malzemesi yüksek olan isimlerin bu yönlerinin de değerlendirmeye alınması, biyografiyi bu saha ile ilişkili olmaya zorlar (Çetindaş, 2016, s. 61).

Biyografi yazarı, empati kurarak hayatını anlattığı kişinin durumlara ve olaylara karşı hislerini anlamaktadır. Kurulan empati sayesinde anlatılan yaşam öyküsü daha iyi analiz edebilir. Psikolojik veriler, biyografi yazarının vazgeçilmez unsurları arasındadır.

Biyograf ya da romancı, ele aldığı öznenin kişisel mitini keşfetmekle yükümlüdür... Psikanalizm ile biyografi arasındaki ilişki yalnızca anıldığı anlamda bir teknik meselesi değildir. Tarih ve edebiyat türlerine yaslanan biyografi, zaman zaman psikolojinin de verilerinden faydalanır (Çetindaş, 2016, s. 62).

Biyografi yazarı, yaşamını ele aldığı kişiyi anlatırken kendi hayatından da izler bulabilmektedir. Yaşam öyküsü anlatılan kişi ile biyografi yazarı, ortak bir paydada buluşabilir. Çetindaş, bu durumu bir basamak daha öteye götürür ve şu iddiada bulunur: “Psikanalitik teori üzerinden hareket edildiğinde, biyograf ile öznesi arasında tıpkı psikanaliz tedavilerinde görüldüğü şekliyle duygudaşlık, yani serbest çağrışım süreci içinde analist üzerinde yürütülen birtakım yerine koymaların varlığından bahsedilir” (Çetindaş, 2016, s. 65). Psikoloji ile biyografi, ortaklaşa bir ürün ortaya çıkarabilir. Psikolojinin dâhil olduğu biyografi ile birlikte insan daha iyi anlaşılabilir.

2.2.4. *Biyografi-Edebiyat İlişkisi*

Edebiyat, içerisinde barındırdığı tüm türlere yakınlık gösterir ve biyografi yazarı, ele aldığı kişinin yaşam öyküsünü yazarken diğer türlerden yararlanabilir. Biyografi, böylece daha etkili ve kalıcı olmaktadır. “Anı, mektup, günlük gibi biyografinin ana malzemesini oluşturan yardımcı edebiyat türlerinden yararlanmak; bir değerlendirmeye gidilecekse o kişinin yapıtlarına, tanıklıklara, belgesel verilere yaslanmak gerekmektedir” (Özkırımlı, 1984, s. 12). Somut belgelerin biyografide yer almasıyla birlikte okuyucunun kafasında oluşan soru işaretleri giderilmiş olur.

Biyografi yazarı, alanlar ve türler arasındaki ortak dengeyi kurmaya çalışmaktadır. “Biyografi yazarı, tarih ve edebiyat arasında gidip gelir. Yaptığı iş, tarihe göre edebiyat, edebiyata göre tarihtir. Bu geniş ve sınırları belirsiz alan yazara bir hareket serbestisi kazandırır” (Çetin, 2012, s. 27). Edebiyatın türleri içerisinde yer alan biyografi, birçok disiplin alanını bünyesinde barındırdığı gibi diğer edebî türlerle de ilişki içindedir

Biyografi, duyguların yoğun olarak kullanıldığı bir tür olan şiirle de etkileşim hâlinde olabilir. Biyografinin içine dâhil olan şiir, anlatımı duygu bakımından zengin bir hâle getirebilir. Biyografi ve şiir arasındaki ilişki, şöyle açıklanır: “Biyografi, sözlü edebiyat çağlarından beri şiirin en başat teması. Hatta diyebiliriz ki biyografi şiirle başlamış, şiirden doğmuş” (Uysal, 2025, s. 176). Şiir, konusu ve anlatımı bakımından duygu yüklü bir edebî türdür. Bundan dolayı, nesrin içine nazım eklendiği zaman anlatımdaki estetik zevk artmaktadır. Özellikle hayatı anlatılan kişi bir şair ise onun şiirlerini eklemek ve şiirlerinden yola çıkmak etkili olacaktır.

Şiir, biyografik anlatılarda vazgeçilmez anlatım vasıtalarındandır. Şiiri burada manzumeyi de kapsayacak genişlikte düşünüyoruz tabii ki. Necip Fazıl’ın “Esselm’i, Sezai Karakoç’un “İmamı Rabbani” ve Asaf Halet Çelebi’nin “İbrahim” şiiri biyografinin içinde olan şiir örneklerinden birkaçıdır (Çetin, 2012, s. 66).

Biyografi, birçok disiplin alanının ve edebî türün yanı sıra klasik edebiyat nazım türlerinden olan mesneviyle de ortak özelliklere sahiptir. Bu konuya dair şunlar söylenir:

Başlangıçta manzume-şiir şeklinde olan mesnevilerin zaman içinde düz yazı örneklerine de rastlıyoruz. Mesnevinin biyografi açısından önemini şu şekilde özetleyebiliriz. Mesnevi, gerçek kişilikler ya da hayali kahramanlar olsun, insan merkezli ve hususen karakter arz eden kişilikler etrafında seyretnesiyle biyografi ile doğrudan bağlantılıdır (Çetin, 2012, s. 68).

Biyografiyle birlikte birçok edebî tür, bir arada kullanılabilmektedir. Her ne kadar son zamanlarda biyografi, romanla anılsa da Öztürk, şiir ve tiyatroya da dikkat çekmektedir. “Biyografinin kurmaca metinlerde en itibar gördüğü yer, kuşkusuz romanlardır. Ancak şiir

ve tiyatrodada da biyografiden istifade edildiği açıktır. Biyografi ve edebiyat ilişkisini roman dışına çıkardığımızda en zengin malzemeyi tiyatro sunacaktır” (Öztürk, 2025, s. 13).

Biyografinin nesnelliği ile romanın kurmacası, uyum içinde birleştirildiğinde okuyucu için estetik bir zevk oluşur. Biyografik romanlarda kişinin yaşayışını etkileyen tüm iç ve dış etmenler, göz önünde bulundurulur. Yaşanılan zaman, dönemin zihniyeti ve mekân gibi unsurlar kişiyi değerlendirmek için önemlidir. Osman Balcıgil, biyografik romanla ilgili şöyle bir açıklama yapmaktadır:

Kuşkusuz kahramanınızın hayatına girenlerden istediklerinizi istediğiniz kadar kullanıp istediğinizde kurmaca aktörlere de başvurabilirsiniz ama bunlar sizi yaşanmış olandan çok da fazla uzaklaştırmıyor. Bir de tabii zaman ve mekân(lar) boyutunu iyi kullanmak gerekiyor. Zaman kavramının içine müzikten modaya, bilimden hava durumuna kadar her şey girer. Dönemin gözde mekânları da biyografik romanları zenginleştirme yolunda yazarın elini epey güçlendirecekti (KİGA, s. 95).

Biyografi türünün etkileşim hâlinde olduğu diğer edebî tür ise mektuptur. “Bizim için önemsiz görünen bir ayrıntı, bir başkası için önemli olabilir ve başka açılımlara ilham olabilir. Bu nedenle anı, mektup, günlük gibi biyografinin ana malzemesini oluşturan yardımcı edebiyat türlerinden yararlanmalıdır” (Çetin, 2012, s. 24).

Edebiyatın içinde yer alan tüm edebî türler, birbiriyle iç içe geçerek etkileşim sağlamaktadır. Biyografinin diğer türlerle bağlantılı olması türün etkin olmasına yardımcı olmaktadır.

2.3. BİYOGRAFİK ROMAN VE TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanoğlu için hatırlanmak ve unutulmamak, her zaman önemlidir. İnsanlığın var oluşundan beri yazı, her anlamda kalıcılığı sağlamak adına kullanılan en etkili güç olur. Yazı sayesinde de ortaya birçok kalıcı eser çıkar. Edebiyatın içinde var olan edebî türler, kendilerine has özellikler taşımaktadır. Özellikle roman, gerçek hayattan izler taşıırken kurmaca unsurlar da barındırabilmektedir. Roman türü, insan yaşamını ele alan ve nesnelliğin hâkim olduğu biyografi türüyle ilişkilendirildiğinde ortaya biyografik roman türü çıkar.

Biyografik roman, okuyucunun zevk aldığı aynı zamanda da bilgilendirildiği ve tarihte önemli işler yapmış şahsiyetlerin hayatlarının kurgusal unsurlarla birleşerek anlatıldığı bir türdür. Biyografi ve romanın uyumu sayesinde ortaya çıkan bu tür, ilgi çekici olur.

Yazarın, gerçek bir kişinin hayatını roman kurgusu içerisinde ve kurmaca teknikleri çerçevesinde anlattığı metinlere biyografik roman denir. Türk edebiyatı, biyografik roman yönünden özellikle son zamanlara doğru artan bir ivme gösterir. Kişileri görünür kılar, genele

tanıtma anlamında roman biyografiyi genişletirken, bireyi derinleştirme anlamında biyografi romanı kurar (Çetindaş, 2016, s. 77).

Biyografik roman türünün bu zamana kadar birçok tanımı yapılır. Biyografik romanın tanımı şöyledir:

Bir kişinin bir anlamda da tarihin malı olmuş ve çeşitli belgelerle aydınlatılmış yaşam öyküsünün romancının iç görüşü ve sanatsal kabiliyeti neticesinde, kurmaca imkânları kullanarak bir kurguya dönüştürülmesi, gerçek bir hayatın diyalog, drama ve hayal unsurlarından birine yaslanarak romanlaştırılması biyografik roman olarak adlandırılır (Çetindaş, 2016, s. 335).

Tanınmış bir kişinin hayatı anlatılırken roman türünün özelliklerinden faydalanılmaktadır. Biyografik romanlarla ilgili ayrıntılı ve kapsamlı çalışmaları olan Apaydın’a göre biyografik romanın tanımı şu şekildedir:

Tanınmış bir edebiyat veya sanat adamını, ünlü bir şahsiyetin biyografisini roman türünün imkânlarından yararlanarak bir roman formunda ele alan yazarlar da olmuştur. Bu türlere “biyografik roman” ya da “roman biyografi” gibi adlar verilmektedir. Bu eserler, hem roman formunu kullandıkları için kurmaca dünyanın özelliklerini taşımaktadırlar hem de belgesel nitelikleriyle romanın kurmaca dünyasının dışında gibi görülmektedirler (Apaydın, 2002, s. 461).

Biyografinin bir başka tanımı da şöyledir: “Biyografik (Yaşam öyküsel) romanda kurgu, gerçekten yaşamış bir insanın karakteri üzerine temellendirilir. Amaç, insanı insana tanıtmaktır” (Kavcar ve Oğuzkan, 2012, s. 105). Son olarak biyografik roman hakkında şunlar söylenir:

Tahkiye (Anlatı) kurgusu içerisinde, kişiyi bir roman kahramanı gibi olayların içindeki konumlarıyla sunan eserlere, edebi biyografi ya da biyografik roman denir. Biyografik romanlarda kişinin ruhsal ve fiziksel özellikleri, davranışları, duyguları, düşünceleri, tepkileri, tavır alışları, giyinişi gibi pek çok değişik özellikleri ayrıntılı olarak verilip bir anlamda onun portresi çizilir. Hayatı içerisinde canlı, yaşayan bir kişilik olarak sergilenir (Çetin, 2012, s. 38).

Genel çerçeveden bakıldığında biyografik roman, içinde kurgu ve nesnellik barındıran edebî bir tür olarak açıklanmaktadır. Gerçekte var olmuş bir şahsiyetin, tarihsel arka plana sadık kalarak ve belirli yerlerde kurgudan yararlanılarak anlatıldığı metinlerdir.

Biyografik roman, yapı ve konu bakımından hem haz veren hem bilgi veren bir türdür ve bu türde yaşanan her hayattan, yaşamış her şahsiyetten bir olay çıkarılabilir. “Her yaşam öyküsünün satır aralarında birçok roman gizlenir. Yaşam öyküsünü yazıp bitirdikten sonra bir süre unutup belki yıllar sonra yine o öyküye dönebilse, kim bilir kaç romana konu olabilecek şeyler çıkar satır aralarından” (Avcı, 1999, s. 200). Kişinin hayatı gözler önüne serilirken bazı noktalarda eksiklik ve aksaklıklar yaşanabilmektedir. Bu noktada biyografik romanda kullanılan kurmaca sayesinde eksik ve boş kalmış yerler doldurulabilmektedir.

Tıpkı tarihî romancının vesikanın eksik kaldığı bölümleri, kendi muhayyilesi aracılığıyla tamir ederek ve geçmiş kurgulayarak yazdığı tarihî romanlar gibi biyografik roman da kişinin

hayatına dair boşlukların, romancının muhayyilesi yardımıyla doldurulması ve özneye ikinci bir hayat hakkı sunulması olarak değerlendirilmelidir (Çetindaş, 2016, s. 14).

Biyografik romanın yazarı, romandan faydalandığı için doğruluğundan emin olmadığı konularla ilgili kurguya başvurabilir ya da olayları etkileyici hâle getirmek amacıyla metne kurgusal unsurlar ekleyebilir. Bu hususta şunlar belirtilir:

Araştırma ve tecrübelerle edinilen bilgilere dayanılarak yazılan biyografik romanlarda sunulan gerçeklikler bile yazar tarafından onun zihninden ve kişiden kişiye değişebilen gerçeklikler hâlinde karşımıza çıkar. Zira yazar, kaleme almayı düşündüğü eserinin tarih, biyografi olmaması için eserini roman formunda yazmak ve gerçeklere uyup uymadığı konusunda kesin bilgisi olmayan konular dahil olmak üzere birçok noktada hayaline, kurgulamaya başvurmak zorundadır. Aksi takdirde eser, roman olmaktan ziyade tarih veya biyografi olurdu (Çıkla, 2002, s. 121).

Biyografik roman, kurgu ile gerçeklik dengesinin sağlanmaya çalışıldığı bir türdür ve gerçeklerden tamamen uzaklaşmadan kurguyu sentezler. “Gerçek bir hayat hikâyesinin kurmaca bir çerçeve içerisinde anlatılması olan biyografik roman, gerçeklik ile kurmaca arasında dursa da bu türde eser veren yazarların çoğu anlattıkları şahsın gerçekliğine uyma konusunda özenlidirler” (Öner, 2022, s. 47-48). Biyografi gerçeklikle, biyografik roman ise gerçeklik ve kurgunun birleşmesiyle oluşur. Bu açıdan iki türün de farklı noktaları bulunmaktadır. Bu farklı noktalar şöyle açıklanmaktadır:

Biyografi, gerçek hayatın düz gerçekliğini aktarır. Biyografik roman ise bu gerçeklik üzerine inşa edilen kurmacanın alanı olur. Biyografi, malzemesi itibarıyla tarihsel bir kaynak iken biyografik roman, biyografiyi ancak dayanak ve temelini yasladiğı bir malzeme olarak kullanır (Çetindaş, 2016, s. 88).

Edebî türler, yazılma amaçlarına ve okuyucudaki beklentilerine göre farklılık göstermektedir. Balcıgil, biyografi ve biyografik roman arasındaki farkları okuyucunun beklentilerine göre yorumlar:

Biyografi yazarı gerçeği, kronolojik olarak olduğu gibi nakletmek zorunda. Çünkü yazacağı daha çok başvuru kitabı olma özelliği taşıyacak. Bir biyografiyi alıp masanıza oturur ya da koltuğunuza kurulursanız ele alınan şahsın hayatına dair eksiksiz bir bilgilenme serüvenine yelken açacağınızı bilirsiniz. En azından tür bunu taahhüt eder. Biyografik romanlara dair okuma serüveniniz ise sizin beklentinize değil daha çok yazarın “keyfine” kalmıştır (KİGA, s. 89).

İki türün arasında farklı noktalar olduğu gibi ortak noktalar da mevcuttur. Balcıgil’e göre ortak noktalar şöyle açıklanır: “Biyografik romanla biyografi arasındaki tek ortak yön, her ikisinin de bir kişiyi ele almalarından ibarettir” (KİGA, s. 89).

Biyografi, gerçekleri esas alan bir edebî türdür. Okuyucu, bu türü ilgili kişinin hayatını tüm gerçekleriyle öğrenmek için okur. “Roman okuyucusu, romancıdan kurgu bekler, gerçek değil. Onun inandığı gerçek, roman içerisindeki gerçektir. Biyografi okuyucusu ise kesinlikle bir gerçeklik beklentisi içerisinde ve kurguya tahammülü yoktur” (Çetindaş, 2016, s. 108).

Biyografi, nesnelliği anlatır ve gösterir. Roman, his anlamında oluşan duyguları okuyucuya yansıtır. “Gerek karakterin kişisel problemleri gerekse dönemsel problemler, roman üzerinden yansır; öznenin düşünceleri ve hisleri sunulur. Biyografi göstermeyi tercih ederken roman yakınlaşmayı da sağlar” (Çetindaş, 2016, s. 102). İki türün birleşmesi ile oluşan biyografik romanda, gerçek ve kurgu iç içe geçip bir uyum sağlamalıdır. Aksi takdirde biyografik romanının içeriğine dair soru işaretleri oluşmaya başlar. Okuyucu, okuduğu kitabın hem biyografiden hem de romandan izler taşıdığını bilmelidir. Bu duruma şöyle örnek verilmektedir:

Bir Bilim Adamının Romanı’na yazdığı ön sözde Mustafa İnan’ın yakın arkadaşı Cahit Arf, Oğuz Atay’ın başarısını övmekle birlikte söz konusu romanın Mustafa İnan’ı bütün gerçekliğiyle ele alamadığını belirtmekten de geri durmaz. *Adı Aylin*’de birer kahraman olarak anlatılan bazı kişilerin roman yazarına karşı, romanın gerçekleri yansıtmadığı dolayısıyla dava açmış olmaları da biyografik romanlarda gerçeğin, bir bakıma yazarın gerçeğinden ibaret olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Apaydın, 2002, s. 466).

Oluşturulan dengenin içinde okur, kurgu ve gerçeğin ayrımını yapabilmelidir. “Gerçekle ilişkisi ne kadar reel olursa olsun edebî metne giren her gerçek nihayetinde kurmaca düzlemine yerleşecektir” (Yücel, 2005, s. 25). İnsanoğlu, yarattığı her eserde az da olsa mutlaka muhayyilesini kullanacaktır. Romancının görevi şöyle açıklanır:

Romancı hakkında yazdığı hayat hikâyesinin ana çizgilerini, yaşanmış olan hayatın gerçek olaylarıyla çizmiştir. Bunun için o konuda mevcut bilgi ve belge birikiminden faydalanmıştır da. Fakat bunların yetmediği yerlerde kendi sanatkâr muhayyilesini devreye sokmuş ve bir insan olarak kalan boşlukları insanî bir sıcaklığı ve samimiyeti verecek bir biçimde hayalinden tamamlamıştır (Andı, 2013, s. 134).

Biyografik roman yazarı, kitaplarında roman ibaresini kullanarak okuyucuya hayal dünyasını kullandığını açıklamak ister. Yazar, kitabını yazarken çoğu zaman bazı kaygılar içinde olabilmektedir çünkü yazdığı tür ne romandır ne de biyografidir. Yazdığı kitabın üzerine “Biyografik roman veya bir...romanıdır” ibaresi getirme ihtiyacı hissedebilmektedir. Koyulan ibare veya açıklama sayesinde okuyucu ne olursa olsun bir roman okuduğunun bilincinde olabilmektedir. “Zaten yazar eserini roman, hikâye, tiyatro, anlatı, öykü vb. şekilde adlandırınca, isterse eserde hiçbir kurgusal unsur olmasın, bu metinler kurgusal olarak yorumlanacaktır” (Güneş, 2016, s. 12).

Biyografik roman yazarı, roman yazdığını özellikle belirtmek ister ve bu şekilde üstünden bir yük kalkmış gibi olur. Yaşamış bir kişinin hayatını anlatmanın yanı sıra eklediği roman ibaresi ile kitabın içinde gerçek ve kurgusal unsurlar barındırdığını belirtmektedir. “1989’a kadar yayınlanmış olan kurmaca biyografilerin isminde ‘roman’ ibaresi olmasına rağmen yazarları, genellikle yazdıklarının ‘gerçek’ olduğunu vurgulamak gereğini hissetmişlerdir” (Çetişli, 2004, s. 296).

Biyografik romanların içine kurgusal ögeler, belirli çizgiler ve sınırlar dâhilinde eklenmelidir. Mevcut bilgiler değiştirilmeyip aralara kurgu eklenerek eser ortaya koyulur. “Biyografik romanda, kişi hakkında gerekli araştırmalar tamamlandıktan sonra, o kişinin hayatı romanlaştırılır. Bunun için sadece iyi bir araştırmacı olmak yetmez. Bir romancı ustalığına da sahip olmak gerekir” (Çetin, 2012, s. 39). Osman Balcıgil, bu konu ile ilgili düşüncelerini şöyle aktarır: “Deneyimlerim, biyografik romanlarda gerçeğin ipine ne kadar sarılırsak o kadar başarılı olacağımızı işaret ediyor” (KİGA, s. 97). Başka bir açıdan ise, “Ele alınan kişinin yaşamı romanlaştırılmış da olsa olaylardan ruh çözümlemelerine kadar her şey, toplanan verilere dayanmak zorundadır” (Özkırımlı, 1984, s. 12).

Biyografi, kronolojik sıraya uygun bir şekilde yazılmaktadır. Biyografik roman türünde, romanın özelliklerinden yararlanılarak bazı kurallar değiştirilebilmektedir. Biyografik roman türünde, farklı zaman akışları kullanılabilir. Kişinin hayatı anlatılırken zamanda geriye dönüşler yapıp geçmiş zamanla bağlantı kurulabilir. “Yazar, roman tekniklerinin kendisine sağladığı imkânlarla zamanı, eser boyunca geriye dönüşler, ileri sıçramalar ya da iç konuşma gibi tekniklerle sunabilir, kronolojiyi ters çevirebilir” (Çetindaş, 2016, s. 104).

Biyografik roman yazarı, biyografideki gibi kronolojik sıraya bağlı kalmayabilir. Kişinin hayatı, doğumundan itibaren başlayıp anlatılmak zorunda değildir. Yazar, kişinin yaşadığı önemli bir olaydan itibaren anlatıma başlayabilir. Bu konu ile ilgili şunlar söylenir:

Türk edebiyatında şimdiye kadar verilen biyografik roman örneklerinde esere konu olan kişinin hayat hikâyesine aileden ve doğumdan başlanmadığı görülmektedir. Oysa bilimsel biyografiler soy ağacının çıkarılması, doğum, ilk tahsil vb. gibi kronolojik sırayı izleyen bir yapı arz ederler (Apaydın, 2002, s. 464).

Biyografik romanlarda hayatı ele alınan kişinin yaşadığı dönem ve dönemin içindeki tarihî olaylar çok uzun anlatıldığında eser, roman niteliğinden çıkıp tarih kitabı olma yoluna girebilmektedir. Bu durum, dengenin bozulup kurmaca dünyadan biraz uzaklaşıldığını göstermektedir. Metin, kurgu yoğunlaştığı müddetçe roman niteliği taşıyabilmektedir. “Biyografi yazarının, biyografik anlatıya kendi kurgusunu vermesiyle eser tarih biliminden uzaklaşarak, edebî bir tür olan romana yaklaşır” (Çetin, 2012, s. 37).

Osman Balcıgil, biyografik roman yazarken dikkat edilmesi gereken birkaç husustan bahseder: “Biyografik romanların kahramanları -yaşamayanlar için söylüyorum- kendilerini savunamaz. Sadece bu nedenle bile, bir zamanlar dünyada üstelik romanı yazılacak kadar önemli bir yer ‘işgal etmiş’ kişinin ‘arkasından konuşurken’ alabildiğine dikkatli olmak

gerekir” (KİGA, s. 91). Gerçekte doğruluğu kanıtlanmamış ve yazıldığı zaman farklı noktalara ve farklı sonuçlara yol açacak bilgiler, biyografik romana eklenmemelidir.

Biyografik roman, kapsamlı çalışma gerektiren bir türdür. Hayatı ele alınan kişi hakkında gerekli tüm belgeler toplanmalıdır. Hatıralar, günlükler, mektuplar, kayıtlar ve raporlar gözden geçirilmelidir. Bundan dolayı biyografik roman, diğer tüm bilimsel alanlar ile birlikte hareket eden bir türdür. “Biyografik roman, edebiyat sınırları içerisinde yer alan, temel teknik olarak biyografiyi, dayanak olarak da tarihi kullanan bir türdür” (Çetindaş, 2016, s. 335).

Biyografik romanın yazım sürecinde öncelikle yazılmak istenen şahsiyet belirlenir. Daha sonra yazılacak kişinin hayatı, yaşadığı dönemin zihniyeti, döneme ait belgeler ve bulunan belgelerin nasıl yorumlanacağı bir plan dâhilinde araştırılıp incelenir. Bu noktada biyografik roman, birçok karakterin hâkim olduğu, yoğun ve kapsamlı bir türdür.

Biyografik roman yazarı, yaşanmış hayatları alıp roman formuna çevirip bir metin ortaya çıkarır. “Romancı, bir hayatı romana aktarırken ham maddeye biçim ve canlılık vermeli yani malzemeyi kurgu ile beslemelidir” (Çetindaş, 2016, s. 92). Bu konuda şunlar belirtilir:

Biyografik romancı, özneye değil insana yaslanacaktır. Genele değil özele yaslanacaktır. Bürokratik arşivler kadar sivil kayıtlar da romanın malzemesi olmalıdır. Teorik cephesi bu şekilde kurulan biyografik romanın, biyografi cephesi tamamlanır. Roman kısmında ise yazarın bu belgeler ekseninde bir hareket özgürlüğü vardır. Romancı, bu özgürlük alanı içerisinde romanını kurmuş olur (Forster, 2001, s. 19).

Biyografik romanda ele alınan kişi, doğru bilgilerle aktarılırken bir yandan da kurmaca öğelerden yararlanılıp sürükleyici bir anlatım sağlanır. “Romancının ele aldığı kişinin hayatını sıradan bir ölçüde aktarmasının yerine kurmaca unsuruna veya roman tekniklerine başvurarak anlatması, anlatımın çekiciliği açısından önem taşır” (Çetindaş, 2016, s. 106).

Biyografik roman yazarı, roman türüne uygun teknikleri kullanabilir. Kişinin hayatının belirli dönemlerinde eksik bilgiler ve kopukluklar mevcut ise küçük değişikliklerle bu kısımları tamamlayabilir. “Biyografik romanların şahıs kadrosu, gerçek kimliklerden oluşursa da romancı özellikle aile tarihleri oluşturma söz konusu olduğunda bazı isimleri değiştirerek aktarabilir” (Çetindaş, 2016, s. 102).

Tarihsel süreç incelendiği zaman biyografik roman, özellikle 20. yüzyıldan itibaren daha hızlı bir ilerleme kaydeder. “Türk edebiyatında biyografi türünde olduğu gibi biyografik roman türünde de Batı’da olduğu ölçüde ilgi gösterildiğini söylemek mümkün

değildir. Türk edebiyatında biyografik romanın ilk örnekleri, roman türünün edebiyatımıza girişinden çok sonra Cumhuriyet döneminde verilmiştir” (Dürder, 1971, s. 110-111).

Dünya ve Batı edebiyatındaki biyografik romanların örneklerine bakıldığında, “Türk okuru için bu konuda en tanınmış yazarlardan biri, Stefan Zweig’tır. Onun *Dünya Fikir Mimarları* adını taşıyan eseri Türkçeye çevrilmiş ve ilgi çekmiştir” (Aytaç, 1991, s. 88-90). Aynı şekilde, “Stefan Zweig’in *Dünün Dünyası*, *Marie Antoinette*, *Rotterdamlı Erasmus*, *Macellan- Bir İnsan Bir Yaşam* ve *Yarının Tarihi* adlı eserleri biyografi ve roman türüne yakınlık göstermektedir” (Öz, 2021, s. 20-30). Kafkas-Rus Savaşı’nın ünlü lideri İmam Şamil’in naibi olan Hacı Murat, Lev Tolstoy’un aynı adlı romanıyla ölümsüzleşir (Potto, 2017, s.71).

Değişen zaman koşulları ile birlikte edebî türlerin sınırları ve muhtevası farklılık göstermeye başlar. Biyografi ve romanın birleşimi ile oluşan biyografik roman türü, son dönemlerde önem arz eder. “Oğuz Atay’ın üniversiteden hocası Prof. Dr. Mustafa İnan’ı anlattığı romanı ‘*Bir Bilim Adamının Romanı*’ edebiyatımızda en nitelikli ‘biyografik roman’ olarak görülür” (Sağlık, 2025, s. 333). Türk edebiyatında öne çıkan biyografik romanlarla ilgili Apaydın şu örnekleri vermektedir: “Oğuz Atay’ın *Bir Bilim Adamının Romanı*, Tahir Alangu’nun *Ömer Seyfettin*, M. Emin Erişirgil’in *Mehmet Akif /İslâmcı Bir Şairin Romanı* ve Ziya Gökalp-*Bir Fikir Adamının Romanı* adlı eserleri, Hıfzı Topuz’un *Hava Kurşun Gibi Ağır, Çılgın ve Özgür*, Abdülmecit ve Başın *Öne Eğilmesin* adlı romanları, Mehmet Öklü’nün *Kimseye Etmem Şikayet* adlı romanı, Beşir Ayvazoğlu’nun *Bozgunda Fetih Rüyası* adlı romanı, Sevda Kıdeys’in *Mısır Apartmanı* adlı romanı, Zeynep Oral’ın *Tutkunun Romanı* *Leyla Gencer* adlı romanı, Ayşe Kulin’in *Türkan*, *Veda*, *Adı:Aylin* ve *Köprü* adlı romanları, Sadık Yalsızuçanlar’ın *Anka* adlı romanı, Fatma Karabıyık Barbarasoğlu’nun *Fatma Aliye Hanım*’ın hayatının ele alındığı *Uzak Ülke* adlı romanı, Naşide Gökbudak’ın *Perina* adlı romanı, İskender Pala’nın *Şah ve Sultan* adlı romanı, Demet Altınyeleklioğlu’nun *Açmayan Tomurcuğun Romanı* *Sustum Anne* adlı romanı, Nermin Bezmen’in *Kurt Seyt ve Murka* adlı romanı, Atilla Şenkon’un *Bütün Düşler Nazlıdır* adlı romanı, Necatî Cumalı’nın *Viran Dağlar* adlı romanı, Fakir Baykurt’un *Eşekli Kütüphaneci* adlı romanı, İpek Çalışlar’ın *Halide Edip* ve *Latife Hanım* gibi romanları biyografik roman türünün ön plana çıkan kitapları arasındadır” (Apaydın, 2002, s. 461-467).

Yukarıdaki örneklere, son dönemlerin çok okunan biyografik roman yazarı Osman Balcıgil’in kitaplarının da eklenmesi gerekmektedir. *Ela Gözlü Pars Celile*, *Yeşil Mürekkep*,

İpek Sabahlık, Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale, Kızıl Çengi ve Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı romanlar edebiyatımızın son dönem biyografik romanlarındandır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları yöntem başlığı altında verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Tez çalışmasında, nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiş olup nitel araştırma verilerinden görüşme ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Osman Balcıgil'in biyografik romanları doküman ve içerik analizi ile incelenmiştir.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Tanım olarak bakıldığında, “Var olan evrenden, onu temsil edebilecek bir parça seçme işine örnekleme denir” (Kaptan, 1998, s. 118). Çalışma, Türk edebiyatının son dönem yazarlarından Osman Balcıgil'in biyografik romanlarının doküman-içerik analizi yöntemi ile incelenmesinden oluşmuştur.

Osman Balcıgil'in altı biyografik romanı ve gençler için düzenlenmiş olan üç biyografik romanı olmak üzere toplamda dokuz biyografik roman incelenmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Mevcut romanlarla ilgili döneme ait eserler, dergiler, gazete yazıları, makaleler ve tezler ayrıca incelenmiş ve geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Biyografik roman, kurgu ve gerçekliğin bir arada olduğu bir türdür. Bundan dolayı yazılan biyografik romanların muhtevası, okuyucunun zihninde birçok soru işareti oluşturmaktadır. Tüm soru işaretlerinin cevaplarını birebir yazarın kendisinden öğrenmek amacıyla Osman Balcıgil ile bir röportaj yapılmıştır. Yapılan röportaj, bu çalışmanın sonuna eklenmiştir.

4. BULGULAR

OSMAN BALCIGİL'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE BİYOGRAFİK ROMANLARI

4.1. OSMAN BALCIGİL'İN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ *

1955 yılında İstanbul'da doğan Osman Balcıgil, ekonomi eğitimi görmüş ve ulusal dergi, gazete ve televizyonların haber bölümlerinde muhabir, editör, yönetici olarak otuz yıla yakın çalışır. Balcıgil'in, *Latin Amerika'nın Atar Damarları* isimli kitabında bulunan *İnkaların Torunları Şaşkın* başlıklı röportajı, 1988 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından yılın röportajı, Balcıgil de yılın gazetecisi seçilir. İlk olarak gazetecilik, ardından televizyonculuk yapan Osman Balcıgil, uzun yıllar dergi (*Yeni Gündem*, *Tempo*, *Cumhuriyet Dergi*, *Hürriyet Dergi*), gazete (*Cumhuriyet*, *Hürriyet*), televizyon sektörlerinde ve haber bölümlerinde muhabir, editör, genel yayın yönetmeni ve daire başkanı olarak görev yapar.

2000 yılında gazetecilikten romancılığa geçen Osman Balcıgil'in kitapları, Destek ve Kara Karga Yayınevleri tarafından yayımlanmaktadır. Dönem, biyografik ve dinsel- ezoterik olarak romanlarını üç başlık altında gruplandırmaktadır. İlk romanı olan *Ters Kanatlı Şahin* dönem romanıdır ve 2010 yılında yayımlanır. Romanda, İkinci Dünya Savaşı'ndaki farklı milletlerin durumunu anlatmaktadır. Yayımlanan dönem romanları arasında Nâzım Hikmet'in İkinci Dünya Savaşı'na dair izlenimlerinin anlatıldığı *Putlar Yıkılırken*, 6/7 Eylül olaylarını anlatan *En Hüzünlü Eylül*, 68 kuşağının verdiği mücadeleyi anlatan *Avuçlarımda Hâlâ Sıcaklığın Var*, devlet, mafya ve genel ev patroniçesi Matild Manukyan'ın üzerinden dönemin incelendiği *Melek*, *Terörist*, *Fahişe*, 12 Eylül Darbesi'nin anlatıldığı *Yağmur Çiseliyor* gibi kitapları yer alır. Dinsel- ezoterik romanlar başlığı altında tapınak şövalyelerinin anlatıldığı *Bilginin Efendisi*, *İlahi Komedya*'nın İstanbul dekorunda oynanmasını anlatan *Dante'nin İstanbul Cehennemi*, Masonları konu alan *Masonlar Locası Aşk ve Kılıç*, Pisagor Cemiyeti'nin üyesi iki papaz ve bir kızın Taksim'de başlayıp Fener Patrikanesinde devam eden olaylarını anlatan *Pisagor Tepkisi*, Zerdüşt dini ile ilgili olayları anlatan *Zerdüşt'ün Sırrı*, 53. Risalenin kim tarafından ele alındığını anlatan *53. Risale* adlı romanları okuyucuya sunulur.

*Osman Balcıgil'in hayatı ve edebî kişiliği ile ilgili bilgiler kendi sayfasından alınıp düzenlenmiştir.

Biyografik romanlar başlığı altında Nâzım Hikmet'in annesi, Yahya Kemal'in sevgilisi, Osmanlı'nın ilk kadın nü ressamı Celile Hanım'ın yaşam öyküsünün anlatıldığı *Ela Gözlü Pars Celile*, 8 ayda 65 kez basılarak Türkiye'de 2016 yılının en çok okunan romanı olur. Sabahattin Ali'nin hayatının anlatıldığı *Yeşil Mürekkep*, sahneye çıkan ilk Müslüman kadın Afife Jale'nin hayatının anlatıldığı *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*, gazeteci ve yazar Suat Derviş'in hayatının anlatıldığı *İpek Sabahlık*, Cahide Sonku'nun hayatının anlatıldığı *Kızıl Çengi* ve son olarak 2025 yılında çıkardığı altıncı biyografik romanı olan *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* okuyucuya sunulur.

Yazılan biyografik romanlardan üç tanesi, çocuklara yönelik olarak yeniden düzenlenir. *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi*, *Ben Sabahattin Ali Kürk Mantolu Madonna ve Kuyucaklı Yusuf'un Yazarı* ve *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* adlı romanlar, çocuk kitapları başlığı altında yayımlanır.

Osman Balcıgil, ayrıca *İstanbul Hikâyeler* adlı bir hikâye, *Karanlık Oda* ve *Kurgu ile Gerçeğin Aşkı* adlı deneme ve *Kara İblis Firarda* adlı novella gibi türlerde de ürünler verir (URL-1, 2025).

4.2. BİYOĞRAFİK ROMANLAR VE ÖZETLERİ

Osman Balcıgil'in biyografik romanlarının tahliline geçmeden önce bağlamın daha iyi anlaşılması için kitaplar hakkında bilgiler ve kitapların özetleri, kronolojik sırayla bu başlık altında verilmiştir.

4.2.1. *Ela Gözlü Pars Celile*

Ela Gözlü Pars Celile, Osman Balcıgil tarafından kaleme alınmış ilk biyografik romandır. 84 bölüm ve 416 sayfadan oluşan roman, 2016 yılında Destek Yayınevi tarafından okuyucuya sunulur. Romanın kapağında yer alan “O, Nâzım Hikmet'in annesi, Yahya Kemal'in sevgilisi, Osmanlı'nın ilk kadın nü ressamıydı...” ifadesi ile okuyucuya Celile Hanım hakkında kısa bir ön bilgi verilmektedir.

Celile Hanım, dönemin farklı şehirlerinde ve bölgelerinde mutasarrıflık yapan Mehmet Nâzım Paşa'nın gelini, Hikmet Bey'in eşi ve Nâzım Hikmet'in annesidir. 1880 yılında dünyaya gelmiş olan Celile Hanım, 76 yıl süren hayatına hem sanatı hem aşkı hem de oğlu Nâzım Hikmet'i sığdırmaya çalışır. Romanda, iki farklı zaman dilimi ele alınmaktadır. Kitabın içinde daha az yer verilmiş olan zaman dilimi, Celile Hanım'ın oğlu Nâzım Hikmet için Galata Köprüsü'nde protesto ve imza kampanyası başlattığı zaman

dilimidir. Daha geniş bir zaman dilimine sahip olan ve romanın genelini kapsayan zaman ise, Celile Hanım'ın yaşam öyküsüdür.

Romanın ilk sayfalarında yer alan Galata Köprüsü'ndeki kısa zamandan sonra daha geniş yer alan ve olay akışının başladığı Celile Hanım'ın yaşam öyküsüne geçiş yapılır. Olay örgüsü, Celile Hanım'ın 1900'lerin başında Selanik'te oğlu Nâzım Hikmet'e dokuz aylık hamileliği ile başlar. Selanik'te yaşanan ayaklanmalar, Padişah II. Abdülhamit Han'ın tahttan indirilmesi, Balkanlardaki çeteleşme süreçleri, İttihat ve Terakkiciler, Osmanlı Devleti'nin yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, oğlu Nâzım Hikmet'in yargılanması, Celile Hanım'ın resme ve sanata olan tutkusu, Yahya Kemal'e olan aşkı ve aşkına sadık kalamayan bir şair romanda anlatılır. Tüm bunlar, Celile Hanım'ın 76 yıllık ömründe yaşadığı serüvenlerdir.

Celile Hanım'ın hayatında etkili olan kayınpederi Mehmet Nâzım Paşa, Mersin ve Kayseri mutasarrıflığından sonra Diyarbakır Valiliğine atanır ardından Selanik, Konya, Halep gibi yerlerde de görev alır ve çoğu yere oğlu, gelini ve torununu da götürür. Celile Hanım, bundan dolayı çok fazla yer değişikliği yapar, yeni yerler görür, en sonunda da İstanbul'a geri döner. İstanbul'a döndükleri zaman içinde de oğlu Nâzım Hikmet, Heybeliada'da Bahriye Mektebi'ne başlar.

Celile Hanım'ın hayatında resim çizmek, bir tutkudur. Resim yapmaya ara verdiğinde buhranlı zamanlar geçirir. Bu buhranlı zamanlarda, eşi Hikmet Bey ile çoğu kez anlaşmazlıklara düşer. Birçok kez eşi ile boşanma kararı alırlar. Buhranlı geçen zamanların birinde, Büyükkada'ya Tahsin Nahid Bey ve eşinin yanına gitme kararı alır. Bir gün ressam arkadaşı ile bir sergi sonrası oturduğu bir yerde, hayatını etkileyecek olan şair Yahya Kemal Beyatlı ile tanışır. Yahya Bey, aynı zamanda Heybeliada'da oğlunun okuduğu Bahriye Okulu'nda öğretmenlik yapmaktadır. Romana göre, Tahsin Nahid aracılığı ile Yahya Bey ile görüşmeleri sıklaşır, aralarında bir aşk ilişkisi başlar ve Yahya Kemal Beyatlı'nın cesaretsiz tavırlarından dolayı bu ilişki son bulur. Bu durum, Celile Hanım için bir hüsrandır. Dönüşü olmayan bir Paris bileti alarak her şeyi arkasında bırakıp ülkeyi terk eder. Bu süreçte Celile Hanım'ın kayıpları olur. Kayınpederini, babasını daha sonra da eski eşi Hikmet Bey'i kaybeder. İstanbul'a dönme kararı alır ve resim sergilerine devam eder.

Romanda yer alan önemli konular arasında, oğlu Nâzım Hikmet'in yaşadıkları vardır. Komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle farklı zaman dilimlerinde, birçok kez hapis cezası alır. Nâzım Hikmet hapse girdiği son süreçte artık çok yıpranır ve çözüm bulmak amacıyla açlık grevine girmeye karar verir. Annesi Celile Hanım, bu duruma dayanamaz ve

oğlunun bulunduğu şehre, Bursa'ya taşınma kararı alır. Celile Hanım, çabuk yılmayacak bir kadındır. Kardeşi Münevver ve yeğeni Oktay ile Galata Köprüsü'nde, imza kampanyası başlatır. Milletvekillerinden, yazarlardan, aydınlardan oğlu için imza atmalarını beklemektedir. 1950 yılında çıkan af ile Nâzım Hikmet hapisten çıkar. Celile Hanım, çıkan aftan altı yıl sonra 1956'da Ankara'da hayata gözlerini yumar. Oğlu Nâzım Hikmet ise yurt dışına kaçır ve bir sabah evinin merdivenlerinde kalp krizi geçirerek 1963 yılında vefat eder.

4.2.2. *Yeşil Mürekkep*

Yeşil Mürekkep, Balcıgil tarafından yazılmış ikinci biyografik romandır. 2016 yılında Destek Yayınevi tarafından yayımlanır. Roman, 97 bölümden ve 408 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın kapağında geçen “Bir Sabahattin Ali Romanı” ibaresi ile hayatı anlatılan kişinin Sabahattin Ali olduğu anlaşılır. Kitabın başlığı olan ve hiç yanından ayırmayıp tüm yazılarını yazdığı yeşil mürekkepli kalem, Sabahattin Ali'nin hayatında önemli bir yere sahiptir.

Bölümler şeklinde ilerleyen romanın birinci bölümünden önce farklı bir zaman akışı mevcuttur. Hayatının son zamanlarında, arkadaşı Rasih ile olan vedalaşması, kitabın girişinde dikkat çekmek amacıyla bir ön bilgi olarak sunulur. Kitabın giriş kısmında geçen “Bugünkünden ne farklı uğurlanmıştı, yirmi yıl önce çıktığı o yolculukta...” cümlesi ile kitabın birinci bölümünde geçen “1928 yılının kasımı bitmeye yüz tutup soğuk geçeceği belli olan aralık kapıyı çalarken, İstanbul'un inci masalı yapılarından Sirkeci Garı, her zaman olduğu gibi hareketliydi.” ifadesi, okuyucuya kitabın hangi tarih aralıklarında geçtiğini gösterir. *Yeşil Mürekkep* romanı, Sabahattin Ali'nin 1928 yılında Almanya'ya gidişi ile başlar ve yirmi yıl sonra 1948 yılında hayata gözlerini yumması ile son bulur.

21 yaşında Almanya'ya öğrenim görmeye giden Sabahattin Ali, siyasi olarak dünyanın özellikle de Almanya'nın karışmaya başladığı zamanlarda okula başlar. Okuduğu okulda, hayatını etkileyecek bir olaya karışır. Alman bir öğrenciyle siyasi bir tartışma yaşar ve okuldan atılıp ülkeye geri gönderilir. Ülkeye döndüğünde, *Resimli Ay* dergisinin yazarlarından Nâzım Hikmet ile tanışma şansı bulur. Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali'nin yazılarını çok beğenir ve dergisinde yayınlamaya başlar. Bu zaman zarfında, öğretmenlik mesleğini icra etmek üzere Aydın'a gönderilir. Orada yaşadığı olaylar ve fikir ayrılıklarından dolayı üç ay hapis hapsede yatar.

Sabahattin Ali, fikirlerini savunmaktan asla vazgeçmez. Bedelini hapis hanelerde yatarak geçirse de açık sözlülüğünden asla ödün vermez ve fikirlerinden dolayı sürgün edilir. Sürgün sebebiyle Anadolu'ya gidişi Konya ile başlar. Öğretmen olarak Konya'ya atanır ve

burada Nâzım Hikmet'in de çok beğendiği ve tefrika olan yayımlanan *Kuyucaklı Yusuf* romanını yazmaya başlar. Kitaplarında yarattığı karakterler hep çevresinde gördüğü insanlardır. Bununla birlikte hapishanede gördüğü insanların hayatları hakkındaki izlenimlerini de eserlerine yansıtır. Konya'dayken Atatürk'e hakaret ettiği iddiasıyla, bir yıla yakın süreyle yeniden hapishaneye girer. Bu süre zarfında hapis cezasının bir kısmını, Sinop Cezaevi'nde geçirir. Herkesin bildiği ve özellikle çoğu şarkıya çevrilmiş şiirlerini burada yazar.

Romana göre, Sabahattin Ali'nin hayatının çoğu gördüğü ve beğendiği kadınlara, aşk duygusu besleyerek geçer. Hem arkadaşlarının hem de kendi söylemi ile kendisi tam bir şırpsevdidir ve onlar için şiirler yazar. Melahat, Nahit, Maria Puder, Ayşe, Aliye Hanım gibi birçok güzel kadına ilgisini belli eder ve onlar için methiyeler düzer. En sonunda aradığı aşkı bulur ve evlenir. Evlendiği kadın Aliye Hanım'dır ve bu evliliğinden Filiz adında bir kızı olur.

Sabahattin Ali, artık ailesiyle mutlu ve huzurlu bir hayat sürmek ister fakat mahkeme ve hapishane işleri, yine peşini bırakmaz. Hapishane süreçlerinde bile yazma işini hiç bırakmaz. Aziz Nesin ile siyaset ve mizah içerikli *Markopaşa* dergisini çıkarırlar. Yaptığı her iş ve yazdığı yazılar sebebiyle sürekli kendini hapishanede bulmaktadır. Sabahattin Ali, eşini ve kızını düşündüğü için artık hapishaneye girmek istemediği için ülkeyi terk etme fikri sürekli aklını kurcalar. Hapishane sürecinde, Hasan Tural adlı biriyle ahbablık kurar. Hasan Tural, Edirnekapi'da berberdir ve Sabahattin Ali'yi Ali Ertekin adlı bir kaçakçı ile tanıştırır.

Tüm bu zaman zarfında hapishanede olmadığı bir dönemde Sabahattin Ali, avukatı Mehmet Ali Cimcoz'un ayarladığı dul bir kadın olan Melek Celal Sofu'nun kamyonu ile taşımacılık işi yapıyor ve Bolu, Ankara, Adana gibi şehirlere gidip geliyordu. Bu süreçte yanında yine hapishaneden tanıştığı şoför arkadaşı Salim vardır. Ülkeyi terk etme planını kafasında çoktan kuran Sabahattin Ali, kaçakçı Ali Ertekin aracılığıyla sınıra gidip oradan Bulgaristan'a kaçacaktır. Romana göre, Salim'e yeşil mürekkebi ile imzaladığı bir not bırakacak ve eğer imzada nokta yoksa sağ salim yurt dışına kaçmış demek olacaktı. Sabahattin Ali, arkadaşı Rasih'e tüm planından bahseder ve eşi Aliye'ye ulaştırması bir mektup bırakır. Rasih, her şeyin olumlu geçtiğini öğrenip Sabahattin Ali'nin yeşil mürekkeple imzaladığı notunu alırsa mektubu Aliye'ye verecektir. Sınıra yaklaştığında Sabahattin Ali, yeşil mürekkeple yazılıp imzalanmış notunu Salim'e verir ve Salim de notu Rasih'e iletir. Her şeyin olumlu geçtiği zannedilse de işler planlandığı gibi olmaz.

Aradan on ay geçer ve 12 Ocak 1949'da gazetede Sabahattin Ali'nin Bulgaristan sınırında ölü bulunduğu yazar. 16 Haziran'da yani iki buçuk ay sonra ceset, bir çoban tarafından bulunur. Sabahattin Ali'nin planları beklediği gibi gitmez, ülkeden dışarı çıkamaz ve bu durumu canı ile ödemek durumunda kalır. Ali Ertekin tarafından 2 Nisan 1948'de Türkiye-Bulgaristan sınırında kafasına odun ile vurularak öldürülür.

4.2.3. *İpek Sabahlık*

2017 yılında Destek Yayınevi tarafından okuyucuya sunulan *İpek Sabahlık*, Balcıgil'in üçüncü biyografik romanıdır. Eser, 113 bölümden ve 431 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın kapak kısmında şöyle bir ibare geçmektedir: "Bir 'Suat Derviş' Romanı". Okuyucu, eline aldığı kitabın türünün roman olduğunu doğrudan anlamaktadır. Hem roman ibaresi hem de Suat Derviş ibaresi, biyografik roman türünün açıklaması olarak yazılmaktadır.

İpek Sabahlık romanında hayatı anlatılan kişi, Suat Derviş'tir. Romanın asıl ismi olan 'İpek Sabahlık' başlığı ise dikkat çekmek amacıyla koyulur. Romana göre, Suat Derviş'in hayatının büyük bir bölümünde ipek sabahlığı her zaman yanında olur ve gittiği her yere götürüp mutlaka giyer. Hayata veda ederken de yanında ipek sabahlığı vardır.

Romanda olay örgüsü, dönemin ünlü romancısı Halide Edip Adıvar'ın Sultanahmet'teki mitingi ile başlar. Suat Derviş, yazar ve şair arkadaşlarıyla mitinge gitmeyi planlamaktadır. Mitinge gitmeden önce Suat Derviş, yakın arkadaşı olan Nâzım Hikmet ile *Alemdar* gazetesine gider ve yazdığı yazılardan birini dergiye takdim eder. *Alemdar* gazetesinde yazdığı ilk roman olan *Kara Kitap* ile yazarlık serüvenine başlar. *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*, *Buhran Gecesi*, *Hiçbiri*, *Fatma'nın Günahı*, *Sultan'ın Karıları*, *Emine*, *Onu Bekliyorum*, *Hiç*, *Biz Üç Kız Kardeşiz*, *Ankara Mahpusu*, *Yalının Gölgeleleri*, *Aksaray'dan Bir Perihan* gibi kitaplarla bu serüven devam eder.

Yazarlık ve gazetecilik serüveninin yanında, Suat Derviş'in aşk hayatı da hareketli geçer. Romana göre, bir gün ablası Hamiyet ile vapurda gördükleri Seyfi Cenap Bey'den etkilenir ve ilk evliliğini yapar. Bu evlilik, bir yıl bile sürmeden biter. Daha sonra hayatına, aşk romanlarıyla ünlü yazar Selami İzzet Bey girer ve evlenirler fakat onunla da evliliği çok uzun sürmez. Dostları arasında olan Nizam Bey'e yakın bir ilgi duymaya başlar ve üçüncü evliliğini Nizam Bey ile yapar fakat bu evlilikte de yine umduğunu bulamaz. Dördüncü ve son evliliğini, Reşat Fuat Baraner ile yapar. Ablası Hamiyet ile Almanya'ya yaptığı yolculukta Baraner ile tanışır, ilerleyen süreçte tekrar karşılaşırlar ve gerçek aşkı dördüncü evliliğinde bulur.

Suat Derviş, dil öğrenmek ve öğrenim görmek amacıyla ablası Hamiyet ile birlikte Almanya'ya gider. Suat Derviş, orada dergi ve gazete editörleri ile görüşür. “Suzet Doli” lakabını kullanarak Almanca romanlar ve yazılar yazmaya başlar. Bu süreçte İstanbul'dan gelen bir mektup ile babasının dil kanseri olduğunu öğrenir. Apar topar ülkeye geri döner, ailesini alır ve onlarla birlikte Almanya'ya gider. Fakat babası, hastalığa çok fazla direnemez ve vefat eder. Bu durumdan sonra Suat Derviş'in Almanya macerası sona erer ve İstanbul'a kesin dönüş yapar. İstanbul'da aradan geçen zaman diliminde Suat Derviş'in annesi rahatsızlanır ve hayatını kaybeder.

Kitapta anlatılanlara göre, Suat Derviş'in hayatı hep kayıplarla geçer. Oğlu olacakken ani bir kanama ile çocuğunu doğuramadan kaybeder. Ablası vereme yakalanır ve vefat eder. Bu süreçte tutunduğu tek dalı eşi ve yazdığı kitaplar olur. Dönemin getirdiği bazı siyasi durumlar sebebiyle yazma konusunda da sıkıntılar çeker. *Alemdar, Son Posta, Tan, Cumhuriyet, Süs, May* gibi dergi ve gazetelerde yazılarını yazmaya çalışır ve tefrika romanlar yayımlar.

Eşi Reşat Fuat Baraner, bazı siyasi görüşlerinden dolayı hapisaneye girer. Suat Derviş, her daim eşinin yanındadır. Yazmayı bırakmayıp eşine destek olmak amacıyla siyasi yazılar yazmaktadır. Komünist Partisi'nin üyelerini, destekçilerini hep korumaya çalışır. Bir kadın olarak, bir gazeteci olarak her zaman düşüncelerini açık ve net bir şekilde yazmaktadır. Eşi hapisteyken bazı sağlık sorunları yaşamaktadır. Gözlerinden ameliyat olur fakat ameliyatı iyi geçmez. Eşi, hapisten çıkar fakat bu süreçte ülkenin durumu iyi değildir. Ülkede herkes ihtilaller ve onun sonuçlarıyla uğraşsa da Suat Derviş, eşiyle güzel vakit geçirmeye çalışır ama hayat yine karşısına olumsuzluklar çıkarmaya devam eder ve çok sevdiği eşini kaybeder. Kendisinin sağlığı da zaten eskisi gibi değildir ve bu sebepten Suat Derviş'i Kasımpaşa Askeri Deniz Hastanesi'ne yatırılırlar. Romanda geçen ifadeyle Suat Derviş, 23 Temmuz 1972 tarihinde üstüne örtülmüş ipek sabahlığı ile hayata gözlerini yumar.

4.2.4. Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale

Balcıgil'in dördüncü biyografik romanı, *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*'dir. Kitabı 2018 yılında Destek Yayınevi tarafından yayımlanır. Roman, 125 bölümden ve 487 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın kapak kısmında şöyle bir ibare geçmektedir: “İlk Müslüman Kadın Tiyatro Oyuncusu Afife Jale'nin Mücadele Dolu Hayatı ve Soluk Kesen Romanı.” Okuyucu, eline aldığı kitabın türünün roman olduğunu doğrudan anlamaktadır. Afife Jale'nin dedesi Doktor Sait Paşa, onun en büyük destekçisidir. Romanın içinde var olan

Doktor Sait Paşa'nın günlükleri, bu noktada okuyucuya birçok bilgiyi sunmaktadır. Günü gününe yazılmış olan günlükler; tarih, dönem ve siyaset gibi birçok konuda okuru aydınlatmaktadır.

Romanda Darülbedayi, Afife Jale'nin hayatını değiştiren en önemli yer olarak anlatılmaktadır. Babası Hidayet Bey, Afife Jale'nin sahneye çıkmasını asla istememektedir. Müslümanların sahneye çıkmasının yasak olduğu bir zamanda Gayrimüslim Eliza Binemeciyan'dan boşalan *Yamalar* oyunu ile Afife Jale, ilk kez sahneye çıkar. Bu oyun hem onun için hem de ülke için bir ilk olacaktır. Bu oyundan sonra *Tatlı Sır* adlı oyun ile ikinci kez sahneye çıkar. Sahneye ilk çıktığı dakikalarda oyun, polisler tarafından basılır. Afife Jale için bu durum, büyük hayal kırıklığı yaratacaktır.

Afife, babası istemediği halde sahneye çıktığı için dadısı ve annesi ile evi terk edip üç kadınla birlikte ayrı bir evde yaşamaya başlar. Medhiye Hanım, eşine karşı gelip kızı için her şeyi yapar. Yaşanan olumsuz durumlardan dolayı Afife Jale'nin stresten ve üzüntüden baş ağrıları başlar ve eczanelerden aldığı ilaçlar etki etmez. Annesi Medhiye Hanım'ın bulunduğu Doktor Suat Bey, genç kadına baş ağrılardan kurtulması için morfin kullanmasını önerir. Üçüncü oyunu olan *Odalık*'ı oynarken oyun, tekrar polis tarafından basılınca çareyi yine morfinde bulur. Artık Afife Jale, bir morfin bağımlısı olur.

Morfin bağımlılığı ve Müslüman bir kadının sahneye çıkmasının yasak olduğu bir dönemde sahneye çıktığı için polis baskınları yüzünden Afife Jale, tiyatroya ara vermek zorunda kalır. Oyunlara ve tiyatroya davet edilmemeye başlar. Bir de üstüne çocukluk arkadaşı Ziya, aşkını itiraf eder. Aslında Afife Jale de Ziya'ya karşı duygular beslemektedir ama morfin bağımlılığı yüzünden Ziya'nın aşkına olumlu yanıt vermez. Hem aşk cephesinde hem tiyatro cephesinde işler istediği gibi gitmez.

Romana göre, bir gün Burhanettin Bey, *Napoleon Bonaparte* isimli oyunda Afife Jale'yi oynatmak ister. Böylece tiyatro yaşamı kaldığı yerden devam eder. Bu süreçte ablası Behiye ve eşi Fuat Urfa'da yaşar, Ziya ise Anadolu'ya gider ve savaşa katılır.

Afife Jale, bu zaman diliminde tiyatro ile ilişkisini kesmemeye gayret eder. Morfin bağımlısı olmaktan nefret etse de kendine engel olamaz. Ziya, Anadolu'dan döndükten sonra bu duruma daha çok üzölmeye başlar çünkü Ziya'yı içten içe seviyor ama teklifini kabul edemiyordur. *Kırık Kalpler* adlı oyunda sahneye çıktığı zaman yine polisler tarafından oyun basılır.

İlerleyen zamanlarda Fikret Şadi Bey, Afife Jale'ye yeni bir teklifle gelir. Trabzon'da düzenlenen dört günlük bir tiyatro kumpanyasına onu da dâhil etmek ister ve o bu teklifi hemen kabul eder. Trabzon valisi ile tüm görüşmeler yapılır, her şey yolunda giderken morfin bağımlılığı sebebiyle durmak bilmeyen baş ağrıları başlar ve Afife Jale, dönmek zorunda kalıp sahneye çıkamaz.

Afife Jale, arkadaşlarıyla eğlenmek için gittiği Hamdi'nin Gazinosu'nda Selahattin Pınar'ı görür. Sohbet edip kurduğu arkadaşlığı, evlilik ile taçlanır. Morfin bağımlılığı yüzünden bu evlilik uzun sürmez. Selahattin Pınar, Afife Jale'nin morfini bırakması için çok uğraşır fakat bu mümkün olmaz. Kastamonu'daki ablasının yanına gittiğinde de yine dayanamayıp eczaneden morfin alır, herkesin başına bela açar ve şehri terk etmek zorunda kalır.

Eserde geçen ifadelerle göre Afife Jale, hayatının en kötü zamanlarını yaşamaktadır. Eşinden ayrılır, ablasının yanından kaçır ve İstanbul'a döner. Tiyatrodan da uzak kaldığı için çok üzgündür. Sokaklarda başıboş dolaşırken gözlerini birden Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde açar. Morfin yüzünden resmen hastaneye yatırılır. Hastanenin başhekimini Mazhar Osman Bey aracılığı ile gazeteci Nusret Safa Coşkun'a tüm yaşadıklarını anlatır. Yapılan bu röportaj ile Afife Jale, bir nevi içini döker. Röportaj sayesinde ailesinin Afife Jale'den haberi olur. Annesini ve dadısını hastanede iken kaybeder. Abisi Salah, Afife Jale'yi hastaneden alır ve kendi evine yerleştirir. Afife jale, son demlerinde eski eşi Selahattin Pınar'ı görmek ister. Durumu ağırlaşınca hastaneye geri götürülür ve bu süreçte o, kimsenin kendisini ziyaret etmesini istemez.

24 Temmuz 1941 tarihinde üzücü haber gelir. Afife Jale, hayata gözlerini yumar. Hastaneye en yakın camide cenaze namazı kılınır. Şoför, Sait Köknar, Ergun Köknar ve Behzat Budak Afife Jale'nin tabutunu taşıyan kişilerdir. Romana göre, tüm hayatını sahneye vermiş olan bir sanatçının sessiz sedasız ve kimsesiz ölmesi çok üzücü bir durumdur.

4.2.5. Kızıl Çengi

Osman Balcıgil'in biyografik romanlarından beşincisi, *Kızıl Çengi*'dir. 2023 yılında Destek Yayınevi tarafından okuyucuya sunulur. Roman, 119 bölümden ve 471 sayfadan oluşur.

Kitabın başlığı olan “Kızıl çengi”, Cahide Sonku'nun *Hayatım* başlıklı ve ölümünden sonra 1981 nisanında *Hürriyet* gazetesinde yayımlanan bir yazıda kullanılır. Şık ve uyumlu anlamına gelir. Bu tabir, tam olarak Cahide Sonku'yu anlatır. *Kızıl Çengi*'de diğer biyografik

romanlara göre farklı bir anlatım mevcuttur. Olaylar, Cahide Sonku'nun arkadaşı aynı zamanda *Perde ve Sahne* dergisinde yazar olan Cevdet Merter'in ağzından anlatılır.

Romanda anlatılanlara göre Cahide Sonku, 1919 yılında doğar fakat sahneye çıkmak için yasal bir yaş sınırı gerektiğinden dolayı nüfus kâğıdında doğum tarihi 1916 şeklinde değiştirilir. Tiyatroda on üç yaşında, 1932 yılında oynadığı ilk oyun *Yedi Köyün Zeynebi*'dir. Cahide Sonku; *Ophelia*, *Söz Bir Allah Bir*, *Bataklı Damın Kızı Aysel*, *Şehvet Kurbanı*, *Akasya Palas* gibi oyunlarda rol alır.

Cahide Sonku'nun aşk hayatı, çok hareketli geçer. Oyuncu arkadaşı Talât Artemel ile iki yıl evli kalır fakat ilk celsede boşanır. Boşandıktan sonra Ermeni tüccar Parcel (Marcel) Gevrekyan'la yaşamaya başlar. Birlikte yaşadıkları bu süreçte lüks bir hayat sürer. Dönemin getirdiği şartlardan dolayı gayrimüslim halk, Varlık vergisi ödemek zorunda kalır ve ödemeyen gayrimüslimler, sürgüne zorunlu bırakılır. Marcel de Erzurum'un Başkale ilçesine sürgüne gönderilir. Durum böyle olunca Cahide Sonku, Marcel ile ilişkisini sonlandırmak zorunda kalır. Marcel ile ilişkisini bitirir bitirmez yeni bir aşka yelken açar. Zamanın ünlü tütün tüccarı İhsan Doruk ile aşk yaşamaya başlar. Siyasi ayağı güçlü olan İhsan Bey ile bir ayrı bir barışık ilişki sürdürürler.

İhsan Bey'in siyasi bağlantıları Cahide Sonku'yu yormaya başlar. Diğer yandan Muhsin Ertuğrul'un eşi Neyyire Hanım'ın vefatı ile Cahide Sonku'nun çalıştığı Tepebaşı Dram'da da işler istenildiği gibi gitmez. Muhsin Ertuğrul, yeniliklerin yapılmaya başlandığı Ankara'ya çağrılır ve Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünün başına getirilir.

Cahide Sonku, bir dilekçe yazar ve Tepebaşı Dram'dan yani İstanbul Şehir Tiyatrosundan istifa eder. Bu süreçte Cahide Sonku, İhsan Doruk'un zenginliğinden faydalanıp bir film şirketi kurmayı planlamaktadır. Adını Sonku Film koyacağı bir stüdyo açmayı düşünür ve bu proje için Mısır'a gider. Cahide Sonku'nun istifası ile Tepebaşı Dram'da işler daha kötü olmaya başlayınca Muhsin Ertuğrul, Ankara ayağı ile birlikte Tepebaşı Dram'ın da idaresini eline alır. Bu zaman zarfında Cahide Sonku, hamile olduğu haberini alır. İhsan Doruk ile çocukları olacaktır. 9 Nisan 1952 Çarşamba günü Cahide Sonku'nun Ender adında bir kız çocuğu olur. Bu süreçte Sonku Film kurulur ve ilk filmini çekip ödüller almaya başlar. *Vatan ve Namık Kemal* adlı oyun ile en iyi film ve en iyi kadın oyuncu ödüllerini alırlar. Ödül aldıktan sonra Sonku Film, ikinci filminin çekimlerine başlar. *Güldağlı Cemile*, çekecekleri ikinci film olacaktır.

Zeki Müren, bu dönemde tüm Türkiye’de yükselişe geçmekte olan bir sanatçıdır. İhsan Doruk ve Cahide Sonku, yükselişte olan Zeki Müren ile bir film çekmek isterler. Birlikte *Beklenen Şarkı* adlı film çekerler. Bu film hem Cahide Sonku için hem de Sonku Film için olumlu neticelenmez. Cahide Sonku ile Zeki Müren anlaşamaz ve mahkemelik olurlar. Bu olaydan sonra Zeki Müren tanınmaya başlar ama Sonku Film ise imaj kaybeder. Daha sonra dönemin ünlü yönetmeni Atıf Yılmaz ile görüşürler fakat yine işler iyi gitmez bir türlü anlaşamazlar ve yine mahkemelik olurlar.

Tarihî döneme bakıldığında tüm bu yaşananlar, 1950’lere ve 6-7 Eylül Olayları’na denk gelir. Cevdet’in arkadaşı Ermeni Nubar, bu olaylardan etkilenir. Nubar üzerinden yazar, yaşanan bu olaylara dikkat çeker. Türk olmayan herkes tutuklanmaya ve ülkeden gönderilmeye başlar.

Cahide Sonku, çöküşleri de yükselişleri de aynı anda yaşamaktadır. İhsan Bey ile durumları iyi değildir ama kızı Ender için buna katlanmaktadır. Yaşadıkları evde çalışan hizmetçi ile aldatıldığını öğrendiği andan itibaren ipleri kopartır ve evi terk eder. Ailesinin evine dönmek zorunda kalır. Uzun yıllardır görüşmediği babası ve üvey annesi ile yaşamaya başlar. Bu süreçte ablası Necdet’i de görür ve Necdet, kötü yola düşmüştür. Cahide Sonku, kızını nereye götürüp büyüteceğini bilemez bir hâldedir. Her şeye rağmen işinin başına geçer ve işini ihmâl etmemeye çalışır. *Büyük Sır* ve *Karaçalı* adlı iki film çekmeye başlarlar.

Hem oyunculuk hem de yönetmenlik bir yerden sonra Cahide Sonku’yu yorar. Şehir değiştirip Ankara’ya taşınmayı düşünür. Ankara’ya taşınır ve Sonku Film için çalışmalarına buradaki ofisinden devam eder. Cahide Sonku, Ankara’dayken bir haber gelir ve Sonku Film’de yangın çıktığını, her şeyin küle döndüğünü öğrenir. Aklına şüpheli olarak gelen ilk isim İhsan Doruk’tur. Harabe bir hâle gelen Sonku Film’de üç ay boyunca kalır, sonrasında Semiha Berksoy’un evine yerleşir. Bundan sonra zaten hayatı eskisi gibi olmaz.

İhsan Doruk, Şükran Özer ile evlenir. Romana göre Cahide Sonku, kızı için iş hayatına kaldığı yerden geri dönmek ister. Haldun Dormen, bu süreçte Cahide Sonku’ya ilaç gibi gelir. Haldun Dormen ile *Taşra Kızı* adlı oyunla artık sahneler geri döner. Hayatını toparlamaya çalışmaktadır. Bu süreçte oyun arkadaşı olan Cahit Irgat ile gönül ilişkisi kurmaya başlar ve evlenirler. Çok anlaşamamaları da Anadolu’ya tiyatro turnesine çıkarlar. Alkol hem Cahit Bey’e hem de Cahide Sonku’ya bela olmaktadır. Anadolu’ya turneye çıktıkları zaman Cahit Bey, memleketi olan Kırklareli’ne yerleşmek ister. Cahide Sonku kabul eder fakat orada yapamayıp İstanbul’a geri döner ve Muhsin Ertuğrul’un kapısını çalar. Tepebaşı Dram’da oyunlara çıkmaya başlar. Geçen on yılın ardından *Altı Kişi Yazarını*

Arıyor adlı oyunda sahneye çıkar. Bu süreçte alkol bağımlılığı derecesini artırır ve artık tiyatro da onu kurtaramaz. Beyoğlu'nun izbe sokaklarında meyhanelerde yatıp kalkmaya başlar. Ara ara bazı filmlerde oynasa da artık sahneler onun için biter.

10 Kasım 1966 tarihinde gazeteler, Cahide Sonku'nun kaçırıldığını yazar. Herkes merak içindeyken Cahide Sonku, üç gün sonra ortaya çıkar ve kendi isteğiyle arkadaşının yanına gittiğini söyler. Sürekli meyhanelerde kalıp oralarda içki içmekle meşguldür. Kızı Ender de yurt dışına gidip orada okumaktadır. Arada bir bazı dostları ile karşılaşır biraz sohbet eder ama Cahide Sonku'nun durumu iyi değildir. SİYAD'ın kurucusu olan Atilla Dorsay tarafından Cahide Sonku'ya bir ödül verilmek istenir. Cahide Sonku, ödül törenine katılmayı reddeder. Atilla Bey, Beyoğlu Meyhanesi'ne gider ve ödülü orada kendisine takdim eder.

Cahide Sonku'nun alkol bağımlılığı üst seviyeye çıkar ve bu sebepten hastanede yatmaya başlar. Samatya'da Sosyal Sigortalar Hastanesinde tedavi görür. Hastanede durmak istemez tedavi sürecini yarıda bırakır fakat dayanamayıp tekrar geri döner. Cahide Sonku, 18 Mart 1981 tarihinde hayata gözlerini yumar. Harbiye'deki tüm rol arkadaşları cenaze törenine katılır.

4.2.6. Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım

Osman Balcıgil tarafından 2025 yılında kaleme alınmış altıncı biyografik romandır. Roman, Destek Yayınevi'nden çıkmıştır. 134 bölümden oluşan roman toplam 519 sayfadır. Kitabın kapağında, Nahit Hanım ile ilgili özet bilgiler verilir: “Sabahattin Ali, Necip Fazıl Kısakürek ve daha nice şairler onun için yanıp tutuştu, aşkını ilan etti. Nahit, aralarından Orhan Veli'yi seçti. Üstelik evliyken.” Nahit Hanım, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın öğretmenlerindendir.

Ankara Kız Lisesinde öğretmenliğe başlar. Balcıgil, romanda Nermin Hanım adlı hayali bir karakter yaratır. Nermin Hanım, Nahit Hanım'ın birlikte görev yaptığı öğretmen arkadaşısıdır. Okuyucu, romanda olay akışını Nermin Hanım'ın ağzından dinler. Roman, 1928 yılından itibaren başlamaktadır. Cumhuriyet, yeni kurulmuştur ve Cumhuriyet'le birlikte Ankara'da balolar düzenlenmektedir. Cumhuriyet balolarıyla dönemin ünlü şair ve yazarları ile tanışır. Aynı zamanda Nahit Hanım, bu balolardan birinde Gazi Mustafa Kemal Paşa ile dans etme şansını elde eder.

Türk Ocağı'nın açılış gününde Nahit Hanım, Necip Fazıl Kısakürek ile tanışır ve Necip Fazıl, ona aşkını ilan eder. Necip Fazıl'dan önce öğrencilik yıllarında Sabahattin Ali

ile İstanbul'da karşılaşır ve aynı şekilde ondan da bir aşk itirafı alır. Ankara'da Edebiyat Muallimleri Kongresi'nde Halil Damar Fıratlı ile tanışır ve hoşlanmaya başlar. Bu sırada arkadaşı Nermin Hanım da Kâmil Bey ile tanışır. Dörtlü bir şekilde birlikte buluşmalara başlarlar. Geçen zaman diliminden sonra Halil Bey ve Nahit Hanım evlenir. Çok geçmeden arkadaşı Nermin Hanım ve Kâmil Bey de evlenir. Evli çiftler, Ankara'nın gözde apartmanlarından biri olan Vardar Apartmanı'nda iki kiralık daire bulup aynı apartmanda oturmaya başlar ve tüm günlerini birlikte geçirirler.

Halil Bey'in okulunda gözüne kestirdiği başarılı üç öğrenci vardır. Halil Bey ve Nahit Hanım, bu üç öğrenciyi evlerine davet edip edebiyat toplantıları düzenler. Bu öğrenciler Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'tır. Yaz tatilinde Nermin Hanım ve Nahit Hanım, İstanbul'da kalarak tatil yaparlar. İstanbul'da iki kız arkadaş baş başa gezerken vapurda Orhan Veli ile karşılaşır. Orhan Veli, üniversiteyi bırakıp PTT'de memurluk yapmayı düşünmektedir. Melih ve Oktay ise düzenlenen edebiyat toplantılarına kaldığı yerden devam eder.

1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı ile tüm Türkiye yasa boğulur. Atatürk'ün vefatından sonra kurulan yeni hükümette dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel olur. Hasan Âli Yücel ile eğitim alanında önemli gelişmeler yaşanır. Nahit Hanım ve arkadaşları bu gelişmelerden çok memnundur.

Yaz tatilinde Nahit Hanım ve Nermin Hanım, eşlerini bırakıp yine İstanbul'a giderler. Gelen bir mektup ile Melih ve Orhan'ın kaza yaptığını öğrenir ve Ankara'ya geri dönerler. Hastaneden çıkan Orhan'ın iyileşmesi için yürüyüşler yapması gerekmektedir. Nahit ile birlikte yürüyüşlere başlarlar ve bu yürüyüşlerle aralarında bir aşk doğar. Orhan Veli, arkadaşları ile *Garip* isimli kitap çıkartır ve sonrasında askere gideceğini öğrenir. Nahit, kendi eşi askere gittiğinde bu kadar üzülmemişken Orhan'ın askere gitmesine çok üzülür ve Nermin Hanım artık aralarında bir şeyler olduğunu hissetmeye başlar.

Ülke, zor günlerden geçmektedir. Bu süreçte Kâmil Bey, sol görüşe yakın siyasi faaliyetlere girmektedir. Nahit Hanım, Orhan Veli ile görüşmeye ve mektuplaşmaya devam eder. Orhan Veli, askerlik görevini Gelibolu'da yapar. Bu süreçte de Nahit Hanım ile mektuplaşırlar. Askerliği biten Orhan Veli, İstanbul'da kalmaya devam eder. Nahit Hanım, Orhan Veli'yi bekler ve iletişimi koparmaz ama artık eşi Halil Bey ile eskisi gibi değildir. Orhan Veli'nin *Sere Serpe* adlı bir şiir yazdığını ve bu şiiri kendisi için değil Bella için yazdığını öğrenir. Nahit Hanım, aşka dair umutlarını yitirir ve eskisi gibi mutlu değildir.

Çok partili hayata geçilirken Demokrat Parti iktidara gelir ve bununla birlikte birçok devlet kurumu yöneticileri değiştirilir. Eşi Halil, İstanbul Maarif Müdürü olarak göreve başlayacaktır. Nahit Hanım, eşi ile İstanbul'a gitmez ve Ankara'da kalır. Millî Eğitim Bakanı değişir ve Hasan Âli Yücel yerine Reşat Şemsettin Sirer gelir. Reşat Şemsettin'in ilk işi köy enstitülerini kapatır. Yazar ve şairlerin yerini değiştirip sürgüne göndermek olur. Yapılan değişikliklerden sonra çoğu şair, yazar ve memur istifa eder.

Halil Bey, Yeşilköy bale okulu açma planları içerisindeyken Nahit Hanım, Orhan Veli ile görüşmeye devam eder. Tam da bu zamanlarda Orhan Veli, belediyenin açtığı bir çukura düşer ve birkaç gün sonra beyin kanamasından hayatını kaybeder. Yeni Millî Eğitim Bakanı Ahmet Tevfik İleri, bir baloda Nahit Hanım'a dans teklifi eder ama bu kabul edilmez ve bundan dolayı Edirne'ye sürgün edilir. Romana göre Orhan'ın öldüğü haberini alan Nahit, Halil'den boşanır ve İstanbul'a tayin ister. 1955 yılında Arif Damar ile evlenip hayatına devam eder.

BİYOĞRAFİK ROMANLARIN TAHLİLİ

4.3. ELA GÖZLÜ PARS CELİLE

Ela Gözlü Pars Celile romanında bir taraftan Celile Hanım'ın ailevî, sosyal ve kişisel hayatı ele alınırken diğer taraftan Celile Hanım'ın, oğlu Nâzım Hikmet için Galata Köprüsü'nde yaptığı protesto işlenir. Romanda, aynı zamanda tarihî olay ve olgulara, özellikle İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne, II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesine, Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte yeniliklerin yapılmaya başlandığı döneme Celile Hanım'ın perspektifinden yer verilir. Balcıgil, *Ela Gözlü Pars Celile* romanını nasıl yazdığını ve yazarken içinde oluşan duygu ve düşüncelerini şöyle açıklar:

Her şeyi, en az onun biyografisini yazmaya soyunmuş bir yazar kadar hatta fazlasıyla bilmeliydim. Çünkü, Celile Hanım gibi bir karakterin romanını yazmak onun ruhunu okumak anlamına geliyordu. Sadece neler yaptığını nasıl yaşadığını değil neden yaptığını ve yaşarken neler hissettiğini de iliklerimde kemiklerimde hissetmeli, bunları kâğıda aktarabilmeliydim. Hasılı kelimeler, onun yerine kendimi koyacaktım. Bu da Celile Hanım'ın hayatını avucumun içine almamı gerektiriyordu (KİGA, s.141).

Biyografik roman yazarı, ele aldığı karakteri her anlamda analiz edip sindirmelidir. Karakterle özdeşleşen yazar, kişinin yaşam öyküsünü daha etkili bir şekilde okuyucuya aktarabilmektedir. Yazar, Celile Hanım'ın duygu ve düşünceleriyle birlikte kendisine ait duygu ve düşünceleri de okuyucuya daha rahat aktarmak amacıyla hayalî bir mektup arkadaşı yaratır. Romanda, Fransa'da yaşayan ve Marcel adını verdiği karakterle Celile Hanım mektuplaşırlar. Bu mektuplaşmaların içeriğine bakıldığında, Celile Hanım'ın mektup arkadaşına yazdığı yazıların aslında bir iç hesaplaşma olduğu görülür. Osman Balcıgil, bu durumu şöyle anlatır:

O dakikaya kadar hiç düşünmediğim bir konu: Okurum Marcel'i gerçek zannetmiş. Bu arada, kaç okurumun Marcel'i gerçek bir karakter zannettiğini sahidem merak ediyorum. “Hanımefendi...” dedim. Marcel'i ben yarattım. Celile Hanım'ın Marcel'e yazdığı mektuplar bir tür iç ses. Kahramanın kendisiyle halleşmesi gibi düşünün (KİGA, s.143).

Balcıgil, arka plana tarihi alarak var olan karakterlerle bir roman ortaya çıkarır. Gerçek hayatta yaşamış karakterlerin yanında Marcel gibi kurgulanmış karakterleri eklemiş olması, okuyucuya kurgunun değerini ve etkisini de gösterir. Ana karakter gerçek iken yan karakterler akışı sağlam tutması için kurgulanır.

Ela Gözlü Pars Celile adlı romanın içeriğinde geçen bazı olaylar, unsurlar ve olgular yazarın hayatından izler taşır. Osman Balcıgil, Nâzım Hikmet'e olan sevgisinden dolayı romana Nâzım Hikmet'ten şiirler ekler. Aynı şekilde Balcıgil, sosyal hayatında izcilikle uğraşmaktadır. Romanda, Celile Hanım'ın yeğeni olan Oktay Rifat'ın izcilikle uğraşmakta olduğunu özellikle belirtmektedir.

4.3.1. Şahıs Kadrosu

Ela Gözlü Pars Celile adlı biyografik romanda hayatı ele alınan kişi Celile Hanım'dır. Celile Hanım ile ilgili birçok kaynakta benzer bilgiler mevcuttur. Bezirci, Celile Hanım'ın hayatı ile ilgili şunları yazmıştır:

Nâzım Hikmet'in annesi Ayşe Celile Hanım, dilci Enver Paşa ile Leylâ Hanım'ın kızıdır. Leylâ Hanım'ın babası Mehmet Ali Paşa, Alman kökenlidir, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'nın dedesidir. Enver Paşa'nın babası ise Gagavuz (Karaoğuz) denilen Polonyalı Hristiyan Türklerden Mustafa Celâlettin Paşa'dır, ilk adı Konstanti Borjenski'dir. Ömer Paşa'nın kızı Sıdika (Saffet) Hanım'ın kocasıdır. Celile Hanım özel öğrenim görmüştür. Fransızca konuşur, Lamartine'i okur, piyano çalar, resim yapar. Güzel ve nitelikli bir kadındır. Hikmet Bey'le 1901 Şubat'ında evlenmiştir. İki erkek, iki kız kardeşi vardır: Mehmet Ali, Mustafa, Sara ve Münevver. (...) Görevinden pek hoşlanmayan ve Abdülhamit'in baskıcı yönetiminden de sıkılan Hikmet Bey, istifa eder. Ticaretle uğraşmayı tasarlamaktadır. Ailesini Selanik'ten Halep'e, babası Mehmet Nâzım Paşa'nın yanına götürür. Orada kısıtlı sermayesiyle ticaret yapmaya girişir. Fakat başarılı olamaz. Celile Hanım, Halep'te biri oğlan (Ali İbrahim), öbürü kız (Samiye) iki çocuk doğurur. Ali İbrahim dizanteriye yakalanıp ölür (Bezirci, 1989, s.9-11).

Celile Hanım'ın hayatında etki etmiş ve romanda da geçen önemli kişiler vardır. Oğlu Nâzım Hikmet, bu önemli kişilerden biridir. Celile Hanım'ın hayatı ile ilgili Sülker tarafından şu bilgiler kaleme alınmıştır:

Nâzım, resme olan sevgisini de annesinden almıştı. Celile Hanım, resimde sayılı ustalardandı. Türkçenin gelişimine etki yapanlardan Enver Paşa, kızı için özel olarak tuttuğu öğretmenlerden Celile Hanım'a resim, piyano ve genel kültür dersleri verdirmişti. (...) Celile Hanım, zamanının en güzel kadınlarından. Zaten aile, öyle uzun boylu kaç-göçten de hoşlanmazdı. Hikmet Bey'in erkek misafirlerinin yanına kapalı bir giyimle ama başı ve yüzü açık olarak çıkarlardı. Yolda peçe örtmez, başka kadınlar gibi ellerini eldivenle kapatmazdı. Akraba, ahabap, eş dost meclislerinde erkekli kadınlı oturulur, karşılıklı sohbetler de yapılırdı (Sülker, 1987:24-25).

Osman Balcıgil, Celile Hanım için şunları söyler: “Celile Hanım, derya gibi bir karakter. Yaşamının hakkını tam olarak vermiş. Sevinçler, hüznler, başarılar, başarısızlıklar... Şöhret ve para içinde de yüzmüş yoksulluk ve çaresizlik içinde de” (KİGA, s. 143).

Ela Gözlü Pars Celile adlı biyografik romanın içerisinde, Celile Hanım'ın çevresinde olan ve onu ilgilendiren bazı önemli şahsiyetlerin hayatlarına da yer verilmektedir. W.J. Harvey'in inceleme yönteminde kişi kadrosu, karakter yapılarına göre dört grupta incelenir: 1) Baş kişi, 2) Norm Karakter, 3) Kart-karakterler, 4) Fon Karakter (Stevick 2004, s. 169-187). Biyografi türüne göre biyografik roman, birden fazla kişi hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Söz konusu olan ana şahsiyetin yanında önemli şahsiyetlerden bahsedildiği için biyografi türüne göre biyografik roman, okuyucunun ilgisini daha çok çekmektedir.

Ela Gözlü Pars Celile romanı; Oktay Rifat, Tahsin Nahid, Vâlâ Nureddin, Samih Rifat, Nâzım Hikmet, Fausto Zonaro, Mehmet Nâzım Bey gibi bazı önemli şahsiyetlere de yer vermektedir. “Yardımcı kahraman olarak adlandırılan norm karakter, baş kişiyi baş kişi

yapan unsurlar arasında yer alır. Onun değişim, gelişim ve olgunlaşma sürecinde önemli işlevler üstlenir” (Korkmaz 1997, s. 298). Celile Hanım’ın oğlu Nâzım Hikmet, sevgilisi Yahya Kemal Beyatlı, eşi Hikmet Bey ve kayınbabası Mehmet Nâzım Paşa romanda norm karakterler arasındadır.

Nâzım Hikmet, yazar ve şair kişiliğinin yanı sıra siyasi düşünceleri ve faaliyetleri ile romanda da ön plana çıkar. Romanda, yazdığı şiirlerden kesitlerle birlikte hayatına ve eserlerine dair bilgiler mevcuttur.

Celile Hanım’ın âşık olduğu aynı zamanda Nâzım Hikmet’in de öğretmeni olan yazar Yahya Kemal Beyatlı da romanda etkili olan karakterlerdendir. Celile Hanım’ın hayatını büyük oranda etkilemiş ve aralarında bir aşk ilişkisi doğar fakat Yahya Kemal’in cesaretsiz tavırları sebebiyle bu aşk uzun sürmez.

Celile Hanım’ın eşi Hikmet Bey ve kayınbabası Mehmet Nâzım Paşa, hayatında yer edinmiş diğer kişilerdir. Özellikle evliliğinde Hikmet Bey ile kendisinin uyumsuz olduğu roman boyunca bahsedilen konular arasındadır. Mehmet Nâzım Paşa ile yaptığı sohbetler hem döneme ait bilgiler verirken hem de ikisinin karakteri hakkında okuyucunun fikir sahibi olmasına yardımcı olur. Celile Hanım, düşüncelerini açık bir şekilde ifade eden ve cesaretli bir kadındır. Romana göre kayınbabasına karşı yapılacak saldırıyı önceden fark edip korkusuzca bu durumu engeller.

Osman Balcıgil, kurguyu sağlamlaştırmak için romana Marcel adında hayalî bir karakter ekler. Marcel, Celile Hanım’ın Paris’te yaşayan bir arkadaşıdır. Romanın içinde Marcel, Celile Hanım’ın mektup arkadaşı olur. Celile Hanım, Marcel aracılığı ile duygu ve düşüncelerini aktarır.

4.3.2. Olay Örgüsü

Biyografik romanın ana temasında ve ön planında çoğu zaman en dikkat çeken unsur, biyografisi ele alınan şahsiyettir. Yaşam öyküsü anlatılan kişinin hayatında gerçekleşmiş önem arz eden tüm olaylar, okuyucuya aktarılmaktadır. Okuyucu, hayatını okuduğu ve öğrendiği kişinin yaşadığı dönem ile dönemin zihniyetini ve tarihî akışını da romanın içinde okumalıdır ki hayatı anlatılan şahsiyete dair daha belirgin fikirlere sahip olabilsin. Bu noktada biyografik roman yazarı, tarihî arka plana sadık kalmalıdır. Biyografik roman, aynı zamanda roman türüne ait olan kurgudan da yararlandığı için tarihsel olaylar ve zaman akışı kurgunun içine harmanlanarak okuyucuya aktarılmalıdır.

Ela Gözlü Pars Celile romanı, olay örgüsü ve akışı bakımından iki farklı zaman dilimini barındırmaktadır. İlkinde Celile Hanım'ın hayatı ve yaşadığı dönemdeki tarihi olaylar ele alınırken ikincisinde yine Celile Hanım'ın Nâzım Hikmet'in hapishanedeki açlık grevini engellemek amacıyla Galata Köprüsü'ne çıkışı anlatılmaktadır. Nâzım Hikmet, uzun süren hapishane süreci ile ilgili çözüm bulmak amacıyla açlık grevine girer. Oğluna destek vermek amacıyla annesi Cumhurbaşkanı Atatürk'e ve birçok milletvekiline mektuplar yazar. Romanın başlangıç bölümü, tarihsel zaman olarak öncelikle Celile Hanım'ın Galata Köprüsü'ne çıkış sürecini ele almaktadır:

Gözlüklerini takıp duvardaki Saatli Maarif Takvimi'ne iyice yaklaştı, en üstteki sayfayı yırttı avucunda buruşturdu, “9 Mayıs!” diye söylendi. Lanet olasıca 1950 yılının yerin dibine batasıca 9 Mayıs'ıydı. O anda, dörtte bire yakın bölümünü tamamlamış olan günün, yaşadıkları ve yaşayacakları içinde en uzunlu olacağını katiben tahmin edemezdi. Kadıköy'den kalkacak ilk vapurla Karaköy'e geçecek, Galata Köprüsü'nün üzerinde bas bas bağıracaktı Celile. Planı buydu (EGPC, s. 9-10).

Romanın bölümlerine giriş yapıldığı zaman, birinci bölümde tarih akışı ve dönem olarak 1900'lerin başı, mekân olarak Selanik, olay akışı ve süreç olarak da Nâzım Hikmet'in doğum süreci okuyucuya aktarılmaktadır. Balcıgil, biyografi türünden farklı olarak biyografik romanda özellikle romanın kurgusal tekniğini kullanarak hayat hikâyesini ele aldığı kişinin, doğrudan doğumundan başlamamaktadır. Celile Hanım'ın hayatında önemli görülen zamanlar ve başlangıçlar anlatılmaktadır:

Selanik'te çok soğuk başlamıştı 1902. Chopin'in prelütlerinden en çok sevdiği on beşincisini alıp piyanonun başına geçti. Karnında dokuzuncu ayını da doldurmuş olan bebeği izin verdiği sürece, büyük bir zevkle çalışacaktı Raindrop üzerine. “Ne hoş bir tesadüf” diye düşündü bir ara. Allah izin verirse, çocuğu da tıpkı kendisi gibi, dünya güzeli Selanik'te soluk almaya başlayacaktı (EGPC, s. 13).

Romanın ilk sayfalarından itibaren okuyucu, romanda iki farklı zaman diliminin ele alındığı bilincine varabilmektedir. 1900'lerin başında başlayan olay örgüsü, ara ara Celile Hanım'ın 1950'lerde oğlu Nâzım Hikmet için Galata Köprüsü'ne çıktığı sürece de evrilmektedir. İlerleyen zamanlarda Nâzım Hikmet'in açlık grevine girdiğini ve buna çözüm bulmak amacıyla Celile Hanım'ın da oruçlu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Celile Hanım, oğlu Nâzım Hikmet için imza toplamaktadır. Romanda, okuyucunun akıştan kopmaması için bazı teknikler kullanılmıştır. Türk edebiyatın sık kullanılan bir teknik olan geriye dönüş tekniği, Balcıgil tarafından *Ela Gözlü Pars Celile* romanında uygulanmaktadır:

Biricik oğlu Nâzım, 1938 Aralık'ında kendisine sorulacak olursa “hiçbir suçu olmadan” yirmi sekiz yıl dört ay ağır cezaya çarptırılmıştı. 1950 yılına gelindiğinde, Nâzım hayatının on iki yılını hapiste geçirmişti (EGPC, s. 51).

Önce bastonunu sonra otomobilin bagajında bulunan pankartı kapıldığı gibi başlamıştı bağırma. Bir taraftan da elindeki pankartı sallıyordu Celile. Pankartın üzerinde şunlar yazılıydı: “HAKSIZ YERE MÂHKUM EDİLEN OĞLUM NÂZIM HİKMET AÇLIK GREVİNDEDİR. BEN DE ÖLMEK İSTİYORUM. GECE GÜNDÜZ ORUÇLUYUM. BİZİ

KURTARMAK İSTEYENLER BU DEFTERE ADRESLERİNİ DE YAZARAK
İMZALASINLAR (EGPC, s. 413).

Ela Gözlü Pars Celile romanında Celile Hanım'ın hayatı ele alınırken akış, Nâzım Hikmet'in doğuşu ile başlamaktadır. Aralara eklenen farklı zaman dilimlerinde Nâzım Hikmet'in hayatında yaşanan hapisane günleri ve açlık grevi vardır. Celile Hanım'ın aşk hayatında bile hep oğlu Nâzım Hikmet ön plandadır. Celile Hanım'ın kızı Samiye, romanda geri planda kalmaktadır. Osman Balcıgil, bu durumu şöyle anlatır: “Biyografik romanlarımda asıl kahramanlarımın dışındaki kahramanlara, etkili oldukları oranda yer verdiğimi söyleyebilirim” (KİGA, s. 94).

Romanda, olay örgüsü bakımından Celile Hanım'ın aşk hayatı önemli bir yer edinir. Ülkenin yaşadığı olumsuz durumlardan dolayı kayınpederi bürokrat Mehmet Nâzım Paşa, sık sık yer değişikliği yapar. Oğlu Hikmet Bey, gelini Celile Hanım ve torunu Nâzım Hikmet de ona bu yer değişikliklerinde çoğu zaman eşlik eder. Celile Hanım, yer değişikliği sırasında yeni iş arayışında olup bir türlü istediği işi bulamayan Hikmet Bey ile fikir çatışması yaşar ve aralarında anlaşmazlıklar başlar. Celile Hanım, eşinden boşanma düşüncesini kafasına koyar. Kafasını dağıtmak ve resimle daha sık ilgilenmek için arkadaşı ile Pera Palas'ta bir sergiye katılır. Orada arkadaşları Yakup Kadri ile yanında bulunan Yahya Kemal ile karşılaşır. Yahya Kemal'i ilk kez orada görür ve kısa bir sohbet edip uzaklaşırlar. Bu süreçte, Celile Hanım Hikmet Bey ile boşanır ve boşandıktan sonra arkadaşları olan Tahsin Nahid ve eşinin yanına Büyükkada'ya gider ve bir süre orada kalır. Celile Hanım, arkadaşlarıyla çıktığı vapur gezilerinden birinde Yahya Kemal ile tekrar karşılaşır ve aralarında güzel bir sohbet başlar. Balcıgil'in de söylediği gibi romanın içerisinde başkahraman olan Celile Hanım'dan sonra en etkili kahraman Nâzım Hikmet'tir. Romanın birçok yerinde Nâzım Hikmet'in hayatına ve yaşadıklarına yer verilmektedir. Celile Hanım, Yahya Kemal ile tanışıp yaptıkları güzel sohbetten sonra birbirlerinden etkilenmişlerdir. Beraber çok sık vakit geçirmeye başlarlar ve ikili arasında bir aşk doğar. Yahya Kemal, yazar olmanın yanı sıra Nâzım Hikmet'in de okuduğu Bahriye Mektebinde öğretmendir. Nâzım Hikmet, bu aşkı öğrenir ve karşı çıkar. Öğretmeni Yahya Kemal'in cebine bir not sıkıştırıp bu aşkın bitmesini istediğini dile getirir. Bu durum romanda şöyle anlatılır:

Bu arada şair vapurun yolunu tutmuştu. Soğuğun tesiriyle ellerini cebine sokunca bir kâğıda temas etti. Çıkarttı. Dörde katlanmış pusulayı okuyunca başından aşağı kaynar sular dökülmüş gibi hissetti. Şöyle yazmıştı Nâzım: “Muallimim olarak girdiğiniz bu eve, babam olarak giremeyeceksiniz (EGPC, s. 227).

Yahya Kemal, aşkın arkasında duramaz ve bu ilişkiyi bitirme kararı alır. Nâzım Hikmet'in ona verdiği not, çalıştığı okuldaki herkesin bu durumu öğrenmesi gibi durumlar

onu korkutmuştur. Romanda bu duruma dair Yahya Kemal için şunlar söylenmektedir: “Şairin koşullara ama daha çok da ‘parsın ela gözlerine sahip’ sevgilisine yenilmiş olduğunu kabul etmesinden başka çaresi kalmamıştı” (EGPC, s. 238).

Celile Hanım ne olursa olsun ne yaşanırsa yaşansın her şeyi geride bırakıp hayatına devam eder ve aklında sürekli oğlu Nâzım vardır. Nâzım Hikmet okula devam etmeyip Anadolu’ya savaşa gider. Bu durum romanda şöyle anlatılır:

Sonraki günlerde Celile hep Nâzım ile yattı, Nâzım ile kalktı. Oğlunun akıbetinin ne olduğunu merak etmeden geçirdiği tek bir dakika bile yoktu. Ta ki, ilk mektup eline ulaşınca kadar! Nâzım mektubunda önce İnebolu ve ardından Zonguldak’ta karaya çıkışlarını anlatıyor (EGPC, s. 277).

Nâzım Hikmet, Anadolu’ya savaşa gider fakat orada düşünceleri değişir. Yazdığı yazılar ve şiirler siyasi içerikler taşır ve tartışmalara yol açar Bazı fikir ayrılıkları yaşar ve düşüncesini, yönünü, tarafını Sovyetler Birliği’ne çevirir. Nâzım Hikmet’in bu süreçleri romanda şöyle yer alır:

Nâzım son mektubunu, Mudanya Mütarekesi’nden önce yazmış, Vâlâ ile birlikte Bolu’ya öğretmen olarak atandığını, kendisinin Türkçe, arkadaşının ise Fransızca öğreteceğini bildirmişti. Ela gözlü parsın sevgili oğlu bir daha mektup göndermemiş, ortak tanıdıkları vasıtasıyla, eğitim için Sovyetler Birliği’ne geçeceğine dair haberler iletmişti (EGPC, s. 302).

Nâzım Hikmet, Moskova’da geçirdiği zamanlardan sonra ülkeye döner ve Resimli Ay dergisinde yazılar yazmaya başlar. Yazdığı yazılar ve şiirler tepki alır ve bunlarla birlikte orduyu isyana teşvik etmek suçlamasıyla hapis cezaları alır. Nâzım Hikmet onaylanan hapis cezası ile Bursa Cezaevi’ne gönderilir. Cumhuriyet’in onuncu yıl kutlamaları neticesi ile bir af yasası çıkacağını duyar ve Nâzım Hikmet’in bu çıkan aftan yararlanmasını ister. Romanda bu durumdan şu şekilde bahsedilir: “Gazetelerden Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde af görüşmelerinin yapılacağını öğrenince soluğu Ankara’da aldı Celile” (EGPC, s. 363).

Celile Hanım, oğlu için elinden gelen her şeyi yapmaya çalışır; milletvekilleri ile görüşür, Atatürk’e mektuplar yazar fakat hiçbir sonuç alamaz. Oğluna daha yakın olmak için Bursa’ya yerleşme kararı alır. Bu olay romanda şöyle geçer:

“Yeni adresim bu” diyerek küçük bir kâğıt tutuşturdu oğlunun eline Celile. “Sonunda” dedi. “Yaptın yapacağımı.” Epey karşı çıkmıştı annesinin Bursa’ya taşınmasına ama sonunda teslim olmuştu. Nâzım hastaydı. Kalp yetmezliği başını alıp gitmiş, karaciğeri aman vermez olmuştu. Celile’nin Bursa’ya yerleşmesinin asıl nedeni, enikonu hasta olan oğluna göz kulak olmaktı (EGPC, s. 383).

Nâzım Hikmet’in haksız bir şekilde hapishane süreçlerinin devam etmesi ile birlikte bir açlık grevi süreci başlar. Celile Hanım, oğlunun açlık grevine girmesine dayanamaz ve imza kampanyası başlatır. Nâzım Hikmet giderek kötüleşir ve hastaneye kaldırılır ve açlık grevini sonlandırır. Aradan geçen zaman diliminde genel seçimlerde Cumhuriyet Halk

Partisi ağır bir yenilgi alır ve hükümet değişir. Değişen hükümetle birlikte gelen af yasası ile Nâzım Hikmet, özgürlüğüne kavuşur.

Ela Gözlü Pars Celile romanında, biyografik roman yazarı önemli gördüğü olayları romana dâhil eder. Celile Hanım'ın oğlu Nâzım Hikmet'e hamileliğinden başlayarak kayınpederi Mehmet Nâzım Paşa ile sohbetleri, eşi Hikmet Bey ile sorunları ve ardından boşandıktan sonra Yahya Kemal ile yaşadığı aşk, yaptığı resimler ve sergiler, oğlunun hapishane süreçleri gibi önemli olaylar okuyucuya aktarılır. Romanda anlatılan olay örgüsü, sürükleyici oldukça okuyucuyu içine çeker.

4.3.3. Zaman

Ela Gözlü Pars Celile romanında, iki ayrı zaman dilimi mevcuttur. Celile Hanım'ın oğlu Nâzım Hikmet'e hamile olduğu 1900'lerin başı ve Nâzım Hikmet'in hapishane süreçleri, bu zaman dilimlerini oluşturur. Roman, 1900'lü yılların başında Nâzım Hikmet'in doğumuna yakın bir zamanda Selanik'te başlar. Celile Hanım; Selanik'te yaşanan ayaklanmaları, Padişah II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesini, İttihat ve Terakki yönetimini ve Kurtuluş Savaşı'nı görür. Romanın anlatılma zamanı da yine aynı zamanlara denk gelir.

Ela Gözlü Pars Celile romanı incelendiği zaman, Celile Hanım'ın Osmanlı Devleti döneminde doğup Cumhuriyet Dönemi'nde hayata gözlerini yumduğu görülür. 1880 yılında dünyaya gelen Celile Hikmet, 1956 yılında hayata gözlerini yumar. *Ela Gözlü Pars Celile* romanını okuyan okuyucu, tarihî olaylar ve zamana dair birçok bilgiye ulaşma imkânı yakalar. Örneğin, Cumhuriyet'in İlanı romanda şöyle yer alır: “Sonunda beklenen oldu, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildi. Osmanlı İmparatorluğu tarih sahnesinden çekildi ve yerini genç Türkiye Cumhuriyeti'ne bıraktı” (EGPC, s. 308).

Geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı romanda Celile Hanım, yaşadığı olayları düşünüp hafızasını geriye doğru sarar. Roman tekniği olan geriye dönüşten farklı olarak bazı yerlerde yazar, okuyucuya yaşanan olayları hatırlatmak amacıyla yaşanmışlıklara dair genel bir özetleme yapar. “Kurmaca metinlerde önceden gerçekleşmiş olayları şimdinin içinde anlatarak çizgisel zaman anlayışını kıran geriye dönüş tekniği, anlatıma zenginlik katar” (Bingöl, 2019, s.311). Celile Hanım'ın ağzından aradan geçen zamanı net olarak okuyucuya yansıtmak amacıyla zaman dilimleri ve o zamanlarda yaşananlar anlatılır. Okuyucu, kullanılan roman tekniği ile akışa daha bağlı kalmakta ve okuduğu kitabın roman olduğu bilincine varır. Biyografik roman, bu noktada her iki türün ortak bir paydada buluştuğunu gösterir. Roman teknikleriyle birlikte kurgu ve gerçeğin bir arada olduğu *Ela Gözlü Pars*

Celile romanında bu duruma örnek olarak kesitler şu şekildedir: “İyiden iyiye eski günlere dalıp gitmişti Celile...Kemal’le Pera Palas’ta karşılaşmaları, sergide buluşmaları, vapurla Büyükkada’ya gidişleri, adanın tepesinde gerçekleşen piknik, İstanbul’da yaşanan birkaç küçük kaçamak ve iyiden iyiye Büyükkadalı günler” (EGPC, s. 284) ... “Celile, 1902’den 1922’ye kadar geçen yirmi yıllık süre içinde dünyanın bir ucundan ötekine defalarca savrulmuş, iki evlilik ve bir de büyük aşk yaşamıştı. Birini kaybetmiş olsam da üç çocuk, diye söylendi” (EGPC, s. 292).

1902 yılında başlatılan roman, Celile Hanım’ın vefatı yani 1956 yılında bitirilir. Roman tekniğine uygun olarak farklı zaman akışları kullanılır. 1950’li yıllarda Galata Köprüsü’ndeki protesto ile Celile Hanım’ın hamileliğinden başlayan süreç romanda yer alan zaman dilimleridir.

4.3.4. Mekân

Biyografik romanların içinde bahsi geçen mahalleler, konaklar, şehirler, ülkeler, sokaklar, o döneme ait tüm mekânlar, yaşam öyküsü anlatılan kişi ve kişinin yaşayışı hakkında birçok bilgi vermektedir. “Anlatmanın ağırlıkta olduğu eserlerdeki çevresel mekân, betimlemenin ağırlıkta olduğu eserlerdeki olgusal mekân; labirentleşen dünyaya da kapalı ve dar mekânlar, sınırları sonsuza açılan mekânlar açık ve geniş mekânlar olmak üzere mekânı iki ana ögeye ayırmaktadır” (Korkmaz, 2007, s. 402).

Celile Hanım; Selanik, İstanbul, Halep, Konya gibi şehirleri görür ve bir müddet buralarda yaşar. Aynı zamanda Paris, Londra gibi şehirlerde de bulunur. Bu şehirler, mekân algısı olarak dış mekânlar arasındadır. Celile Hanım’ın bu şehirlere yönelik izlenimleri ve düşünceleri, romanda okuyucuya sunulmaktadır. Şehirlerden yola çıkılarak dönemin Anadolu ve Avrupa’sı arasındaki farklar da gözlemlenebilmektedir.

Celile Hanım’a göre; Selanik, kültür ve medeniyetin geliştiği bir yandan da isyanların başladığı bir şehirdir. Halep, yanındaki şehirlere göre gerilemeye başlar. Konya, ilerlemeyi başaramamış ve birçok olaydan habersiz olan insanlarla dolu bir yerdir. İstanbul ise karmaşanın olduğu ve birçok milletin bir arada bulunduğu bir şehirdir. Bir dönem yaşadığı Büyükkada, Celile Hanım’ın hayatına etki etmiş ve önemli bir yer olmuş, onun için huzurlu bir mekân konumundadır.

Celile Hanım, kendi ailesi ve eşinin ailesinin padişaha yakınlığından dolayı saray çevresinde ve konaklarda yaşamını sürdürür. Mekân algısı olarak saray ve konaklar, iç

mekânlar arasındadır. Ressam olduğu için kendisine ayrı bir çalışma odası düzenler. Mekândan yola çıkılarak Celile Hanım'ın üst düzey bir hayat sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Romanda Celile Hanım'ın yaşadığı konakla ilgili şu ifadeler geçer: “Celile, Üsküdar Mihrimah Sultan Camii'nin arkasında Kurşunlu Medrese Sokağı'nda bulunan konakta kayınpederi tarafından kendisine resim yapmak üzere tahsis edilmiş bölümde çalışırken, pencereden şüphe uyandıran bir hareketliliğe tanık olmuş” (EGPC, s. 27).

Celile Hanım'ın kayınpederi Mehmet Nâzım Paşa, bürokrat olduğundan dolayı birçok yerde çalışır ve birçok şehir değiştirir. “Mehmet Nâzım Paşa, altı yıl gibi kısa bir süre içinde Mersin, Diyarbakır, Halep ve şimdi de Konya'ya vali atanmıştı” (EGPC, s. 113). Oğlu Hikmet Bey, eşi Celile Hanım ve torunları da birçok şehirde kendisine eşlik eder. Bu sayede, farklı kültürler tanıma şansı edinirler.

Farklı birçok şehir gören Celile Hanım, dünya ve şehirler hakkında bilgi sahibi olur. Yazar, ara ara romana dâhil olarak okuyucuya bazı bilgiler vermekte ve şehirler hakkında okuyucuyu aydınlatmaktadır. Mekânların isimlerinin yanı sıra tarihî bilgiler de eserde yer almaktadır. Bu bölümde, kurgusallıktan ziyade nesnellik ön plana çıkar. Şehirlerin o dönemdeki durumları hakkında bilgi sahibi olan okuyucu, romana hâkim olur. Karakterler aracılığıyla yazar, mekânlar hakkındaki kendi düşüncelerini okuyucuya yansıtır. Balcıgil, açık bir şekilde kendini romana dâhil etmese de üçüncü kişili anlatım kullanarak düşüncelerini aktarmaktadır:

İstanbul ve Kahire'nin arkasından nüfusu ve ticaret hacmi ile Osmanlı'nın en büyük kentiydi Halep. Bir sancak merkezi olduğu için, imparatorluğun gözbebeklerinden biri olarak görülüyordu. Kısacası, Celile aslında pek çok insanın “ölmeden mutlaka görülecekler listesi”nde üst sıralarda bulunan bir yerleşime Antakya, Antep, Urfa, Maraş gibi çok önemli kentlerin de bağlı olduğu bir merkeze doğru gidiyordu (EGPC, s. 75).

Kayşani ismi verilen kesme taş, kentle kendini özdeşleştirmiş gibiydi. Halep Kalesi başta olmak üzere, neredeyse bütün hanlar, hamamlar, çarşılar, Ulu Cami de dahil olmak üzere tüm camiler bu taştan yapılmıştı (EGPC, s. 90).

Ela Gözlü Pars Celile romanında mekânlar anlatılırken çoğu zaman farklı türlerden yararlanılmaktadır. Romanda gezi yazısı türüne yakın kesitler de mevcuttur. Bu durum, biyografinin ve biyografik romanın birçok türü kapsadığının göstergesidir. Örneğin, aşağıdaki alıntı ile okuyucu Paris hakkında bir fikir sahibi olabilir:

Tepeye doğru attıkları her adımda, muhteşem Paris manzarası ayaklarının altına daha fazla seriliyordu. Sacre- Coeur Bazilikası'nı sanki ilk kez görüyormuş gibi hayranlıkla seyretti Celile. Ünlü kabare Moulin Rouge'un önünden birkaç kez geçtiler. Sonunda, penceresinden Paris'in harita gibi görüldüğü Eyfel'in biblo gibi durduğu şık bir daireden karar kıldılar (EGPC, s. 245).

Osman Balcıgil, bazı noktalarda özellikle mekân bilgilerini eklerken roman tekniğini bir köşeye bırakıp biyografi tekniğinden yararlanır. Celile Hanım'ın yaşadığı yerlerin açık adresleri, gerçekliği kanıtlanmış biyografik bilgilerdir. Okuyucu, bu kısımlarda okuduğu kitabın biyografik unsurlar içerdiği bilincine de varabilmektedir: “Nâzım annesinin verdiği kâğıdı okudu. Selçuk Hanım Mahallesi, Irgındı Sokağı, No:24 Bursa” (EGPC, s. 383). “Üç yıl sonra 1949 yılından mart ayında evini değiştirdi Celile. Yeni adresi Aptal Caddesi, Eskihamamaltı, No:65 Bursa oldu” (EGPC, s. 387).

Romanda, mekân ve insan ilişkisi, yaşanan çevreye bakılarak açık bir şekilde görülmektedir. Kişinin yaşadığı yer, maddi olarak sahip olduğu imkânlar hakkında fikir verir. Eserde geçen şehirler arasındaki farklılık veya benzerlikler, birçok konu hakkında okuyucuyu bilgilendirir. Mekânların özellikleri, yaşam öyküsü anlatılan kişi ve toplumun yaşayışı hakkında bilgiler verir.

4.3.5. Dönemin Zihniyeti

Biyografik romanların temelini oluşturan önemli unsurlar arasında, dönemin zihniyetinin eserlere yansıtılması vardır. Romanın arka planında kalan fakat önem arz eden unsurlardan biri de dönemin zihniyetidir. Biyografik romanlarda kişinin hayatı anlatılırken temelde arka planda kişinin yaşadığı hayata, topluma ve birçok konuya dair oluşan fikirlerle birlikte dönemin zihniyeti aktarılmak istenmektedir.

Romanda, Osmanlı Devleti'nin mevcut durumu okuyucuya anlatılırken, Celile Hanım'ın konuyla ilgili düşünceleri de aktarılır. Celile Hanım'ın nezdinde aktarılan duygu ve düşünceler, yazarın kendi fikirlerini de yansıtır. “(...) kurmaca ile kurmaca olmayanın iç içe geçmesi hususu, anlatıcının metin ile olan mesafesini daraltmıştır” (Bingöl, 2019, s.81). Osmanlı Devleti'nin durumu ile Avrupa'daki ülkelerin durumu ve zihniyetleri karşılaştırılmaktadır. Romana göre Osmanlı Devleti, Avrupa'daki ülkelere göre geride kalır: “Osmanlı'nın da öteki Avrupa ülkelerinde olduğu gibi bir meclis vasıtasıyla yönetilmesi gerektiğini düşünen dünya kadar insan vardı. Hikmet ve Celile de kuşkusuz Osmanlı'nın tıpkı öteki Avrupa ülkeleri gibi daha çağdaş bir şekilde yönetilmesinden yanaydılar” (EGPC, s. 32).

Romanın birçok yerinde, Fransızca sözcük ve cümleler mevcuttur. Konuşma esnasında bu kelimeler ve cümleler kullanılarak günlük sohbetler edilmektedir. Kullanılan Fransızca cümlelerle yaşanan dönemde Osmanlı Devleti'nde Fransızcanın hâkim olduğu görülür. Yabancı dil kullanımının ve yabancı dilde eğitimin, saraya yakınlık gösteren

çevrelerde sık olduğu görülmektedir. Dönemde Fransızca kelimeler kullanmanın burjuvalık göstergesi olduğu da düşünülür. Saraya ve saray çevresine yakınlık gösteren ailelerin çocukları, genellikle Fransız mürebbiyeler tarafından yetiştirilir: “Mon petit chou, seni çok sıkmadık değil mi? Yemek masasının etrafında bulunanların dördü de yeri geldiğinde Fransızca tabileri kullandıklarından hiçbiri şaşırması gibi bakmadı” (EGPC, s. 44). “Biraz dinlendikten sonra, Nâzım’a mürebbiyelik yapacak Fransız matmazel ile tanıştı” (EGPC, s. 85).

Saray çevresinde büyümüş olan Celile Hanım ve ailesi, savaş döneminin içinde kalır. Başkent İstanbul, kötü bir haldedir. Özellikle bürokraside görevli olan insanlar için hayat çok değişmiştir ve çoğu endişeli bir hâlde beklemektedir. Savaşın olmadığı bir dönemde, saray ve devlet için hayat çok güzel geçmekteyken savaşla birlikte birçok şey tersine döner. Savaş ve savaşın getirdiği zihniyet, birçok durumu etkisi altına almaktadır:

Babama göre, kendimizi bir lokma ve bir hırkaya hazırlamalıyız. Bolluk içinde geçen günler sona ermiş. Kendisine ağır gelense zamanında sahibi gibi davrandıkları İstanbul saraylarına artık bir sığıntı gibi girip çıkacak olmalarıydı. İttihat ve Terakki Partisi’nin kontrolüne giren Osmanlı bürokrasisinde, Hasan Enver Paşa ve benzerlerinin barınamayacağı çoktan belli olmuştu (EGPC, s. 131).

Romana göre; 1800’lerin sonunda başlayıp 1900’lerin başında biten ve toplumu olumsuz etkileyen İstibdat Dönemi’nin izleri, romana yansımaktadır. İlân edilen II. Meşrutiyet ile birlikte halkın zihniyeti, gözler önüne serilmiştir. Halk, sokaklara dökülür ve kutlamalar başlar. Gelen özgürlük ile birlikte halkın bakış açısı ve düşünceleri, olumlu yönde değişiklik gösterir. Toplumu etkileyen siyasi hareketlilik, birçok konu için önem arz eder. Halkın çoğunluğunun memnun olmaması, birçok durumun gerilemesine sebebiyet verebilir. Halkın memnuniyeti ile birlikte her yönde gelişim ve kalkınma sağlanabilmektedir. Hükümetin ve halkın zihniyeti, paralellik gösterdiği noktada gelişim kendiliğinden ortaya çıkacaktır. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında, II. Meşrutiyet ile birlikte halkın duyguları okuyucuya yansıtılır:

23 Temmuz günü, meşrutiyetin ilan edilmesi üzerine halk sokaklara döküldü. İstanbullular yeni rejimi sevinç gösterileriyle karşıladılar. Kentin değişik semtlerinde her gün konserler verildi, nutuklar atıldı, balolar, konferanslar düzenlendi. Her yerde bayram havası esiyordu. Din, dil, ırk farkı gözetmeden herkes birbirini kutluyordu (EGPC, s. 108).

Meşrutiyet teriminin, özellikle genel bir tanıımı yapılarak en çok fayda sağladığı alan, Celile Hanım üzerinden kadınların özgürlüğüne atfedilir. Baskı dönemini bitiren meşrutiyet, sosyal hayatı olumlu yönde etkilemektedir. Celile Hanım’la birlikte birçok kadının meşrutiyet sayesinde toplumsal yönde zihniyetleri değişir. Bu durum romanda şöyle ifade

edilir: “Bir özgürleşme hareketi olan meşrutiyetin, Türk kadınına sosyalleşme yolunda önemli adımlar attırdığı anlaşıyordu” (EGPC, s. 109).

Meşrutiyetin destekçileri olduğu gibi desteklemeyenler de hayli fazlaydı. Halk olarak bu noktada bir fikir ayrılığı oluşabilmektedir. Bu durum, zihniyeti de toplumu da olumsuz etkiler. İstanbul, gittikçe kötüleşir. Oluşan olumsuz durumu romana yansıtırken yazar, kendi düşüncelerini de okuyucuya aktarır. Biyografik romanlarda bu, görülen bir durumdur. Yazar, kendi düşüncelerini aktarmak için ya kurgusal bir karakter yaratıp onun aracılığıyla düşüncelerini aktarır ya da olayın içine girerek fikirlerini açık bir şekilde beyan eder. Balcıgil, burada oluşan zihniyet farklılığını benzetmeler kullanarak okuyucuya aktarır:

Gazeteler ve aydınlar hürriyete yeterince sahip çıkmadığı, hürriyet karşıtları açıktan açığa rejim düşmanlığı rejim düşmanlığı yapabildiği için İstanbul gerildikçe geriliyordu. İttihat ve Terakki'nin karşıtı olarak kurulmuş ve harekete geçmiş İttihad-ı Muhammediciler, köpeksiz köy bulmuş değneksiz geziyordu. Derviş Vahdeti ve softa arkadaşları hop oturup hop kalkıyor, ortalığı kasıp kavuruyordu (EGPC, s. 117).

Siyasi rejimin değişmesi, sadece yönetim şeklini değiştirmekle kalmayıp tüm zihniyeti ve özellikle kültürel faaliyetleri etkilemektedir. Celile Hanım'ın hayatının daha iyi anlaşılması açısından yaşadığı dönem ve toplumun izleri, okuyucuya yansıtılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, romanda Avrupa ile Türk edebiyatı arasında karşılaştırmalar yapılmaktadır. Balcıgil'in 'yol kazasına uğramış' diyerek yaptığı benzetme, ülkenin mevcut durumunun birçok alanı olumsuz etkilediğinin göstergesi olur:

Neden bizde bir Victor Hugo, bir Montesquieu, bir Jean-Jacques Rousseau yok diye hiç düşündün mü? Tamam Ziya Paşa, Namık Kemal, Mithat Paşa var ama tutmuyorlar mı az önce adımı saydıklarımın yerini, tutmuyorlar. Neden? dedi Celile. Tutmuyorlar çünkü onlar Hugo'yu, Montesquieu'yu Rousseau'yu Türkçeye tercüme ediyorlar o kadar. Sözümlü ettiğimiz düşünürler Hristiyan geleneğinin bir devamı. Gerilerinde kocaman bir Avrupa medeniyeti ve tarihi var. Bizim düşünce yapımız Hristiyanlarınkinden daha mı sığ Celile? Hayır değil. Fazlası var eksiği yok. Ama bir yol kazasına uğramış (EGPC, s. 149-150).

Osmanlı Devleti'nin içinde bulundukları durum, romanda kahramanlar aracılığıyla ele alınır. Celile Hanım ve oğlu Nâzım Hikmet arasında geçen sohbet, ülkenin genel vaziyetini göstermektedir. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında yaşanan süreç ve toplumda etkili olan izlenimler, kurguya dâhil edilerek aktarılır. Örneğin romanda geçen, “Neden biz de Avrupa'da olduğu gibi otomobil kullanmıyoruz anne? diye sordu atlar arabayı harekete geçirir geçirmez Nâzım” ifadesi bu durumu eleştirmektedir. (EGPC, s. 140).

Osman Balcıgil, *Ela Gözlü Pars Celile* adlı biyografik romanın yanında yazdığı diğer biyografik romanlarında ele aldığı dönemler aynı dönemlerdir. Sarmal bir düzende ilerleyen biyografik romanlarda okuyucu, kişilerin farklı hayatlarını okusa da arka planda tarih de zihniyet de aynıdır. Celile Hanım, İstibdat Dönemi'ni görmüş ve yaşamış bir kadındır. Bu

dönemde birçok faaliyet kısıtlanır. Kültürel alanda özellikle tiyatrodaki Müslüman ve Türk kadınlarının sahneye çıkması yasaklanır. Gayrimüslim kadınlar, sahneye çıkıp oyununu sergileyebiliyorlardı. Celile Hanım'ın hayatı anlatılırken zihniyetin gözler önüne serilmesi amacıyla bu duruma değinilir. Balcıgil'in *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* romanında, bu durumdan en çok etkilendiği kişi olan Afife Jale'nin hayatı anlatılmaktadır. Okuyucu, Celile Hanım'ın hayatını okurken bu dönemi görür. Afife Jale'nin hayatını okurken ise bu dönemin bizzat içine girer ve Afife Jale'nin gözünden tüm yaşananlara şahit olur. Romanda bu durum şöyle ifade edilir: “O dönemde Türk ve Müslüman kadınların oyunculuk yapması yasaksa da özel bir dönemden geçiliyordu ve bu özel dönem, kendi kurallarını kendisi koymaya başlamıştı” (EGPC, s. 304).

Cumhuriyet ile birlikte toplumun yaşayışı, değişim ve gelişim göstermektedir. Başkent değişmiş, İstanbul yerine Ankara olmuştur. Cumhuriyetle birlikte tüm gelişmeler, Ankara'da gerçekleşir. Ankara'ya kurulan yeni kurumlara eğitim görmüş kişiler getirilir. Celile Hanım, birçok olayı farklı açılarından görmektedir. Savaşla boğuşan bir millet, yenilenen zihniyetle birlikte savaşa rağmen kültürel faaliyetlerini artırmaktadır. Okuyucu, okuduğu biyografik romanla birlikte tarihsel olayları, zihniyeti kavradıktan sonra Celile Hanım'ın yaşadığı hayatı tam olarak anlayabilmektedir:

Adana Halkevi'nden gelen mektupta, bir resim sergisi açarak halkevinin ve Adana'yı şerefliendirmesi rica ediliyordu. Bir not olarak tüm masraflarının karşılanacağı belirtilmişti. Hoşuna gitti. Dünya kocaman bir savaşla boğuşurken ülkesinde resim sergisi bile açılabilirdi demek (EGPC, s. 375).

Romanın içinde zamanda geriye sıçramalar yapılarak Celile Hanım'ın hayatıyla ilgili durumlar, gözler önüne serilir. Değişen rejim, zihniyet ve koşullar Celile Hanım'la birlikte birçok kişinin hayatını da değiştirir. Celile Hanım'ın hayatını şu şekilde özetler: “Sen iki cenahtan paşa kızlığı yap, Fransız mürebbiyeler tarafından yetiştiril, Roma'yı, Paris'i etrafında fır döndür yetmiyormuş gibi git dengin bir paşa oğluna var. Saraylar, konaklar mekânın olsun... Sonra gel Bursa'da tahtakurularının cirit attığı bir otelde kal” (EGPC:371-372) ...

Hayatın çeşitli yönleri, zevk ve anlayış, kişilerin ruh hâlleri ve yapılan tasvirler gibi unsurlar zihniyet olarak adlandırılır. Toplumun farklılıkları ve benzerlikleri, zihniyeti gözler önüne serer. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında zihniyet, açık bir şekilde Celile Hanım'ın yaşam öyküsünde onu tanıma açısından önemli bir etkidir.

4.3.6. Dil ve Anlatım

Edebî bir metinde kullanılan dil ve anlatım, eserin önemli unsurlarından biridir. Anlatımdaki akıcılık, okuyucuyu kitabın içine sürükleyen önemli bir etkidir. Aynı zamanda kitabın içindeki kurgu ve anlatım, canlı olduğu zaman okuyucunun gözüne dil ve anlatım yanlışlıkları pek çarpmamaktadır. Okuyucunun zihnini merak duygusuyla uyandıran ve heyecanlandıran kurgu, eğer varsa dil yanlışlarını örtebilmektedir. Agâh Sırrı Levend bu konu ile ilgili şöyle söylemektedir: “Dil bilgisi yanlışları, büyük sanatçıların eserlerinde pek göze çarpmaz. Onlar, anlatımda gösterdikleri ustalık, üsluplarındaki canlılık ve kıvraklıkla bu kusurları örtmesini bilirler. Bu aşamaya yükselememiş olanların yazılarında ise, bu kusurlar göze batar” (Levend, 1973, s. 62).

Osman Balcıgil, tarihte önemli yerler edinmiş şahsiyetlerin biyografilerine kurgular ekleyerek eserlerini oluşturur. Kurgunun güçlü olması, romanı sürükleyici kılmaktadır ve anlatımı daha da güçlendirir. Celile Hanım’ın hayatının anlatıldığı *Ela Gözlü Pars Celile* romanında anlatım sade, üslup ise akıcıdır. Balcıgil’in romanda kullandığı üslup, varsa bile dil kusurlarını arka planda bırakır.

Boynukara, romanlarda kullanılan bakış açılarını üç başlık altında incelemektedir: “Romandaki olayları okuyucuya aktarmanın ilahî (hâkim), gözlemci ve kahraman bakış açısı olmak üzere üç yolu vardır” (Boynukara, 1997, s. 14). *Ela Gözlü Pars Celile* romanında, bakış açısı olarak hâkim bakış açısı kullanılır. Celile Hanım’ın düşüncelerine ve hislerine okuyucu, şahit olur. Romanın içinde çoğu zaman iç çözümleme ve monolog teknikleri kullanılır. Roman, anlatıcı olarak üçüncü kişi ağzı ile anlatılır: “Ya Rabbim!” diye düşündü genç kadın. Neden Hikmet böyle değil? Ne olurdu babasının tırnağı kadar olabilse” (EGPC, s. 88) ... “Celile, hafızasını yitirdiğinde eşinin eve, yaptığı işe dair tek bir kez bile keyifle geldiğini hatırlamadı” (EGPC, s. 93). “Bütün bu çalkantılı ortamda Celile, eşinin Halep’ten döndüğünden bu yana hiçbir iş yapmadığını düşünmüş, sinirlenmiş ama kızgınlığını içine atmayı tercih etmişti” (EGPC, s. 170).

Romana, farklı edebî türlerden eklemeler yapılmaktadır. Anlatımı güçlendirmek amacıyla romana zaman zaman mektuplaşmalar dâhil edilir. Celile Hanım, arkadaşı Marcel ile mektuplaşır. Bu mektuplar, Celile Hanım için bir iç dökme alanı olur. Mektuplar aracılığı ile Celile Hanım’ın duygu ve düşünceleri okuyucuya yansıtılır:

Sevgili Marcel,
Keşke sana güzel şehrimin keyfini sürdüğümü söyleyebilseydim. Ama öyle değil. Özledim özlemesine İstanbul’umu ama ülkem fokur fokur kaynarken keyfini çıkartabilmem tabii ki

mümkün değil. Söyler misin bana Marcel, nasıl yetiştireceğiz çocuklarımızı böyle bir dünyada (EGPC, s. 69)?

Okuyucu, mektuplaşmalar sayesinde Celile Hanım'ın sahip olduğu duygu ve düşüncelere şahit olur. Aynı zamanda mektuplaşmalardaki duygu akışının, bir yandan yazarın da duyguları ve düşünceleri olabileceğini de düşünür. Celile Hanım'ın ve Marcel'in mektuplaşmalarında, yazarın olaylarla ilgili fikirleri görülür:

Sevgili Marcel, İbrahim Ali'nin ardından ne çok acı çektiğimi anlatmaya çalışmışım sana. Öte yandan, kayınpederim ile Karkamış'a yaptığımız seyahatte anladım ki ölenle ölünmüyor. Tıpkı Mehmet Nâzım Paşa gibi düşünmeye başladım o saatte sevgili Marcel. Bir devamlılık söz konusuydu. Demek istediğim, tamam bugün çok önemli ama bir devamlılık var. Yaşanacak ve ölünecek, sevgili arkadaşım. Öte yandan, hayatta olanı yaşatmaya çalışmak, yaşamı sürdürmek, evrenin devamlılığını sağlamak gibi bir sorumluluğumuz da var. Öyle değil mi sevgili Marcel (EGPC, s. 105)?

Biyografik romanlarda, biyografi türüne göre kurgusal öğeler mevcut olduğu için yazar kendi kurgusunu yapabilir. Kurguladığı hayalî karakterler ile yazar okuyucuya kendi varlığını hissettirebilir. Öte yandan yazar, okuyucuya Marcel'in gerçek bir insan olabileceğini de hissettirmeye çalışır:

Güzel kadının Marcel'e yazdığı mektuplar bir nevi iç dökme gibiydi. Ona yazarken adeta kendisiyle konuşur gibi oluyordu. Yeniyetme bir kız çocuğu olarak Paris'teyken uzunca bir süre arkadaşlık ettiği Marcel'den hiçbir şeyini saklamazdı Celile. Araya mesafeler girince bu davranış mektuplarla devam etmişti. Uzaklarda da olsa sevgili Marcel'i kendisi için hep bir ayna işlevi görmüştü ve görmeye devam ediyordu (EGPC, s. 157).

Ela Gözlü Pars Celile romanının içinde kullanılan bir diğer edebî tür ise şiir olur. Romanda, Nâzım Hikmet'in şiirlerinden bazı kesitler mevcuttur. Okuyucu, Celile Hanım'ın hayat hikâyesine şahit olurken aynı zamanda Nâzım Hikmet'in şiirlerini okuma fırsatı bulur:

Sisli bir sabahı henüz
Etrafı bürümüşü bir duman
Uzaktan geldi bir ses ah aman aman!
Sen bu feryad-ı vatanı dinle işit
Dinle de vicdanına öyle hükmet
Vatanın parçalanmış bağı
Bekliyor senden ümit (Nâzım Hikmet'in ilk şiiri, 3 Temmuz 1913)
(EGPC, s. 166).

Celile Hanım ile Yahya Kemal Beyatlı arasında yaşanan aşk, kurgusal ve gerçek unsurlar bir arada kullanılarak aktarılır. Gerçeklik olgusunu artırmak amacıyla şiir türünden yararlanılmaktadır. “Araştırmacılar yaşanmış olan olayların anlatıldığı (biyografi, gezi, anı vb.) türleri kurmacanın dışında tutarlarken edebiyatçının hayal dünyasında ürettiği hikâye, roman ve öykü gibi türleri kurmaca kabul ederler” (Bingöl, 2019, s.391). Yahya Kemal'in Celile Hanım'a olan aşkıyla ilgili bir şiir romana eklenir:

Masasına oturdu ve başlığı sonradan “Özlenen” koyacağı bir şiirle Celile’yle olan aşkına son verdi:

Gönlümle oturdum da hüznümlendim o yerde
Sen neredesin, ey sevgili yaz günleri nerde!
Dağlar ağarırken konuşmuştuk tepelerde
Sen nerde o fecrin ağaran dağları nerde!

Akşam, güneş artık deniz ufkunda silindi
Hülya gibi yalnız gezinenler köye indi
Ben kaldım, uzaklarda günün sesleri dindi
Gönlümle, hayalet gibi ben kaldım o yerde (EGPC, s. 238).

Romanda Celile Hanım’ın yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilir. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında geçen ve anlamları verilen “Mutasarrıf, akaret, besa, cadde-i kebir, kuşpalazı, mabeyin, uhuvvet, darülbedayi, darülfünun” gibi birçok kelime mevcuttur.

4.3.7. Muhteva

Edebî eserlerde muhteva yazarın üzerinde durduğu ve hakkında söz söylediği temel unsurdur. Muhteva yani içerik, okuyucunun ilgisini çekebilecek nitelikte olmalıdır. Biyografi türünde, gerçek hayatta yaşamış bir insanın doğumundan ölümüne kadar geçen süreç anlatılır. Biyografik romanda ise ana karakter olarak ele alınan kişinin hayatı anlatılırken bazı noktalara kurgusal öğeler eklenir. Kurgu ve gerçeğin bir arada olduğu biyografik romanın içinde diğer disiplin alanlarından da faydalanılır.

Biyografik romanlarda hayatı anlatılan kişinin yaşadığı dönem ve ilgili dönemde yaşanan tarihî olaylar, muhtevanın daha iyi anlaşılması açısından esere dâhil edilir. Bu noktada tarih, biyografik romanda muhteva açısından önem arz eden bir konudur. Diğer bir konu ise kişinin yaşamına etki eden önemli hadiselerdir. Bu bağlamda *Ela Gözlü Pars Celile* romanında tarih ve aşk, temel iki muhtevayı oluşturur.

Biyografik roman ve tarih, bir bütünlük içinde olduğu zaman romanın içine döneme ait yaşanmış önemli olaylar da dâhil olur. Bu durum, biyografiyi biyografik romandan ayıran temel özelliklerden biridir. Yaşam öyküsü ele alınan kişinin yaşamının yanında döneme ait ilgi çekici olaylar, kurguya eklenir. Bununla birlikte hem bilgi verilmiş olur hem de akış güçlendirilir.

Biyografi ve tarih, her zaman birbiriyle bağlantılı olmuştur. Biyografik romanların en çok faydalandığı disiplinlerden biri tarihtir. Hayatı anlatılan kişinin, tarihî olaylara karşı

duygu ve düşünceleri, okuyucu için kişiyi daha iyi tanıma açısından önemlidir. Sadece edebiyat için değil çoğu disiplin alanları için de biyografik romanda geçen tarihî olaylar, belge niteliği taşıyabilmektedir. Döneme, zamana ve olaylara bağlı kalındıkça okuyucu daha istekli ve meraklı bir hâle gelecektir. Bu da yazılan biyografik romanın, okuyucu açısından daha etkili olmasını sağlayacaktır.

Ela Gözlü Pars Celile romanı, biyografik bir romandır. Tarihî romana yakınlık gösterse de ele alınan bir kişinin yaşam öyküsü olduğundan dolayı biyografik temelli bir romandır. Tarihsel arka plana sadık kalınarak kişinin hayatı anlatılmaktadır. Bu süreçte önemli görülen ve tüm toplumu etkisi altına almış olaylar, romanın içine eklenir. Bu bağlamda romanda görülen ilk vaka Birinci Dünya Savaşı'dır. Tüm alanları içine alan biyografik roman; okuyucuya kişinin hayatıyla birlikte yaşadığı çevreyi, dönemi ve tarihsel akışı da sunmaktadır. Romanda Birinci Dünya Savaşı ile ilgili şu ifadeler yer alır: “Takvimler 28 Temmuz 1914’ü gösterdiğinde Birinci Dünya Savaşı patlak vermişti. Fransa, İngiltere ve Rusya ile muhtelif cephelerde savaşmakta olan Osmanlı İmparatorluğu, bu kez de kendisini adı konulmuş genel bir harbin içinde bulmuştu” (EGPC, s. 170).

Ela Gözlü Pars Celile romanında, yaşanan dönemde meydana gelmiş ve olay örgüsünün içinde akışa dâhil edilmiş birçok tarihî olay mevcuttur. Hem dönemi hem de Celile Hanım’ın yaşadığı ortamı anlamlandırmak amacıyla tarihî olaylar önemlidir. Osmanlı Devleti’nde doğup büyüyen Celile Hanım için devletin yıkılışı ve yönetim şeklinin değişmesi, hayatı için de bir değişim anlamına gelmektedir. Celile Hanım’ın yaşadığı dönem, çalkantılı bir dönemdir. Siyasi olarak mevcut padişahın devrilmesi ve yönetim biçiminin değiştirilmesine yönelik pek çok siyasi topluluk oluşmuş ve ayaklanmalar meydana gelmiştir. Jön Türkler adı altında kurulan topluluk, değişim sürecinin başlangıcıdır. Tarihî seyrin değişmesi, okuyucu için Celile Hanım’ın hayatına farklı bir bakış açısıyla bakılmasını gerektirmektedir:

Jön Türklerin hepsi de her açıdan geriye gitmekte olan Osmanlı İmparatorluğu’na çekidüzen verilmesi, muasır medeniyetler düzeyine çıkartılması gerektiğine inanıyor, ayak direyen padişaha karşı, gerekirse güç kullanarak, Osmanlı’nın yönetim biçimini değiştirmeyi hedefliyordu (EGPC, s. 16).

Romanda ele alınan tarihî olaylardan bir diğeri, bir İngiliz’in Mersin’de sallandırılması hadisesidir. Gayrimüslimlere tanınan hakları öne sürerek sokakta bir çocuğu öldüren İngiliz vatandaşı, o dönem Mersin mutasarrıflığı yapan Mehmet Nâzım Paşa tarafından astırılır. Celile Hanım’ın kayınpederinin yaşadığı ve toplumu ilgilendiren bu olay, romanın içinde okuyucuya anlatılmaktadır:

Epeydir Osmanlı'nın her köşesinde konuşulan “vahşi İngiliz'in Mersin Meydanı'nda sallandırılması” olayının kahramanıydı kayınpederi. Yabancılar tarafından haklardan yararlanacağını zannederek bir baston darbesi ile öldürdüğü hamal çocuk yüzünden, dönemin Mersin mutasarrıfı tarafından asılabileceğini hiç hesaba katmamıştı küstah İngiliz. Büyük Britanya'ya ait savaş gemilerinin tüm toplarını Mersin'e çevirmelerine karşılık, “tek bir top patlarsa Mersin'de yaşayan İngilizlerin hepsini derhal kurşuna dizdireceğini” söyleyen Mutasarrıf Mehmet Nâzım, gözünü bile kırpmadan eli sopalı İngiliz'i astırmış, bu olay tüm Osmanlı coğrafyasında ses getirmişti (EGPC, s. 24).

Dönemin önemli tarihî olayları, gazeteler aracılığıyla halkla paylaşılmaktadır. Celile Hanım'ın yaşadığı dönem için gazete, önemli bir iletişim aracı olur. Biyografik romanın nesnellik unsuru ele alındığı zaman çeşitli belgeler, gazete haberleri önem arz etmektedir:

İkdam'ın haberine göre, suikastçılar patlayıcıları atlı bir arabaya yerleştirmiş, patlama anı için padişahın cuma namazını nişanlamışlardı. İkinci Abdülhamit, camiye yaklaşınca bomba patlatılacaktı... Önceden detaylı bir plan yapılmış, selamlıktan camiye olan yürüme mesafesi bir dakika kırk iki saniye olarak hesaplanmıştı. Buna karşılık, şeyhülislam efendi padişaha bir soru sorunca konuşma uzamış, bomba istenenden önce patlamış ve hedefe ulaşamamıştı (EGPC, s. 77).

Celile Hanım'ın yaşam öyküsü anlatılırken yaşadığı dönemde gerçekleşmiş olaylara da tanıklık edilmektedir. Dönemin zihniyeti, yabancı uyruklu insanların halkla olan ilişkileri ile halkın ve yöneticilerin yaşanan bazı olumsuz olaylara verdiği tepkiler de romanda anlatılmaktadır. II. Meşrutiyet'in ilanına dair Arnavutlar, Ermeniler gibi azınlıklar farklı yorumlarda bulunmuşlardır. Tarihsel sürecin gidişatı ve dönemin içinde oluşan olaylar, okuyucuya biyografik bilgilerin yanında kültürel bilgilere dair ipuçları da vermektedir:

Arnavutlar, meşrutiyetin ilanı için askeri kuvvet kullanılması gerektiğini savunmuş. Ermeniler daha da ileri gidip askeri kuvvetin yetmeyeceğini, Avrupalı devletlerin müdahale etmesinin şart olduğunu söylemişler. Azınlıkların bu tavrı, Türk kökenli üyeleri kızdırmış. Ahmet Rıza, Doktor Nâzım, Yusuf Akçura bu grupta yer almış (EGPC, s. 35).

Celile Hanım'ın yaşadığı dönemin içinde gelişen ve Celile Hanım'ın hayatını da etkileyen, devrim niteliğinde olan kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkı da romanda işlenmektedir. Biyografik ve tarihsel bir bilgi, biyografik romanın içinde kurguyla bütünleşerek aktarılır. Biyografi türünde sadece Celile Hanım'ın ‘Uğuraldım’ soyadını aldığı bilgisi verilirken biyografik roman türünde bu bilgi yine okuyucuya verilir fakat bir kurgu eşliğinde verilir:

Sevinerek söylemeliyim ki artık benim de bir oy hakkım var. Bundan sonra ülkemde seçim yapıldığında ben de sandık başına gidecek erkekler gibi oy kullanacağım. Kaldı ki, artık bir soyadıma da sahibim. Hükümet, her ailenin bir soyadının olması gerektiğini ilan edince kalemi kâğıdı alıp soyadımın ne olacağı üzerine düşünmeye başladım. Kendimle ilgili epeydir ‘uğur’ meselesi üzerinde duruyorum. Enikonu, üzerimde bir ‘uğursuzluk’ olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle soyadım bari ‘uğur, uğurlu’ filan gibi bir şey olsun istedim. Olmadı. Benden önce davrananlar olmuş. Aklıma ‘uğuraldım’ geldi ve kimse almamış. Derhal kararımı verdim ve soyadım Uğuraldım oldu. Bu arada Münevverler Yalnızgil soyadını aldı (EGPC, s. 346).

Ela Gözlü Pars Celile romanında Anadolu'nun ve İstanbul'un durumu, okuyucuya anlatılmaktadır. Celile Hanım, yaşayış ve aile yönünden saraya yakın bir hayat sürmektedir.

İstanbul hükümetinin, padişahın ve sarayın yıkılış sürecini yaşamaktadır. Bu süreçle birlikte yaşam tarzları da değişen Celile Hanım'ın Anadolu'ya karşı takındığı tavır, romana yansır: “Milli kuvvetlerin Anadolu’da sistemli bir şekilde hareket etmesi, sarayda endişe ile karşılanıyor” (EGPC, s. 281).

Ankara hükümeti, gökten zembille inmedi. Şu anda bir bozkırda ikamet ediyor da olsa derme çatma bir çatının altında da bulunsa oradakiler Osmanlı'nın en değerli devlet adamları. Her birinin beyni tarih bilinci, hepsinin yüreği vatan sevgisiyle dolu. Bu nedenle ben geleceğe umutla bakıyorum (EGPC, s. 297)

Romanda tarih ile ilgili bilgiler verilirken roman teknikleri kullanılarak zamanda ileriye ve geriye sıçramalar yapılmaktadır. Örneğin, Padişah Vahdettin'in Malaya isimli savaş gemisi ile ülkeyi terk etmesi olayı, okuyucuya aktarılırken heyecan yaratması amacıyla kurguyla birleştirilerek anlatılır. Zamanda ileriye sıçramalar yapılarak aslında olmuş bir olay, olacakmış hissi verilerek anlatılır:

Konukları gittikten sonra Celile, ‘Padişah, kısa bir süre sonra bir İngiliz gemisiyle ülkeyi terk ederse hiç şaşırırmayalım.’ demişti. Çok geçmeden takvimler 18 Kasım 1922’yi gösterirken gazeteler topluca aynı haberi yayımladı: “Padişah Vahdettin 17 Kasım sabahı Malaya isimli savaş gemisiyle yurdu terk etmiştir (EGPC, s. 289)!

Yaşanan tarihî olaylar ve olayların yarattığı duygular, Celile Hanım aracılığıyla öznel bir şekilde aktarılmaktadır. Hilafetin kaldırılması, padişahın İstanbul’u terk etmesi gibi tarihte yaşanmış önemli olaylar, nesnel bir zeminde anlatılırken bu olayların yarattığı duygular, Celile Hanım'ın ağzından kurgu ile öznel bir zeminde işlenmektedir:

Ankara hükümeti tarafından hilafetin resmen kaldırılması ve ardından padişahın İstanbul’u terk etmesiyle birlikte, Osmanlı tarihinde bir dönem kapanıyor, yeni bir dönem açılıyordu. Celile, geleceğin ne getireceğini tam olarak tahmin edemiyor cenaze gibi yaşamaktansa ölmenin hayırlı olacağına her geçen gün biraz daha fazla ikna olmaya başlıyordu (EGPC, s. 291).

Tarih ve biyografi arasındaki ilişki, çoğu zaman dinamik bir seviyede olmuştur. Biyografik romanın en temel özelliği, tarihsel arka plana sadık kalınarak kişinin hayatının okuyucuya anlatılmasıdır. Romanın içine eklenen kurgu ile birlikte ortaya biyografik roman çıkar.

Edebî türler içinde aşk, çoğu zaman en vazgeçilmez konular arasında olur. Kurgunun ve olayın içine eklenip okuyucunun ilgisini çeker. Önemli kişilerin hayatlarının anlatıldığı biyografi ve biyografik romanın içinde de aşk, ön plana çıkar.

Beşir Ayvazoğlu'nun *Bozgunda Fetih Rüyası* adlı biyografik romanının başkarakteri Yahya Kemal Beyatlı'dır. Romanda Yahya Kemal'in Celile Hanım ile yaşadıkları aşktan da bahsedilir:

Yahyâ Kemal ile Celile Hanım'ın evlenemeyişlerini de Yahyâ Kemal'in kuruntularına bağlar. Bu iki âşık, çok seviştikleri hâlde evlenemezler. Celile Hanım, Yahyâ Kemal'le evlenmeyi çok

istemektedir. Yahyâ Kemal’le olan münasebeti başladıktan sonra zaten ayrılmak üzere olduğu kocasından boşanır ve şairle evlenme hazırlıklarına girer. Ancak evli olduğu hâlde kendisiyle bir aşk yaşamaya başlayan Celile Hanım’ın bu tavrı, Yahyâ Kemal’de aksi yönde bir tesir uyandırır. Celile Hanım’ın aynı şeyi kendisine de yapabileceğini düşünen Yahyâ Kemal, oğul Nâzım Hikmet’in de sert tepkisi üzerine Celile Hanım’dan ayrılır (Kolcu ve Yavaş, 2006, s. 40).

Ela Gözlü Pars Celile adlı biyografik romanda da Celile Hanım’ın yaşadığı aşk, okuyucunun dikkatini çekmekte ve merak uyandırır. Celile Hanım’ın oğlu Nâzım Hikmet’in öğretmeni olan Yahya Kemal Beyatlı ile yaşadığı aşk, okuyucuya anlatılır. Osman Balcıgil, Celile Hanım’ın Yahya Kemal Beyatlı ile yaşadığı aşkla ilgili *Kurgu ile Gerçeğin Aşkı* adlı kitabında şöyle bir yorumda bulunur:

Biyografik romanımın karakteri olarak seçmeden önce de biliyordum Celile Hanım’ın Yahya Kemal ile yaşadığı büyük aşkı. Okudukça şairin ona ne kadar büyük bir haksızlık ettiğini keşfettim. Yahya Kemal’in günlerden bir gün Yakup Kadri Karaosmanoğlu’na, evlenme ihtimaliyle ilgili olarak “Kadri, dillere düşmez miyim ben bu kadınla?” dediğini öğrenince, tarafımın Celile Hanım’ın yanı olması gerektiğine karar erdim (KİGA, s. 35).

Celile Hanım’ın eşi Hikmet Bey’dir. Hikmet Bey ile evlilik sürecinde yaşadıkları da okuyucuya aktarılır. Yaşanan aşk ve bu süreçte hissedilen duygular, gerçek ve kurgu bağlamında gözler önüne serilir. Eşi ile ayrıldıktan sonra Büyükağa’ya giden Celile Hanım, arkadaşı Tahsin Nahid aracılığıyla tanıştığı Yahya Kemal’e âşık olmadan önce eşi ile ayrı karakterlere sahip olduğunun farkındadır. Hikmet Bey ve Celile Hanım arasındaki ilişkide, başlangıçtan itibaren olumsuz rüzgarlar hep var olur. Celile Hanım, Hikmet Bey’in kişilik yapısını beğenmemektedir. Okuyucu, aşk konusu ile birlikte romanda Celile Hanım’ın ve eşi Hikmet Bey’in kişiliği hakkında da fikir sahibi olmaktadır: “İki ayrı mizahta olduklarını, yatağa ilk girdikleri gece hissetmişti Celile. Kendisinin doruklara tırmanmayı seven, macera arayan, daha fazla tatmin için daha çok çaba sarf eden kişiliğinden eser yoktu Hikmet Bey’de” (EGPC, s. 30). “Hikmet, işte böyle bir adamdı! Kimseyi beğenmez, herkese ve işe kuşkuyla yaklaşır, buna karşılık kendinden de asla memnun olmazdı. Tabii ki şımarık, züppe ya da sünepe değildi ama hiç de Celile’nin istediği, arzuladığı gibi cevval bir koca olamamıştı” (EGPC, s. 56-57).

Celile Hanım’ın yaşadığı aşk ve duygular, roman tekniklerinden olan iç monolog ve bilinç akımı tekniği ile okuyucuya sunulmaktadır. “Kurmaca bir metinde kahramanın, karşısında biri varmış gibi içinden konuşması iç diyalog olarak nitelendirilir. (...) İç diyalog da iç monolog ve bilinç akımı tekniği gibi kahramanın psikolojik vaziyetinin ortaya çıkarılmasında önemli rol oynar” (Bingöl, 2019, s. 338). Biyografik romanın içinde olan bu teknik, mektup türüne yansıtılarak aktarılmıştır. Celile Hanım, Hikmet Bey ile olan evlilik sürecini mektup arkadaşı olan Marcel’e yazdığı mektuplarda anlatmaktadır: “Sevgili Marcel,

kadını kadın yapan onu tamam hale getiren erkektir. Hikmet'in beni tamamlayan bir erkek olmadığını, olamayacağını ilk gece anladım Marcel. Ama iş işten geçmişti" (EGPC, s. 159).

Celile Hanım, Hikmet Bey'den ayrılmayı kafasına koyduğu bir zaman diliminde Pera Palas'ta gerçekleşecek olan resim sergisine *Kahve İçen Kadın* isimli resmi ile katılır. Sergiden önce arkadaşı Mihri Hanım ile otururken Yakup Kadri ve Yahya Kemal ile karşılaşır ve sohbet ederler. Bu sohbet esnasında, Yahya Kemal ve Celile Hanım arasında bir etkileşim olur. İlk karşılaşmaları bu şekilde gerçekleşir. Aradan geçen zamanda Celile Hanım, kafa dinlemek için Büyükkada'ya Tahsin Nahid ve eşinin yanına gider. Burada güzel vakitler geçirmeye başlarlar. Bu vakitlerden birinde bir vapur gezisinde Yahya Kemal de oradadır. Pera Palas'taki sohbetlerinden sonra tekrar sohbet etme şansı bulurlar. Bu sohbete dair duygu ve düşünceler romanda şöyle anlatılır: "Aklına Hikmet'le geçirmekte olduğu zor dönem geldi. Esasen, evlendikleri günden bu yana, bir kere bile bugün Kemal'le konuştukları gibi konuşmuş değillerdi" (EGPC, s. 200).

Yahya Kemal ve Celile Hanım, yaptıkları sohbet neticesinde birbirlerinden hoşlanmaya başlar ve aralarında bir aşk ilişkisi doğar. Bu aşk ilişkisi, romanda şu şekilde aktarılır:

Her şey bir aydan bile kısa süre içinde gelişmişti. Celile ve Kemal Büyükkada'ya birkaç kez daha birlikte gidip gelmiş, Şefika ve Tahsin Nahid'in evinde ahabalık etmiş, Büyükkada'nın güneşin batışını seyretmişlerdi. Biraz da şair ile geçirdiği bu günlerin etkisiyle, Celile eşini karşısına almış, boşanmaları gerektiğini söylemişti. Bu durumda, Hikmet'e düşen bir avukat bulmak olmuştur. Ve işte şimdi, Büyükkada'ya bir ev kiralamaya gidiyordu Celile (EGPC, s. 203).

Celile Hanım, Yahya Kemal ile aşk yaşıyordu fakat Yahya Kemal'in Bahriye Mektebinde oğlu Nâzım Hikmet'in öğretmeni olması ikisini de tedirgin eder. Celile Hanım'ın yaşadığı aşkın içinde çelişkiler mevcuttur. Yahya Kemal'in şair oluşu, Celile Hanım için onu romantik biri kılmaktadır ama aynı zamanda Celile Hanım'ın saray kökenli ve dişli bir kadın olması da Yahya Kemal'i cesaretsiz kılar. Celile Hanım, bu çelişkiler arasında kalır. Hâkim bakış açısı sayesinde hem Celile Hanım'ın hem de Yahya Kemal'in aşk ile ilgili düşünceleri okuyucuya sunulmaktadır:

O güne kadar çok iltifat almıştı ama 'bir parsın ela gözlerine' sahip olduğunu ilk kez Kemal'den duymuştu Celile. 'Tabii ki ancak bir şair, o da çok âşık olmak kaydıyla becerebilir bu benzetmeyi' diye düşündü (EGPC, s. 207).

Bu kadar dile düşmüş bir kadınla hayatımı birleştirmem yakışık alır mı? Ne der sonra herkes benim için?" demişti. Ayrıca, Celile'nin alıştığı lüks hayatı sağlayamayacağından da korkuyordu şair (EGPC, s. 233).

Nâzım Hikmet, öğretmeni Yahya Kemal ve annesi Celile Hanım'ın aralarındaki aşkı bir süre sonra öğrenir ve Yahya Kemal'in cebine gizliden bir not bırakıp içine bu aşkın

devam edemeyeceğini yazar. Celile Hanım, Nâzım Hikmet'in çocukluk yaptığını söylese de Yahya Kemal, bu aşkı devam ettirecek cesarete sahip değildir ve bu aşkı bitirmek ister. Aralarındaki aşk ilişkisini bitirdiğine dair bilgiler romanda şöyle geçer: “Ayaklarının ucuna basarak uzaklaşma, büyük aşkına elveda deme zamanı geçmişti de geçiyordu. Masasına oturdu ve başlığını sonradan *Özlenen* koyacağı bir şiirle, Celile'yle olan aşkına son verdi” (EGPC, s. 238).

Celile Hanım'ın kişiliği ve karakteri, yaşadığı dönemin savaş dönemi olması etkisiyle de kararlı ve korkusuz bir yapıdadır. Oğlu Nâzım Hikmet'in de kişilik yapısı, bu şekildedir. Celile Hanım, duygularından emin ve o an ne istiyorsa o şekilde davranan bir kadındır. Oğlundan farklı bir davranış beklemek mümkün değildir. Celile Hanım, yaşadığı kötü aşk tecrübelerinden sonra Kaymakam İbrahim Bey ile yıldırım nikâhı kıyar. Oğlu Nâzım Hikmet'in de Moskova'da bir kızı sever ve hemen evlenir. Aşk konusu ele alınırken Celile Hanım'ın biyografik özelliklerini de okuyucu görmüş olur: “Ve tam da o esnada pat diye sordu ‘Sevgilin var mı?’ diye sordu. Nâzım önce derin düşüncelere daldı sonra ‘Moskova’da evlendim anne!’ dedi. Celile çok şaşırıldı” (EGPC, s. 311-312).

Celile açısından bir önemli mesele de İbrahim Bey'in kendisine evlenme teklif etmiş olmasıydı. Kaymakam olarak görevli İbrahim Bey, Paris'ten İstanbul'a döner dönmez karşına çıkmış ve evet demesi hâlinde nikâh masasına oturmaya hazır olduğu söylemişti. Güzel kadın ne yapacağını şaşırılmış durumdaydı. Yeni bir ev kurmanın zorlukları ortadaydı ve kararını verdi. İbrahim Bey ile yıldırım nikâhı kıydırdı. Ne yazık ki bu macerası beklediğinden çok daha kısa sürecek, birkaç hafta içinde bavulunu kapıldığı gibi Kaymakam İbrahim Bey'e ‘Hadi bana Allahaismarladık’ diyecekti (EGPC, s. 259-260).

Celile Hanım'ın yaşadığı aşk ile birlikte biyografik romanın içerisindeki biyografik unsurlar, okuyucuya yansıtılabilmektedir. Yahya Kemal'in aşka dair tutumu ile Celile Hanım'ın aşka dair tutumu, okuyucuya karakterlerin kişilik özelliklerini göstermektedir. Aşk konusu ile kurgusalılık, ön plana çıkmaktadır. Kurgusalılık ile birlikte okuyucuda merak duygusu uyandırılır. Kişilik ve karakter özellikleri ile de gerçeklik konusu ön plana çıkmaktadır: “Celile ne kadar cesur, boyun eğmez, aldırılmazsa Kemal o kadar korkak, derhal yelkenleri suya indiren, çevrenin ne dediğini fazlasıyla önemseyen bir kişiliğe sahipti. Kemal ürkek. Bana soracak olursan, bir güvercinin yüreği bile onunkinden büyüktür” (EGPC, s. 220-221). “Kemal gibi değil, Nâzım gibi olmak lazım bu hayatta” (EGPC, s. 285)!

Ela Gözlü Pars Celile romanında, zamanda ileriye ve geriye sıçramalar yapılmaktadır. Celile Hanım, özellikle yaşadıklarından dolayı çoğu kez geçmişe dönüp hesaplaşma içerisinde olmuştur. “Kronoloji düzeni genellikle ileri doğru giden iç zamanın, yer yer bu düzenliliğinden kopup geriye dönük bir yönelim içine girmesini karşılayan terimdir. ‘Geriye dönüş’ bir başka açıdan ‘olay zamanı’ ile ‘anlatma zamanı’ arasındaki

ilintinin bir türevidir” (Sazyek, 2015, s.139). Romanda yapılan zaman sıçramaları, okuyucu açısından yarar sağlayan bir tekniktir. Zamanda geriye sıçramalar sayesinde romanda yaşanan olayların genel bir özeti yapılmaktadır. Okuyucu yaşanan olayları tekrardan hatırlayabilmektedir:

Elinden kâğıdı kalemi bıraktı ve geçmişe doğru bir seyahate çıktı. Yakup’un yanında Pera Palas’ta görüşü... Sergisinin açılışında birkaç dakikaya sığdırdıkları konuşma...Büyükada vapurundan günbatımı seyirleri...Tahsin Nahid ve Şefika’lı ada günleri...Nâzım’la şiir çalışmaları...Nâzımsız uzun sevişmeler...Korkaklığı, korkaklığı, korkaklığı (EGPC, s. 363) ...

Tarih ve aşk unsurlarının yanı sıra Celile Hanım’ın oğlu Nâzım Hikmet’in hapishane süreçleri de eserin içinde önemli bir yer kaplar. Bahriye Mektebinde okurken Anadolu’da yaşanan olaylar ilgisini çekmektedir. Ordu ve askerler için şiirler yazar ve bir gün kendisinin de şehit olmak istediğini söyler. Aradan geçen zaman diliminde Nâzım Hikmet ortadan kaybolur ve daha sonra gönderdiği mektuptan öğrenilir ki Anadolu’ya, savaşan kuvvetlere destek olmaya gider. Romanda bu mektup şöyle yer alır:

Zonguldak’tan Ankara’ya bizim için bir yazı yazıldı. Bugün cevap aldık. Ankara hükümeti bize kendilerine katılabilmemiz için yol parası göndermiş. Bizim gibi başka şairler de vardı ama onlar kabul edilmemişlerdir. Vâ Nû ve benim kabul edilmemde Doktor Adnan Bey ile Halide Edip Hanımefendi önemli rol oynamış. Kendileri, beni şahsen çok sevimli bulduklarını bile söylemişler. Yarın Vâ ile birlikte Ankara’ya doğru yola çıkacağız (EGPC, s. 277).

Nâzım Hikmet, Anadolu’ya gidip savaşa destek olmak ister fakat Anadolu’daki muhtelif görüşlü insanlarla sohbet ederek onların fikirlerinden etkilenir, burada gördükleri ve yaşadıkları ile bazı fikir ayrılıklarına düşer. Bundan dolayı da askeriye den ihraç edilir. Nâzım Hikmet, düşünce olarak yakın olduğu Sovyetler Birliği’ne doğru yola çıkar. Celile Hanım’ın aklı hep oğlundadır. Bununla ilgili romanda şunlar söylenir: “Mudanya’da savaşa nokta konulmuş olması, Celile’nin Nâzım açısından da yüreğine su serpmiştir. ‘Savaş bittiğine göre...’ diye düşünüyordu Celile. ‘Gittiği Rusya’dan İstanbul’a dönecektir” (EGPC, s. 301).

Nâzım Hikmet, savaş bitince ülkeye geri döner ve *Aydınlık* dergisi ve daha sonra da *Resimli Ay* dergisinde yazılar yazmaya başlar. Yazdığı yazılar sebebiyle suçlanır ve yargılanmak üzere mahkemeye çıkartılır. Bu yazılar neticesinde Nâzım Hikmet’in hapishane süreçleri başlar. Cumhuriyet’in onuncu yılı münasebeti dolayısıyla bir af yasası çıkacağını duyan Celile Hanım, oğlunun bu yasadan yararlanması için Ankara’ya mektuplar yazmaya başlar. O dönem milletvekili olan Yahya Kemal Beyatlı’ya ve Kemal Paşa’ya gönderdiği mektuplarda onlardan destek ister ama olumlu yanıt alamaz. Bunun sebebini Nâzım Hikmet’in o sıralar *Resimli Ay* dergisinde “*Putları Yıkıyoruz!*” başlıklı bir yazı yayımlamasına bağlar çünkü bu yazının hitap ettiği kesimler arasında Yakup Kadri, Yahya

Kemal gibi isimler de mevcuttur. Yayımlanan yazı ile birlikte Yakup Kadri'den cevaplar gelir ve karşılıklı atışmalar başlar. Yazdığı yazılardan dolayı farklı suçlamalarla çeşitli hapis cezaları verilir. Af konusunda umutla bekledikleri bir zamanda 10 Kasım günü o kötü haberi alırlar. Romanda olaylar şöyle geçer:

Celile ve Nâzım, biri İstanbul Kadıköy'deki evinde, öteki Bursa Cezaevi'nde 10 Kasım günü kötü haberi aldılar. Af konusunda bel bağladıkları, umut oldukları Atatürk ölmüştü. Celile, ani bir kararla Bursa'ya gitmeye karar verdi. Palas pandıras toplandı, kendini Yalova vapuruna attı (EGPC, s. 371).

Celile Hanım, oğlu Nâzım Hikmet için onun olduğu şehre taşınır. Her fırsatta cezaevine onu ziyarete gider. Oğlu için elinden gelen her şeyi yapmaya çalışır. Hayat, Celile Hanım için artık Bursa'da devam eder. Romanda Celile Hanım'ın değişen yaşayışı şöyle anlatılır: “Celile, kendisini Bursalı olmuş gibi hissediyordu. Arada bir İstanbul'a evine gitse de daha çok Bursa'da yaşıyordu. Biraz resim yapıyor, daha çok da oğlunu ziyaret ediyordu” (EGPC, s. 395).

Nâzım Hikmet, haksız yere girdiği hapisanede bir şeyleri değiştirmek ister. Elinden gelen tek şeyin açlık grevi yapmak olduğunu düşünür. Annesinin onu ziyaret ettiği günlerde bu düşüncelerinden ona bahsetse de annesi bu durumu kabul etmez. Arada geçen belirli bir zaman diliminden sonra Nâzım Hikmet kafasına koyduğu yapar ve açlık grevine başlar. Romanda açlık grevi şöyle geçer:

İlerleyen günlerde, Nâzım'ın söylediği gelişmeler oldu. Aynı gün, Nâzım'ın açlık greviden caydırmak amacıyla dostları, arkadaşları cezaevine akın ettiler. Şair, kararını değiştirmeyeceğini açıkladı. Celile, oğlunun o gece son yemeğini yediğini hissetti. Ertesi günün sabahı, yani 8 Nisan'da, Nâzım açlık grevine başlamıştı. Raporlarına ‘Hapishane koşullarında kalbindeki rahatsızlığın hangi aşamada olduğunu söyleyemeyeceklerini, tam teşekküllü bir hastaneye naklinin gerektiğini’ ilave ettiler. Celile, oğlunun İstanbul'a nakli üzerine tasını tarağını bavuluna koydu ve Kadıköy'deki evine taşındı. Nâzım'ı o günden itibaren Sultanahmet Cezaevi'nden takip edecekti (EGPC, s. 405).

Nâzım Hikmet, açlık grevine girerek haksızlığa karşı bir çaba gösterir. Celile Hanım da dışarda oğlu için bir şeyler yapmak ister. Kardeşi Münevver ile Galata Köprüsü'ne çıkıp imza kampanyası başlatırlar. Romanda Galata Köprüsü'ne çıkış süreçleri şöyle yer alır:

Kardeşi Münevver ve yeğeni Oktay ile Galata Köprüsü'ne doğru yola koyulduklarında Nâzım'ın iyice fenalaştığını henüz bilmiyordu Celile. Cezaevi müdürlüğü derhal bir ambulans çağırması, Nâzım kontrol için Adli Tıp Müdürlüğü'ne gönderilmişti. Kendini bilmez vaziyette, oradan da Cerrahpaşa Hastanesi'ne taşınmıştı (EGPC, s. 412).

Bu süreçte 14 Mayıs'ta yapılan genel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi ağır bir yenilgi alır. Nâzım Hikmet, açlık greviden Celile Hanım da protestosundan vazgeçmez. Hastaneye kaldırıldıktan sonra Nâzım Hikmet kendine gelince 19 Mayıs günü açlık grevini sonlandırır. Değişen iktidarla birlikte yürürlüğe giren af yasası ile Nâzım Hikmet 15 Temmuz günü özgürlüğüne kavuşur.

Muhteva, metin için önemli bir husustur. Muhtevanın içinde yer alan aşk sayesinde, biyografik romanda hayatı anlatılan kişi ve çevresindekiler hakkında bazı izlenimlere sahip olunmaktadır. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında dönemin tarihî olayları ve Celile Hanım'ın hayatına dair birçok bilgi edinilmektedir. Roman ve kurgu üzerinden incelendiğinde, aşk konusu ön plana çıkmaktayken biyografi ve gerçeklik üzerinden tarih konusu ön plana çıkmaktadır.

4.3.8. *Biyografik Unsurlar*

Bir biyografik romanın en önemli özellikleri arasında içinde barındırdığı biyografik unsurlar ve bu unsurların okuyucuya aktarılma biçimi yer alır. *Ela Gözlü Pars Celile* romanının içeriği ve özellikle giriş kısmı incelendiğinde biyografik bilgilerin, okuyucuya doğrudan verilmediği görülür. Romanda biyografik unsurlar ve nesnel bilgiler, olay örgüsü içerisinde harmanlanarak ve romanın akışı bozulmadan mevcut akışın içinde okuyucuya aktarılır. Nesnel bilgilerle tarihî arka plana sadık kalarak oluşturulan kurgunun birleştirilmesi, biyografik roman türünün özelliklerindendir. Ayrıca bu özellik, okuyucuyu heyecanlandırır ve anlatımı diri tutar.

Osman Balcıgil'in ilk biyografik romanı *Ela Gözlü Pars Celile* ile ilgili Canan Sevinç, yazdığı makalesinde şöyle der:

Bu ilk denemesinde 'biyografiye uzak, romana yakın olma kararını' alarak kendi sınırlarını da tayin eden Osman Balcıgil, belirlediği ilkeleri tüm biyografik metinlerine uygulayarak, 'biyografi' değil 'biyografik roman' yazdığının altını çizer. Bu, klasik bir biyografi gibi kronoloji takip etmeyip gerekli gördüğü yerde kurguya başvurmak demektir (Sevinç, 2025, s. 155).

Ela Gözlü Pars Celile romanı, biyografik eser gibi Celile Hanım'ın doğrudan doğumundan itibaren değil biyografik roman olduğundan dolayı önemli görülen olaylardan başlar. Romanın sürükleyicilik özelliğinin etkin olması amacıyla önemli olaylar romana dâhil edilir. Olayların içerisine okuyucunun da dikkatini çekmek ve nesnel bilgileri aktarmak maksadıyla biyografik unsurlar eklenir. Romanda Celile Hanım'a dair ilk bilgiler şöyle yer alır:

Güzel kadın, kocasının alkışlarına, hamileliğinin elverdiği ölçüde şık bir reveransla teşekkür etti. Sonra, "Neden Polonaise'i çalmamı istedin?" diye sordu. "Köklerin Polonyalı çünkü" dedi genç Hikmet. Polonya kökenli devlet adamı, dil uzmanı ve eğitimci olan Hasan Enver Paşa'nın kızıydı. Hasan Enver Paşa ise 1848 ayaklanması esnasında, Polonya'dan Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'a göç eden ünlü devlet adamı Kont Konstantin Borzecki'nin oğluydu. Celile, ünlü Borzecki Paşa'nın torunuydu. Rüzgarını her zaman arkasında hissetse de Osmanlı ordusunun bu seçkin subayını tanıma fırsatını yakalayamamıştır torun Celile. Paşa dedesi gözlerini hayata onun doğumundan dört yıl önce yummuştur (EGPC, s. 14).

Romanın devamında kurgu bozulmadan olaylar anlatılarak Celile Hanım'ın aile soy ağacını okuyucu öğrenmeye devam eder. Biyografik ve nesnel bilgiler, okuyucuya kurguyla bir bütün oluşturarak aktarılır:

Ona bakacak olursan, Varyasyonlar'ı da çalabilirdim, dedi. Biliyorsun, onu da bir Alman havası üzerine bestelemişti Chopin ve bir kısım köklerim itibarıyla da Alman sayılırım. Hiç de öğünüyor gibi görünmeden, annesi Leyla Hanım'ın da yine bir Osmanlı generali olan Alman kökenli Ludwig Karl Friedrich Detroit'in kızı olduğunu hatırlamış ve hatırlatmış oldu (EGPC, s. 15).

Leh asıllı Mustafa Celaleddin Paşa'nın vasıflı ve fedakâr bir yönetici olduğunu kendi babasından da epey dinlemişti. O kadar ki harp okulunda harita hocalığı yapan bu değerli devlet adamı Celile'nin dedesi, hayatını 1875 yılında Osmanlı- Rus Harbi'nde Karadağ'da kaybetmişti (EGPC, s. 34).

Biyografik roman türünde yazılmış kitapların içerisinde genellikle hayatı anlatılan kişi ve kişinin hayatının yanı sıra, çevresinde ve döneminde yaşamış, etki etmiş başka önemli insanların hayatları da ele alınır. Kurgunun bütünlüğünün sağlanması amacıyla ve genel olarak dönemin zihniyetinin daha net anlaşılması için başka önemli şahsiyetlerin kısa kısa hayatları kurgunun içinde akışı bozmadan okuyucuya aktarılır. Bu duruma romanın içinden verilebilecek tüm örnek ve alıntılar aşağıda gösterilmektedir. Celile Hanım'ın özellikle ressamlık kariyerinde etkisi yadsınamayacak hocası Fausto Zonaro'nun biyografisi, romanda kısa bir şekilde anlatılmaktadır:

Yemekten sonra Celile, Bayan Vitaliano'ya stüdyosunu gösterdi. Kendisinden sadece birkaç yaş büyük misafirinin hem resimlerine hem de hamileliğine gösterdiği ilgi hoşuna gitmişti. Bu ilgi nedeniyle “Bay Zonaro'nun adını duymuş muydunuz?” diye sordu. Konuştu mahcup bir edayla duymadığını söyleyince “Anlaşılır bir durum” dedi. Bay Zonaro da yaklaşık on yıldır İstanbul'da yaşıyor zaten. Eşi Elisa ile kente yerleşmek niyetiyle gelmişler. İstanbul Fausto Zonaro'ya onun resimleri de İstanbul'da yaşayanlara ilginç görünmüştü. Tanınınca dersler vermeye başlamış. Ardı ardına sergiler açmaya koyulmuş. Derken Padişah II. Abdülhamit tarafından keşfedilmiş ve saray ressamı olmuş. Bir sanat tutkunu olan babam da sarayda görev yapıyordu. Fırsatı değerlendirmiş ve Bay Zonaro'dan beni öğrenci olarak kabul etmesini rica etmiş öğrenimime onun atölyesinde başladım (EGPC, s. 19) ...

Celile Hanım'ın hayatına etki etmiş kayınpederi Mehmet Nâzım Paşa'dan da kısa bilgiler okuyucuya sunulur. Kurguya dâhil edilerek ve akış bozulmadan Celile Hanım'ın hayatıyla ilgili bilgiler eşliğinde anlatılır:

Şimdilerde Kayseri mutasarrıflığı görevini sürdürmekte olduğu için sık görüşmeler de kayınpederini çok sever ve sayardı Celile. Onun pek çok özelliğinin yanı sıra Mevlevilikten gelen ağırbaşlılığı ve devlet adamlığından gelen kararlılığının, yedi günlük oğluna sirayet etmesini tabii ki arzu ederdi (EGPC, s. 23).

Ela Gözlü Pars Celile romanında Celile Hanım'ın doğumu, ailesi, hayatı ve ressamlığı hakkında birçok bilgi verilmektedir. Biyografik bir eserde olduğu gibi nesnel bilgiler, bir düzen eşliğinde okuyucuya sunulmamaktadır. Romanında içinde bir kurgu vardır. Mevcut nesnel bilgiler, kurguya dâhil edilerek aktarılır. Celile Hanım'ın ailesi ve kardeşleri hakkındaki bilgiler, kurguyla birlikte Celile Hanım'ın duyguları da eklenerek

okuyucunun dikkatini çekecek şekilde anlatılır. Biyografik romanın en temel özelliği budur: “Çok sevinmişti Celile. Bütün kardeşlerini severdi ama aralarında çok yaş farkı olmayan sevgili Münevver’in kendisindeki yeri apayrıydı. Erkek kardeşleri Mustafa, Mehmet Ali, Ali Fuat ve öteki kız kardeşi Sara’ya da bayılırdı ama Münevver’i hepsinden ayrı tutardı” (EGPC, s. 36).

Celile Hanım’ın üç çocuğu vardır. Çocukları Nâzım Hikmet, Samiye Hanım ve İbrahim Ali’dir. *Ela Gözlü Pars Celile* romanın ana karakteri Celile Hanım’dır. Romanın gidişatında özellikle çocuklarından Nâzım Hikmet, ön plana çıkar. Samiye Hanım, romanda daha silik kalır. İbrahim Ali ile ilgili de romanda geçen bilgiler, aşağıda verilir. İbrahim Ali’nin doğumunun yarattığı mutluluk ile aynı şekilde ölümünün verdiği acı, Celile Hanım’ın hayatında etkili olur. Romana özgü anlatım tarzı ile bu durum, okuyucuya anlatılır: “Günler ve aylar çabuk geçmiş, güzel kadın Halep’in en ünlü doktorunun da yardımıyla nur topu gibi bir bebek dünyaya getirmişti. Çocuğa İbrahim Ali adı konuldu” (EGPC, s. 93). “Kötü haber hemen o gece geldi. Minik İbrahim Ali, dünya yüzündeki otuz beşinci gününü doldururken hayata ve kendisini çok seven ailesine veda etmişti” (EGPC, s. 95).

Nâzım Hikmet, *Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı kitabında birçok önemli şahsiyete dair izlenimlerini anlatır. Nâzım Hikmet, kitabında annesi Celile Hanım’a dair izlenimlerinden de bahseder. Kitabın içinde geçen kısımlar, *Ela Gözlü Pars Celile* adlı romanın içine eklenmiştir:

Güzel ela gözlerinde kuyruklu sürmeler, küçücük ağzı boyalı, yaşı altmışa yakın. Tansiyonu düşük, kalbi var. İşi gücü, akli fikri resim yapmak. Kızlığından beri yaparmış. Kocasını öldürünce, on sene evvel mücevherlerini satıp Roma’ya gidiyor elli yaşında. Bereket versin ki satmamış buradaki evini yoksa dönüşünde acından ölecekmiş kadıncağız. Şimdi geçiniyor alt katı kiraya verip. Yağlıboya, pastel, hepsi birbirinden güzel çıplak kadın resimleri. Burnunda gözlüğü (onu yalnız resim yaparken takar çünkü dehşetli nefreti var ihtiyarlığı hatırlatan şeylere gücenip küsüyor ihtiyarlığının ima edilmesine bile insana düşman oluyor adeta) ne diyordum, dişlerinin arasında fırçalar ve sürmeli gözlerini kısıp süzerek kendini bir kere kaptırdı mı renklere, dünya yıkılsa farkında olmuyor (EGPC, s. 381).

Romanın bitişi, biyografik bir bilgi ile olmaktadır. Roman, Celile Hanım’ın doğumu ile başlamasa da ölümü ile bitirilmektedir. Biyografik romanlarda okuyucu, kurguyu da gerçekliği de anlamalıdır. Celile Hanım’ın hayatında önem arz eden olaylar anlatılmıştır. Nâzım Hikmet de Celile Hanım için çok değerlidir. Hayatının son anlarında bile oğlu ile birlikte olmayı ister ve Nâzım Hikmet’in hapis süreci bittikten sonra Ankara’ya yerleşip resim hayatına devam eder. Hayata gözlerini yumduğu zaman oğlu yanında değil yurt dışındadır. Celile Hanım, 76 yıllık bir hayata birçok mutluluk ve acı sığdırmıştır. Roman şu cümlelerle neticelendirilir: “Nâzım Hikmet, 1950 yılında hapisten çıktıktan sonra altı yıl

daha yaşadı Ela Gözlü Pars. Son sergisini Ankara’da açtı. Sergiden hemen sonra kalp krizi geçirdi ve yetmiş altı yaşında hayata gözlerini yumdu” (EGPC, s. 416).

4.3.9 Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi

Gençler için düzenlenen *Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi* adlı biyografik roman, *Ela Gözlü Pars Celile* romanından bir yıl sonra 2017 yılında Genç Destek Yayınevi’nden çıkar. Roman, 27 bölümden oluşur. *Ela Gözlü Pars Celile* romanının çok satılması ve sevilmesinden dolayı Celile Hanım’ın hayatı, Osman Balcıgil tarafından gençler için ayrı bir kitap halinde hazırlanır. *Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi* romanı *Ela Gözlü Pars Celile* romanına göre daha kısa ve özet bir şekildedir.

Romanın dış kapağında ‘Gençler İçin Biyografik Roman Serisi’ ibaresi mevcuttur. Kitap, sadece biyografi ya da sadece roman değildir. Kurgu ve gerçeğin bir arada olduğu biyografik roman türünde yazılmıştır. Biyografik romanların gençler için düzenlenmesi, çocuk ve gençlik edebiyatı için önemli bir gelişmedir.

Osman Balcıgil, kitabın giriş kısmında gençlere bir açıklamada bulunur ve kitap hakkında ufak bir bilgilendirme yapar:

Değerli gençler... Bu kitapta size, ünlü şairimiz Nâzım Hikmet ve annesi Celile Hanım’ı anlatacağım. Bu demektir ki, biraz eskiye gideceğiz... Nâzım Hikmet, 1902 yılında doğdu. Celile Hanım o tarihte yirmi iki yaşındaydı... Kitabımız, Nâzım Hikmet’in doğumuyla başlıyor. Siz 10’lu yaşlarınızda olduğunuz gibi, bu kitapla birlikte yüz yıl kadar öncesine gideceksiniz. ‘*Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi*’ kitabını sizin yaş kuşağımız için kaleme alırken, dilimi olabildiğince sade tutmaya çalıştım. Arada bir, bu ünlü ana oğulun yaşadığı dönemin bugünkünden farklı yönlerine açıklık getirmeye çalıştım. Umarım beğenirsiniz (BCNHA, s. 5).

Yapılan açıklamada, kitabın içeriği ve yazılışı hakkında bilgiler verilmektedir. Şu anki zaman dilimi ile Nâzım Hikmet’in ve annesi Celile Hanım’ın yaşadığı zaman diliminin farklı olduğu belirtilerek dönemlerin benzer ve farklı yönlerine değinilir. Aynı zamanda, hayatı anlatılan kişinin yaşadığı zamana göre değerlendirmesi gerektiği söylenir.

Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi adlı roman, Nâzım Hikmet’in şiirinden bir kesit ile başlayıp yine şiirinden bir kesit ile sonlandırılır: “Dört nala gelip Uzak Asya’dan Akdeniz’e bir kısrağ başı gibi uzanan bu memleket, bizim. Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak ve ipek bir halıya benzeyen toprak bu cehennem, bu cennet bizim” (BCNHA, s. 7). Celile Hanım’ın yaşam öyküsünden bahsedilirken aynı zamanda gençlere Nâzım Hikmet’in hayatı ve şiirleri de gösterilir: “Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın. Yok edin insanın insana kulluğunu bu davet bizim... Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine bu hasret bizim... Nâzım Hikmet Ran” (BCNHA, s. 88).

Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi adlı romanda olay ve kurgu, *Ela Gözlü Pars Celile* romanına göre daha özet bir şekilde ilerlemektedir. Roman, gençlere yönelik olarak düzenlendiği için Celile Hanım'ın hayat hikâyesi duru bir anlatımla ele alınır. Olay, 1900'lerin başında Selanik'te Celile Hanım'ın Nâzım Hikmet'i doğurması ile başlar. Ana romandan farklı olarak olay akışları hızlı ilerlemektedir:

15 Ocak 1902'de Selanik çok soğuktu. Celile Hanım çocuğunu doğurmak üzere yatak odasındayken, Hikmet Nâzım Bey heyecan içinde koridorda bir o tarafa bir bu tarafa gidip geliyordu. Doğumdan yedi gün sonra çağrılan hoca efendi 'İsmi ne olacak küçük beyin?' diye sorunca, 'Mehmet Nâzım!' dedi Celile Hanım hiç tereddüt etmeden (BCNHA, s. 9).

Romanda ilgili döneme ait bilgilere de yer verilir. Celile Hanım'ın ailesinin nasıl bir dönemde yaşadığı ve dönemin içinde gerçekleşen olaylar, kurgu ile birleştirilerek okuyucuya sunulur:

Balkanlarda büyük hareketliliklerin yaşandığı yıllardı. Osmanlı'ya başkaldıran Bulgar, Sırp ve öteki milletlerden çeteciler Selanik de içlerinde olmak üzere birçok şehirde, kasabada, köyde rahat ve huzur bırakmamışlardı. Hikmet Bey ve Celile Hanım, küçük Nâzım'ı da alarak İstanbul'a dönmeye karar verdiler (BCNHA, s. 11).

Celile Hanım, kayınbabasının mesleğinden dolayı ailesi ile birlikte birçok şehir değiştirir. Eşi Hikmet Bey de gittiği yerlerde iş kurma çabası içine girer: "Takvimler 22 Temmuz 1905'i gösterirken, yani küçük Nâzım üç buçuk yaşındayken, aile Halep'e doğru yola çıktı. Babası Hikmet Bey 'Orada dedene yakın olacağız. Ben de işimi Halep'te kuracağım' demişti" (BCNHA, s. 13).

Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi adlı romanda olay akışları, zaman geçişleri ve yaşanan olaylar hızlı bir şekilde işlenir. Gençlere yönelik düzenlendiği için uzun betimlemeler yapılmaz. Celile Hanım, ikinci çocuğuna hamiledir ve bu durumu oğlu ile paylaşır. Doğacak çocuğunun ismini İbrahim Ali koyarlar fakat İbrahim Ali, çok yaşamaz ve vefat eder. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında bu durum daha ayrıntılı bir şekilde verilmektedir. Celile Hanım'ın yaşadığı duygular ve düşünceler okuyucuya yansıtılır. Gençlere yönelik düzenlenen bu kitapta duygu ve düşüncelere çok yer verilmez:

Sana önemli bir haber vereceğim Nâzım!" dedi Celile Hanım. "Bir kardeşin olacak!" dedi Celile Hanım küçük oğluna. Çok sevindi küçük çocuk. Nâzım'ın küçük kardeşi dünyaya geldi. Bu arada ismine de karar vermişlerdi bebeğin. İbrahim Ali konuldu küçük Nâzım'ın kardeşinin ismi. Çok geçmeden İbrahim Ali, kuşpalazı oldu. Ne yazık ki İbrahim Ali çok küçüktü ve hastalığa dayanamamıştı (BCNHA, s. 16-17).

Gençlere yönelik düzenlenen romanda, özellikle daha ilgi çekici olaylar anlatılmaktadır. Bir çocuğunu kaybetmiş olan Celile Hanım, üçüncü çocuğuna hamile kalır. Yaşadığı kayıp ile üzülen Celile Hanım, yeni doğacak kız çocuğuyla birlikte eski günlerine dönmeye çalışır. Doğan kızının adını Samiye koyarlar. 1908 yılında artık dört kişilik bir aile olurlar. Bu süreçte İstanbul'da hayatlarını sürdürmeye devam ederler:

Sonraki günler güç de olsa geçti. Ailece, yeni gelecek bir bebek için sevinmeye başlamışlardı şimdi. Tıpkı kaybettikleri İbrahim Ali gibi minicik elleri olan pespembe bir kız çocuğuydu kardeşi. İsmi, Samiye konulmuştu bebeğin. 21 Temmuz 1908 günü Celile Hanım, Hikmet Bey, küçük Nâzım ve bebek Samiye İstanbul'a dönmek için yeniden trene bindiler (BCNHA, s. 18).

Celile Hanım ve ailesi İstanbul'da yaşamaya devam eder. Nâzım Hikmet, Bahriye Okuluna gitmeye başlar. Bu süreçte Celile Hanım ve eşi Hikmet Bey arasında anlaşmazlıklar baş gösterir. Celile Hanım, kafa dinlemek için gittiği Büyükkada'da yazar Yahya Kemal ile tanışır ve aralarında bir aşk başlar. Yahya Kemal'in Nâzım Hikmet'in öğretmeni olması sebebiyle bu ilişki son bulur. Olaylar, *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi* kitabında özetlenerek anlatılır: "Yahya Kemal, evlenme hazırlıklarını sürdürmekte olan Celile Hanım'ı yarı yolda bıraktı. Ayaklarının ucuna basarak uzaklaştı bu ilişkiden. Celile Hanım, Paris'e gitmeye karar verdi" (BCNHA, s. 39).

Celile Hanım, yurt dışındayken oğlu Nâzım Hikmet Anadolu'ya savaşa gider. Oradaki farklı fikirlerden etkilenip Moskova'ya doğru yol alır. Yaptığı çeşitli eylemlerden dolayı mahkemelik olur ve hapisane süreçleri başlar. Annesi Celile Hanım, İstanbul'a dönüp oğlu için elinden geleni yapar. Bu doğrultuda, açlık grevine giren Nâzım Hikmet için Galata Köprüsü'nde eylem yapıp imza toplar. O dönemde gelen af yasası ile Nâzım Hikmet hapisten çıkıp Moskova'da yaşamaya başlar. Celile Hanım, resim sergilerine devam ederken 1956 yılında 76 yaşında hayata gözlerini yumar: "15 Temmuz 1950'de yürürlüğe giren af yasası ile Nâzım özgürlüğüne kavuştu. (...) Sonra altı yıl daha yaşadı ela gözlü pars. Son sergisini Ankara'da açtı. Sergiden hemen sonra kalp krizi geçirdi ve yetmiş altı yaşında hayata gözlerini yumdu" (BCNHA, s. 84-86).

Ela Gözlü Pars Celile romanında iki farklı zaman akışı varken *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi* adlı romanda tek bir zaman akışı mevcuttur. Bu kitapta olay ve mekân gibi zaman da basit bir şekilde anlatılır. Okuyucu kitlesinin gençler olmasından kaynaklı olarak akış tek bir zamanda verilir. 1902-1956 yılları arasındaki dönemi, süreci ve zamanı anlatmaktadır. 1902 yılında Nâzım Hikmet'in dünyaya gelişi ile roman başlar, 1956 yılında Celile Hanım'ın hayata gözlerini yummasıyla roman biter.

Celile Hanım'ın kayınbabası Mehmet Nâzım Paşa mutasarrıftır. Dönemin şartlarıyla birlikte birçok yere tayini çıkar ve farklı şehirlere gider. Yaşanan tüm bu süreç, gençler için düzenlenen bu romanda hızlı bir şekilde anlatılır. Zamanda ileriye sıçramalar yapılır:

Mehmet Nâzım Paşa, tayininin Konya'ya çıktığını yazmıştı. Hikmet Bey'in gelemeyeceği anlaşıncı, Celile Hanım iki çocuğunu alıp Konya'nın yolunu tuttu. 23 Temmuz 1908'de dokuz ay süreyle özgürlük içinde yaşamış ülke yeniden karanlık günlere döndü. Neyse ki tam da o günlerde, Konya'dan Mehmet Nâzım dedesi geldi İstanbul'a. O gelişinde tayininin Selanik'e çıktığını haber verdi Mehmet Nâzım Paşa (BCNHA, s. 20-21).

Tarihî olaylar, gençler için düzenlenen romanda özet şeklinde ve sade bir dille anlatılır. Celile Hanım'ın yaşadığı yıllarda gelişen olaylar ve olayların Osmanlı İmparatorluğu'na olan etkisi aktarılır. O yıllarda savaş vardır ve İstanbul işgal edilmiştir. Aynı zamanda hükümet, sürekli değişmektedir. Celile Hanım, savaşın hâkim olduğu bir zaman diliminde yaşamaktadır. Tüm bu süreçler, romanda şöyle anlatılır:

Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nun aleyhine sonuçlanmış, işgal kuvvetleri İstanbul'u işgale başlamıştı. Nâzım, gazetelerden işgal donanmasının elli beş parçadan oluştuğunu karaya üç bin beş yüz civarında düşman askerinin çıkacağını okudu. Ayrıca Ahmet İzzet Paşa'nın kukla bir hükümet kuracağını da yazıyordu gazeteler. Birkaç gün sonra yeni hükümet kuruldu. Yeni hükümete göre işgal, padişahlığı ve halifeliği korumak ve güçlendirmek için gerçekleşmişti (BCNHA, s. 36).

Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi romanında tarihsel süreçlerle birlikte zaman akışı ayrıntılı anlatılmamaktadır. Nâzım Hikmet'in Anadolu'ya geçip Millî Mücadele'ye yardıma gidişi, İstanbul'un işgal altında olması, isyanların başlaması, hükümetin sürekli değişmesi gibi tarihî olayları gençler, bu kitapta özet bir şekilde okumaktadır. Celile Hanım'ın yaşadığı zamanı anlamaları için yeterli düzeyde ve sadece gerekli görülen yerler yazılır.

Biyografik romanlarda, hayatı anlatılan kişinin yaşadığı toplum ve mekân da ele alınır. Romanın içerisinde dönemin önemli şehirlerinin ve ülkelerinin durumları, okuyucuya yansıtılır. Celile Hanım, Mehmet Nâzım Paşa'nın tayini ile gittikleri Şam, Beyrut ve Halep şehirlerini gözlemleme şansı bulur. Romanda, Halep şehrinin kötü günler geçirdiği diğer yandan da Şam ve Beyrut şehirlerinin ilerleme kaydettiği anlatılır: “Bölgenin öteki büyük kentleri olan Şam ve Beyrut'un ilerlemekte olduğunu buna karşılık Halep'in zorlanmaya başladığını konuşuyorlardı” (BCNHA, s. 14). Celile Hanım; Selanik, İstanbul, Halep, Konya gibi şehirlerde bulunmuş olsa da Büyükaada onun hayatında önemli bir yere sahiptir. Yahya Kemal ile olan ilişkisi burada şekillenir.

Biyografik romanın en önemli unsuru, yaşam öyküsünün ele alındığı biyografik unsurlardır. Kurgu ile birleştirilmiş nesnel bilgiler, uyumlu bir şekilde harmanlanarak okura aktarılır. Doğrudan biyografik bilgiler verilmeyip kurgu ile aktarıldığı zaman, okuyucu romana daha hâkim olur ve romanın sürükleyiciliği artar.

Nâzım Hikmet'in doğuşu ile başlayan romanda, Nâzım Hikmet'in hayatı ile ilgili bilgiler verilmektedir. Nâzım Hikmet, Celile Hanım'ın oğlu ve Mehmet Nâzım Paşa'nın torunudur. İsmi dedesinden alır. Kitapta yer alan biyografik bilgiler şöyle aktarılır: “Yedi günlük oğluna kayınpederinin isminin verilmesinin uygun olacağına karar kılmıştı. İlerleyen yıllarda dünyanın en ünlü şairleri arasında seçkin bir yer edinecek olan Nâzım

Hikmet, Osmanlı'nın ünlü devlet adamı Mehmet Nâzım Paşa'nın torunuydu" (BCNHA, s. 10).

Celile Hanım'ın babası, Hasan Enver Paşa'dır. Hasan Enver Paşa, padişahın sağ koludur ve bu sebepten dolayı Celile Hanım ve ailesi, saraya ve padişaha yakındır. Neticede o, bir paşa kızıdır. Zengin bir ailede ve köşklere büyür. Yaşadığı ortam ve büyüdüğü çevre Celile Hanım'ın yaşayışını etkilemektedir. Romanda Celile Hanım'ın kendisi ve ailesi ile ilgili bilgiler şu şekilde verilir: "Celile Hanım'ın babasının da tıpkı Hikmet Bey'in babası gibi bir paşa olduğunu öğrendi. Onun da adı Hasan Enver Paşa'ydı ve etrafındaki konuşmalardan anladığı kadarıyla, Hasan Enver dedesi Padişah'ın sağ koluydu" (BCNHA, s. 12).

Celile Hanım, oğlu için çok çaba sarf etmiş ve her zaman cesur bir kadın olmuştur. Resme olan tutkusu ve biricik oğlu Nâzım Hikmet, hayattaki en değerli varlıklarıdır: "Son sergisini Ankara'da açtı. Sergiden hemen sonra kalp krizi geçirdi ve yetmiş altı yaşında hayata gözlerini yumdu. Oğlu yanında değildi. Olamadı" (BCNHA, s. 86).

Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi romanında okuyucu kitlesi gençlerdir. Gençlerin yaş seviyesi göz önünde tutularak dil sadedir ve anlatımda betimlemeler yoktur. Aynı zamanda ayrıntılara da çok yer verilmez. Gençler için olayın akışı sabit tutulur ve gereksiz bilgiler eklenmez. Anlatım üçüncü kişi ağzından yapılır. Anlatımı ilgi çekici kılmak amacıyla da romanın içine Nâzım Hikmet'in şiirleri eklenir. Bu sayede okur, birçok şiire de aşına olur. Romanda, hâkim bakış açısı kullanılır. Okuyucu, Celile Hanım'ın düşüncelerine ve hislerine şahit olmaktadır:

Mehmet Nâzım Paşa önce hastalanmış, ardından hayatını kaybetmişti. Çok değer verdiği eski kayınpederinin cenaze törenine alabildiğine üzgün katıldı Celile Hanım. Bir ara gözü Paşa için hazırlanmış mezar taşına takıldı. 1840-1926 yazıyordu. Bu tarihlerden kalkarak, kendi yaşının henüz kırk altı olduğu geldi aklına (BCNHA, s. 56).

Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi romanında anlamı bilinmeyen eski kelimelere *Ela Gözlü Pars Celile* romanına göre daha az yer verilir. Romanın dipnot kısmına bilinmeyen kelimelerin anlamları yazılır. Aynı şekilde Celile Hanım'ın Yahya Kemal ile yaşadığı aşk da romanda kısa tutulur. Gençlerin yaş seviyesine uygun olmayacağı düşünülen bazı konulara gerektiği kadar yer verilir.

Romanda bahsi geçen ve Celile Hanım'ın yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilir. *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi* adlı romanda geçen ve anlamı verilen "Mürebbiye, seyis, tuval, meşrutiyet, bahriye, matbuat" gibi kelimelere yer verilir.

Kitabın başında ‘Gençler İçin Biyografik Roman Serisi’ ibaresi geçmektedir. Aynı zamanda ilk sayfada “‘Biyografik roman” açıklaması yapılır. Kitap, bir romandır. *Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi* adlı kitapta Celile Hanım’ın hayatından ziyade başrolü oğlu Nâzım Hikmet alır. Romanın genelinde Nâzım Hikmet’in şiirleri ve hapishane süreçlerinden bahsedilmektedir. Romanın içerisinde gençlere düşünmeyi ve sorgulamayı gerektiren bazı kısımlar vardır: “Nâzım, dikkatini çeken her konuda sorular soruyordu annesine. “Erkekler, kadın gibi giyiniyor burada, neden? Kadınların hepsinin yüzleri neden kapalı?” Nâzım, İstanbul ile Halep arasındaki farkları gayet iyi görebiliyordu” (BCNHA, s. 15).

Ela Gözlü Pars Celile romanında Celile Hanım ve ailesinin sürekli değişen hükümetle birlikte yaşayışlarının da artık değişeceği ve bunun sebepleri uzun uzun anlatılır. *Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi* romanı, gençler için düzenlendiğinden dolayı maddi durumun bozulması gibi kötü bir durum, anlaşılır olsun ve empati kurulabilsin diye daha yumuşak bir biçimde aktarılır. Padişaha yakın olan aile, padişahın tahttan düşürülmesi ile birlikte maddi sıkıntı yaşamaya başlar. Saray çevresinde büyüyen aile için para hiçbir zaman konuşulmaz fakat artık düzen değişir. Nâzım Hikmet’in dedesi, padişahın tahttan indirilmesi ile işsiz kalır ve maddi sıkıntılar başlar. Romanda bu durum, küçük Nâzım Hikmet’in ağzından anlatılmaktadır:

Küçük Nâzım babasının, annesinin ve dedesinin konuşmalarına kulak verdiğinde o günlerde daha öncekinden farklı olarak en çok paradan söz edildiğini keşfetti. O zamana kadar evlerinde para pek konuşulmazdı. Dedesi işsiz kalınca, parasız da kalacaklardı anlaşılan (BCNHA, s. 24).

Romanda anlamı bilinmeyen bazı kelimeler, kurguya dâhil edilerek açıklanır. Ülkenin yaşadığı siyasi durum, daha açık ve anlaşılır bir şekilde anlatılır:

Küçük Nâzım ‘istibdat’ denilen kelimenin “özgürlük”ün tam karşısı olduğunu anladı. Hayatının sonuna kadar “özgürlük”ten yana olacak “istibdat”a karşı çıkacaktı. Dedesine ait kütüphaneden bulduğu Osmanlıca bir sözlükten “istibdat” kelimesinin “baskıcılık” olduğunu okuyunca, bu kelimeye verdiği anlamın doğru olduğuna iyice inandı (BCNHA, s. 22).

Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi romanında Celile Hanım’ın Yahya Kemal ile olan aşkı *Ela Gözlü Pars Celile* romanına göre daha basit bir şekilde ele alınır. Gençler için düzenlenen bir kitap olduğundan dolayı aşk unsuru üzerinde çok durulmaz ve hızlı bir şekilde geçilir: “Yahya Kemal, evlenme hazırlıklarını sürdürmekte olan Celile Hanım’ı yarı yolda bıraktı. Ayaklarının ucuna basarak uzaklaştı bu ilişkiden. Çok üzüldü Celile Hanım ve acısını dindirmek için Paris’e gitmeye karar verdi” (BCNHA, s. 39).

Yahya Kemal Bey’i gayet iyi tanıyordu Celile Hanım. Hocalığının yanında yazılar ve şiirler de yazıyordu Kemal Bey. Yolları da sıkça kesişmeye başlamıştı son zamanlarda. O da Büyükkada’da oturuyordu ve çok yakın arkadaşlarının iyi ahbabıydı. Kemal Bey, bir Büyükkada

pikniğinde şiir bile yazmıştı Celile Hanım için ve şiirinde “Ela Gözlü Pars” diye bahsetmişti güzel kadından (BCNHA, s. 33).

Celile Hanım’ın Yahya Kemal ile olan aşkına dair tüm kısımlar, çok basit ve kısa bir şekilde aktarılır. Bu romanda duygu ve düşüncelere fazla yer verilmez:

Meclis’e dilekçe verdi, milletvekillerine dağıtılmak üzere bir broşür hazırladı. Tanıdığı milletvekillerine broşürü elden dağıttı. Yahya Kemal Bey’e beraberinde bir de mektup ulaştırdı. Olmuyor da olmuyordu. Kimse, Celile Hanım’ın biricik oğlu Nâzım’la ilgilenmiyordu (BCNHA, s. 70).

Ela Gözlü Pars Celile adlı romanda zaman akışları farklı ilerlemektedir fakat gençler için yazılan romanda zaman akışı sabittir ve geriye dönüşler yoktur. İlk romandaki açlık grevi süreci, ikinci romanda sadece romanın sonunda yer alır.

Gazeteler durmaksızın Nâzım’ın açlık greviden bahsediyordu. Celile’nin dayanacak takati kalmamıştı. Galata Köprüsü’nün üzerinde bir eylem yapmaya karar verdi. Bir pankart hazırladı: “*Haksız yere mahkûm edilen oğlum Nâzım Hikmet açlık grevindedir. Ben de ölmek istiyorum. Gece gündüz oruçluyum. Bizi kurtarmak isteyenler bu deftere adreslerini yazarak imzalasınlar*” (BCNHA, s. 83).

Ela Gözlü Pars Celile adlı romandan farklı olarak *Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi* romanın sonunda Nâzım Hikmet’in ölümü ve biyografisi ile ilgili bilgi verilir:

Nâzım Hikmet, yurt dışına kaçtı. 1951 Haziran’ında Bakanlar Kurulu tarafından Türk vatandaşlığından çıkartıldı. O tarihten sonra bir daha ülkesine dönemedi. Şiirleri dünyanın her yerinde yayımlanmasına karşın, ülkesinde yasaklı oldu. Nâzım Hikmet, 3 Haziran 1963 günü sabah 06.30’da gazetesini almak üzere dairesinden çıktı. Apartmanın kapısına kadar gitti ve tam da gazetelerine uzanırken kalp krizi sonucu hayata gözlerini yumdu. Novodeviçi Mezarlığı’na defnedildi. Mezar taşı siyah bir granittendir (BCNHA, s. 87).

Romanda, dönemin bazı tarihî olayları da yer alır. Dönem ve olaylar daha iyi anlaşılсын diye savaşlar, antlaşmalar, isyanlar vb. olaylar okuyucuya sunulur. 23 Temmuz 1908 tarihinde Meşrutiyet’in ilan edildiği anlatılır. Meşrutiyet kelimesinin de ayrıca açıklaması verilir. Meşrutiyet’in yarattığı etki kitapta şöyle anlatılır:

23 Temmuz’da ulaştıkları İstanbul’da her yerin bayraklarla süslenmiş olmasını garipsedi küçük Nâzım. Tabii ki hemen, ne bayramı olduğunu sordu küçük Nâzım. ‘Meşrutiyet’ ilan edildi oğlum. Nâzım’ın anlamadığını görünce ‘Özgürlük!’ deyiverdi Celile Hanım. Laf olarak “Özgürlük!” hoşuna gitti küçük Nâzım’ın. Hayatının sonuna kadar, bu lafı unutmayacaktı (BCNHA, s. 19).

Ben Celile Nâzım Hikmet’in Annesi romanında Celile Hanım’ın yaşadığı aşk, oğlu Nâzım Hikmet’in yaşadığı siyasi süreçler gibi konuların ayrıntılarına girilmez. Gençlere yönelik düzenlenen bu roman, çocuk ve gençlik edebiyatı başlığı altında değerlendirilebilir. Dolayısıyla ilgili yaş gruplarının seviyelerine uygun konulardan bahsedilir ve içerikler kısıtlanır.

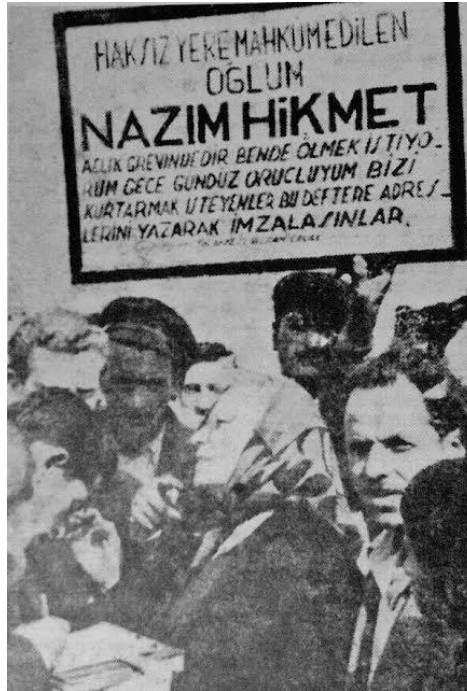
EK 1: FOTOĞRAFLAR

Celile Hanım'ın çizdiği tablolarla birlikte hayatını ilgilendiren bazı görseller aşağıya eklenmiştir.

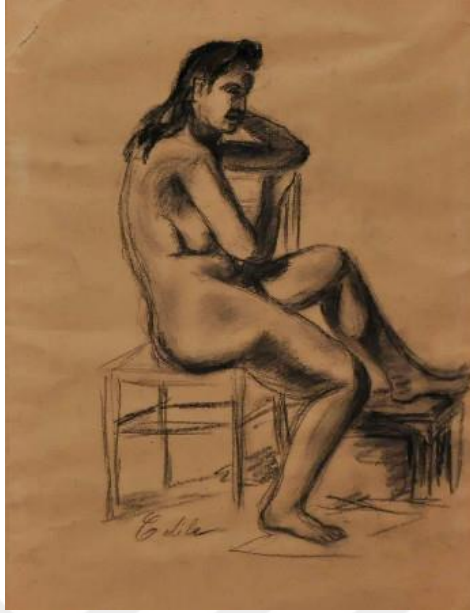
Resim 1. “Bursa Cezaevi’nde Nâzım”, Celile Hanım, 1944.

<https://www.darulatika.com.tr/blog/5787/celile-uguraldim-hikmet-1883-1956> Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 2. Grev Gününden Bir Fotoğraf.

<https://www.soylentidergi.com/sessiz-sedasiz-bir-ask-hikayesi-sessiz-gemi/> Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 3. Nü, Celile Hanım.

<https://www.besiktas.com.tr/kultur/turk-resim-sanatinin-onde-gelen-kadin-ressamlari/8698>

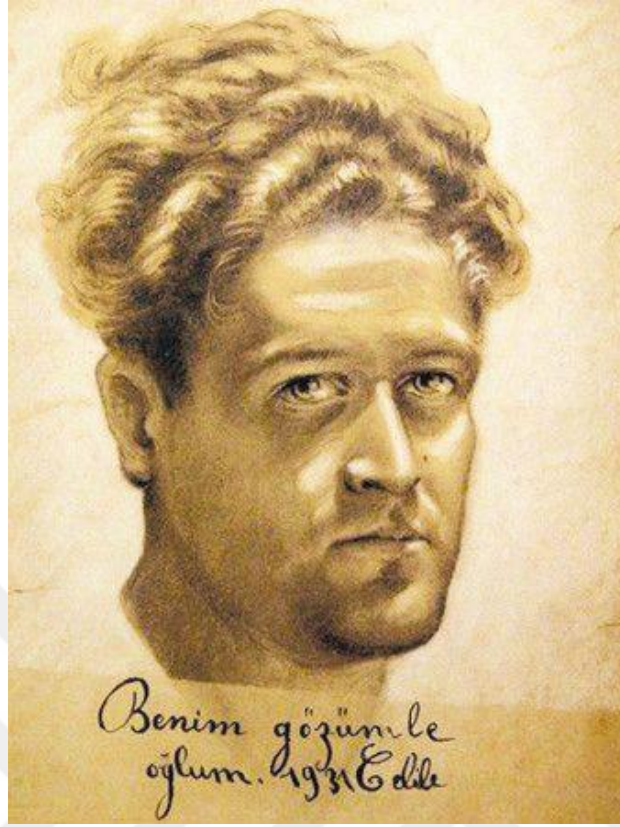
Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 4. Celile Hikmet, Köylü Kadınlar Aşında, 1952

<https://www.onlinemuzayede.com/urun/5616340/celile-hikmet-koylu-kadinlar-asinda>

Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 5. Celile Hanım'ın 1931 Yılında Yaptığı Oğlu Nâzım Hikmet'in Portresi. "Benim Gözümde Oğlum"

<https://bizimcagedebiyat.com/ressam-celile-hanim/> Erişim tarihi: 18.12.2024

4.4. YEŞİL MÜREKKEP

Osman Balcıgil'in *Yeşil Mürekkep* adlı biyografik romanda hayatı anlatılan kişi, Sabahattin Ali'dir. Roman, şu cümle ile başlamaktadır: "Başına gelecekleri bilse, katiyen çıkmazdı o yolculuğa Sabahattin Ali." Yazılan cümle ile okuyucu, bu kitapta Sabahattin Ali'nin bir macera yaşayacağını sezmektedir. Kitabın ilk sayfalarında Sabahattin Ali'nin arkadaşı Rasih ile vedalaşmasından bahsedilmektedir. Yani aslında Sabahattin Ali'nin yaşadığı 'son' kitabın başında verilmiştir. *Yeşil Mürekkep* romanı, zaman akışı olarak ilk sayfa hariç tek bir zaman dilimini ele almaktadır.

Romanın birinci bölümde olaylar, 28 Kasım 1928 tarihinde başlar. Tarihe bakıldığında Harf İnkılabı'nın yapıldığı ilk zamanlardır. Sabahattin Ali, 21 yaşında öğrenci olarak Sirkeci Garı'ndan Almanya'ya doğru yola çıkmaya hazırlanmaktadır. Biyografik romanda esas olan, kişinin doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte yaşadıklarından ziyade hayatında önemli görülen olayların anlatılmasıdır. Roman, Sabahattin Ali'nin doğumundan başlamayıp önemli görülen olayların arasına biyografik bilgiler eklenerek okuyucuya sunulmuştur. Romanda hem Sabahattin Ali'nin hem de çevresinin biyografik bilgileri mevcuttur.

Osman Balcıgil, romanında Sabahattin Ali'yi konu edinme sebebini şöyle açıklar: "Enerjiyi Sabahattin Ali'nin doğru anlatılması yolunda kullanmamın yerinde olacağını düşündüm ve kolları sıvadım. Ortaya, *Yeşil Mürekkep* çıktı" (KİGA, s. 128). *Yeşil Mürekkep* romanının son söz kısmında Sabahattin Ali ile ilgili yazara ait genel bir yorum mevcuttur. Yazarın yaptığı bu yorum, romanın genel bir özeti gibidir:

Esasen, Sabahattin Ali'nin işkencede yok edilmesi ile istihbarata çalışan bir eleman tarafından kafasına bir odunla vurularak öldürülmesi arasında büyük bir fark yok. Önemli olan, iyi yetişmiş beyinlerin en verimli çağlarında siyasal iktidarlar tarafından hayatından bezdirilmesi, ülkelerinden kaçacak noktaya getirilmesi. Yanlışlarından arınmayı, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamayı hedefleyen ülkeler için, Sabahattin Ali gibi evlatlara sahip olmak kuşkusuz çok önemli ve değerlidir (YM, s. 407).

Hâkim bakış açısı sayesinde akışın arasına girerek romana kendi yorumu ekleyen Balcıgil, bir taraftan siyasi iktidarı eleştirirken diğer taraftan Sabahattin Ali gibi kıymetli bir yazarın trajik ölümünü anlatılır.

4.4.1. Şahıs Kadrosu

Yeşil Mürekkep romanında hayatı ele alınan kişi Sabahattin Ali'dir. Romanda yer alan bilgilerin yanı sıra Sabahattin Ali'nin hayatı ile ilgili farklı kaynaklardan bilgiler de

mevcuttur. Sabahattin Ali'nin doğduğu yere, çocukluğuna, evlilik hayatına ve ölümüne dair bilgiler Güneş tarafından şu şekilde anlatılır:

Sabahattin Ali, 1907 yılında Gümülcine'de doğmuştur. Babası Selahattin Bey'dir. 1928 yılında Almanya'ya okumaya gitmiştir. Birçok şiir, roman ve öykü kitapları yazmıştır. Ailesi, Edremit'te yaşamını sürdürmüştür. Sabahattin Ali'nin de çocukluğu ve gençliğinin bir kısmı Çanakkale ve Balıkesir'de geçmiştir. Yazdığı yazılar ile birlikte düşüncelerini korkusuzca dile getirdiği için hayatının bazı kısımlarında hapisanelerde yatmıştır. Öykülerinin ve romanlarının içeriğini hapisanede gördükleri ve yaşadıkları doğrultusunda yazmıştır. 1935 yılında Aliye Hanım ile evlenirler. Filiz adında kızları olur. Düzenli bir hayat yaşamak ve hapisaneye girmemek için yurt dışına kaçma planı kurar. Bulgaristan sınırında Ali Ertekin tarafından başına sopa ile vurularak 1948 yılında öldürülür. Güneş, Sabahattin Ali'nin hayatı ile ilgili şöyle söyler: “Sabahattin Ali, yedi yaşında iken önce İstanbul'da Üsküdar Doğançılar'daki Füyûzat-ı Osmaniye Mektebi'ne gönderilir. Ailesi Çanakkale'ye taşınca o da Çanakkale İptidai Mektebi'ne gider. Sabahattin Ali, I. Dünya savaşı yıllarında Çanakkale'de yaşar; 1918'de İzmir'e daha sonra ise Edremit'e taşınırlar, Sabahattin Ali eğitimini burada tamamlar. Çocukluk yılları her bakımdan zor geçmiştir (Güneş, 2016, s. 29).

Sabahattin Ali'nin hayatının yanı sıra ideolojisi, yaşayışı ve eserleri de onu tanıma açısından önemlidir. Almancayı bilmesi, eserlerini toplumsal gerçekçi anlayışla nesnel bir şekilde ele alması kültürel anlamda ileri bir insan olduğunu göstermektedir. Bezirci, Sabahattin Ali'nin ideolojisi, düşünceleri ve eserleri hakkında şunları söyler:

Sabahattin Ali, toplumsal/bireysel gerçekliğe ilerici bir anlayışla, geleceğin gözüyle bakmıştır. Devrimci bir dünya görüşüne, bilimsel sosyalizme bağlanmıştır. Ülkemizin güncelliğini halâ koruyan temel sorunlarından, acı gerçeklerinden çoğuna gözü peklikle ve ustalıkla ışık tutmuştur. Derin bir halk ve insan sevgisi, ezilenlere, düşkünlere ve yoksullara büyük bir acıma duygusu görülür. Almancayı iyi bilir ve çok okur. Anlatımları yoğun, nesnel ve yalındır. Sabahattin Ali, düşüncesiyle sanatını ve yaşamını tutarlılıkla birleştirmiş örnek bir yazardır (Bezirci, 1992, s. 140).

Yukarıdaki bilgilere paralel olarak Osman Balcıgil, *Kurgu ile Gerçeğin Aşkı* kitabında Sabahattin Ali'nin akıbeti için şunları söyler: “Sabahattin Ali'nin sonu hepimiz için malum. Tuzağa düşürülerek götürüldüğü Bulgaristan sınırında, bir polis muhbiri tarafından başına odunla vurularak öldürüldü. Aydınım inatçı olduğuna tipik bir örnektir kahramanımız” (KİGA, s. 134).

Yeşil Mürekkep adlı biyografik romanda Sabahattin Ali'nin çevresinde olan ve Sabahattin Ali'yi ilgilendiren bazı önemli şahsiyetlerin hayatlarına da yer verilmektedir. Söz konusu olan ana şahsiyetin yanında önemli şahsiyetlerden bahsedildiği için biyografi türüne göre biyografik roman türü okuyucunun ilgisini daha çok çekmektedir. *Yeşil Mürekkep* adlı romanın içinde geçen “Pertev Naili Boratav, Hüseyin Nihal Atsız, Fuat Köprülü, Nahit Gelenbevi, Nâzım Hikmet, Melahat Kemal, Mehmet Ali Cimcoz, Rasih Nuri İleri, Salih Başotaç” gibi bazı önemli şahsiyetlere değinilmektedir. Bu kişilerle birlikte hayatında duygusal olarak önemli yer edinen eşi Aliye ve kızı Filiz'den de bahsedilir. Romanda Pertev Naili Boratav, Mehmet Ali Cimcoz, Nâzım Hikmet, eşi Aliye Hanım, Rasuh Nuri İleri gibi karakterler, norm karakter olarak geçer.

1928 yılında Sirkeci Garı'ndan onu uğurlayan arkadaşları Pertev Nail Boratav ve Hüseyin Nihal Atsız'dır. Pertev ile hayatının sonuna kadar dost olarak kalacak fakat Hüseyin Nihal ile dönemin mevcut siyasi fikirlerinden dolayı ayrılıklara düşüp ve dostluklarını bitireceklerdir. "Kart karakterler, romanda baş kişinin, dolayısıyla tematik gücün karşısında yer alan kişilerdir. Baş kişiyi çeşitli biçimlerde etkileyerek romanda gerilim ve çatışma unsuru, dolayısıyla sürükleyiciliği de etkileyen önemli bir karakterdir" (Stevick 2004: 175-182). Romanın baş kişisi Sabahattin Ali iken kart karakter Hüseyin Nihal Atsız'dır.

Pertev Nail Boratav, Sabahattin Ali ile aynı yaştadır ve her anlamda arkadaşının hayatında ona hep destek olur. İstanbul Erkek Lisesinden mezun olup İstanbul Üniversitesinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Fuat Köprülü'nün asistanlığını yapar.

Sabahattin Ali'nin hayatında önemli rol oynayan insanlardan biri de babasının teyzesinin oğlu olan Salih Başotaç'tır. Uzunca bir dönem Gülhane Hastanesi'nin baş eczacısı olarak görev yapmıştır. Sabahattin Ali, İstanbul'da olduğu vakitlerde Salih amcasının Erenköy'deki köşklerine gider ve orada vakit geçirir.

Sabahattin Ali, gönlünü çoğu zaman farklı kadınlara kaptırır. Romanda âşık olduğu kadınlara ayrıca yer verilmektedir. Bu kadınlar arasında Yozgat'a gitmeden önce İstanbul'da âşık olduğu Nahit Gelenbevi de vardır. Aynı şekilde Almanya'ya öğrenim görmeye giderken de trende karşılaştıkları Melahat Kemal de yine ilgi duyduğu fakat olumlu yanıt alamadığı kadınlardan biridir.

Almanya macerası sona eren Sabahattin Ali, o dönemler *Resimli Ay* dergisinde yazan Nâzım Hikmet'in yazılarını ve düşünce tarzını beğendiği için yazdıklarını ona götürür. Yazıları beğenen Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali'nin yazdıklarını dergide yayınlar. Bununla birlikte aralarında bir dostluk ilişkisi doğar.

Hapishaneye girdiği süreçlerde her zaman yanında olup hem dost hem de avukatı olan Mehmet Ali Cimcoz, romanda etkili olan bir diğer kişilerdendir. Düzenli bir hayat kurmayı ve yurt dışına kaçmayı kafasına koyan Sabahattin Ali için kamyon işini ayarlar. Dul bir kadından satın aldıkları kamyon ile birlikte Sabahattin Ali şehir şehir gezerek iş yapmaya başlar. Bu süreçte hapishanede tanıştığı arkadaşları aracılığıyla kamyonuyla sınıra kadar gelip kaçma girişiminde bulunur.

Sabahattin Ali'nin yakın arkadaşı olan Türkiye Komünist Partisi üyelerinden Rasih Nuri İleri, hayatının önemli bir bölümünde yanında olmuştur. Yurt dışına kaçma planlarından

ilk ona bahseder ve kaçmadan önce ona güvendiği için ailesi için yazdığı mektubu ona bırakır.

4.4.2. Olay Örgüsü

Yeşil Mürekkep adlı biyografik roman, Sabahattin Ali'nin 21 yaşında öğrenci olarak öğrenim görmek amacıyla Almanya'ya gidişi ile başlar. Arkadaşları Sirkeci Garı'ndan Sabahattin Ali'yi uğurlamaktadır. Balcıgil, Sabahattin Ali'nin yolculuğunu kurgu ile birlikte betimleyerek roman türüne uygun bir anlatım sergilemektedir. 1928 yılı Sabahattin Ali ile birlikte Türkiye için de önemli bir tarihtir. Ülkede gerçekleştirilen Harf İnkılabı ile Latin harflerine geçiş yapılır. Roman tekniklerine uygun olarak mekân, zaman ve kişi unsurlarıyla birlikte çeşitli betimlemeler kullanılarak olaylar anlatılır. “1928 yılının kasımı bitmeye yüz tutup soğuk geçeceği belli olan aralık kapıyı çalarken, İstanbul'un inci misali yapılarından Sirkeci Garı, her zaman olduğu gibi hareketliydi” (YM, s. 11).

Sabahattin Ali'nin yakın arkadaşları Pertev Nail Boratav ve Hüseyin Nihal Atsız, onu uğurlamaya gelir. Biyografik romanda Sabahattin Ali'nin çevresinde yaşayan ve toplum için önem arz eden kişiler de kurguya dâhil edilir. Yaşanmış, gerçek olaylara eklenen kurgusal öğeler ile roman akıcı hâle getirilir: “Son hamle olarak bir elini Pertev'in öteki elini Nihal'in omzuna koydu ve ‘Binmezsem bensiz gidecek’ diyerek başıyla treni işaret etti” (YM, s. 13).

Aşkı ve âşık olmayı seven Sabahattin Ali, tren yolculuğunu çıkmadan önce İstanbul'da tanıştığı öğretmen Nahit Gelenbevi ile mektuplaşır. Nahit Hanım'a aşkını ilan eder fakat olumlu yanıt alamaz. Tren yolculuğunda Melahat Kemal ile tanışır ve sohbet eder. Melahat de Almanya'ya öğrenim görmeye gidiyordur. Ona ilgi duymaya başlar fakat ondan da olumlu yanıt alamaz.

Yeşil Mürekkep kitabında dikkat çekici ve önemli olaylara yer verilir. Sabahattin Ali'nin Almanya'da öğrenciyken yaşadığı önemli bir olay, okuyucuya aktarılır. Siyasi bir kavgaya giren Sabahattin Ali'nin bu kavga sonucunda Almanya macerası son bulur. Yaşanan bu olayla birlikte okuyucu, Sabahattin Ali ile ilgili biyografik bilgiler edinebilmektedir. Yaşadığı bu olaydan hareketle onun hakkını savunan ve cesaretli bir insan olduğu anlatılmaktadır:

Okulun ana kapısından hiddetli bir giriş yapan gençlerden biri, Türk öğrencilerini önünden geçerken ‘Bu parazit Türkleri buradan kovmalı’ deyince Sabahattin'in tepesi attı: ‘Biz sizin hükümetinize hükümetimiz tarafından verilen parayla okuyoruz. Sözlerini geri al!’ Genç Alman ‘Sözlerimi geri almıyorum!’ diye efelenmeyi sürdürünce, Sabahattin okkalı bir tokat yaptırdı. Okulun müdüriyeti Alman hükümetine, Türk öğrenci Sabahattin'in okulda sorun çıkardığını ve istenmediğini bildiren bir yazı gönderdi. Sabahattin'in bileti, yurda gidecek ilk

tren için kesildi. Genç adamın Aralık 1928’de başlayan Almanya serüveni, Mayıs 1930’da sona ermiş oldu (YM, s. 45-46).

Almanya macerası sona eren Sabahattin Ali, ülkeye geri döner. Bu süreçte yazılar yazmaya ve Almanca çeviriler yapmaya devam eder. Nâzım Hikmet’in yazılarını ve düşünce tarzını beğendiği için o dönem çalıştığı *Resimli Ay* dergisine gidip Nâzım Hikmet ile tanışır ve yazdığı yazıları yayımlaması için ona verir. Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali’nin kalemını çok beğenir hatta ilerleyen zamanlarda öykü de yazmasını ister. Bu zaman diliminde amcası Salih Otaçbaşı’nın yanına Erenköy’deki köşklerine sık sık gider ve orada yeni insanlarla tanışıp güzel vakitler geçirir. Bu zaman diliminde Aliye ile Erenköy’de amcasının köşkünde karşılaşır. Ona ilgi duymaya başlar ama aralarında doğacak ve evlilikle sonuçlanacak aşk ilişkisi orada değil ilerleyen süreçte başlar.

Sabahattin Ali, amcası Salih Otaçbaşı aracılığı ile Bursa’da öğretmenlik yapmaya başlar. Bursa’dayken girdiği Almanca sınavını kazanarak Aydın’a Almanca öğretmenliği yapmaya gider. Aydın’da komünizm propagandası yapmak suçuyla üç ay Aydın Hapishanesi’nde kalır. Bununla birlikte, Sabahattin Ali’nin hapishane süreçleri başlar. Aydın’daki hapishane süreci sona erince Konya’ya sürülür ve öğretmenliğe orada devam eder. Konya’da umduğunu bulamayan Sabahattin Ali için yazdığı yazılar sebebiyle hapishane serüveni tekrar başlar oradan Sinop Cezaevi’ne nakledilir. Burada yazılar, şiirler yazmaya devam eder ve bir süre sonra cezası biter ve Ankara’ya döner. Dönemin Maarif Vekili olan Hasan Ali Yücel aracılığı ile Maarif Vekâleti tarafından işe alınır ve çeviriler yapmaya başlar. Bu süreçte İstanbul’a amcasının Erenköy’deki köşklerine gidip gelmeyi ihmal etmez. Orada daha önce gördüğü Aliye’yi tekrar görür ve bu kez aşkını ilan edip, evlenmek istediğini söyler. İşler istediği gibi gider ve mayıs ayında evlenirler. Romanda Aliye ile yaptığı evlilik şöyle yer alır: “16 Mayıs’ta Aliye’yle nikâh masasına oturmuştu. Şiir gibi bir nikâh gerçekleşti” (YM, s. 181).

Sabahattin Ali, hapishane süreçlerinin olmadığı ve eşi Aliye ile mutlu oldukları bir hayat sürmeye çalışır. Tefrika olarak yazdığı *Kuyucaklı Yusuf* romanı sebebiyle bir gün kapısına polisler gelir ve tekrar kısa bir süreliğine hapishaneye girer. Bu süreçte yakın arkadaşı olan Hüseyin Nihal Atsız ile siyasi tartışmalara girer.

Siyaset hem toplumu hem de insanları etkileyen bir mesele olur. Sabahattin Ali ve arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız arasında geçen önemli olaylar, romanda yer alır. Yakın arkadaş olmaları, siyasi olarak farklı görüşlere sahip olmalarının önüne geçemez ve aralarında tartışmalar başlar. Yaşanan siyasi tartışmalar, nesnel bir şekilde okuyucuya aktarılır. *Yeşil*

Mürekkep'in bir roman olduğunun unutulmaması için de aralara olayın akışına uygun olarak kurgusal ve dikkat çekici ifadeler eklenir:

Geçen bu süre zarfında Pertev'i hep kendine yakın bulmaya devam ederken, Nihal'le arasında dünya görüşüne dair kökten bir kopuş meydana geldiğini hissetmişti. 1939 yılının 3 Nisan'ında gazetelerini açan *Ulus* okurları, Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan* isimli eserinin tefrika edilmeye başladığını gördüler. Romanın üniversite çevresinde geçen kısmı, kafatasçılıklarıyla ünlenmiş Türkiye milliyetçilerini ayağa kaldıracaktı. Başta Nihal Atsız olmak üzere dünya kadar milliyetçi, kitaptaki karakterleri üzerine alınacaktı. Eski dost Nihal hop oturup hop kalkıyordu. Her fırsatta Sabahattin aleyhinde yazılar yazan Nihal Atsız, sonunda kavgayı Sabahattin Ali'yi düelloya davet etmeye kadar vardıracaktı (YM, s. 224-227).

Sabahattin Ali ve Aliye'nin bu süreçte Filiz adında kızları olur. Yaşanan olumsuz olaylar ve tartışmalardan dolayı Ankara, artık Sabahattin Ali için durulabilecek bir yer olmaz. İstanbul'a gidip iş aramaya başlar. Arkadaşlarıyla bu durumu konuşurken Aziz Nesin'in bir projesi olduğunu söylerler. Aziz Nesin ile görüşen Sabahattin Ali birlikte oturup *Markopaşa* dergisini çıkarmaya başlarlar. *Markopaşa*'da yazdığı yazılar sebebiyle Sabahattin Ali tekrardan yargılanır ve dergi yoğun tehditler sonucu kapatılır. Aziz Nesin dışarda, Sabahattin Ali içerde kapatılan derginin yerine onun devamı niteliğinde *Malumpaşa*'yı daha sonra tekrar sıkıntılar yaşanınca bu sefer de *Merhumpaşa* adıyla çıkartırlar. Ülke olarak yaşanan bu olayların olduğu zaman diliminde 1947 yılında iktidar değişir ve Demokrat Parti başa gelir.

Sabahattin Ali 10 Eylül günü avukatı Mehmet Ali Cimcoz aracılığıyla tahliye edilir. Bu durum romanda şöyle anlatılır: “10 Eylül'de Mehmet Ali Cimcoz'la hapishanenin kapısında buluştu. Avukatıyken arkadaşı olmuştu Mehmet Ali.” (YM, s. 329). Yaşadığı bu son hapishane tecrübesinden dolayı aklına ülkeden kaçma fikrini yavaş yavaş sokar. Sabahattin Ali, yaşadığı siyasi tartışmalardan dolayı sıkıntılar çekmektedir. Düşünceleri, yazdığı eserler ve siyasi fikirleri sebebiyle hapishaneye girer. Evlendikten sonra hayatını düzene sokmak isteyen Sabahattin Ali, çözümü yurt dışına kaçmakta bulur.

Mehmet Ali Cimcoz, Sabahattin Ali'yi hapishaneden çıkartmakla kalmayıp üstüne iş bulması için yardım eder. Sabahattin Ali İstanbul'da, eşi ve kızı Ankara'da kalır. Mehmet Ali Cimcoz'un tanıdıkları olan Melek adlı dul bir kadından eşinin adına kamyon satın alıp Sabahattin Ali'ye verir. Sabahattin Ali, bu kamyonla şehir şehir gezerek iş yapmaya başlar. Bu durum romanda şöyle aktarılmaktadır: “Melek Hanım, görünürde kamyonu Adalet Cimcoz'a sattı. Adalet Hanım, şoförler derneğine kayıt yaptırmak dâhil bütün işlemleri gerçekleştirdi. Bütün bu gelişmeleri merak içinde izleyen Sabahattin Ali rahatlamıştı. Önünde engel kalmamış gibi görünüyordu.” (YM, s. 360).

Hayatını düzene sokarken yazdığı yazılar sebebiyle tekrardan dava açılır ve Sabahattin Ali artık buna dayanamaz. Cimcoz'ların evinden çıkıp arkadaşı Rasih Nuri İleri'nin evine gidip orada kalmaya başlar. Aklına kaçma fikrini sokar ve uygulamaya geçer. Rasih'e ailesine teslim etmesi için bir mektup bırakır. Kamyonla Bulgaristan sınırına gelip şoför arkadaşına yeşil mürekkebi ile üstüne de nokta koyulmuş bir şekilde imzalanmış bir not verip arkadaşı Rasih'e ulaştırması için rica eder. Rasih, bu notu alırsa her şey yolunda demektir ve Aliye'ye mektubu ulaştıracaktır ama işin aslına bakıldığında Sabahattin Ali tuzığa düşer. Hapishaneden tanıştığı insanlardan yardım alarak Bulgaristan sınırına kadar gelir fakat sınırı geçecekken kandırıldığını anlar. Sabahattin Ali'nin yurt dışına kaçmaya çalışırken bedelini hayatıyla ödediği bu önemli olay anlatılırken yaşanan olayların etkisini artırmak amacıyla romana yer, zaman, kişi gibi unsurlarla birlikte kurgusal öğeler de eklenerek olay örgüsü, sağlam bir zemine oturtulur. Bu olay romanda şu şekilde geçer:

Ali Ertekin üzerine çullanınca, Sabahattin korunma ihtiyacıyla elini kaldırdı. Gözlüğü burnundan, saati kolundan fırladı. İki adam koşarak geldi o arada, asker eskisine yardım etti. Sabahattin'in elleri kelepçelendi, ağzına bir mendil sokuşturuldu. İçlerinden biri yere düşmüş olan saat ve gözlüğü alıp Sabahattin'in deri çantasına attı (YM, s. 392).

Sabahattin Ali'nin kısa yaşamında başından geçen olaylar, Balcıgil tarafından betimlemeler ve kurgular aracılığıyla *Yeşil Mürekkep* romanında yer bulur.

4.4.3. Zaman

Sabahattin Ali, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında 1907 yılında doğup yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamını sürdürür ve 1948 yılında hayata gözlerini yumar. 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte birçok yenilik ve inkılap yapılır. Sabahattin Ali, 1928 yılında Almanya'ya giderken ülkede Harf İnkılabı gerçekleştirilir. Romanda bununla ilgili şu ifadeler yer alır: “28 Kasım 1928 tarihli Cumhuriyet gazetesi iki arkadaşın elleri arasında yer değiştirirken ‘Sakla’ diye bağırdı Pertev. Latin harfleriyle basılan ilk gazetelerinden biri. Yüz yıl sonra çok değerli olacak. İçindeki dergiyi de dikkatli oku” (YM, s. 13).

Roman, tek bir zaman diliminde anlatılmaktadır. 1928 yılından başlayarak 1948 yılında Sabahattin Ali'nin ölümü ile sonlanmaktadır. Romanın bölümleri başlamadan hemen önce ilk sayfalarda Sabahattin Ali'nin yaşayacağı son ile ilgili durumlar anlatılmaktadır. Sabahattin Ali, hayatının son zamanlarında arkadaşı Rasih Nuri İleri'nin yanında kalır, ülkeden kaçma planı yapar ve bu plandan arkadaşına söz eder. Romanın başında bu durum, okuyucuya anlatılır.

Birinci bölüme geçiş yapıldığında 1928 yılında Sirkeci Garı’nda Almanya’ya gidişi ile asıl olay örgüsü başlar. *Yeşil Mürekkep*’te sık kullanılan bir roman tekniği olan ileriye ve geriye zaman akışları kullanılmaktadır. Özellikle yaşanan olayları anımsamak amacıyla zamanda geriye doğru gidişler yapılır. Yapılan zaman sıçramaları ile geçmişte olan önemli olaylar, okuyucuya özet bir şekilde anlatılır ve hatırlatılmış olur:

Pertev’in gözlerinin önünden hızlandırılmış bir film gibi geçti Sabahattin’in o günleri. Kuyucaklı Yusuf için eve kapanmalar, Yeni Anadolu’ya yazdığı kendini ve yakın çevresini de konu edindiği hikâye, parmak kadar kız çocuğuna deli gibi âşık oluşu... Ve bir fettan öğretmen yüzünden, tüm eğitim camiasının Sabahattin’i boy hedefi haline getirmesi... Yetmiyormuş gibi Gazi’yi kastederek okuduğu şiir ve ettiği iddia edilen laflar nedeniyle üzerine atılan çamur (YM, s. 167) ...

Önemli gördüğü olayları yazan yazar, eleme yöntemi kullanarak önemsiz gördüğü olaylara yer vermez. Bu noktada zaman anlamında ilerlemeler sabit değildir. Anlatılan zaman dilimleri bazen 6 ay bazen 1 yıl sonrasına geçebilmektedir. Narlı’ya göre bu durum şöyle açıklanır: “Aynı zamanda bir biyografi farklı formlarla da yazılabilen, kronolojik ve akronolojik olaylar zinciri bulunan, yazarın üslubuna, anlatma tekniklerine göre biçim alan bir metnin olduğuna göre bir edebiyat metnidir” (Narlı, 2025, s. 310). Biyografik romanlarda önemli görülen olaylar, ayrıntılı olarak anlatılırken önemsiz görülen olaylara değinilmez ya da hızlı bir şekilde geçilir.

4.4.4. Mekân

Yeşil Mürekkep romanında, Sabahattin Ali’nin Almanya’ya öğrenci olarak gidişiyle birlikte ülkeye dönüp Anadolu’nun birçok şehrinde öğretmenlik yapmasından dolayı mekânlara, şehirlere ve ülkelere dair birçok bilgi görülebilmektedir. Sabahattin Ali; Anadolu’da, Yozgat’ta, Aydın’da, İstanbul’da ve Ankara’da öğretmenlik yapar. Öğretmenlik yaparken şehirlerde yaşayan insanları ve insanların yaşayışlarını da gözlemleme şansı olur. Sabahattin Ali, 24 Kasım 1927 tarihli mektubunda Yozgat ile ilgili düşüncelerini şöyle anlatır:

... Burası beni muhakkak çıldırtacak. Ne basit muhit Yarabbi... Düşün kardeşim konuşulacak bir insan bile yok... Hepsi alelâde, hepsi dümdüz... Memleketin civarı hep bozkır, gözünün alabildiği kadar çıplak dağlar uzanıyor... Buraların dağları bile münasebetsiz. Üstlerinde bir ağaç, bir iri kaya bile yok... Ahali fesat, dedikoducu (Bezirci, 1979, s. 18).

Romanda Sabahattin Ali, Almanya’ya öğrenim görmeye trenle giderken gördüğü şehirleri yeşil mürekkebi ile not alır. Sabahattin Ali’nin Almanya’ya giderken geçtiği şehirlerin kendisinde uyandırdığı hisler de romana ekler: “İstasyonlar istasyonları, kentler

kentleri kovalayacak, delikanlı Peşte'den sonra Prag'a ve Dresden'e âşık olacaktı" (YM, s. 23).

Yurdun çoğu yöresini özellikle Batı Anadolu coğrafyasını dolaşma fırsatı bulan Sabahattin Ali, bu yörelere ilişkin gözlemlerini, izlenimlerini ve anılarını eserlerine yansıtır. Güneş'e göre, "Trajik hayat hikâyesi, gözlemleri ve hapisanedeki izlenim ve anıları, onun eserleri için önemli kaynak olmuştur" (Güneş, 2016, s. 23). Öğretmenlik yaptığı Konya şehri için düşünceleri de *Yeşil Mürekkep* romanına dâhil edilir:

Genç yazar, Konya'da da düşündüğünü söylemeyi sürdürüyordu: "Muallim olarak geldiğim şehir Orta Anadolu'nun bozkırlarında bir cilt yarası gibi intizamsız, karışık ve kirli uzanıyor ve yayılıyordu. Sıtma benizli kerpiç evlerden, yapraksız dallarını iri örümcek ayakları gibi geren ağaçlardan ve nasıl dolaşıp hareket ettiklerine hayrette kaldığım, hayatla alakası olmayan insanlardan başka bu şehrin hususiyetleri yoktu" (YM, s. 89).

Yeşil Mürekkep romanın içinde, mevcut şehir ve mekânlara ait yazarın yorumları da mevcuttur. Sabahattin Ali'nin gittiği şehirler hakkında yazdıklarına yazar tarafından yorumlar yapılır:

Doğru olmasına doğruydı genç adamın yazdıkları. Konya, tam da tarif ettiği gibi bir Orta Anadolu şehriydi. Öte yandan, Sabahattin Konyalı değildi. Geldiği şehirde misafir sayılırdı ve misafir ev sahibine 'Ne kadar kötü bir evde oturuyorsun! Bu berbat yerde nasıl yaşıyorsun? Hatta, azizim sen yaşıyorsun bile!' demez (YM, s. 89).

Sabahattin Ali, hayatının bazı dönemlerini hapisanede geçirir. Hapishanelerdeki ortam, eserlerine de yansır. Orada gördüğü insanların yaşamlarını, hikâyelerine ve şiirlerine yansıtır. Güneş'e göre, "Eserlerin, şair ve yazarlarının hayat hikâyesiyle örtüşebilmesinden daha tabii bir durum olamaz" (Güneş, 2016:11). Hikâyelerin yazılış süreçleri romanda da anlatılmaktadır:

Durmaksızın biriktiriyordu. 'Duvar' isimli muhteşem hikâyesi bu hapishanenin ürünü olacaktı. Bu hikâyede 'Bir mahpusu dünyayla hiç alakası olmayan bir zindana kapamak ona en büyük iyiliği yapmaktır' diyecekti Sabahattin. 'Duvar' adını koyacağı yaşanmışlık, işte şimdi tam da karşısında oturan mahkûmun hayatına dairdi. Tam bir hapishane öyküsüydü (YM, s. 122).

Hapishaneler biçim olarak basık, kapalı ve ruh hâlini olumsuz etkileyen yerlerdir. Bir yazar olarak Sabahattin Ali, mekân unsurundan etkilenerek eserlerine de bu ruh hâlini yansıtır. Bu mekânlar, iç mekân olarak adlandırılır. Fındıklı'ya göre, "Hapishaneler labirent gibi dar mekanlardır. Tarih boyunca suçlulara ev sahipliği yapmış bu mekânlar dinlere ve kültürlere göre de değişik mekânlar olmuştur. Hamam, kilise, medrese, cami gibi dini ve tarihi mekânların bu amaçla kullanıldığı görülür" (Fındıklı, 2019, s. 323). Sabahattin Ali'nin hapishanelerde geçirdiği süreçler, onun hayatını her alanda etkiler. Bu noktada mekân faktörünün insan üzerindeki etkisi görülebilmektedir. Romanda yer alan şu ifadeler ile Sabahattin Ali'nin hapishanelere karşı hisleri okuyucuya yansıtılır:

Haziran'ın ortalarında kötü bir haber aldı Sabahattin. Kuyucaklı Yusuf, mahkeme kararıyla toplatılmıştı. Kitabı yayımlayan yayınevinden aldığı bilgiye göre, gerekçe 'halkı aile hayatı ve askerlikten soğutmak'tı. Sabahattin'i kitabın yazarı olduğu için mahkemeye çağırdılar. Mahkeme 7 Ekim 1937'de İstanbul'da görülecekti. Canı sıkıldı Sabahattin'in. Aklına Aydın, Konya, Sinop hapishanelerinde çektikleri geldi (YM, s. 195).

Hapishaneler dışında İstanbul'dan çıkıp Anadolu'ya geçen ve orada yaşayan Sabahattin Ali, farklı kültürleri gözlemler. Güneş'in ifadesiyle, "Aydın, Yozgat ve Konya'da öğretmen olarak bulunan Sabahattin Ali, o günlere ait gözlemlerden hareketle hikâyeler yazdığı gibi aynı zamanda çevreye ve döneme ilişkin sosyolojik veriler de sunar" (Güneş, 2017, s. 111).

Romanda dönemin özellikle şair ve yazarlarının buluşma mekânları da anlatılmaktadır. Yaşayış şekli ve dönemin zihniyeti ile birlikte romanda yer alan mekânlar tanıtılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

İstanbul ve Özen pastaneleri de öyle, hiçbirini bir diğerinden geride değil. İstanbul Pastanesi Ulus Meydanı'ndaydı. Daha çok milletvekillerinin, ressamların ve gazetecilerin uğrak yeri idi. Kutlu Pastanesi'nin hemen karşı köşesinde bulunan Özen'in müdavimleri ise ünlü yazarlardı (YM, s. 161).

Mekân faktörü, beraberinde birçok önemli alana dair verilere ulaşılmasında yardımcı olmaktadır. Mekân; sosyolojik, fizyolojik ve psikolojik birçok unsuru etkileyebilmektedir.

4.4.5. Dönemin Zihniyeti

Yeşil Mürekkep romanında geçen zaman dilimi, Osmanlı Devleti'nin son zamanları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kurulduğu yıllardır ve yeni kurulan Türkiye'de birçok devrim yapılmaktadır. 1928 yılında gerçekleştirilen Harf İnkılabı ile Arap harfleri yerine Latin harfleri getirilmiş ve edebiyat çevreleri için yeni bir dönem başlar.

Latin harflerini öğretmek amacıyla dönemin gazetelerinde açıklamalar ve bilgilendirmeler bulunmaktadır. *Yeşil Mürekkep* romanında bu durumu göstermek amacıyla o dönemde gazetelerde olan yazılara benzeyen örnekler, romana eklenir:

Baş sayfanın tam orta yerinden 'Bax veqil Ismet Paxa hazretlerinin Istambula gelixini' haber vermişti Milliyet. Gazeteler, Türkçeye uyumlu hurufata henüz sahip olmadıkları için yazılışı itibarıyla bir hayli komik olmuştu haber. Tepesine ayrıca bir açıklama da konmuş, Latin harflerinin nasıl okunacağı anlatılmıştı (YM, s. 15).

Harf İnkılabı ile birlikte yapılan başka bir yenilik ise yeni harfleri öğretmek amacıyla kurulan Millet Mektepleri olur. Bu konu ile ilgili romanda şu ifadeler yer alır: "Ülkenin her yerinde açılan kurslar da yeni yazının öğrenilmesinde çok faydalı olmuştu" (YM, s. 16).

Dönemin zihniyetine bakıldığında kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde birçok yenilik yapılır ve yeniliklerin devamlılığı sağlanmaya çalışılır.

Yeşil Mürekkep, dönemin zihniyetini etkili bir şekilde yansıtan bir biyografik romandır. Osmanlı Devleti, son zamanlarında gerileme sürecine girer. Gerileme sürecindeki Osmanlı Devleti ile diğer devletler arasında belirli farklılıklar meydana gelir. Almanya, yenilikleri peş peşe sıralarken Osmanlı Devleti'nin yeniliklere karşı olan tavrı ve zihniyeti de romana yansıtılır. Zihniyet olarak İstanbul ve Anadolu arasında bile belirli farklılıklar mevcuttur. Bu duruma en iyi örnek, otomobil üretimi ile ilgili romanda yer alan şu ifadelerdir: “Osmanlı'nın bir sürü mazeret üreterek sınırlardan içeriye otomobil bile sokmamakta ayak dirediği yıllarda, Almanya otomobil üretmeye, başka ülkelere satmaya başlamıştı. Ve doğal olarak atı alan Üsküdar'ı çoktan geçmişti” (YM, s. 24).

Osmanlı Devleti, son zamanlarında yeniliklerden uzak dururken yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde yeniliğe açık bir zihniyet oluşur:

Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyini yakalamasını yürekten isteyen Atatürk, Almanya'dan kaçan bilim insanlarının Türkiye için 'ilaç' görevi üstleneceğinin gayet iyi farkındaydı. 1933 yılında, Türkiye'de üniversiteler bir reforma tabi tutulmuş ve o yılın temmuz ayında Almanya'dan kaçan ilk bilim insanlarıyla kontratlar imzalanmaya başlanmıştı (YM, s. 214).

Cumhuriyet ile birlikte yapılan yenilikler ve yeni kurulan kurumlarla birlikte amaç, ülkenin eğitim olarak ileri bir seviyeye ulaşmasıdır. Yeni kurumların fizikî olarak iyi görünmesinden ziyade hedeflerini yerine getirmesi önemsenir. Bu durum, romanda kurguyla birlikte okuyucuya yansıtılır. Kişinin hayatı ile birlikte yaşadığı dönemin zihniyeti de aktarılır:

Derme çatma birkaç eşyayla döşenmiş bir odaydı Yüksek Muallim Mektebi müdürünün makamı. Tıpkı, çiçeği burnunda Cumhuriyet'in bütün öteki makam odaları gibi. Sadece eğitimle değil mülkiye, adalet, askeriye ve akla gelebilecek bütün öteki kurumlarda, fedakâr insanlar, dibe vurmuş bir ülkeyi küllerinden yeniden yaratmaya çalışıyorlardı (YM, s. 51).

1920 ve 1930'larda İstanbul ve Ankara arasında ciddi farklılıklar söz konusudur. İstanbul'da mevcut hükümetin durumu ve yaşanan işgal sonrası, halk mutsuzdur. Aynı zamanda ekonomik olarak da kötü bir vaziyettedir. Ankara'da ise Cumhuriyet'in getirdiği yeniliklerle birlikte kalkınma sürecine girilmiştir. Romanda bu durum şöyle anlatılır: “Turkuvaz'da bir kokteylin fiyatı 125 kuruştur. ‘Biz bu kadar parayla Ankara'da rakı içip yanında yemek yiyoruz bel!’ dedi mekânın kapısından çıkarlarken şakacı halini sürdürerek” (YM, s. 76).

Toplumun yaşayışı, kültürel faaliyetleri gibi birçok unsur dönemin zihniyetini açık bir şekilde yansıtmaktadır. Sabahattin Ali gibi o dönemde özellikle Ankara’da yaşayan halk için zihniyet, ciddi bir değişim gösterir. İlan edilen Cumhuriyet ile birlikte halkın yaşayışı değişir:

Gazi’nin önderliğinde, Türkiye kimlik değiştiriyordu. Sözelimi, eskinin Ankara’sında lokanta diye bir kavramı bile yoktu. Sokak aralarında kurulan birkaç tezgâhta, göçebe usulü hazırlanan yiyecekler, tezgâhların yakınına konulan iki karış yüksekliğindeki hasır iskemlelerde yenirdi. Lokanta bile olmayan bir kentte, on yıl gibi kısa bir süre içinde bir dolu pastane, gazino, lokanta açılmış hepsi de iş yapar hale gelmişti (YM, s. 164).

Sabahattin Ali’nin hayatı anlatılırken farklı disiplin dallarından yararlanılmaktadır. Tarih ile iç içe olan biyografi ve biyografik roman türünde, yaşanmış önemli olaylara değinilmektedir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün 10 Kasım 1938’de hayata gözlerini yumması, romana dâhil edilir. Önemli bir olayla ilgili toplumun durumu da eklenerek hem tarihsel bir olay hem de zihniyet okuyucuya aktarılır:

Kasım’ın 10’unda bütün Türkiye’yle birlikte Atatürk’ün ölümünü öğrendi Ali ailesi. Ve ayın 17’sinde, haber bülteninde Atatürk’ün naaşını ziyaret etmek isteyenlerden on birinin ezilerek öldüğünü duydu Sabahattin. Kırk civarında da vatandaş yaralanmıştı. Halkın Atatürk’ün ölümünden duyduğu teessürü, İstanbul’da yaşananları gözünde canlandırmaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Gazeteler Dolmabahçe Sarayı’nın önünde yaşanan drama rağmen insanların evlerine çekilmediğini, 18 Kasım gecesi, on bin kişinin sokakta Atatürk’ün naaşını beklediğini yazmıştı (YM, s. 205-206).

Toplumun yaşayışında karşılaştırmalar yapılarak eski ve yeni arasındaki farklılık ya da benzerlikler anlatılır. Olumsuz şartların arasında bile toplum, modayı takip etmekten vazgeçmez. Halk, alışkanlıklarını kolay kolay değiştirmez ve bazı durumları sabit tutmaya çalışır. Osman Balcıgil, bu durumu romana yansıtır:

1930’lar eskiyle karşılaştırıldığında sadeliğin konuştuğu yıllardı. Öyle ya, ekonomik kriz vardı. Ayrıca eli kulağındaki savaş insanların ağzının tadını iyice kaçırmıştı. Yine de moda ölmemişti. Kim ne derse desin modanın merkezi Beyoğlu. Sadece kılık kıyafet değil, saçlar da değişmişti 1930’ların ortalarına doğru. Canım bukleler, yerlerini ‘alagarson’ denilen erkeksi, kısa saçlara bırakmıştı (YM, s. 210-211).

Yeşil Mürekkep romanında, savaş döneminin yaşandığı ve sonrasında savaştan çıkıp yeni kurulan bir devletin zihniyeti anlatılmaktadır. Okuyucu, bu romanla birlikte Sabahattin Ali’nin hayatı hakkında fikir sahibi olurken diğer yandan dönemin zihniyeti hakkında bilgilendirilmektedir.

4.4.6. Dil ve Anlatım

Yeşil Mürekkep romanında anlatım olarak üçüncü kişili anlatım tercih edilir. Apaydın bu konu ile ilgili şöyle söyler: “Biyografik romanlarda anlatıcı, genellikle üçüncü kişidir”

(Apaydın, 2002, s. 465). Yazar, Sabahattin Ali'yi dıştan gözlemleyen bir gözlemci edasıyla okuyucuya sunmaktadır. Anlatım olarak kullanılan dil sade ve anlaşılırdır:

Melahat'ı okuluna bıraktıktan sonra, uzunca bir süre sokaklarda başıboş dolaştı genç adam. Nahit'e duyduğu ilgiye karşılık bulmuş olsaydı tabii ki etmezdi bütün lafları. O, olmayınca hayatında başka birisinin olması gerektiğini düşünmüş, eksikliği doldurmak için ilan-ı aşk etmişti Melahat'a (YM, s. 34).

Romanda olaylar, üçüncü kişi ağzıyla anlatılmaktadır fakat bazen bazı noktalarda anlatımı güçlendirmek amacıyla, birinci kişi olan Sabahattin Ali tarafından dile getirilir. Sabahattin Ali'nin yaşadığı olaylar harmanlanarak bir bütün haline getirilerek içerisine kurgu eklenir. Bununla birlikte olay örgüsü dikkat çekici hale getirilir:

Büyük ihtimalle, yarın Bulgaristan'a kaçacağım Rasih. Beni dışarıya çıkartacak iki adamın dışında bu konuyu bilen tek kişi sensin. Planını en ince ayrıntılarına kadar anlatmaya başlamadan önce kalktı kendine bir bardak su aldı Sabahattin. Bugün 30 Mart. Yarın ayın 31'i. Sabahleyin, Edirnekapı'daki berber dükkânının önünden yola çıkacağım. Eğer her şey yolunda giderse, yarın gece ya da en çok öbür gece sınırı geçmiş olacağım. Sınırı geçince şu gördüğün kalemle, şu gördüğün kartın aynısına, başardığımı belirtecek şekilde bir not yazacağım. Notun zorlanarak yazdırılma ihtimaline karşı, önlem olsun diye atacağım imzada nokta olmayacak. Normalde nokta koyarım. Dikkat edeceğin bu (YM, s. 368-371)!

Hâkim bakış açısı ile sunulan romanda, iç çözümlemeler ve iç monologlar kullanılır. Bu sayede, kişinin içindeki duygu ve düşünceler dıştan görülüyormuş gibi okuyucuya aktarılır. “Anlatıcının, kahramanın iç dünyasında meydana gelenleri, hissettiklerini, düşündüklerini, açıkça dile getirmediği hayallerini okuyucuya anlatması iç çözümleme olarak adlandırılır. Hâkim bakış açısı ile yazılan romanlarda genellikle bu anlatım tekniğine başvurulur” (Bingöl, 2019, s.338). Sabahattin Ali'nin özellikle aşk ile ilgili konularda hisleri, romanın çoğu yerinde görülmektedir: “Kızdı Melahat. Küstü hatta. Oysa yüzünü düşürmemek için ne büyük çaba içindeydi o anda Sabahattin. İçinde kopan fırtınalara, Aydın'dan İzmir'e gelirken zihninin bir köşesine kaydettiği cümleler, hepsi berhava olmuştu” (YM:75).

Yeşil Mürekkep romanın içinde, yazarın yorumları da mevcuttur. Yazar, romanın içine kendini dâhil eder. Sabahattin Ali'nin gittiği şehirler hakkında yazdıklarına yazar tarafından yorumlar yapılır:

Doğru olmasına doğruydı genç adamın yazdıkları. Konya, tam da tarif ettiği gibi bir Orta Anadolu şehriydi. Öte yandan, Sabahattin Konyalı değildi. Geldiği şehirde misafir sayılırdı ve misafir ev sahibine ‘Ne kadar kötü bir evde oturuyorsun! Bu berbat yerde nasıl yaşıyorsun? Hatta, azizim sen yaşamıyorsun bile!’ demez (YM, s. 89).

Romanda geçen bu cümleler ile yazarın kurguya ve olaya dâhil olmaktan çekinmediği görülür. “(...) okuyucu anlatıyı anlatan kişinin konumuna göre metin ile etkileşime girer. (...) Anlatıcı, okuyucu ile metin arasında aracılık yapan kişidir ve

anlatıcının bakış açısı okuyucunun olaylara ve kişilere yaklaşımının belirlemeye yöneliktir” (Bingöl, 2019, s.143). Başka bir yerde de yazar, Anadolu insanı hakkında yine kendi yorumunu yapmaktadır:

Anadolu insanının biriktirme huyu vardır. Avrupalı bir şeyi beğenmediği zaman hemen söyler. Sanki marifetmiş gibi! Anadolu insanı ise beğendiğini söyler, beğenmediğini bir kenarda dinlenmeye alır. Bir başka deyişle biriktirmeye koyulur. Üstelik, o da tıpkı Avrupalı gibi, yaptığıının bir marifet olduğunu zanneder (YM, s. 90).

Romanda, yaşam öyküsü anlatılan kişi bir şairdir. Sabahattin Ali, duygularını şiir yoluyla dışa vurmaktadır. Bu sebepten dolayı romanın içinde çok fazla şiir vardır. Sabahattin Ali, yaşadığı olaylarla ilgili düşüncelerini şiire yansıttığı gibi yaşadığı aşkları da şiirlerine aktarır. Melahat’la ilgili düşüncelerini *Melankoli* başlıklı bir şiirde şöyle anlatır:

Ne bir dost ne bir sevgili
Dünyadan uzak bir deli
Beni sarar melankoli
Kafamın içerisi ölür (YM, s. 95).

Yeşil Mürekkep romanında şiir türünden farklı olarak mektup türünden de alıntılar yer alır. Sabahattin Ali’nin Ayşe’ye yazdığı mektuplar, *Ela Gözlü Pars Celile* romanındaki Celile Hanım’ Marcel karakterine yazdığı mektuplara benzetilebilir. Mektupların içeriği ve iç dökme aracı hâline gelmesi benzerlik göstermektedir. Karakter olarak bakıldığında Marcel kurgulanmış bir karakterken Ayşe gerçekte var olmuş biridir. Karakter ve olay örgüsü noktasında kurgu unsurunun önemi açıktır. Anlatım biçimi olarak da mektup türünün biyografik roman içerisindeki önemi görülmektedir. Güneş’e göre, “Sabahattin Ali’nin biyografisiyle birlikte okunmaya müsait olan roman, hikâye ve şiirlerinin birçoğunun kaynağını kendisinin ve dost/yakınlarının mektuplarından, anılardan hareketle tespit etmek mümkündür” (Güneş, 2016, s. 113).

Sabahattin Ali, hoşlandığı kadınlara şiirler ve mektuplar yazmayı sever. Çok hoşlandığı Ayşe’ye sürekli mektuplar yazmaktadır. Cevapların gelmediği mektuplar için Sabahattin Ali, artık bu mektupların bir iç dökme yeri haline geldiğini düşünmektedir. *Yeşil Mürekkep* romanı için bu mektuplar önem arz eder. Ayşe’ye yazılan mektuplar aracılığıyla okur, Sabahattin Ali’nin bazı duygu ve düşüncelerini görebilmektedir. Romanın bazı yerlerinde Sabahattin Ali, kendi kendine konuşur ve bu mektuplarla ilgili düşüncelerini şöyle dile getirir: “Ayşe’ye yazmanın daha çok kendiyile konuşuluyor olmak anlamına gelip gelmediğini düşündü. Ayşe’ye yazdığı mektupların daha çok bir iç konuşma, düşüncelerini kaleme dökme olduğuna dair düşüncesi giderek ağır basmaya başlamıştı” (YM:159-160).

Biyografik romanda birçok edebî türden yararlanılmaktadır. Romanda da Sabahattin Ali, çok sevdiği eşine mektuplar yazdığı görülür:

Çok Sevgili Aliye’ciğim,

Ben de senin mektubunu alınca sevincimden yerimden sıçrayacaktım. Demek artık birleşmemiz bir gün meselesi oldu. Benim için dünyada her şey sensin. Bunun için benim de her şeyim senindir. İlk günlerde pek lüks yaşamasak bile muhakkak ki seni dünyanın en mesut insanı yapmak için her şeyi yapacağım. Çünkü sen sevginle beni dünyada erişilebilecek saadetlerin en büyüğüne eriştirdin (YM, s. 177).

Biyografik roman türünde birçok edebî türden yararlanılmaktadır. Biyografik unsurların nesnelliğini artırmak amacıyla şiir, mektup, anı gibi türlerden fayda sağlanmaktadır. *Yeşil Mürekkep* romanında da bunların örnekleri görülür.

Romanda, Sabahattin Ali’nin yaşadığı dönemde kullanılan bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilmiştir. *Yeşil Mürekkep* romanında “Hurufat, redaksiyon, konkrete, bedhah, münekkitt, dramaturg, vualet” gibi kelimelere ve bunların anlamlarına yer verilir.

4.4.7. Muhteva

Edebî bir eserin mekân, kişi ve zaman unsurlarının yanında muhtevası daha kapsamlı olmaktadır. Muhteva başlığı altında incelenen tarih ve aşk, biyografik romanın önem arz eden konularındandır. Biyografik romanın tarihle olan bağlantısı, diğer alanlara göre daha fazladır. Aşk konusu da roman ve kurgu açısından önemli bir konudur. Balcıgil, eserlerinde bu iki içeriğe özellikle yer verir.

1928-1948 yılları arasında geçen *Yeşil Mürekkep* romanına, bu dönem aralığında yaşanmış önemli tarihsel olaylar eklenir. Tarihî arka plana sadık kalınarak paralel bir şekilde kişinin hayat hikâyesi anlatılır. Biyografik roman için önemli bir konu başlığı olan tarih, romanın içinde birçok noktada hâkimiyetini sürdürmektedir. Özellikle Sabahattin Ali gibi siyasete ve tarihî olaylara dâhil olmuş bir kişilik için yazılan romanda tarih konusu sık sık vurgulanmaktadır.

Yeşil Mürekkep, bir biyografik roman olduğu için kişiyle ya da dönemle bağlantılı olan ve önemli görülen tarihî olaylar eserde yer almaktadır. Öğrenim görmek için gittiği Almanya’da yaşanan olaylar, Sabahattin Ali’nin yaşadığı dönemi tanıma açısından önemlidir. Yaşanan döneme genel bir şekilde bakmak amacıyla Almanya’nın durumu okuyucuya yansıtılır:

Almanya için için kaynamaya başlamıştı. Büyük harpten yenilgiyle çıkan Almanlar, içine düştükleri onur kırıcı durumu ve feci ekonomik koşulları bir türlü kabullenemiyordu. Versailles

Antlaşması'yla silahlı kuvvetlerin mevcudu yüz bine indirilmiş, ağır ve stratejik silah kullanamayacakları imza altına alınmıştı (YM, s. 40).

Osmanlı Devleti'nde doğan birçok yazar ve şair gibi Sabahattin Ali de yıkılan Osmanlı Devleti sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan yeniliklere alışma sürecini yaşamaktadır. Bir devlet kurulur, bir devlet yıkılır. Sürecin toplumun yararına göre ilerlemesi hem hükümet hem de halk için önemlidir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de yeniliklerin sağlam bir şekilde ilerlemesi için çalışmalar yapılır. Kurulan İstiklâl Mahkemeleri ile düzen sağlanmaya çalışılır. Sabahattin Ali'nin hayatının anlatıldığı romanda dönemin tarihî olaylarına dair şu ifadeler geçmektedir:

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran kadro da kendi çizdiği siyasal çizgiyi ve sosyal düzen projesini bir milimetre bile saptırmadan uygulamak niyetinde hatta azmindeydi. Cumhuriyet aleyhinde sarf edilen her sesi, her nefesi olabildiğince yüksek perdeden bastırıyordu. 1920 yılında kurulan, kapatılan ve tekrar kurulan İstiklâl Mahkemeleri, kurucu önderlerin tamamlamak zorunda oldukları 'iş'e 'sıfır tolerans'la kilitlendiklerinin en önemli göstergesiydi (YM, s. 69).

Dünya sahnesinde olaylar hızlı bir şekilde ilerlerken Türkiye için de aynı şey geçerlidir. 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte hükümetin merkezi İstanbul yerine Ankara olur. Ankara, neticede bozkırın ortasında kalmış bir şehir konumundadır. Halk, yazar, şair ve öğretmen gibi birçok meslek grubu Ankara'nın gelişmesi için seferber olur:

SSCB'de bütün bunlar olup biterken, aynı yıllarda Ankara bir başkent olarak inşa edilme sürecini yaşıyordu. Nüfusu yarım milyonu bile bulmayan yerleşim, muhtelif nedenlerle genç Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak seçilmişse de birkaç devlet dairesi ve dış ülke temsilciliği hariç, kıraç bir Anadolu kasabası görünümündeydi (YM, s. 143).

1930 ve 1940'larda yaşanan savaşlar ile birlikte Türkiye'de fikir ayrılıkları oluşmaya başlar. Sağ ve sol olarak ayrılan düşünceler, toplumu etkisi altına almıştır. Yazar ve şairlerin de siyasi düşüncelerini eserlerine yansıtması ile birlikte siyaset, edebiyata dâhil olur. Sabahattin Ali, sol görüşlü bir yazar iken yakın arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız, sağ görüşlü bir yazardır. Ülkenin siyasi durumu, her alanı etkisi altına almaktadır. Tarih ve siyaset, edebiyatı etkilemektedir:

İkinci Dünya Savaşı sona erip, sıra Türkiye'nin yerinin tam olarak belirlenmesine gelince, ırkçı Turancı ve yobaz kesimler işi gücü bırakıp anti- Sovyet propagandası yapmaya başlamışlardı. Hepsi de aynı ağızdan, ülkenin yerinin ABD'nin yanı olduğunu söylüyordu (YM, s. 277).

1940'ların sonuna doğru çok partili hayata geçilmeye başlanır. Cumhuriyet Halk Partisinin iktidarda olduğu dönem 1947'de sona erer ve iktidara Demokrat Parti gelir. Sabahattin Ali, düşünce açısından sol görüşlü bir yazardır ve yazdığı yazılar iktidar tarafından hoş karşılanmamaktadır. Bu sebepten siyasi tartışmalar yaşar ve hapisane süreçleri başlar. Bu noktada, *Yeşil Mürekkep* romanında tarihî bilgiler sıklıkla yer almaktadır. Demokrat Partinin iktidara gelmesi ile ilgili romanda şu ifadeler geçer:

1947 yılı Türkiye açısından siyasetin yeniden şekillenmeye başladığı yıldır. Bir yıl önce ocak ayında kurulmuş olan Demokrat Parti, faaliyetlerini üstelik ayağı yere basacak biçimde sürdürüyordu. İki önemli dayanağı vardı yeni partinin. İlk devletçilikten vazgeçip liberal bir ekonomi tesis edeceğini söylüyor, ikincisi olarak da demokrasiyi tüm unsurlarıyla yerleştireceğini vaat ediyordu (YM, s. 317).

Köklü bir geçmişe sahip olan milletlerin edebî eserlerinde, tarih mutlaka yer edinir. Önemli izler bırakan kişilerin hayatlarını okurken kişilerin yaşadığı tarihî döneme de hâkim olmak gerekir.

Romanda, tarihî olayların içinde önemli bir yere sahip olan aynı zamanda da Sabahattin Ali'yi de etkileyen önemli bir olay mevcuttur. 1930 ve 1940'lı yıllarda toplumda yazar ve şairlerin de içinde yer aldığı bir sağ-sol çatışması mevcuttur. Sabahattin Ali ve yakın arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız arasında da bu çatışma başlar. Çatışma, Sabahattin Ali'nin tefrika edilen *İçimizdeki Şeytan* romanında yarattığı Tatar Suratlı, Profesör Hikmet, İsmet Şerif gibi karakterlerin özellikle dönemin sağ kesimine yakınlık gösteren isimlere ithafen yazılmış olarak algılanması ile ortaya çıkar. Romanda bu durum şöyle anlatılır: “Romanın üniversite çevresinde geçen kısmı, kafatasçılıklarıyla ünlenmiş Türkiye milliyetçilerini ayağa kaldıracaktı. Başta Nihal Atsız olmak üzere dünya kadar milliyetçi, kitaptaki karakterleri üzerine alınacaktı” (YM, s. 226). Yaşanan bu olay sonrası karşılıklı yazılar yazılarak atışmalar devam eder. Yaşanan bu atışmalara devlet müdahale edecek noktaya gelir. Romanda şu şekilde yazılır:

Nihal Atsız, Sabahattin Ali çatışması büyük ses getirmişti. 19 Mayıs töreninde, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü konuya değindi ve verdiği nutukta ‘Turancılık fikri, son zamanların zararlı ve hastalıklı göstergesidir.’ Dedi. Bir hayli ağır yüklendi İnönü, Atsız ve arkadaşlarına. Turancıların ileri gelenleri derhal yakalanıp tekrar yargılandı. ‘İrkçılık- Turancılık Davası’ diye adlandırılan mahkemelerin sonucunda, Atsız altı yıl beş ay hapse mahkûm oldu (YM, s. 260).

Yeşil Mürekkep romanında muhtevanın içinde yer alan aşk konusu, etkin bir konumdadır. Romanda hayatı ele alınan kişinin yazar ve şair oluşu aşk unsurunu daha önemli kılmaktadır. Sabahattin Ali, duygusal bir insandır ve canlı bir aşk hayatı vardır. Ömrü boyunca birçok kadından hoşlanır ve gönül bağı kurar. Güneş, Sabahattin Ali'nin aşk hayatıyla ilgili şöyle söyler: “Sabahattin Ali, hayatında birçok kadına âşık olur ya da ilgi duyar. Ali, aşk maceralarını birçok dostu/yakınıyla paylaşır” (Güneş, 2016, s. 35). O, âşık olmaktan çekinmez ve hissettiği duyguları herkese söyler hatta hislerini şiirlerine, öykülerine ve mektuplarına da yansıtır:

Pertev hiç şaşırmadı Sabahattin'in bu haline. Tayini Yozgat'a çıkmadan evvel yine Erenköy Kız Liseli bir kıza, Nahit âşıktı. Ne şiirler yazmıştı bu aşkıyla ilgili. Almanya'dan yazdığı mektuplarda ise Melahat diye inleyip durmuştu. Öte yandan Maria Puder'e ne kadar âşık olduğunu da anlata anlata bitirememişti mektuplarında (YM, s. 53).

Sabahattin Ali, 1928’de Almanya’ya öğrenim görmeye gitmeden önce İstanbul’da tanıştığı öğretmen Nahit Hanım’a karşı ilgi duymaktadır. Ona mektuplar yazar ama aşkına bir karşılık bulamaz. Romanda bu durum şu ifadelerle anlatılır:

Yozgat’a gitmeden önce İstanbul’da âşık olmuştu Nahit’e Sabahattin. Aşkını ilan etmiş, olumsuz yanıt almıştı. Yozgat’tan dünya kadar mektup yazmıştı ama sonuç değişmemişti. Yenilgisini ‘Servet-i Fünun’da Bir Macera’ başlığı altında yayımladığı bir şiirle ifade etmişti genç adam (YM, s. 28).

Almanya’ya öğrenim görmeye gittiği esnada yolcular arasında Melahat’ı görür ve anında ondan hoşlanmaya başlar. Nahit’e yazdığı mektuplardan da olumlu dönütler almayınca gönlünü hemen Melahat’a kaptırır. Balcıgil tarafından Sabahattin Ali’nin Melahat’a karşı hisleri şöyle yazılır: “Fırsatın kaçmasına izin vermedi Sabahattin. Hareketlerine hız verdi. Anlaşılan, Almanya’ya dil öğrenmeye hep birlikte gideceklerdi” (YM, s. 14). Romana göre, Sabahattin Ali aşk konusunda hızlı hareket etmeyi seven ve üzüntülerini uzun süre yaşayan bir insan değildir. Bu durum şu cümlelerle anlatılır: “Zaman süratle akadursun, eldeki kuşun daldaki kuştan daha iyi olduğunu düşünerek, Melahat’la ilişkisini hiç kesmedi genç adam” (YM, s. 29).

Normal hayatında neşeli ve komik bir kişiliğe sahip olan Sabahattin Ali, aşk hayatında da aynı tavırları sergilemektedir. Üzülmeyi ve karamsar ruh hâllerini çok sevmeyen yazar, aşk hayatında da bir ilişkinin üzüntüsünü çekmeden başka bir ilişkiye başlayabilmektedir:

Epeydir peşinde koştuğu Maria Puder olmasaydı belki kafasına takabilirdi bu yenilgiyi genç adam. Neyse ki “Yirmi Sekiz” lakaplı hoş Alman kızı Maria’yla flört ediyordu o aralar. Bu nedenle keyfi fazla kaçmadı (YM, s. 39).

Güneş’e göre, “Sabahattin Ali’nin ‘Koşma’ başlıklı şiiri, o ana kadar yaşadığı aşk maceralarının özeti gibidir. Birçok kıza duygusal ilgisi olan Sabahattin Ali, bu şiirde o vakte kadar sevdiği hiçbir kız/kadın aşkına karşılık vermediği için kendisini bahtsız olarak nitelendirir” (Güneş, 2016, s. 49).

Kimi âşık dileğine ulaşır
Sevdiğiyle cümbüş eder, gülüşür,
Kimi benim gibi garip dolaşır,
Asıl âşık kâm almayan kişidir (Ali, 2015, s. 56).

Yeşil Mürekkep adlı biyografik romanda, Sabahattin Ali’nin aşk hayatıyla ilgili birçok bilgi verilmektedir. Yaşadığı aşklarla birlikte onun kişilik özellikleri de okuyucuya aktarılır:

Bir ara gözü başka bir gruptan genç bir kıza kaydı Sabahattin’in. Kız da ona bakmıştı galiba. Ya da kendine öyle gelmişti. Böyleydi işte. Severdi karşı cinsle münasebet halinde olmayı. Cinsi latif olmadan yaşanacak bir dünyada, katiyen yeri olmazdı. Hemcinsleri olmadan idare edilebilirdi belki ama karşı cins, olmazsa olmazıydı (YM, s. 12).

Sabahattin Ali, Almanya serüveni sona erdikten sonra ülkeye geri döner. Yakın arkadaşı Pertev Naili Boratav'ın yanına İstanbul Üniversitesine ziyarete gider. Orada Yüksek Muallim Mektebi'nin birinci sınıfında okuyan Ayşe ile karşılaşır ve görür görmez âşık olur. Ona mektuplar yazmak ister. Bu durum şöyle anlatılır: “Ben galiba Ayşe'ye âşık oldum. Hemen yarın okulunun önüne gidip adresini alacağım. Ayaküstü düşüncelerimi anlatamam. İzin verirse ona yazmak istediğimi söyleyeceğim” (YM, s. 53).

Ayşe'ye mektuplar yazarken Salih amcasının yanına Erenköy'deki köşküne ziyarete gider. Bu sırada amcası ve eşinin dostlarını ve komşuları olan Aliye ile karşılaşır. Sabahattin Ali, yine diğer kadınlarda olduğu gibi Aliye'yi görür görmez âşık olur: “Sabahattin, eline tutuşturulan fenerin ışığında fark etti komşu kızı Aliye'nin lacivert gözlerini” (YM, s. 60). Aliye'yi görür görmez etkilenir fakat aklında hem Ayşe hem Melahat vardır. Aliye, bu süreçte geri planda kalır.

Sabahattin Ali, yazdığı yazılardan dolayı hapishane süreçlerine girer. Bu zaman dilimlerinde aklına kim gelirse ona mektuplar ve şiirler yazar. Bir taraftan Ayşe'ye ‘İki Gözüm’ diyerek mektuplar yazar diğer taraftan da Melahat'a mektuplar göndermeyi sürdürür. Konya, Sinop şehirlerinde cezaevine girip çıktıktan sonra İstanbul'a Salih amcasının yanına döndüğünde yine Aliye ile karşılaşır ve bu sefer aşkı ilan edip evlenmek istediğini söyler. Arkadaşı Pertev ile bu konu ile ilgili aralarında geçen sohbet ve Pertev'in düşünceleri romanda şöyle verilir: “Sabahattin dalmış Aliye'yi düşünürken Pertev ‘Acaba bu kez yanılıyor olabilir miyim?’ diye sorguladı kendini. Arkadaşı bu kez gerçekten de farklı bir duygu içinde olmalıydı. Belki de yaşının geçtiğini düşünüyor, baş göz olmak istiyordu” (YM, s. 170).

Sabahattin Ali, sevdiği kadınları kelimeler aracılığıyla ustalıkla tanımlardı. Osman Balcıgil, *Yeşil Mürekkep* romanında Aliye Hanım ile ilgili söylediklerini şöyle yazar:

Sarı saçlı, lacivert gözlü. Güzel. Çok güzel. Babası izin vermediği için ortaokul ikinci sınıftan ayrılmış. Salih amcamların Erenköy'deki köşkünde gördüm. Aynı bahçenin içinde iki köşkü vardır Salih Bey'in. Birini, az önce sözünü ettiğim Aliye'nin ailesine kiraya vermiş. Azizim, kız güzel mi güzel. Boylu boslu, endamlı (YM, s. 169) ...

Sabahattin Ali, amcası ile birlikte Aliye'nin ailesi ile görüşür ve 16 Mayıs'ta Aliye ile nikâh masasına otururlar. Aliye Hanım ile evlenen Sabahattin Ali'nin evliliğine roman tekniğine uygun olarak kurgu eklenip ve olay örgüsü sürükleyici hâle getirilir. Sabahattin Ali evli olsa bile aşkı ve âşık olmayı sevdiği için başka kadınlardan uzak duramaz. Bu durum şu cümlelerle anlatılır:

Herkes biliyordu ki, eşine deli gibi âşıktı Sabahattin. Ama Çingene kızı Şaziye'yle kırıştırmayı da ihmal etmiyordu aynı zamanda. Kâğıthane'de talim yaptıkları günlerde bir yolunu bulur Şaziye'yi baştan çıkartırdı Sabahattin (YM, s. 198).

Sabahattin Ali, Aliye ile evlendikten sonra 30 Ocak günü Filiz adında bir kızları olur. Bu zaman diliminden sonra, daha düzenli bir hayat kurmak ve hapishaneye tekrardan girmemek için çok çaba sarf eder. Ankara'da eşi Aliye ve kızı Filiz ile huzurlu bir hayat sürmekteyken askere alınacağına dair bir belge gelir. Ailesini Ankara'da bırakıp İstanbul'a doğru yola çıkar. Askerliğini bitirir bitirmez burada kalıp iş arama sürecine girer ve Aziz Nesin ile *Markopaşa* dergisini çıkarırlar. Burada yazdığı yazılar yine başına bela olur ve tekrardan cezaevine girer. Oradayken dergi kapatılır yerine *Malumpasha* dergisi açılır bu dergide de sorunlar çıkınca dergi en son *Merhumpasha* adı altında tekrardan açılır.

Bu süreçte avukatı ve arkadaşı Mehmet Ali Cimcoz cezaevinden çıkmasına yardımcı olur. Tanıdıkları bir kadından kamyon satın alıp Sabahattin Ali'ye verir ve Sabahattin Ali kamyonculuk yapmaya başlar. Başladığı kamyonculuk serüveni ile aklında olan yurt dışına kaçma planını harekete geçirmeye başlar. Bu plandan sadece yakın arkadaşı olan Rasih Nuri İleri'ye bahseder ve hapishanede tanıştığı insanlardan yardım alarak bir kaçış planı oluşturur. Eski asker olan Ali Ertekin'in yardımı ile Bulgaristan sınırına kadar gidip oradan kaçacaktır. Bu sırada yanlarında şoför arkadaşı Salim de olacaktır. Salim'e kaçma planı işe yararsa bir not bırakacak ve bu notu Rasih'e teslim etmesini isteyecektir. Bıraktığı notun içine her zaman nokta olan imzasını noktasız atacaktır. Ali Ertekin ile birlikte yola çıkarlar ve Bulgaristan sınırına kadar gelirler. Her şey o zamana kadar yolunda gittiği için Sabahattin Ali notu yazar fakat sonradan kandırıldığını çok sonra fark edecektir ve her şey için çok geç olacaktır. Sabahattin Ali'nin yaşadıkları romanda şöyle anlatılır:

Ali Ertekin gelen var mı diye etrafını gözetlerken, Sabahattin cüzdanının içinden bir kartvizit çıkarttı. Rasih'e konuştuğu gibi yeşil mürekkepli kalemle kartvizitin arkasını yazdı. İmzasına nokta koymadı. (...) Ali Ertekin biraz daha yürüyüp arkaları sıra sessizce gelen iki adama iyice yaklaştı. 'Tamam' dedi. 'Notu yazdı!' Bir taşın üzerinde tünemiş olan Sabahattin'e iyice yaklaşıp üzerine atladı. Ali Ertekin üzerine çullanınca, Sabahattin korunma ihtiyacıyla elini kaldırdı. Gözlüğü burnundan, saati kolundan fırladı. Sabahattin'in elleri kelepçelendi, ağzına bir mendil sokuşturuldu (YM, s. 391-392).

4.4.8. *Biyografik Unsurlar*

Biyografik romanların nesnel zeminini, anlatılan kişinin hayatı ile ilgili verilen bilgiler oluşturur. Biyografik romanda bu bilgiler doğrudan verilmez roman özelliğine uygun olarak kurguyla birlikte aktarılır. Sabahattin Ali'nin hayatı, eserleri, dış görünüşü ve kişisel özellikleri ile ilgili bilgiler romanın içine dâhil edilir.

Romanda Sabahattin Ali'nin dış görünüşü anlatılmaktadır. Dıştan bir gözlemci gibi betimlemeler yapılarak kişinin önce bir dış görüntüsü okuyucuya sunulmuştur. Fiziksel özellikleri arasında ayırt edici özellikleri de anlatılır. Peltekliğinin de belirtildiği romanda, anlatılan kişi gerçekte var olmuş bir kişi olmasına rağmen kurguya uygun anlatıldığı için roman olduğu hissi de okuyucuya geçmektedir: “Peltek Sabahattin, titizlikle taranmış saçları, gözlüğü, takım elbisesi, paltosu, kravatı ve fötr şapkasıyla, tam bir salon beyefendisi gibi görünüyordu. Etrafındaki herkesin kısa olmasına karşın, ne hikmetse yine en çok o göze batıyordu” (YM, s. 11).

Fiziksel özellikleri anlatılan Sabahattin Ali'nin karakter özellikleri de romana dâhil edilir. Kişilik yapısının yanında önemli bazı özellikleri ve eşyalarından bahsedilir. Romanın başlığına konu olan yeşil mürekkepli kalemini yanından hiç düşürmediği ve piposunu da ağzından eksik etmediği anlatılır:

Batı görmüş, dil bilen, eli kalem tutan, üstelik sempatik bir kişiliğe sahipti. Girgin ve konuşkandı. Her zaman temiz ve bakımlı kıyafetleri, tel çerçeveli gözlüğü, ağzından düşürmediği piposu ve yeşil mürekkepli dolma kalemiyle gayet hoş bir genç entelektüel görüntüsü çiziyordu (YM, s. 63).

Kişilik, karakter ve fiziksel özellikleri kısacası Sabahattin Ali'yi tanımlayacak tüm özellikler kurgu ile birlikte okuyucuya anlatılır. Romanda söz konusu özelliklere dair ayrıntılı bilgiler şu şekilde yer alır:

Grup halinde bir araya gelindiğinde çok eğlendiriyordu etrafındakileri Sabahattin. Özellikle de arkadaşlarının eşleri onunla sohbet etmekten büyük haz duyuyordu. Sanki bir erkekle değil de bir kadınla konuşurcasına rahat konuşuyorlardı genç adamlar. Esasen, şeytan tüyü vardı Sabahattin'de. Ve doğrusunu söylemek gerekirse, bir yolunu bulup herkese kendini sevdirmeyi becermekte üstüne yoktu (YM, s. 144-145).

Sabahattin Ali'nin hayatı anlatılırken dönem ve tarihle ilgili bilgiler verilir. Roman tekniğine uygun olarak betimlemeler eşliğinde nesnel bilgiler, okuyucuya aktarılır. 1907 yılında Edirne'de doğmuş olan Sabahattin Ali'nin doğduğu dönemdeki hayat şartları da romanda yer alır:

Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları dahilinde, 1907 yılında doğup da zorluk çekmemiş bir tek çocuk yoktur. Kaldı ki Sabahattin, altüst oluşun neredeyse en yoğununun yaşandığı Edirne'de dünyaya gelmiş, ilköğrenimini düşmanla boğaz boğaza savaşılan Edremit, Çanakkale gibi merkezlerde tamamlamıştı. Ülkenin en yoksul olduğu dönemde, parasız yatılı olarak Balıkesir Öğretmen Okulu'nda okumuş, 1927'de İstanbul Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuş, dayısının yardımıyla bir yıl süreyle Yozgat'ta öğretmenlik yapmıştı (YM, s. 21).

Eserin bazı noktalarında roman tekniğine uygun olarak iç çözümlemeler ve iç monologlar yapılır. Kendi hayatıyla ilgili bilgiler, iç monolog yöntemiyle okuyucuya aktarılır. Romanda hayatı aklına gelen Sabahattin Ali, hayatı ile ilgili düşüncelere dalar ve şunları hisseder:

Aklına ilk, İstanbul'un Üsküdar'ında bulunan Doğancılar Füyuzat-ı Osmaniye Mektebi geldi. Hayal meyal hatırlıyordu o günleri. Ardından Çanakkale'ye taşınmışlar, orada İptidai Mektebi'ne kaydolmuştu. Çanakkale Savaşı nedeniyle kapanan okul, babası ve öteki subayların çabasıyla yeniden açılmış, Türkçe derslerini piyade yüzbaşısı olan babası Selahattin Bey vermeye başlamıştı. Dört sene kalmışlardı Çanakkale'de. Daha fazla tutunamamışlardı Çanakkale'de. İzmir'e göçmüşlerdi. Yıl 1918'di. Dört yıl kadar sonra babası da ordudan ayrılacaktı zaten. 'Zavallı babam' diye düşündü genç adam. İkide bir intihara teşebbüs eden sinir hastası bir eş, kekeme bir çocuk (Fikret Şenyuva) (...) Ardından İzmir'in işgali ve beş parasız olarak, Sabahattin'in anneannesinin yaşadığı Edremit'e dönüş. Genç adam, düşüncelerinin bu noktasında annesine özel bir parantez açtı. İzmir'de bileklerini kesmesi, Edremit yolculuğu esnasında kendini vapurdan atmaya kalkması zihninde derinlemesine yer etmişti. Ve tabii bir de babasıyla annesi arasında süregiden tükenmez kavgalar. Annesi sinir hastası olduğundan, babasını hep daha yakın bulmuştu kendisine Sabahattin. Bütün bu curcuna kıyamet arasında kız kardeşi (Süheyla Conkman) dünyaya gelmişti. Dalgalı sarı saçları nedeniyle komşuların kendine 'Sabah Yıldızı' demeleri (YM, s. 114-115) ...

Sabahattin Ali'nin kızı Filiz'in dünyaya geliş anı roman tekniğine uygun olarak kurgulanarak anlatılır. Olaylar; mekân, zaman ve kişi unsurları ile birlikte aktarılmaktadır: "30 Eylül günü ağrısı tuttu genç kadının. Sabahattin'e haber gönderildi ve onun getirdiği bir otomobille Taksim'de Sıraselviler Caddesi'nde bulunan Alman Hastanesi'ne gidildi. Nur topu gibi bir kızı olmuştu. 'Filiz'im doğdu demek' diye düşündü" (YM, s. 199-200).

Romanda nesnel bilgiler, haber metni eklenerek anlatılmaktadır. Gazetelerde yayınlanan haber metinleri her zaman dikkat çekici şekilde aktarılır. Sabahattin Ali'nin ölüm haberleri o dönemde gazetelerde dikkat çekici manşetlerle birlikte yayınlanır. *Yeşil Mürekkep* romanına eklenen bu manşetler eseri sürükleyici hâle getirir:

Aradan yaklaşık on ay geçtikten sonra 12 Ocak 1949 tarihli gazetelerde 'Sabahattin Ali Bulgar sınırında öldürüldü' şeklinde atılmış manşetleri okuyunca, beyninden vurulmuşa döndü Rasih Nuri İleri. Sabahattin Ali'nin cesedi 16 Haziran 1948'de bir çoban tarafından bulunmuştu. Öldükten iki buçuk ay sonra bulunmuş. Sabahattin, sınırı geçip Bulgaristan'a çıktığına inandığı için vermiş olmalıydı, sözde rehber Ali'ye, üzerinde nokta olmayan ve yeşil mürekkeple yazılmış kartviziti. Cinayet işlediğini itiraf eden Ali Ertekin, sadece dört yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bunun iki yılı sorgulamada geçmiş, geri kalan iki yılı da affa uğramıştı (YM, s. 405-406).

Yeşil Mürekkep adlı biyografik romanda da bahsedilenler yukarıdaki gibidir. Yazar, romanı kaleme alırken ileri ve geriye zaman akışları, iç çözümleme ve monolog gibi birçok roman tekniğinden faydalanır. Mekân, zaman, dil ve anlatım özellikle de muhteva gibi unsurlar romanın içeriğini anlama noktasında önem arz etmektedir.

4.4.9. Ben Sabahattin Ali Kürk Mantolu Madonna ve Kuyucaklı Yusuf'un Yazarı

Osman Balcıgil, gençler için düzenlenen *Ben Sabahattin Ali Kürk Mantolu Madonna ve Kuyucaklı Yusuf'un Yazarı* romanını *Yeşil Mürekkep* romanından bir yıl sonra 2017 yılında yayınlanır. 29 bölümden oluşan kitap Genç Destek Yayınevi'nden çıkar. Kitabın dış kapağında 'Gençler İçin Biyografik Roman Serisi' ibaresi mevcuttur. *Yeşil Mürekkep* romanı çok sevildiğinden Sabahattin Ali'nin hayatı gençler yeniden düzenlenir. Osman Balcıgil,

kitabın giriş kısmında gençlere bir açıklamada bulunup okuyacakları kitap hakkında ufak bir bilgilendirme yapmaktadır:

Değerli Gençler... Bu kitapta size, ünlü yazar ve şairimiz Sabahattin Ali'yi anlatacağım. Bu durumda, doğal olarak biraz eskiye gideceğiz... Sabahattin Ali, 1907 yılında doğdu ve 1948 yılında öldürüldü... Siz 10'lu yaşlarınızda olduğunuza göre okuyacağınız bu kitapla birlikte yarım yüzyıldan fazlasına doğru bir yolculuğa çıkacaksınız. Ben Sabahattin Ali'yi sizin yaş kuşağınız için kaleme alırken, dilimi olabildiğince sade tutmaya çalıştım. Arada bir, Sabahattin Ali'nin yaşadığı dönemin bugünkünden farklı yönlerine açıklık getirdim. Umarım beğenirsiniz (BSA, s. 5).

Kitabın girişinde yapılan bu açıklama, gençlere verilen değeri göstermenin yanında Sabahattin Ali'nin hayatı ile ilgili bilgiler de içermektedir. Kitabın sonları, *Yeşil Mürekkep*'ten farklı olarak hızlı bir akışta bitirilir. Gençler için düzenlenen bir kitap olduğu için ana romandan farklı olarak eleştiriler kısa tutulur: "Sabahattin Ali'den önce, onun zamanında ve bugün ülkemiz aklın peşinde koşan evlatlarını yok etmeyi sürdürüyor. Ne yazık" (BSA, s. 87)!

Ben Sabahattin Ali romanı, Sabahattin Ali'nin 1928 yılında öğrenim görmek için Sirkeci Garı'ndan Almanya'ya gidişi ile başlar. Romanın başlangıcı şöyledir: "1928 Kasım'ıydı. Genç öğretmen Sabahattin, Sirkeci Garı'nda arkadaşlarının eşliğinde Almanya'ya gideceği treni bekliyordu" (BSA, s. 7).

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya için ortam çok gerilir. Sabahattin Ali, düşüncelerini söylemekten çekinmeyen bir adamdır. Almanya'da öğrenim gördüğü üniversitede Alman bir genç ile siyasi bir tartışmaya girer. Almanya macerası bu kavgadan dolayı son bulacaktır. Bu durum, tüm hayatı boyunca yaşayacaklarının bir başlangıcı olur:

Alman öğrenciler, kendi aralarında konuştukça, yabancı öğrencilere daha fazla düşman oluyorlardı. Bir gün gelip kendilerine de dokunacaktı. Tam da beklendiği gibi oldu. Alman gençlerden biri 'Bu parazit Türkleri buradan kovmalı!' deyince Sabahattin'in tepesi attı. 'Sözlerini geri al!' dedi. Alman genç 'Almıyorum!' diye yanıtladı ve Sabahattin, gence okkalı bir tokat patlattı. Genç adamın, Aralık 1928'de başlayan Almanya serüveni, Mayıs 1930'da bir buçuk yıl içinde sona ermiş oldu (BSA, s. 15-16).

Yeşil Mürekkep romanında yazdığı şiirler ve âşık olduğu kadınlar ayrıntılı bir şekilde verilir. Gençlere yönelik yazılan bu romanda aşk unsuru kısa tutulur. Aliye'ye gönderdiği çoğu mektup kitapta yer almaz, tanışma ve evlenme süreçleri daha hızlı ilerler: "Sabahattin ile Aliye arasında mektuplar gidip gelmeye başlamıştı... Genç adam mektuplarına, mutlaka yazdığı hikâyeleri, şiirleri de ekliyordu. Geriye sayım başlamıştı. 16 Mayıs 1935 tarihinde Kadıköy Evlendirme Dairesi'nde nikâhları kıyılacaktı" (BSA, s. 42).

Hafta sonu için Erenköy'de akrabalarının evine gitti Sabahattin. Bursa'ya doğru yolculuğa oradan çıkacaktı. Sevgiyle karşılandı genç adam Salih amcasının köşkünde. Orada karşılaştı Aliye ile. Salih amcanın, sahibi olduğu iki köşkten küçük olanı kiraya verdiği ailenin kızıydı Aliye ve hakikatten çok güzeldi (BSA, s. 18).

Olay örgüsünün içinde yer alan Sabahattin Ali'nin hapishane süreçlerinin yanı sıra askere alınması gibi önemli olaylar, hızlı ve akıcı bir şekilde anlatılır. Askere alındığı dönemlerde eşi Aliye hamiledir:

Bir akşam kapıdan 'Aliye'ciğim askere gitmem gerekiyor' diyerek girdi Sabahattin. Bu arada yaşı otuza gelip dayanmıştı. Kendisini İstanbul'da Harbiye Yedek Subay Okulu'na göndereceklerini tahmin ettiğini söyledi. Aliye'nin hamile olduğu da tam o günlerde anlaşıldı (BSA, s. 45).

Edebiyat çevrelerindeki arkadaşlıklarına bakıldığı zaman dönemin siyaseti, arkadaş çevresini de olumsuz etkilemeye başlar. En yakın arkadaşlarından olan Hüseyin Nihal Atsız ile fikir ayrılığına düşer. Siyaset, arkadaşlıklarının arasına mesafe koyar:

Nihal Atsız ile Sabahattin Ali'nin mahkemesi 3 Mayıs 1944'te gerçekleşti. Mahkeme 9 Mayıs'ta da devam etti ve Atsız, Sabahattin Ali'ye 'vatan haini' dediği için dört ay ceza aldı. Cezası ertelendi. Yine de tutuklandı. Nihal Atsız ile Sabahattin Ali çatışması ülke çapında ses getirmişti (BSA, s. 58).

Sabahattin Ali, hapishaneye girdiği süreçte bile yazmayı bırakmaz. Yazdığı yazılar, açtığı dergiler sebebiyle hapishaneye girse de yazmaya devam eder. Aziz Nesin ile birlikte *Markopaşa* dergisini çıkartmaya başlarlar fakat yazdığı yazılardan dolayı tekrar hapishaneye girer. Dergi kapatılır ve kapatılan derginin yerine *Merhumpaşa* adıyla başka dergi çıkartmaya başlarlar:

Anlaştılar. Derginin ismi *Markopaşa* olacaktı. Başyazıları Sabahattin yazacak, yazı işleri müdürlüğü de dahil tüm yönetsel işleri Aziz Nesin üstlenecekti. İkinci sayıyı on bin tane bastılar. *Markopaşa*'nın ikinci sayısı birkaç gün içinde tükendi. *Markopaşa* bir efsane olmuştu (BSA, s. 64-65)!

Sabahattin Ali, ülkeden kaçma planını uygulamak için ilk önce arkadaşı Rasih Nuri İleri'nin evinde kalmaya başlar. Bu süreçte, plandan sadece Rasih Nuri İleri'nin haberi olur. Planı anlattıktan sonra eşine, kızına ve avukatına mektuplar bırakır ve Rasih Nuri İleri'nin mektupları sahiplerine ulaştırmasını ister: "Üzerlerindeki baskı biraz daha yoğunlaşınca, Sabahattin Ali ortalarda daha az görünmeye karar verdi. Arkadaşı, Rasih Nuri İleri'nin Nişantaşı'ndaki evinde kalacak göz önüne mümkün olduğunca çıkmayacaktı" (BSA, s. 66).

Sabahattin Ali'nin hayatını şekillendiren ve sonunu getiren olay, kamyonculukla birlikte başlar. Kamyonculuk yaparak hayatını düzene sokacağını düşünür fakat bir yandan da kafasına yurt dışına kaçma planını koyar. Avukatı Mehmet Ali Cimcoz aracılığı ile bu işe girer ve bir kamyon satın alırlar. Olayların başlangıcı romanda şöyle anlatılır:

Yeniden hapse girdi. Bu kez de on gün süreyle içeride kaldı. 30 Aralık 1947’de herkesin yeni yıla girme hazırlıkları yaptığı gün Sabahattin Ali, yaşadığı bu travmayı atlatmaya çalışıyordu. Cimcozlar, zengin bir hanıma bir kamyon satın aldirdılar. Sabahattin Ali bu kamyonu çalıştıracak, nakliyecilik yapacaktı (BSA, s. 73).

Sabahattin Ali, kamyonculuk yaptığı süreçte hapishanede tanıştığı insanlarla görüşüp yurt dışına kaçmak için yardım ister. Ali Ertekin ve berber Hasan Turan, onu Bulgaristan sınırına götürmeyi kabul eder. Orada işler beklediği gibi gitmez: “Ali Ertekin, Sabahattin Ali’nin üzerine çullandı. Bulgar sınırını geçtiğini zannederken yakalanan Ali, uzunca bir süre sorguya çekildi, işkenceden geçirildi. Başına odun parçası vurularak öldürüldü” (BSA, s. 86).

Yeşil Mürekkep romanında olay örgüsü geniş çerçeveden anlatılır. *Ben Sabahattin Ali* romanında olaylar özet bir şekilde, ayrıntıya girilmeden ve gerektiği kadar aktarılır.

Ben Sabahattin Ali romanında mekânın insanın üzerindeki etkisi açık bir şekilde görülür. Yazar, hapishanede gördüğü insanların hayatları ve deneyimleri ile kendi hayatını ve eserlerini şekillendirmiştir. Özdarıcı’nın konuya dair fikirleri ve tespitleri şöyledir,

Yüzyıllar boyunca mekân ve insan birbirini tamamlayan iki unsur olarak süregelmiştir. Aralarındaki bağ yadsınmaz. En genişinden en özeline gök kubbe altındaki tüm mekânlar insanoğlu için ev, yurt, vatan olma hususiyeti gösterirler. Bunlarda bir aidiyet duygusu esastır. Mekân aynı zamanda insanın var olmasını sağlayan bir unsurdur (Özdarıcı, 2022, s. 972).

Sabahattin Ali’nin bulunduğu hapishane ortamı, eserleri için ilham kaynağı olur: “Kuyucaklı Yusuf’un Aydın Hapishanesi’nde filizlenmesi misali, Konya Hapishanesi’nden de ilham anlamında nasibini alacaktı genç yazar” (BSA, s. 30).

Sabahattin Ali’nin yaşadığı dönemin içinde bazı mekânlar, ön plana çıkar. Yazarların ve şairlerin ortak buluştukları mekânlar olur. Özellikle o yıllarda pastaneler, önemli mekânlardan biridir: “Sabahattin ve Melahat kucaklaştılar. Sonra İzmir’in meşhur Sevim Pastanesi’ne ardından Kordon’daki Turkuvaş’a gittiler” (BSA, s. 22).

Kısa ömründe Sabahattin Ali, defalarca hapishaneye girer: “Sabahattin Ali’nin ilki Aydın’da 1931, ikincisi Konya’da 1932 ve üçüncüsü İstanbul’da 1948 yılında tutuklandığı, bir süre, Aydın, Konya, Sinop ve İstanbul mahpushanelerinde yattığı bilinmektedir” (Bezirci, 1974, s. 79). Sabahattin Ali, farklı zamanlarda farklı şehirlerde hapishanelerde kalır. Bu duruma romanda da değinilir: “Konya Hapishanesi’nde beş ay kalan Sabahattin, 12 Mayıs 1933 tarihinde Sinop Hapishanesi’ne nakledildi” (BSA, s. 31). Anadolu’da öğretmenlik yaptığı zamanlarda, insanların hayatlarını gözlemlediği gibi hapishanelerde de gözlemlerini sürdürür.

Ben Sabahattin Ali romanı, Sabahattin Ali'nin Almanya'ya öğrenim görmeye gitmesiyle başlar. Birinci Dünya Savaşı'ndan çıkan Almanya zor günler geçirir. Bu durum romanda şöyle yer alır:

Almanya için için kaynamaya başlamıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmış olan Almanlar, düştükleri onur kırıcı durumu ve feci ekonomik koşulları bir türlü kabullenemiyorlardı. Bu durum, Alman gençliğinin hiç hoşuna gitmiyordu. Millî olmayan, yabancı olan ne varsa hepsine ateş püskürüyordu gençlik (BSA, s. 14).

Romanda yaşanan olaylar, kısa ve öz bir şekilde anlatılır. Sabahattin Ali'nin yaşadığı sıkıntılı süreçler bir çırpıda genç okuyuculara aktarılır. İleriye ve geriye zaman akışlarının hâkim olduğu romanda bu teknik, okuyucuya yaşanan olayları hatırlatma görevini üstlenir: “Sonra hikâyesini anlattı. Öğretmen olduğunu, Almanya’da eğitim gördüğünü, Aydın’da ve Konya’da hapis yattığını, Konya’dan da Sinop’a gönderildiğini, nedenleriyle birlikte bir çırpıda özetledi” (BSA, s. 32).

Sabahattin Ali'nin yaşadığı dönem savaşın hâkim olduğu bir dönemdedir. Sabahattin Ali'nin anlatıldığı kitaplarda tarih konusuna mutlaka değinmek gerekmektedir. *Yeşil Mürekkep* romanında tarih ve siyaset ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Gençler için düzenlenen *Ben Sabahattin Ali* romanında ise bu konulara gerektiği kadar yer verilir.

Ben Sabahattin Ali romanında Sabahattin Ali ile ilgili fiziksel ve kişisel birçok bilgi mevcuttur. Sabahattin Ali ile ilgili biyografik unsurlar, olay ve kurgu ile birleştirilerek okuyucuya aktarılır. Sabahattin Ali'nin karakter özellikleri ile ilgili şu bilgiler verilir: “Şakacı, güler yüzlü bir gençti ve özellikle keyfi yerinde olduğunda çok konuşurdu. Böyle zamanlarda dili peltekleşirdi. Lakabı da Peltek Sabahattin’di zaten” (BSA, s. 7). Romanın akışı bozulmayarak Sabahattin Ali'nin hayatı ile ilgili bilgiler, kurgunun arasına eklenerek özet bir şekilde gençlere uygun olarak verilmektedir:

Sabahattin şöyle özetledi nereden gelip nereye gittiğini: “1907 yılında Edirne’de doğmuş, ilköğrenimini Edremit, Çanakkale gibi merkezlerde tamamlamıştı. Sonra Balıkesir Öğretmen Okulu’nda okumuş, 1927’de İstanbul Öğretmen Okulu’ndan mezun olmuş, bir süre Yozgat’ta öğretmenlik yapmıştır. Sınavlara girmiş, kazanmıştı. Almanya’ya gidiyordu şimdi de (BSA, s. 9).

Sabahattin Ali, dış görünüşü ve karakter yapısı ile tam bir aydın tipini yansıtmaktadır. Gördüğü eğitim, konuştuğu yabancı diller, tel çerçeveli gözlüğü ve ağzında piposu ile tam bir entelektüeldir:

Batı görmüş, dil bilen, eli kalem tutan, üstelik sempatik bir kişiliğe sahipti Sabahattin. Girgindi, konuşkandı. Her zaman temiz ve bakımlı kıyafetleri, tel çerçeveli gözlüğü, ağzından düşürmediği piposu ve yeşil mürekkepli dolma kalemıyla gayet hoş bir genç entelektüel görüntüsü çiziyordu (BSA, s. 20).

Sabahattin Ali, Gümülcine’de doğup uzun süre Çanakkale ve Edremit’te yaşar. Öğretmenlik mesleği sebebiyle Anadolu’yu görür, annesi ve kardeşi Edremit’te hayatlarını sürdürür. Babasının mesleğinden dolayı da ailecek birçok şehir değiştirir. Bu hususlar romanda şöyle geçer:

Aklına, İstanbul’un Üsküdar’ında bulunan Doğancılar’daki ilk mektebi geldi. Çok az da olsa hatırlıyordu miniklik günlerini. Sonra Çanakkale’ye taşınmışlar ve orada bulunan okula gitmeye başlamıştı küçük Sabahattin. Dört sene kalmışlardı Çanakkale’de. Daha fazla tutunamayınca İzmir’e göçmüşlerdi. Yıl 1918’di (BSA, s. 31).

Gençler için düzenlenen *Ben Sabahattin Ali* romanında, anlatım üçüncü kişi ağzıyla yapılmış olup bakış açısı olarak hâkim bakış açısı kullanılır. Dıştan bir göz, Sabahattin Ali’nin hislerini gözler önüne serer. Aynı zamanda iç çözümlemeler ve iç monologlar yoluyla Sabahattin Ali’nin yaşadığı duygu ve düşünceler okuyucuya sunulur:

Bütün dünyayı kocaman bir ülke olarak görmek istiyordu Sabahattin. Din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmayan, kavgasız, gürültüsüz, barış ve huzur içinde yaşanan bir dünyanın vatandaşı olmak istiyordu. Gönlünde yatan aslan, tam olarak buydu (BSA, s. 52)!

Sabahattin Ali, bir şairdir. Bu sebepten dolayı romanın içinde çok fazla şiir vardır. Sabahattin Ali, yaşadığı olaylarla ilgili düşüncelerini şiire yansıttığı gibi yaşadığı aşkları da şiirlerine aktarır:

Geriye sayım başlamıştı. 16 Mayıs 1935 tarihinde Kadıköy Evlendirme Dairesi’nde nikâhları kılınacaktı. Şiirleri başka bir hal almıştı Sabahattin’in. Aşk ve sevdâ kokuyordu:

Mayıs ayların gülüdür
Taze bir çiçek dalıdır.
İçerim ateş doludur
Mayısta gönlüm delidir (BSA, s. 42).

Biyografik romanlarda edebî türlerden sıklıkla yararlanılmaktadır. Kişinin yazdığı mektuplar, anılar veya şiirler romana eklenebilmektedir. *Ben Sabahattin Ali* romanında şiirin yanı sıra mektup türünden de yararlanılır. Sabahattin Ali, çoğu zaman hapishaneden eşine ve kızına mektuplar gönderir:

Müjdeyi karısına ve kızına verdi Sabahattin Ali. Mektubunda karısına şunları yazdı:

“Bir daha mahkemelik işlere burnumu sokmak niyetinde değilim. Beni düşünmeyin fakat ben sizi düşünmekten deli olacağım. Filiz yaşında yahut ona yakın bir çocuk görünce elimde olmadan gözlerim yaşıyor” (BSA, s. 74) ...

Ben Sabahattin Ali romanında Sabahattin Ali’nin yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında

verilerek okuyucu bilgilendirilir. “Dramaturg, konkre” romanda geçmiş ve kelimelerin anlamlarına yer verilir.

Yeşil Mürekkep romanına göre *Ben Sabahattin Ali* kitabında şiirlere ve mektuplara daha az yer verilir. Sabahattin Ali’nin sevip hoşlandığı kadınlara yazdığı şiirler ve mektuplar bu kitapta çok yer edinmez ve aşk hayatı özet şekilde ilerler:

Tatil günlerinde bazen arkadaşlarıyla, arada bir Melahat’la ve daha çok da yalnız konser salonlarının yolunu tutuyordu. Bu arada ülkesini özliyordu. Özellikle de aşklarını. Böyle günlerinden birinde, yeşil mürekkepli dolma kalemiyle temize çektiği şiirlerinden oluşan bir defteri karşılık bulamadığı büyük aşkına hediye etmeye karar verdi. Defterinin ilk sayfasına ‘Nahit’e’ yazdı. Melahat’la ilişkisini de hiç kesmiyordu Sabahattin (BSA, s. 11-12).

Yazarın mahkeme ve yargılanma süreçleri, gençler için düzenlenen *Ben Sabahattin Ali* romanında kısa bir şekilde anlatılır ve ayrıntıya girilmez. Gençlere yönelik bir roman olduğu için onların yaş seviyelerine uygun ve onları sıkımayacak konular ön plana alınır ve daha kısa tutulur:

Bir sabah polisler çaldı kaldığı evin kapısını ve ‘Ayakkabılarını giy, gidiyoruz’ dediler. Öğretmenlik yapmakta olduğu Aydın’a sevk edildi. Mahkemede savcı onu, Aydın Erkek Sanat Mektebi öğrencilerinin dolaplarına yasak yayın koymakla suçladı. Üç ay süren mahkemeler sonucunda beraat etti genç adam (BSA, s. 23).

Romanda, dil ve anlatım hususunda deyimlerin de kullanıldığı görülür. Olumsuz kabul edilen bazı olaylar ve durumlar, deyimlerle açıklanmaya çalışılır:

Sabahattin böylece ‘İntikamın soğuk yenen bir yemek olduğunu’ öğrenmiş oldu. Üçü de mahkemede karşısına dikilecek, ezberden okuduğunu iddia ettikleri bir şiirle Atatürk’e hakarete bulunduğu şahitlik edeceklerdi. Hani ‘Üç şahit bul adam astırırsın!’ lafı vardır ya sanki gerçek olmuş gibiydi (BSA, s. 28-29).

Gençler için yazılan *Ben Sabahattin Ali* romanında, kız kardeşinin ve annesinin sağlık sorunlarından özellikle annesinin psikolojik hastalığının ayrıntılarından ve anne babasının evlilik sürecinin zorluğundan ayrıntılı bir şekilde bahsedilmez. Ayrıca erkek kardeşi ve kız kardeşi hakkında da *Yeşil Mürekkep* romanına göre, daha az bilgi mevcuttur:

Babasını düşünürken annesi de geldi aklına. Sinir hastasıydı annesi. Bir de erkek kardeşi vardı. Annesi nedense, kendisinden çok erkek kardeşine kol kanat gererdi. Bu nedenle babasını hep daha yakın bulmuştu kendisine Sabahattin. Kız kardeşi bütün bu koşturmacalar arasında dünyaya gelmişti (BSA, s. 31-32).

Ben Sabahattin Ali romanında, dönemle ilgili yaşanan siyasi olaylar ayrıntılı bir şekilde verilmez. Gençler için yazılmış veya düzenlenmiş kitaplarda belirli bir yaş seviyesi bulunmaktadır. Yaş seviyesine uygun olarak ele alınan konular, değiştirilebilir ya da o seviyeye uygun hâle getirilebilir. Osman Balcıgil de romanında bunu dikkate alır.

EK 2: FOTOĞRAFLAR

Sabahattin Ali'nin hayatı ile ilgili görseller aşağıya eklenmiştir:

Resim 6. Sabahattin Ali'nin Sinop Cezaevi'nde Kaldığı Koğuştan Bir Görünüm.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabahattin_Ali Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 7. Sabahattin Ali'nin İmzası.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabahattin_Ali Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 8. 11 Ağustos 1947 Tarihli Ulus Gazetesi Haberi.

[https://ataturkansklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-\(1907-1948\)](https://ataturkansklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-(1907-1948))

Erişim Tarihi: 05.11.2025

Resim 9. 13 Ocak 1949 Tarihli Akşam Gazetesi Haberi.

[https://ataturkansklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-\(1907-1948\)](https://ataturkansklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-(1907-1948))

Erişim Tarihi: 05.11.2025

4.5. İPEK SABAHLIK

Osman Balcıgil, *İpek Sabahlık* adlı biyografik romanında Suat Derviş'in hayatını ele alır. Suat Derviş'in yazarlığı, gazeteciliği ve eşi Reşat Fuat Baraner aracılığıyla girdiği siyasi kimliğinden bahsedilmektedir. Bununla birlikte, romanda dönemin siyasi ve tarihsel olaylarına da ışık tutulur. Suat Derviş'in yaşadığı çevre, edebiyat açısından önem arz etmektedir. *İpek Sabahlık* romanında geçen bir kesit ile Suat Derviş'in ülke için önemi şöyle anlatılır: “Sonunda imzalanan sözleşme metnini Türkçeye çevrilmiş olarak Türkiye’ye ilk servis eden de tabiatıyla Suat Derviş oldu. Dış politikayı merak eden okurlar, Türkiye’nin rotasını Sovyetler Birliği’nden İngiltere’ye doğru çevirdiğini ilk kez ondan öğrendiler” (İS, s. 208).

Bir kadın olarak Suat Derviş, dönemin zihniyeti düşünüldüğünde yaşadığı zamanda güçlü bir portre çizer. Balcıgil, bu konu ile ilgili şunları söylemektedir: “Depreştirdiği acı hatıralar nedeniyle çekmecenin en dibine itilmiş bir pırlanta yüzük gibi oracıkta duruyordu Suat Abla” (KİGA, s. 122). Suat Derviş'in hayat hikâyesi ön plana alınarak arka planda dönemin özellikleri de anlatılmaktadır. Özellikle Suat Derviş'in eşi Reşat Fuat Baraner, siyasi kimliğiyle tanınmış bir kişi olduğundan eser, siyasi ve tarihî açıdan zengin bir muhtevaya sahiptir.

Tarihî arka plana bakıldığında; II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, Türkiye Komünist Partisi'nin faaliyetleri, çok partili hayata geçiş, Demokrat Parti Dönemi gibi önem arz eden olaylar anlatılmaktadır.

4.5.1 Şahıs Kadrosu

İpek Sabahlık romanında ele alınan kişi Suat Derviş'tir. Romandan önce Necatigil'in söylemi ile Suat Derviş'in hayatı şöyle anlatılır:

Suat Derviş, Cumhuriyet devri yazarlarından. 1905 yılında doğup 23 Temmuz 1972 tarihinde ölmüştür. İstanbul'da Feriköy mezarlığında gömülüdür. Tıp Fakültesi profesörlerinden Dr. İsmail Derviş Bey'in kızı olan Suat Derviş, özel öğrenimle yetişmiştir. Berlin Konservatuarı ve Edebiyat Fakültesi'nde okudu. 1932'de yurda dönünce İstanbul gazetelerinde röportaj ve roman yazarlığı yaptı. 1953-1963 yıllarını yine Avrupa'da geçirdi. İlk yazısı *Hezeyan* başlıklı bir mensur şiir, çocuk denecek yaşında, bir İstanbul gazetesinde yayımlanmıştı. Almanya'da Alman gazetelerine fıkra, makale ve hikâyeler yazarak basın hayatına girdi. Bazıları, pek çok yabancı dile de çevrilmiş, yankılar uyandırmış romanlarını 1934-1953 yılları arasında İstanbul'da yazdı. 1941'de çıkardığı *Yeni Edebiyat* isimli 15 günlük sanat-edebiyat ve fikir gazetesinde (5 Ekim 1940-15 Kasım 1941. 26 sayı) hemen her sayı fıkralar, günün romanları üzerine eleştirmeler yazdığı gibi, gerçekçi ve toplumcu edebiyatın gelişmesi için gençlere önderlik etti. Bugünün ünlü romancı ve şairleri (Orhan Kemal, Mehmet Seyda, İlhan Tarus, H.İ. Dinamo, A. Kadir vb.) ilk hikâye ve şiirlerini bu gazetede yayımladılar. 1953 yıllarına kadar, *Akşam* ve *Hürriyet* gazeteleri dışında, hemen bütün İstanbul gazetelerinde

imzasına rastlanan, pek çok romanı tefrika halinde kalan yazarın kitap halinde yurdumuzda çıkmış romanları şunlardır: *Kara Kitap* (1920), *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes* (1923-1946), *Hiçbiri* (1923), *Ahmet Ferdi* (1923), *Behire'nin Talipleri* (1923), *Fatma'nın Günahı* (1924), *Ben mi?* (1924), *Buhran Gecesi* (1924), *Gönül Gibi* (1928), *Emine* (1931), *Hiç* (1939), *Çılgın Gibi* (1945), *Fosforlu Cevriye* (1968), *Ankara Mahpusu* (1968) (Necatigil, 2016, s. 132-133).

Zihni Anadol ile yaptığı bir röportajda yazarlığı ve yazma ile ilgili duygu ve düşüncelerini Suat Derviş şöyle aktarmaktadır:

Yazı yazmaktan bir gün vazgeçmedim. Ve elimde de intişar etmemiş tek satır yoktur. Söylediğim gibi, bunları ecnebi memleketlerde daima imzamlı çıkardım. Bin dokuz yüz kırk üç, kırk dörtten sonra, artık imzalı yazılarım kadar, müstear isim de kullanmaya başladım. Bu tarihten sonra radyo skeçleri, radyo piyesleri de yazdım, sahne piyesleri de. Kendi imzamlı bunları oynatamadım (Anadol, 1968, s. 15).

Suat Derviş, Necatigil'e gönderdiği 26 Ocak 1967 tarihli mektubunda yaşam öyküsüne şu sözlerle giriyor:

Adım: Suat Derviş. Doğum tarihim: 1905. Doğduğum yer: İstanbul. Babam: Avrupa'ya ilk tahsile giden altı Türk gencinden biri olan ve sonradan Türk darülfünununun kurucuları arasında bulunan, kimya müderrisi Müşir Derviş Paşa'nın oğlu; İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi profesörlerinden Doktor İsmail Derviş Bey. Annem: Abdülaziz'in muzikayı hümayun orkestra şefi ve sonra mabeyincisi Kâmil beyin kızı Hesna Hanım. Özel öğrenim görerek yetişme, Fransızca Almancayı öğreniş; Berlin'de Konservatuvara ve Edebiyat Fakültesine devam etme, Alman gazetelerine öyküler, makaleler yazış, dergi ve gazetelerde çalışma, sonra babasının ölümü üzerine (1932) İstanbul'a dönüş... İstanbul'da yaşamını kazanmak için yeniden gazeteciliğe başlayacak, röportaj ve roman yazarı olarak ünlenecek, Akşam ve Hürriyet dışında hemen bütün gazetelerde yazıları yayımlanacaktır (Necatigil, 1976, s. 593).

Yazarın birçok biyografik romana göre, *İpek Sabahlık* romanında kurgulanmış karakterler daha azdır. Kurgulanmış olaylar mevcuttur fakat karakterler açısından roman gerçeğe yakındır. *İpek Sabahlık* adlı biyografik romanda Suat Derviş'in çevresinde olan ve onu ilgilendiren bazı önemli şahsiyetlerin hayatlarına da yer verilmektedir. Söz konusu olan ana şahsiyetin yanında önemli şahsiyetlerden bahsedildiği için biyografi türüne göre biyografik roman türü okuyucunun ilgisini daha çok çekmektedir. *İpek Sabahlık* adlı romanın içinde geçen “Profesör Doktor İsmail Derviş, Seyfi Cenap Berksoy, Selami İzzet Sedes, Nizameddin Nazif Tepedelenlioğlu, Reşat Fuat Baraner” gibi bazı önemli şahsiyetlere değinilmektedir. Romanda adı geçen bu karakterler, norm karakter olarak geçer.

Suat Derviş, güreşçi Seyfi Cenap Bey'i görür ve etkilenir biraz sohbet edip görüştüktan sonra kendisi ile ilk evliliğini gerçekleştirir. Suat Derviş, ailesinin yaşadığı konakta eşi ile yaşamaya başlar fakat anlaşmazlıklar başlar kısa bir süreden sonra boşanırlar.

Bir gün vapur gezisinde yazar Selami İzzet Bey ile karşılaşır ve yazdığı aşk şiirleri çok hoşuna gider. İlk evliliğinde umduğunu bulamayan Suat Derviş, Selami İzzet Bey ile evlilik yoluna girer. Ailesinin yaşadığı konakta yaşamaya başlarlar fakat Suat Derviş romanlarını yazmakla ve gazetecilikle meşgul olduğu için birbirlerine vakit ayıramazlar ve bu evlilik de hüsrarla sonuçlanır.

Aradan geçen zaman diliminde arkadaşı Nizameddin Nazif Tepedelenlioğlu'ndan oturdukları ve vakit geçirdikleri arkadaş topluluğunda hoşlanmaya başlar. Deli Nazif diye hitap ettikleri Nazif ile aralarında bir aşk ilişkisi doğduktan sonra evlenirler. Nazif kendisine kötü davranıp şiddet gösterdiği için bu evlilikte de sonuç olumsuz olur.

Suat Derviş, dördüncü evliliğini Reşat Fuat Baraner ile yapar ve son evliliğinde gerçek aşkı bulur. Suat Derviş ve Reşat Baraner ilk olarak ablası Hamiyet ile Almanya'ya giderken trende birbirlerini görseler de daha sonra Türkiye'de tekrar karşılaşır ve birbirlerine âşık olurlar. Reşat Fuat Baraner ile yaptığı son evlilikle birlikte hayatı şekillenir. Türkiye Komünist Partisi'nin kurucularından olan Reşat Fuat hapishane sürecine girer ve hapishane süreçlerinde dâhi hayatının son anına kadar eşi Suat Derviş yanında olur.

Osman Balcıgil'in diğer romanlarında da etkili olan aynı zamanda Suat Derviş'in arkadaşı ve platonik aşığı olan Nâzım Hikmet, *İpek Sabahlık* romanında Suat Derviş'in edebiyat çevrelerine katılmasında önemli bir rol oynar. Nâzım Hikmet aracılığı ile *Alemdar* dergisine ilk yazısını gönderir ve yazarlık sürecine bu şekilde girer.

4.5.2. Olay Örgüsü

İpek Sabahlık romanında olay örgüsü, 1919 yılında Halide Edip Adıvar'ın Sultanahmet Mitingi ile başlar. Suat Derviş'in çevresi edebiyatçılardan ve gazetecilerden oluşur ve arkadaşlarıyla bu mitinge katılır. Suat Derviş, gazetecidir fakat yazmayı da çok sevdiği için roman ve öykü de yazar. Yazdığı yazıları çok beğenen yakın arkadaşı Nâzım Hikmet sayesinde Bâbiâli'de edebiyat gruplarının arasına *Alemdar* dergisi ile giriş yapar. Romana uygun olarak olay örgüsünde kurgusal ifadeler kullanılmaktadır. Nâzım Hikmet, roman karakteri gibi konuşturulmuş ve düşüncelerini ifade etmiştir: “Aramıza hoş geldin! dedi, Nâzım. Alemdar'ın kapısından adımlarını dışarıya atar atmaz. Böylelikle, Suat'ın Bâbiâli tayfasına katılmış olduğuna vurgu yapmıştı” (İS, s. 18).

Biyografik roman türünde olaylar, bazen betimlemeler yoluyla ayrıntılı ve daha yavaş anlatılırken bazen de zaman akışı hızlanır, olaylar birden gelişir ve sonuçlanır. Biyografi türünde hayatı anlatılan kişinin yaşadığı olaylar, doğrudan aktarılır ve kurgulanmaz. Biyografik roman türünde gerçekleşmiş bir olay, kurgu ile birlikte okuyucuya sunulur ve dikkat çekmesi için ilgi çekici unsurlar da eklenir. Romanın başlığına da koyulmuş olan “ipek sabahlık” roman boyunca ana karakterin hayatında etkili olan bir eşya olur. Bu durum romanda şöyle geçer:

Babasının kırık dişini tedavi ettirmekte gecikmesi nedeniyle başlayan dil problemi, baş edilemez bir hal almıştı. Sonunda Türkiye'ye gidip babasını Berlin'e getirmeye karar verdi. İstanbul'a gitmek üzere çantasını toplarken, en üste özenle ipek sabahlığını koydu genç kadın (İS, s. 165).

Roman türündeki olay, kişi, zaman ve mekân unsurları, biyografik roman türünde de gereken yerlerde kullanılmaktadır. Ayrıca, hayat hikâyesi anlatılan kişinin çevresinde bulunan insanların hayatlarında yaşadıkları olaylara dair kısa bilgilere de değinilebilir:

Hamiyet Vigo'yla birlikte yapılan yolun peşi sıra Tahran'a gitmişti. Ruhi ekmeğinin peşinde çalışmayı sürdürüyordu. Annesi Hesna Hanım iyice yaşlanmıştı. Suat'ın bir şekilde para kazanması lazımdı. Bildiği tek iş yazmak olduğuna göre bir yolunu bulup işini sürdürmeliydi. Muhtelif projeler geliştirdi. Bunlardan biri de 1937'de Cumhuriyet gazetesinde tefrika ettiği yazılarından hareketle bir kitap yazmak oldu (İS, s. 238).

Suat Derviş, Nâzım Hikmet aracılığıyla girdiği edebiyat dünyasında güçlü bir kadın imajı çizer. *Alemdar* dergisinde yazılar yayımlar. Daha sonra *İkdam* gazetesinde, bir kadın olarak ilk kez kendine ait bir bölüm ayrılır. Bununla birlikte gazetecilik mesleğini yapmaya devam ederken yaşadığı dönemde tarihsel olarak önemli işlere imza atar. Refet Bey'le röportaj yapar ve gazeteci olarak Lozan'a gider. Suat Derviş'in edebiyat ve mesleki olarak yaptıkları romanda şöyle geçer: “Kitapların, Refet Bey'le röportajın, Lozan'a gitmen, *İkdam*'da kadın sayfası hazırlayışın... Sana bir şey söyleyeyim mi Suat, dört yıl gibi kısa bir süre içinde destan yazdın” (İS, s. 85).

Suat Derviş, mesleki ve edebiyat alanında başarı kazanmaya devam ederken önce güreşçi Seyfi Cenap Bey ile evlenir daha sonra yazar Selami İzzet Bey ile evlenir fakat bu evlilikler boşanmayla sonuçlanır. Aşk hayatında yaşadığı olumsuzlukları geride bırakıp mesleğini hakkıyla yapmaya devam eder. Bu süreçte yaşadığı dönem çalkantılı bir zamandan geçmektedir. 1920'lerin ortalarında çoğu gazete ve dergi sansürden geçmektedir ve yazılar serbest bir şekilde yazılamamaktadır. Suat Derviş, ülkenin böyle bir dönemden geçtiği bir zaman diliminde mesleğini özgür bir şekilde icra edememektedir. Hem bu sebepten dolayı hem de öğrenim görmek amacıyla ablası Hamiyet ile Almanya'ya gitme kararı alır. Romanda bu durum şu şekilde aktarılır: “Gazetenin içinde ve dışında hep artık yazılamayacağı, çizilemeyeceği konuşuluyordu. Suat ‘Böyleyse, Almanya'ya gitmenin tam zamanı demektir!’ diye düşünmeye başlamıştı” (İS, s. 99).

Şark Ekspresi'nde ablası Hamiyet ile birlikte Almanya yolculukları başlar. Orada yazdığı romanlarını tefrika olarak yayımlamak ister. Türkiye'deyken yazdıklarını gönderdiği Berlin'de kurulmuş olan ünlü Ullstein Verlag binasına girip editör Bay Wallenberg ile yüz yüze görüşürler. Almanya'da yazarlık serüveni devam eder. Bununla ilgili romanda şunlar geçer:

Yeni bir dönem başlamıştı Suat'ın hayatında. Bay Wallenberg'e üzerinde İstanbul'dayken çalışmaya başladığı, büyük ölçüde olgunlaştırdığı bir projeden söz etmiş, eve olurlarını alarak dönmüştü. Kısa bir süre içinde projesinin ilk üç bölümünü Almanca olarak yazdı Suat. Kapak sayfasına imzasını 'Suzet Doli' olarak koydu Biraz tuhaf hissetmişti ama yapılması gerekeni yaptığına dair en ufak bir kuşkusu yoktu genç yazarın. 'Almanya'da daha kolay kabul görmemi sağlayacaksa, müstear isim kullanabilirim.' Demişti. *Sultan'ın Karıları*'ydı, tefrika edilecek romanın ismi (İS, s. 129).

Almanya yaşantılarında Hamiyet ve Suat Derviş kendi alanlarında güzel işler yapıp çalışmaya devam etmektedirler. Bu süreçte ablası Hamiyet, Vigo ile tanışıp evlenir. Bu süreçte Suat Derviş'e İstanbul'dan bir mektup gelir ve babasının dil kanseri olduğu mektupta belirtilir. Apar topar İstanbul'a döner ailesini alır ve Almanya'ya getirir. Burada tedavilerini sürdürdükten sonra İstanbul'a geri dönerler fakat 3 Mart 1932 günü Derviş Paşa'nın oğlu İsmail Bey Hakk'ın rahmetine kavuşur. Suat Derviş, Almanya macerasını sonlandırır ve artık İstanbul'da *Süs, İkdâm, Son Posta* gibi gazete ve dergilerde yazılar yazmaya devam eder. Aşk hayatında ise Suat Derviş, edebiyat çevresindeki arkadaşları ile bulunduğu bir zamanda Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ile yakınlaşmaya başlar evlenmeye karar verirler. Üçüncü evliliği romanda şöyle anlatılır:

Önceki evliliklerini yirmili yaşlarının başında gerçekleştirildiğinden, yaşadıklarından pek bir şey anlamamış olması çok da akla aykırı bir durum sayılmazdı. Nizam'la, Kadıköy'de Bahariye Caddesi'nde bir ev kiralamışlardı. Evliliğe ilk adımlarını bu evde attılar (İS, s. 200).

Suat Derviş, Nizam'la olan evliliğinde yine umduğunu bulamaz ve boşanırlar. Biten evliliğinin ardından romanlarını yazmaya devam eder: "İnkılâp Yayınevi'nden yayımlanan *Hiç* isimli roman ile *Akşam Postası*'nda tefrika edilen *İstanbul'un Bir Gecesi*, Suat'ın epeyce bir süredir yerlerde sürünen ruh halini yeniden yukarı çekti" (İS, s. 245). Suat Derviş, dördüncü ve son evliliğini Reşat Fuat Baraner ile yapar. Romanda evlilikleri şöyle anlatılır: "Suat Derviş ve Reşat Fuat Baraner çok vakit geçirmeden *Yeni Edebiyat* kadrosunun ve ailelerin katılımıyla nikâh masasına oturdular" (İS, s. 254).

Suat Derviş'in hayatında yaşadığı olumsuz bir durum, kişiyi anlamak ve ilgi çekmek amacıyla romana eklenir. Suat Derviş, eşi Reşat Fuat Baraner ile evliliğinde hamile kaldığını öğrenir. Hamilelik sürecinde başlayan ani bir sancı ile doğumu erken olur ve bebeğini kurtaramazlar. Suat Derviş, oğlunu kaybeder. Bu durum romanda şöyle yer aktarılır:

O lanet olası temmuz sabahını, ömrü oldukça unutmuyacaktı Suat. Sancısı yatakta tutmuş, geçer umuduyla kalkıp bir koltuğa oturmuştu. Suat'ı bir taksiye bindirip Amerikan Hastanesi'ne götürdüler. Maalesef doğum erken başlamış. Büyük de bir komplikasyon var. Bu Suat'ın ilk denemesiydi ve büyük ihtimalle sonuncusu olacaktı. Suat, en hüznü sesile 'Başarısız oldum. Oğlumuzu doğuramadım Reşat. Özür dilerim' dedi. Ameliyattan hemen sonra sormuştu, kaybettiği bebeğinin cinsiyetini güzel kadın. Bu nedenle eğer doğurmuş olsa bir oğlu olacağını biliyordu. Görünmeyen bir el, kalbini bir cendere gibi sıkıyordu (İS, s. 277-278).

Reşat Fuat Baraner, Suat Derviş'ten önce Almanya'da bir evlilik yapmış ve bu evliliğinden Klaus adında bir oğlu olmuştur fakat Almanya'nın içinde bulunduğu savaş durumlardan dolayı oğlu ile iletişimini yitirir ve onu kaybettiğini düşünüp ülkeye geri döner. Suat Derviş, bu olayı öğrendiğinden beri Reşat Fuat'ın oğlu Klaus'u aramaya çıkar ve onu bulur. Yaşanan bu süreç, romanda betimlenerek anlatılmaktadır. Biyografik romanda bu olay, aktarılırken sürükleyiciliği artırmak ve okunan kitabın bir roman olduğunu hatırlatmak amacıyla hikâye unsurlarıyla birlikte kurgusal öğeler de eklenir:

Reşat Fuat'tan genç adamın dayısının Arthur Wilde adında bir bilim adamı olduğunu öğrenmişti, o kadar. Sonunda gerekli izinler çıkınca Arthur Wilde'ı bir yoldaşın eşliğinde makamında ziyaret etti Suat. Reşat Fuat Baraner'in yaşıyor olduğuna sevindiğini söyledi Arthur Wilde. Klaus da sağ ve salimdi. Üniversiteyi başarıyla tamamlamıştı ve şimdi meslek sahibi olmaya çalışıyordu. Dünyalar Suat'ın olmuştu (İS, s. 361).

Oğlunu kaybeden Suat Derviş, eşi Reşat Fuat Baraner'e sıkıca sarılır ve hayatının geri kalanını yazdığı romanlar, gazetecilik mesleği ve eşi ile geçirmek ister. Reşat Fuat Baraner, Türkiye Komünist Partisinin kurucularındandır ve siyasi olarak aktif bir insandır. Toplum olarak çalkantılı bir dönem söz konusudur ve Reşat Fuat'a yaptığı eylemlerden dolayı dava açılmaktadır. Dava sonucunda hapisane sürecine girer ve Suat Derviş, yazdığı yazılarla ona destek olmaya çalışır. Bu süreçleri atlattıktan sonra eşi Reşat'ın kalbi dayanmaz ve 1968 yılında hayata gözlerine yumar. Romanda bu ölüm şöyle anlatılır: “Kalbi kaldırmadı bütün bu olup bitenleri... Reşat Fuat Baraner 12 Ağustos 1968 tarihinde hayata gözlerini yumdu. Eksik kaldı Suat” (İS, s. 402).

Eşi Reşat Fuat Baraner'den sonra ablası Hamiyet'i de kaybedince iyice yalnız kalan Suat Derviş'in gözleri de artık iyi görmemeye başlar. Dostları zar zor ikna ederek onu Kasımpaşa Askeri Deniz Hastanesi'ne götürürler. 23 Temmuz 1972 günü üstünde ipek sabahlığı ile hayata gözlerini yumar.

4.5.3. Zaman

İpek Sabahlık romanında hayatı anlatılan kişi olan Suat Derviş, 1905 yılında Osmanlı Devleti'nde doğup 1972 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde hayata gözlerini yumar. *İpek Sabahlık* romanı, Suat Derviş'in doğumundan değil Halide Edip Adıvar'ın 23 Mayıs 1919 Cuma günü yapılan Sultanahmet Mitingi ile başlar.

Roman tekniğine uygun olarak, zaman akışları durağan değildir. Aynı bölümde, ileriye ve geriye zaman sıçramaları mevcuttur. Okuyucuya olayları hatırlatmak amacıyla geriye zaman akışları yapılır. “İlâhî bakış açısıyla kurulan ya da figürün bir diyalog aracılığıyla kendi geçmişini kendi bakış açısıyla aktardığı romanlarda geriye dönüş de bu

tutumun bir ürünü hâlinde ve bütüncül olarak uygulanır” (Sazyek, 2015, s.82). Önemli görülmeyen yerlerde zaman hızlı ilerler. Bazen bir yıl bazen iki yıl ileriye doğru zaman sıçramaları olmaktadır: “1953’ün soğuk bir kasım günüydü ve Taksim’den Sirkeci’ye gitmek üzere dolmuş durağında bekliyordu Suat. Reşat Fuat yaklaşık iki yıldır hapisteydi ve davası sürüyordu” (İS, s. 330).

Tarihî olayların yanında dönemin önemli konularını da ele alan romanda 1960 yılında gerçekleşen ihtilalle birlikte ihtilal sonrası ülkenin durumu, gözler önüne serilmektedir. Bu süreçte zaman bakımından sıçramalar olmaktadır. Zamanda yapılan ileri sıçramalar ile hapisten çıkan Reşat Fuat Baraner ile eşi Suat Derviş’in şahane bir kış geçirdiği belirtilerek altı aylık bir süreç, romanda hızlıca geçer: “60 İhtilali’nin ardından serbest kalan Reşat Fuat ve onun serbest bırakıldığını öğrenir öğrenmez soluğu İstanbul’da alan Suat, birlikte şahane bir kış geçirdiler. Esasen, 60 İhtilali’nin etkilerinin en yoğun hissedildiği günlerdi” (İS, s. 382).

Zamanda ileriye ve geriye sıçramalar, Osman Balcıgil’in yazdığı tüm biyografik romanlarda uyguladığı bir tekniktir. Romanın bazı yerlerinde hayatı anlatılan kişi, kendi kafasından zamana dair hesaplamalar yapmaktadır. Zaman, geriye sarılıp geçmiş yıllarda yaşananlar okuyucuya gösterilir:

İlk iş olarak yatağının üzerindeki ipek sabahlığı kenara astı. Ne maceralar yaşamıştı bu sabahlıklarla! Moda’daki konaktan gencecik bir fidan olarak çıkıp, Berlin’in yolunu tutarken kullanmaya başlamıştı ilk kez ipek sabahlığını. Şöyle bir hesap yaptı, on yılı geçkin bir süredir neredeyse her sabah kullanagelmmişti (İS, s. 241).

Zaman unsuru, *İpek Sabahlık* romanında daha nesnel olarak sunulur. Kurgusal öğelerin hâkim olduğu romanda zaman unsuruna ait olan yıllar, aylar ve dönemler gerçek bir şekilde anlatılmaktadır. Suat Derviş’in yaşamında önemli görülen olaylar ve bu olayların geçtiği zamanlar anlatılır.

4.5.4 Mekân

Romanda üstlendiği işlevlerle mekanlar, karakterlerin duygu ve düşüncelerini anlamlandırmada etkili olabilir. Bununla birlikte mekân, her insan için farklı anlamlar da taşıyabilir. Bulunduğu şehir ya da yaşadığı yuva, insanı olumlu ya da olumsuz etkileyebilir. Çetişli’ye göre mekân unsuru, insanın karakteri ile bağlantılıdır:

Mekân, insan karakterini belirleyen unsurlardan bir olduğu gibi insanın mekândan ayrı düşünülemeyeceğini vurgular. Romanlarda mekânların tasviri, -gerçek hayatta da olduğu gibi- o mekânda yaşayan insanın sosyo-kültürel kimliği hakkında ipuçları verir. Bundan dolayı mekân, insan gerçeğinin bir parçasıdır (Çetişli, 2004, s. 78).

Suat Derviş, varlıklı bir ailede doğar. Yaşantısı ve yaşadığı yer incelendiğinde refah bir hayat sürmektedir. Suat Derviş'in yaşadığı konak ve saraylar iç mekân olarak adlandırılır. Evliliğinde de yaşayacağı yerin refah bir yer olmasını istemektedir: “Çift için geniş ve yüksek tavanlı salon ve odaları olan, kendi özel armasını simgeleyen gümüş takımlarla servis yapılan, İstanbul'un yıldızı Tokatlıyan'da bir oda düşünülmüştü” (İS, s. 217).

Romanda dönemin şair ve yazarlarının buluştukları ortak mekânlar da yer almaktadır. Özellikle dönemin sık gidilen meşhur pastaneleri vardır. Aynı çerçevede benzer fikirlerde buluşan insanlar aynı topluluk gruplarını paylaşabilmektedir. Suat Derviş'in çevresi yazar, şair, gazeteci gibi meslek gruplarından oluşmaktadır. Bu çevrenin gittiği mekânlar da benzer mekânlar olmaktadır. Bu çevrenin gittiği mekanlar da romanda şöyle yer alır: “Ankara Caddesi'nde aşağıya doğru yürürlerken Ebusuud Caddesi'nin köşesinde, ‘Karşıya geçelim, sana Filibe köftesi ısmarlayayım’ dedi Nâzım. Meserret Otel'i'nin altında bulunan, aynı isimli pastaneye çevirdiler yüzünü” (İS, s. 19).

Romanda mekânların tasvirleri yapılırken bazı önemli özellikleri de verilmiştir. Suat Derviş'in yaşadığı dönemde, önemli bir seyahat aracı olan vapurla gezinti yapılırken Haliç, sık görülen yerler arasındadır. Doğal güzelliklere sahip olan dış mekânlara ait benzetmeler ve açıklamalar okuyucuya aktarılmıştır: “Vapur, Topkapı Sarayı'nı sancağına alırken güneş Haliç'i altın bir boynuza dönüştürmeye başladı. ‘İşte tam da bunun için Golden Horn!’ dedi Suat” (YS, s. 60-61).

Mekânlarla birlikte dönemin önemli ulaşım yolları ve ulaşım araçları da okuyucuya aktarılmıştır. Vapur ve tren, dönemin sık kullanılan ulaşım araçlarındandır. Genel bir çerçeveden bakılarak Suat Derviş'in hayatı, yaptığı yolculuklar ve gittiği mekânlarla birlikte değerlendirilebilir. Varlıklı bir hayat süren Suat Derviş için yolculuklar, seyahatler ve yeni yerler görmek önemlidir: “Seyahatlerine biraz heyecan katmak için İstanbul'dan Varna'ya vapurla, oradan Bükreş ve Budapeşte üzerinden Viyana'ya giden Şark Ekspresi hattıyla yolculuk yapmayı seçtiler” (İS, s. 101).

İpek Sabahlık romanında da görüleceği gibi sosyal hayat, gidilen mekânlardan yola çıkılarak yorumlanabilmektedir. Romanda geçen bir bölümde mekânlarla ilgili verilen bilgiler, sosyal hayatı da gösterir:

Altmışında Suat ve altmış beşinde Hamiyet'in Taksim'den Osmanbey'e kadar yürümeleri epey zaman alıyordu kuşkusuz. Sinemaya girmeden önce bir pastanede pastalarını yiyor, çıkışta paraları varsa Pasaj'a uğruyor, Entelektüel Cavit'in meyhanesinde iki kadeh rakı içip Madam Anahit'in akordeonunu dinliyorlardı (İS, s. 407).

Mekân, insan hayatında aidiyet duygusunu uyandıran önemli bir unsurdur. Reşat Fuat Baraner ile birlikte siyasi kimlik oluşturan Suat Derviş'in yaşadığı apartman dairesi, üniversiteli gençlerin toplanma alanı olur. Apartman dairesi, gençler için aidiyet duygusu uyandırmaktadır:

Suat'ın Gazi Ethem Paşa Apartmanı'ndaki dairesi üniversiteli gençlerle dolup taşmaya başladı. O gençlerden ikisine çok özel ihtimam gösteriyordu Suat. Zaman içinde arkadaşı haline gelen Necla Özgür'ün kızı, Taylan'ın kız kardeşi Hale ve eşi Mustafa Lütfi Kıyıcı'ydı bu iki genç (İS, s. 417).

Mekânlar, insanların yaşayışı ve toplumlar hakkında birçok ipucu barındırmaktadır. Bu romanda, mekânlardan yola çıkılarak dönemin yaşayışı hakkında bilgiler edinilebilir. Mekânlar kullanılarak, kişilerin hayatlarına ışık tutulur.

4.5.5. Dönemin Zihniyeti

Suat Derviş, Osmanlı Devleti'nde doğup Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan ve döneminde iz bırakmış kadın gazeteci ve romancıdır. Dolayısıyla yaşadığı iki dönemin de zihniyetini görmüştür. Suat Derviş, saray çevresine yakın bir ailede dünyaya geldiğinden dolayı geniş imkânlarla sahiptir. Romanda Suat Derviş ve ailesinin yaşam koşullarına dair şu ifadeler yer alır:

İki kız kardeş çabucak hazırlandılar. İkisi de modayı yakından takip ettikleri için kısıcak ve geometrik kesilmiş, kâküllü saçların avantajını kullanıyorlardı. Sadece şapka, tayyör ve iskarpinleri ile bile bir moda dergisinden taşmış gibiydi Suat ve Hamiyet. Her ikisi de Paris'te o yıl piyasaya çıkmış ve çok tutulmuş Chanel 5'i kullanıyor, süratle boşlamakta olan şişelerini arada bir yan yana koyup, sözde tutumluluk yarışı yapıyorlardı" (İS, s. 8-9).

Suat Derviş'in hayatını sürdürdüğü dönem, Cumhuriyet'in ilk yıllarına denk gelir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde kültürel alanda da birçok inkılaplar yapılır. Edebiyat alanında yeni gazeteler ve dergiler çıkartılır. Kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin zihniyeti romanda şöyle ifade edilir:

Mehmet Rauf'un yönetmekte olduğu *Süs*, Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra yayına başlamış bir dergiydi. Cumhuriyet'e yakışan ideal kadın tipini, erkeklerle eşitlik mücadelesi veren yeni Türk kadınına tarif etmeye çalışıyordu. Neyse ki verimli topraklar üzerindeydi. İşte bir Suat çıkmış, efsane gibi dolanmaya başlamıştı Babiâli'de (İS, s. 59).

Zihniyetin değişmesinde özellikle bir kadın olarak Suat Derviş, öncü bir karakter olur. Edebiyat ve basın alanında Suat Derviş, önemli izler bırakır: "Eğer Suat teklifi kabul ederse bir ilki başlatacaklardı. İkdâm, ilk kez bir kadın sayfası yayımlayarak, basın dünyasında yine öncü olacaktı" (İS, s. 64).

Dönemin zihniyetine bakıldığında yaşayış ve halkın fikirleri, belirli kalıplara bağlı kalmaktadır. Bu noktada toplum açısından fikir ayrılıklarının oluşması, gruplaşmalara sebep

olmaktadır. Bu durum, özellikle edebiyat alanında daha açık görülmektedir. Çıkarılan gazete ve dergiler, yakın olduğu siyasi görüşe göre gruplaşır. Hükümetin tercihinine göre de uygun görülmeyen dergi ve gazeteler kapatılmaya başlar:

Bir başkası ‘*Tevhid-i Efkar, İstiklal, Son Telgraf, Aydınlık, Sebül ül Reşad, Orak Çekiç* kapatılmış’ diyerek paylaştı kendisine ulaşmış bir bilgiyi. Gazetelerin yayın politikasına bakınca irtica heveslisi, İttihat ve Terakki kalıntısı, komünizm yanlısı hiç kimse konuşamayacak bundan böyle (İS, s. 90-91).

Suat Derviş, toplumda öncü olarak görülen bir gazeteci olmanın yanı sıra saray ve saray çevresinde büyümüş bir kadındır. Toplumun yaşayışını, gazeteci kimliğiyle sokaklarda gezmeye başladıktan sonra görmeye başlar. Romanda, Suat Derviş’in hayatı ve yaşayışı ile ilgili önemli bilgiler verilmektedir. Mevcut bilgiler aracılığıyla saray çevresine yakın olan insanların yaşayışı hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir: “Hiç ütü yapmamış olduğunu ilk kez o an düşündü Suat. Hizmetçiler ütü yaparken onları izlediği olmuştur tabii ama o güne kadar bir kez olsun eline ütü alıp bir bez parçasının üzerinde gezdirmemişti” (İS, s. 123).

Suat Derviş, ablası Hamiyet’e yazdığı mektupta içinde yaşadığı kimlik bunalımı ile halkın ve saray etrafındaki insanların yaşayışı arasındaki farkın ne kadar fazla olduğunu anlatmaktadır. Konakta ailesi ile yaşadığı zamanlarda evlerine gelen hocalar sayesinde günlük ve sıradan olayları öğrenmektedirler. Toplumu ilgilendiren evrensel konulardan uzak kalmışlardır. Romanda bu durum, betimlemeler yoluyla anlatılır ve farklı yaşamların zihniyeti şöyle gösterilir:

Hamiyet’e yazdığı mektupta ‘Buradakilerle karşılaştırıldığında, kendimi çok sıradan hissediyorum!’ diyecekti. Doğruydı. Konağa gelen hocalar ona dil, edebiyat, matematik, coğrafya öğretmişlerdi öğretmesine ama siyaset, siyasal tarih, dinler tarihi gibi konulara hiç ama hiç değinmemişlerdi. Bir bilim adamı olan babası İsmail Bey ise iki kızını camdan bir fanus içinde büyütmüş, mecbur kalmadıkça onlarla saçma sapan siyaset meseleleri yerine, sanatlar üzerine konuşmayı tercih etmişti (İS, s. 159-160).

İpek Sabahlık romanında II. Dünya Savaşı ve savaşın getirdiği olumsuz durumlar, gözler önüne serilir. Her ne kadar savaşa dahil olunmasa da bu dönemin koşulları halkı olumsuz etkiler. Gazeteler aracılığıyla insanlara çeşitli mesajlar iletilmektedir. Dönemin koşulları ve algısı romanda şöyle geçer:

Hükümet, ülkeyi muhtemel bir savaşa hazırlamak için epeydir sürdürdüğü faaliyetlerini zirveye çıkarttı. Manevralar, tatbikatlar, savunma hatları, yedeklerin askere alınması, başta buğday olmak üzere hububat stoklamalar... Evlerin pencerelerine siyah perdeler takılması, otomobillerin farlarının karartılması... Gazeteler üzerinden toplumu bir yandan savaşa hazırlarken öte yandan moralleri olabildiğince yüksek tutma gayreti (İS, s. 248) ...

Suat Derviş, sarayda büyüyen bir kadın olarak gazeteciliğe ve roman yazarlığına başladıktan sonra oluşturduğu kimliğiyle topluma öncü bir kişilik olur. Gazeteci kimliğiyle sokaklara çıkıp röportajlar yapan Suat Derviş, romancı kimliğiyle yazdıklarıyla da toplumun

ve özellikle kadınların sesi olur. Mevcut durumları romanlarına aktarmakla kalmayıp sorgulama imkânı da bulan Derviş, 1940’larda ve 1950’lerde yazdıkları ile toplumun zihniyetini olumlu yönde etkiler: “Okuma yazması olan, yabancı dillere hâkim konak kızı gitmiş, onun yerine siyaset ve ekonomi konularına da hâkim, dünya meseleleri üzerine söz söyleyebilen derinlikli bir gazeteci gelmişti” (İS, s. 172).

Suat Derviş’in ailesi paşa torunları oldukları için 1900’lerin başında yani II. Abdülhamit döneminde saraya yakın bir hayat sürerler. Aradan geçen zaman dilimi ile hükümet ve devletin yönetim şekli değişir. Değişikliklerle birlikte saraya yakın olan ailelerin yaşam tarzlarında ve zihniyetlerinde de değişimler meydana gelir. Bununla ilgili romanda şu ifadeler geçer: “Perensaz Hanım’la Derviş Paşa’nın torunu saraylı Hesna Hanım ile İsmail Bey’in kızı, Babîâli’nin prensesi Hatice Saadet Derviş demek bundan böyle bu izbede yaşayacak” (İS:426).

İpek Sabahlık romanında dönemin zihniyeti açık bir şekilde okuyucuya sunulur. Tarihi ve siyasi gelişmelere paralel olarak değişen zihniyet, kahramanlar aracılığıyla anlatılır. Yazar Balcıgil, Suat Derviş’in yaşamından yola çıkarak dönemin zihniyetini romanın dokusuna dahil eder.

4.5.6. Dil ve Anlatım

Osman Balcıgil İpek Sabahlık romanında hâkim bakış açısını kullanır. Bu yöntemle yaşam öyküsü ele alınan kişinin içinde yaşadığı tüm duygular okuyucuya anlatılmaktadır. Özmen’e göre Türk edebiyatında bu yöntem sıkça kullanılır,

Türk edebiyatında yazar-şair hayatını anlatan biyografi romanlarında okuyucuyu heyecanlandırmayan, her şeyi bilen, hatta zaman zaman olayları kesip bilgiler aktaran hâkim bakış açısı tercih edilmektedir. Tabii bu hâl, biyografi romanlarının çok okunması ve sevilmesine etki eden önemli bir faktördür (Özmen, 2015, s. 208).

Romanda, sürükleyiciliği artırmak amacıyla kullanılan bu bakış açısıyla birlikte iç monologlar ve ruhsal çözümlemeler yapılır. “İç monolog kurmaca bir metinde kahramanın iç dünyasında yaşadıklarını, psikolojik vaziyetini, fantezilerini, beklentilerini ve itiraflarını anlatması veya anlatıcı tarafından yansıtılması anlamında kullanılır” (Bingöl, 2019, s. 338). Özellikle gazeteci ve yazar olarak Suat Derviş’in mesleğine dair düşündükleri romanda şöyle anlatılır: “Ama hayalleri gazetecilikle sınırlı değildi Suat’ın. Gazetecilik heyecan duymasını, adının geniş çevreler tarafından bilinmesini sağlıyordu ama o hep daha ötesini hedefliyordu” (İS, s. 34).

Romanda Suat Derviş'in aşka dair hissettikleri de iç çözümleme ve hâkim bakış açısıyla okuyucuya aktarılmıştır. Suat Derviş, kendi içinde çözümlemeler yaparak hislerini anlamlandırmaya çalışır: “En önemlisi Nizam’ın Nudiye ile ilişkisinin sadece kâğıt üzerinde değil duygusal olarak çoktan bitmiş olduğunu keşfetti. Nedense, çok mutlu oldu. Nizam’ın deli bakışlarından ilk kez bu kadar etkilendiğini düşündü gece boyunca Suat” (İS, s. 198).

Eser, dil bakımından sade ve anlaşılırdır. Anlatıcı olarak ise, üçüncü kişili anlatım tercih edilmiştir. Okuyucu, üçüncü kişili anlatım ile dıştan bir gözlemci rolündeyken hâkim bakış açısı ile karakterlerin duygu ve düşüncelerini okuyabilmektedir:

Özellikle, yangında yok olan Derviş Paşa’nın konağının önünden geçtiği zamanlarda ‘Ne bahtsız bir aileymişiz!’ diye dertlenip durmuş, kendisini her geçen gün biraz daha fazla düşkün gibi görmeye başlamıştı. Neyse ki Hamiyet Türkiye’ye dönmüş, Suat’la birlikte yeniden çekidüzen vermişti aileye. Yıllar sonra, iki eksikle bile olsa bir aradaydı Derviş ailesi (İS, s. 221).

İpek Sabahlık romanında, zamanda ileriye ve geriye sıçramalar görülür. Okuyucuya geçmiş zamanda olan olayları hatırlatmak amacıyla geriye doğru bir zaman sıçraması yapılarak olaylar, özet şeklinde anlatılır. Osman Balcıgil, yazdığı biyografik romanların neredeyse hepsinde bu tekniği kullanır. Romanın bazı yerlerinde, kişi kendi iç monologları ile geçmiş zamanda yaşanan olayları düşünür. Bazı yerlerde ise yazar, başka bir ağızdan olayları anlatır: “Babîâli’ye ürkek tırmanışları, birkaç öykü, yazı filan derken ilk romanı ve Refet Paşa ile röportajı... Ardından Lozan’a gidişi ve ardından ikinci romanı... Ve tabii üst üste iki evlilik... Seyfi ve Selami” (İS, s. 74). Konu ile ilgili diğer örnek de şu şekildedir: “Siyasi şube tarafından derdest edilip sorguya çekilmesi, hücrede ve mahkeme salonunda geçen günler, Ankara’ya nakledilmesi, MİT’in misafirhanesinde zoraki gözaltı süresi, hepsi bir film şeridi gibi geçiyordu Fosforlu Cevriye’yi yazarken gözünün önünden” (İS, s. 305).

İpek Sabahlık romanında, edebî türlerden faydalanılır. Romanın içerisinde şiir, anı ve mektup gibi türler, sıklıkla kullanılmaktadır. İletişim aracı olarak kullanılan mektup, edebî tür olarak romanın içine dâhil edilir:

Önce ablasına bir mektup yazdı:

Abloş, Reşat Fuat hapisten çıktı. İstanbul’a gitmem gerekiyor. Tabii ki seninle. Senden istediğim tek şey, iyileşir iyileşmez İstanbul’a gelmen. Orada şahane bir oda ve bütün sevgisiyle kız kardeşin seni bekliyor olacak (İS, s. 371) ...

Türk edebiyatında önemli izler bırakmış olan Suat Derviş’in yazdığı romanlarla ilgili bilgiler, romanda anlatılmaktadır. Önemli romanlarından olan *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes* romanında geçen bir ön söz, romana eklenir. Bu noktada edebî türler birbiriyle iç içe geçmiş ve birbirlerinden faydalanır:

Suat'ın Ne Bir Ses Ne Bir Nefes'i edebiyat dünyasına bir bomba gibi düştü. Kara Kitap'tan sonra ikinci romanıyla da büyük ses getirmişti genç yazar. Henüz sadece yirmi bir yaşındaydı. Yayınevi verdiği söz tutmuş, Ahmet Haşim'e de bir ön söz yazdırmıştı kitap için. Diyordu ki Haşim: '(...) Talih ve kaderin müthiş sırlarını, hayatın deruni cephesini gösteren, sinirlerin gizli yollarından ruhun karanlık âlemine götüren...' Herkes fikir birliği yapmış gibi onun yükselen bir yıldız olduğunu söylüyordu (İS, s. 46-47).

Romanda Suat Derviş'in yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilir. *İpek Sabahlık* romanında geçen ve anlamı verilen "İntihal, müstear, tecessüs, istihare, fakru zaruret, sittin, tufeyli, taassup" gibi kelimeler kullanılır.

4.5.7. Muhteva

Gerçek ve kurgusal unsurlar muhtevada bir arada bulunur. Gerçek unsurlar, biyografik bilgileri içermektedir. Kurgusal unsurlar da romanın dokusuna dahil edilir. Arka planda tarihsel olaylar da okuyucuya aktarılır.

Suat Derviş, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan genç bir gazeteci olarak savaşı, barışı, yıkılışı ve kuruluşu görür. Birçok olaya, gazeteci kimliği ile bizzat yerinde şahit olur. Bundan dolayı tarihî olaylara karşı Suat Derviş'in duygu ve düşünceleri romanda yer alır. Duygu ve düşünceler aracılığıyla tarihte yaşanmış önemli olaylar, okuyucuya aktarılır:

7 Mart 1927'de Türkiye'de İstiklal Mahkemeleri'nin kaldırıldığını öğrendiğinde çok mutlu oldu Suat. İzmir Suikastı Davası'nı ve bu suikast girişimi nedeniyle başlatılan cadı avını dehşet içinde hatırladı. Ardından, Takrir-i Sükûn geldi aklına. Ülkenin en önemli beyinleri, çıkartılan bir kanunla konuşamaz hale getirilmişlerdi (İS, s. 144-145).

Suat Derviş'in *Resimli Ay* dergisinde yazılar yazdığı dönemde 1920'lerin sonlarına doğru ülke çalkantılı bir zamandan geçmektedir. Çıkan Takrir-i Sükûn Kanunu ile çoğu dergi ve gazete kapatılır. Tarihî olarak yaşanan zaman dilimi önemlidir. Bu kanun ile Suat Derviş, yazılarını özgürce yazamaz. Hem yaşanan durum dolayısıyla hem de öğrenim görmek için Almanya'ya gitmeye karar verir. Bu kanun ile ilgili şunlar anlatılır:

Suat, gazeteye ulaşınca öğrendi *Resimli Ay*'ın da kapısına mühür vurulduğunu. 4 Mayıs'ta yani kanun çıkar çıkmaz kapatılanların ardından *Toksöz*, *Sadayı Hak*, *İstikbal*, *Kahkaha*, *Presse du Soir*, *Sahva*, *Tanin* gazetelerinin de kapatılmış olan *Resimli Ay*'ın, genç Cumhuriyeti'nin ve hükümetin destekçisi olduğundan emindi Suat. Modernleşmeden yana, kadın haklarına sahip çıkan, çağdaşlığa vurgu yapan bir dergi, nasıl olur da Takrir-i Sükûn'a takılırdı (İS, s. 98)?

Biyografik romanda nesnel özelliklere uygun olarak tarihsel bilgiler yer almaktadır. Hayatı anlatılan kişiyi anlamak için kişinin yaşadığı dönemi ve dönemde gerçekleşen tarihî olayları da öğrenmek fayda sağlayacaktır:

21 Ekim 1929'da yabancı yatırımcılar ellerindeki hisse senetlerini büyük miktarlarda elden çıkartmaya başladılar. Parayla uğraşanların tam da beklediği gibi olmuş, 'kriz' sözcüğü o

günden itibaren dünyanın en çok kullanılan kelimesi halini almıştı. Günlerden perşembeydi ve bugün insanlık tarihine ‘Kara Perşembe’ olarak kazınacaktı (İS, s. 157).

Osmanlı Devleti’nin yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti yenilik yaparken önüne çıkacak engelleri, önceden yok etmek istemektedir. Romanda Ankara diye bahsedilen hükümetin amaçları şöyle anlatılmaktadır: “Bazılarına göreyse genç Türkiye Cumhuriyeti önüne yeni hedefler koymuşken karşısına yüzde yüz farklı hedeflerle çıkmak memleketin orta yerine bomba koymaktan farksızdı. Ankara, eğer mutlu değilse bunun faturasını birisine, birilerine ödetir” (İS, s. 234-235).

İpek Sabahlık romanında çok partili hayata geçiş ve Demokrat Partinin iktidara gelişi ile değişen düzenden de bahsedilir. Hikâye tarzında anlatılan siyasi olaylar, okuyucuyu sıkmayarak sürükleyici hâle getirilir. Demokrat Partinin düşünce tarzı, iktidara çıktığı zaman verdiği mesajlar, romana dâhil edilir. Siyasi konular, biyografik romanda daha akıcı ve ilgi çekici anlatılmaktadır:

Türkiye’nin yeni iktidarı, bu yolla topluma ‘Öncekinden farklı olarak, ben senden yanayım!’ demeye çalışacaktı. Adnan Menderes, başbakanlığı devraldıktan sadece iki ay sonra, 14 Temmuz günü, zindanların kapılarını açtı ve içlerinde Reşat Fuat Baraner de olan tutukluları salıverdi. Reşat Fuat, biricik sevgilisi Suat’ı Paşakapısı Cezaevi’nin kapısında kucakladı ve uzunca bir süre bırakmadı (İS, s. 323).

1946’da iktidara gelen Demokrat Parti, geldiği zaman güçlü ve söz sahibi bir partiydi. Bu dönemde değişen zihniyet algısıyla birlikte Suat Derviş de sakıncalı bir insan olarak ilan edilir:

Demokrat Parti dönemi bir ihtilalle devrilmiş olmakla birlikte, Suat Derviş basın yayın çevrelerinin pek de sıcak bakmadıkları bir isim haline dönüşmüştü bir kere. Görünmeyen bir el ‘sakıncalı’ ilan etmişti, bir dönemin Türkiye’sine hem gazeteci hem de romancı olarak damgasını vurmuş yazarı (İS, s. 389).

Romanda öne çıkan muhtevalardan biri de aşktır. Aşk, bütün edebî türlerde olduğu gibi biyografik roman türü için de önemli bir içeriktir. Suat Derviş’in hayatını ele alırken biyografik roman yazarı, aşkı arka plana atmaz. Böylece kişinin hayat hikayesi daha iyi kavranabilir.

Suat Derviş, cesaretli ve korkusuz bir kadındır. Yaşadığı evliliklere bakarak onun kişiliği hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Güreşçi Seyfi Cenap Bey’i görür ve evlenmeye karar verirler. Boşanmaları da yine aynı kararlılıkla gerçekleşir. Verdiği kararların arkasında duran Suat Derviş, aynı kararlılığı olumlu ya da olumsuz hayatının her alanında göstermektedir:

Bakınız Suat Hanım ben Fenerbahçe için güreşiyorum. Serbest stilde güreş yapıyorum ve 1924’te yapılacak yaz olimpiyatlarında Türkiye’yi temsil edeceğim. Gazeteci olmanıza karşın, bunların hiçbirini bilmiyorsunuz. Çünkü kocanızın hatırı için bile olsa gazetelerin spor

sayfalarına göz atmıyorsunuz. Hemen o gece bavulunu toplamış ve Suat'ı terk etmişti Seyfi Cenap Bey. Suat ve Seyfi'nin boşanmaları birkaç gün içinde resmiyet de kazandı (İS, s. 36).

Yaşadığı ilk evlilikten sonra Suat Derviş, yazar olan Selami İzzet Bey ile daha sonra da Nizam Bey ile evlenmeye karar verir. Suat Derviş aşk hayatında yaşadığı olumsuzlukların üstünü karalayıp yeni sayfa açmayı her zaman başarabilmektedir:

Cumhuriyet gazetesinde yazmaya başladığı günlerde karar verdi Nizam'la evlenmeye güzel kadın. Delidolu, kabına sığmayan, zapt edilmesi güç bir adamdı Nizam. Henüz sadece yirmi dokuz yaşındaydı Suat. Nizam'la Kadıköy'de Bahariye Caddesi'nde bir ev kiralamışlardı. Evliliğe ilk adımlarını bu evde attılar. Deli Nizam, genç Suat'ı havalara uçurdu ve kendini ilk kez gerçekten bir kadın gibi hissettirdi (İS, s. 199-200).

Romanda ileri ve geriye zaman sıçramaları ile Suat Derviş'in aşk hayatı özetlenmiştir. Geriye doğru zamanda yolculuk yapılarak Suat Derviş'in on üç yılda üç defa evlilik yaptığı belirtilir:

Nizam, karısıyla da eviyle de neredeyse hiç ilgilenmiyor, yetmezmiş gibi Suat'ı başkalarının yanında küçük düşürmekten alttan alta zevk alıyordu. Hamiyet'in de yardımıyla, Suat'ın Nizam'dan ayrılması tereyağından kıl çeker gibi gerçekleştirildi. Hamiyet kardeşine şöyle bir baktı. 'On yılda üç koca eskittin ve hâlâ fıstık gibisin maşallah' dedi (İS, s. 218-219).

Suat Derviş, aşk konusunda bazı olumsuz durumlar yaşasa da sonunda aradığı aşkı bulur. O, ayakları üstünde duran bir kadındır ve hayatına dâhil edeceği insanın da kendisi gibi cesaretli bir insan olmasını istemektedir. Suat Derviş'in yaşadığı evliliğe dair düşünceleri, roman teknikleri sayesinde ve eklenen kurgularla okuyucuya etkili bir şekilde aktarılır:

Suat tabii ki bilemezdi Reşat Fuat'ın Türkiye'de olduğu zamanın büyük bir kısmını hapisanede geçirdiğini. Adama dair bildiği tek şey, üç koca eskittikten sonra gönlünde bir erkeğe dair yeniden kıpırdanma olduğuydu. Son derece nazik, konuşmalarıyla etrafında saygı uyandıran, boş bir tek söz söylemeyen Reşat Fuat da Suat'a karşı ilgisiz görünmüyordu (İS, s. 251).

Suat Derviş ve Reşat Fuat Baraner çok vakit geçirmeden, Yeni Edebiyat kadrosunun ve ailelerinin katılımıyla, nikâh masasına oturdular. Ama en baştan belliydi. Suat bu kez sahiden çok sevecekti kocasını. Geçen yirmi yıl boyunca Reşat Fuat Baraner gibi bir adam beklemişti demek ki Suat (İS, s. 254-255).

Suat Derviş, Reşat Fuat Baraner ile evliyken hamile kalır ve düşük yapıp çocuğunu kaybeder. Tanıştığı ilk zamanlarda Reşat Fuat'ın daha önce bir evlilik yaptığını ve o evlilikten bir oğlu olduğunu öğrenir. Reşat Fuat, hapisane süreçleri yaşarken Suat Derviş'in aklına Reşat'ın oğlu Klaus gelir. Berlin'e onu aramaya gider. Berlin'e gittiğinde üniversitede bir tanıdık aracılığıyla Klaus'a ulaşır. Klaus, Doğu Almanya'da yazar olma çabası içindedir. Reşat için onunla fotoğraf çekilip sohbet edip geri döner. Romanda şu ifadelerle anlatılır:

Genç adama kendisini 'Babanızın eşiyim' diye tanıttı Suat. Annesinin başına gelenlerden çok üzgün olduğunu ilave etti ve delikanlıya babasına dair bilgiler vermeye koyuldu. Türkiye'de bir hapisanede idi Reşat Fuat Baraner ve kısa bir süre sonra özgürlüğüne kavuşacaktı. Birlikte kahve içtiler ve yüksek lisans yaptılar (İS, s. 361).

Romanlarda olduğu gibi biyografik romanlarda da aşk, etkisini gösteren bir konudur. Bu romanda da aşk unsuru, ön planda olmaktadır. Suat Derviş, altmış yedi yıllık ömrü boyunca aşktan vazgeçmemiştir. Dört evlilik yapmış, kendi gibi gördüğü Reşat Fuat Baraner ile uzun süre evli kalır.

4.5.8. *Biyografik Unsurlar*

Biyografik romanların biyografi kısmına bakıldığında özellikle romanın içindeki nesnel bilgilerin çoğunluğu, biyografik unsurlar olarak ele alınabilir. Olay örgüsü ve kurgulanan kısımların dışında kalanlar, biyografik unsurların anlatıldığı kısımlardır. Suat Derviş ön plana alınarak çevresi, ailesi ve arkadaşları hakkındaki bilgiler romanın içine eklenir.

Suat Derviş'in saray çevresinde büyümesi, edebiyatla ilgilenmesi ve gazeteci olması ile birlikte etrafında tanınmış ve toplumda iz bırakmış insanlar bulunmaktadır. Nâzım Hikmet ile olan arkadaşlıkları ve ailelerinin arasında dostluk bağı olması, romanda kurguya dâhil edilerek hikâye tarzında anlatılmaktadır:

Suat ve Nâzım'ın aileleri çok yakın dosttu. Nâzım'ın babası Matbuat Umum Müdürü Hikmet Bey ve Suat'ın babası kadın doğumcu Profesör Doktor İsmail Bey birbirlerini yakinen tanır, severlerdi. Dahası, Nâzım'ın dedesi Nâzım Paşa ile Suat'ın dedesi Müşir Derviş Paşa da zamanında gayet iyi ahbaplardı (İS, s. 9).

Osman Balcıgil, biyografik romanlarını yazarken zaman sıçramaları yaparak okuyucuya geçmiş zamanda olan durumları hatırlatmaktadır. Bazen olayları hatırlatmanın yanı sıra bazen de hayatları ele alınan insanların doğdukları zamanlara dair bilgiler aktarılır. Belirli bir yıl verildikten sonra o yıl içinde kişilerin yaşları hakkında ipuçları verilmektedir: “1919 yılı itibariyle Suat on altı yaşında olduğuna göre, Nâzım on yedi, Nizam ve Vâlâ ise on sekiz yaşındaydılar. Grubun en büyüğü Suat'ın ablası Hamiyet'ti ki o da sadece on dokuzunu sürüyordu” (İS, s. 10).

Romanda, Suat Derviş'in hayatının yanı sıra başarıları ve eserleri hakkında da bilgiler verilir. O, ilk romanı *Kara Kitap* ile ses getirmiş ve tanınır. Yazdığı kitaplar, başka dillere çevrilmeye başlar. Aynı zamanda Almancaya çevrilen ilk Türk hikâyeleri ona aittir. Gazeteci kimliği ile bir ilke imza atarak Refet Bele ile röportaj yapmak üzere görevlendirilir: “Bütün ev halkı sevindi Suat'ın hikâyelerinin Almancaya çevrilmiş olmasına. ‘En azından benim bildiğim Almancaya çevrilen ilk Türk hikâyeleri seninkiler’ diyordu babası” (İS, s. 109).

Alemdar gazetesi, Kara Kitap isimli ilk romanıyla ses getiren Suat'a hak ettiği değeri verdi. Genç yazarı, 19 Ekim'de Ankara Hükümeti'ni temsilen İstanbul'a görüşmelerde bulunmak için gelece Refet Paşa ile 'özel bir röportaj' yapmak üzere görevlendirildi (İS, s. 31).

İpek Sabahlık romanında Suat Derviş'in hayatı ile ilgili bazı bilgiler, tahkiye yöntemiyle anlatılır. Suat Derviş'in kaybettiği kardeşi Nesrin'in hayat hikâyesi, kısa bir kesit şeklinde sunulur. Biyografi türünde bir kitap olsaydı kardeşinin olduğu ve kardeşinin intihar ederek hayatına son verdiği belirtilirdi. *İpek Sabahlık*, biyografik bir roman olduğu için bu durum; olay, kişi, mekân ve zaman unsurlarıyla birlikte kurgu eklenerek daha ilgi çekici hâle getirilmiş ve öyle anlatılır:

Derviş ailesinin üzerine binen en büyük ağırlıklardan biri olmuştu Nesrin'in intiharı. Evlatlık olarak Hamiyet'e arkadaşlık etsin diye alınmış Nesrin. Sonra Suat doğmuş, üç kızı olmuştu ailenin. Hiç ayırmamıştı İsmail Bey ve Hesna Hanım Nesrin'i öz kızlarından. Harp şiddetlenip yaralılar İstanbul'a ardı ardına gelmeye başlayınca 'Ben hastanede görev yapmak istiyorum!' demişti İsmail Bey'e Nesrin. İşte tam da o günlerde âşık olmuştu tayyareci gence... Evlenme planı yapmaya başlamışlardı. Nesrin, evlilik için geriye gün sayıyordu. Sonra, tayyareci sevgilisini ziyaret etmek için hastaneye gitti bir gün. Hastabakıcı bir kâğıt tutuşturdu eline: 'Sevgili Nesrin, çok düşündüm ama ne yazık ki yapamayacağım. Evime, eşime ve minik oğluma dönmem gerekiyor. Onları terk edip İstanbul'da kalmayı kendime yakıştıramıyorum. (...) Bu aşkı hiç yaşanmamış farz et, kendine yeni bir rota çiz...' Akşam olmuş, yatılmış sonra Nesrin bir daha kalkmamıştı (İS, s. 114-115).

Biyografik romanın önemli bir özelliği olan kurgulayarak anlatma tekniği, *İpek Sabahlık* romanının birçok yerinde görülmektedir. Suat Derviş'in ailesine dair biyografik bilgiler bu yöntemle daha etkili bir şekilde anlatılır:

Davetli olarak gittiği sarayda, Prense Zeynep'in cariyesi Şevkidil Hanım'ı raks ederken görmüş ve derhal izdivacına talip olmuştu. O kadar ısrar etmişti ki evlenme isteğinde Derviş Paşa, Prenses Zeynep cariyesi Şevkidil Hanım'ı ona hediye etmek zorunda kalmıştı. Ve derhal evlenmişti Derviş Paşa, dünya güzeli Şevkidil Hanım'la. Suat, Hamiyet ve Ruhi'nin babaları İsmail Bey işte bu evliliğin ürünü olmuştu (İS, s. 118).

Romanda Suat Derviş'in farklı isimlerle eserler yazdığı görülür. O, Almanca ve Fransızca kaleme aldığı eserlerini farklı isimlerle yayımlar. Bu biyografik bilgi romanda şöyle yer alır:

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Almanların Suzet Doli diyerek bağrılarına bastığı Türk kızı, şimdi de Fransızların Suat Derviş'i olmuştu. Giderek Fransızca konuşulan bütün ülkelerde okunmaya başlanan Suat Derviş'e İspanyollar da kayıtsız kalmayacak, kitaplarını kendi dillerine çevirmeye başlayacaklardı (İS, s. 350).

Soyadı Kanunu ile birlikte Suat Derviş'in, Derviş soyadını alması ile ilgili bilgiler eserde kurgu yoluyla aktarılır. Derviş olan soyadının aslında Dervişoğlu olduğu belirtilir. Suat olan isminin de aslında Hatice Saadet olduğu romanda belirtilen bir diğer önemli konudur. Suat koyulmak istenen isim, imam efendi yüzünden Hatice Saadet olarak koyulur ama herkesin dilinde o, yine de Suat olarak kalmaya devam eder:

Suat ve Ruhi, nüfus memuruna uzun uzadıya anlattılar dedelerinin 'derviş' filan olmadığını. İki kardeşin 'Dedemiz derviş değil adı Derviş. Kendisi ünlü bir Osmanlı paşası' demekten dillerinde tüy bitti. Nafileydi, memur efendi tutturmuştu bir kere 'Yassak!' diye. Soyadlarının

Derviş olmasında ayak directtiler. Dedelerinin Müşir Derviş Paşa olmasından hareketle Dervişoğlu'nu vermeye razı oldu (İS, s. 203).

Saadet ismi ise imam efendinin marifetiydi. İsmail Bey ve Hesna Hanım'a kalsa ismi Suat yani mutluluk olacaktı. Yine de imam efendinin isteği olmamış, nüfus kâğıdında Hatice Saadet yazsa da hem ev halkı hem de cümle âlem, Suat bilmişti Suat'ı (İS, s. 427).

Sarayda doğup halkın sözcüsü olan Suat Derviş'in hayatı, tek bir cümle ile özetlenebilecekse bu cümle romanda geçen şu sözler olur: "Ağzında altın kaşıkla doğmuş olsa da kelimenin tam anlamıyla bir basın emekçisiydi o artık" (İS, s. 223).

Suat Derviş'in eserleri arasında en dikkat çeken romanı, *Fosforlu Cevriye*'dir. Sokağı, toplumu ve özellikle sokakta yaşayan kadınları anlatan romanda halkın sesi olmayı başarır:

Ben de tam bir kaçağa âşık olan sokak kızı Cevriye için planlar yapmaya başlamıştım. Epeydir milletin orospu, fahişe diye adlandırdığı kadınlar üzerine yazmak istiyordum. Sokaklarda dolaştığım günlerde bir dolu not almıştım bu konuda. Sonra geçenlerde radyoda Fosforlu Cevriye diye bir türkü dinledim. Aklim başımdan gitti (İS, s. 284).

İpek Sabahlık romanına hem başlık olarak koyulan hem de romanın içinde Suat Derviş'in yanından ayırmadığı ipek sabahlık, dikkat çeken bir eşya olur:

Paris'e gitmek üzereyken, daktilo makineni arkadaşına emanet ederken yaptığın konuşmayı dün gibi hatırlıyorum. İpek sabahlığını her seyahatinde bavulunun en üstüne koyduğunu, her çıkardığında özenle askısına astığını fark etmedim mi zannediyorsun (İS, s. 385)?

Suat Derviş'in doğumu ile başlamayan roman, onun ölümü ile neticelenir. 1972'de hayata gözlerine yumar ve arkada ipek sabahlığını bırakır. Suat Derviş'in ölüm zamanı, romanda hikâye tarzında yazılır:

23 Temmuz 1972 günü, İstanbul'da hava aşırı sıcaktı. Suat Derviş, Kasımpaşa Askeri Deniz Hastanesi'nin güler yüzlü hemşiresinden, üzerindeki çarşafı almasını, onun yerine ipek sabahlığını örtmesini rica etti. Bu onun bir insandan ve insanlıktan son isteği olacaktı. Suat'ın cenazesi, otuz kadar dostunun katılımlıyla Feriköy Mezarlığı'na defnedildi. İpek sabahlığına ne olduğu bilinmiyor (İS, s. 431).

Romanda hem ele alınan karakterin hayatı hem de çevresi ile ilgili bilgiler mevcuttur. Osman Balcıgil, biyografik unsurları yer yer kullanır ve bu unsurları kullanırken bazı yerlere ilgi çekici olması amacıyla kurgusal öğeler ekler.

4.5.9. Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı

Osman Balcıgil, *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanını *İpek Sabahlık* romanından bir yıl sonra 2018 yılında yayımlanır. 70 sayfadan oluşan kitap, Genç Destek Yayınevi'nde basılır. Bu roman, Balcıgil'in gençler için düzenlediği biyografik roman serisinin son kitabıdır ve diğerlerinden farklı olarak bu kitapta bölümler mevcut değildir.

İpek Sabahlık romanının çok sevilmesinden kaynaklı olarak Suat Derviş'in hayatı, gençler için düzenlenir.

Kitabın dış kapağında 'Gençler İçin Biyografik Roman Serisi' ibaresi mevcuttur. Osman Balcıgil, kitabın daha giriş kısmında kitabın türünün hem biyografi hem de roman olabileceğini aslında okuyucuya belirtir. Osman Balcıgil, kitabın giriş kısmında gençlere bir açıklamada bulunur. Okuyacakları kitap hakkında ufak bir bilgilendirme yapar:

Bu kitapta size, ünlü romancı ve gazetecimiz Suat Derviş Hanımefendi'yi anlatacağım. Suat Hanım 1903 yılında İstanbul'da doğdu. Bu demektir ki epey geriye gideceğiz. Bu kitabı sizler için kaleme alırken, dilimi olabildiğince sade tutmaya çalıştım. Öte yandan, eskiye dair bir kitap okuyor olduğunuzu da hissetmenizi istedim. Umarım beğenirsiniz (BSD, s. 5).

Kitap, bir roman olduğu için dikkat çekici bir olayla başlar. Halide Edip Adıvar'ın meşhur Sultanahmet Mitingi romanının girişinde doğrudan yer alır: "O dönemin genç ve ünlü romancısı Halide Hanım, Sultanahmet Meydanı'nda İstanbullulara hitap edecekti. İple çekmişti miting gününü Suat" (BSD, s. 7).

Biyografik romanda özellikle dikkat çekici öğeler yer almaktadır. Romanın içinde belirli yerler ya da eşyalar dikkat çekici özelliktedir. *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanında *İpek Sabahlık* romanında olduğu gibi önemli bir eşya vardır. Suat Derviş'in giydiği "İpek Sabahlık" roman boyunca önemini korur: "Hamiyet ve Suat Almanya'ya gitmeye, orada eğitimlerini sürdürmeye karar vermişlerdi. Suat, annesinin seyahat için hediye olarak aldığı ipek sabahlığa bayıldı. Bütün eşyalarını yerleştirdikten sonra bavulunun en üzerine onu koydu" (BSD, s. 20).

Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı romanında ana karakterin yanında önemli görülen diğer kişilerin hayatlarına ve kişilik özelliklerine de yer verilir. Gençler için düzenlendiğinden dolayı gençlerin seviyesine uygun görülen karakter özellikleri, ayrıntıya girilmeden yazılır. Ayrıca aşk konusu ile ilgili kısımlar *İpek Sabahlık* romanında ayrıntılı bir şekilde anlatılmışken bu romanda yüzeysel olarak aktarılır: "O akşam gönlü Nizamettin Nazif'e düştü genç kadının. İlerleyen günlerde de görüştüler Nizam'la Suat. Nizam'la evlendiler. Delidolu, kabına sığmayan, zapt edilmesi güç bir adamdı Nizam" (BSD, s. 28-29).

Suat Derviş, *Alemdar* dergisi ile romancılık hayatına başlar. Gazeteci olarak da dönemde gelişen olaylarla ilgili yazılar ve röportajlar yazmaya devam eder. Bu süreçte başından evlilikler geçer. Seyfi Cenap Bey, Selami İzzet, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Reşat Fuat Baraner evlendiği insanlardır. Son evliliğini Reşat Fuat ile yapar. Onunla birlikte siyasette aktif rol oynamaya başlar.

Biyografiden farklı olarak biyografik romanda mevcut bilgilere kurgular eklenebilir. Suat Derviş'in ölümü kurgu ile harmanlanıp okura aktarılır:

23 Temmuz 1972 günü, İstanbul'da hava aşırı sıcaktı. Suat Derviş, Kasımpaşa Askeri Deniz Hastanesi'nin güler yüzlü hemşiresinden, üzerindeki çarşafı almasını onun yerine ipek sabahlığını örtmesini rica etti. Suat'ın cenazesi, otuz kadar dostunun katılımıyla Feriköy Mezarlığı'na defnedildi. İpek sabahlığına ne olduğu bilinmiyor (BSD, s. 70).

Mekânlar, kişilerin yaşayışı hakkında birçok ipucu barındırır. Balcıgil de romanında bu durumdan sınırlı olarak istifade eder. Suat Derviş, padişaha yakın ve maddi durumu iyi olan bir ailede dünyaya gelir. Köşklere ve konaklarda hayatını sürdürür. Bu durum, Suat Derviş'in refah bir hayat sürüyor olduğunun göstergesidir:

Epey önce, rahmetli dedesine ait çalışma masasını Çamlıca'daki köşkten Moda'daki konağa taşıtmış, babasının Remington marka daktilosunu da sahiplenmişti. Marmara Denizi'ni İstanbul Boğazı'nı ve Tarihi Yarımada'yı bir harita gibi gören odasında, yeni bir hayata adım atıyordu genç Suat (BSD, s. 9).

Yaşanılan yer, hayatın şekillenmesinde ve karakterin gelişiminde önemli rol oynar. Refah seviyesi yüksek yerlerde yaşayan insanlar birçok imkâna sahiptir. Suat Derviş ve ablası o dönemde yurt dışına çıkıp öğrenim görme şansını yakalayabilmişlerdir. Suat Derviş'in çevresi, yazar ve gazetecilerden oluşur. Bununla birlikte aydın kesimin gittiği mekânlar belirlidir. Bu mekânlar, sosyalliği de artırmaktadır. *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanında okuyucu, mekân ve sosyallik arasındaki uyumu görebilmektedir: “Ünlü Romanisches Cafe'nin çevresine girdi. Bu sayede, kentin aydın kesimiyle teması arttı” (BSD, s. 23).

İstanbul'da Suat Derviş'in yaşadığı dönem içerisinde belirli yerler her zaman daha ilgi çekici olur. Özellikle Çamlıca, Kadıköy, Bahariye Caddesi gibi yerler önem arz eder. Genç okuyucular, söz konusu mekânlara dair bazı bilgileri bu roman sayesinde öğrenebilir: “Nizam'la Suat, Kadıköy'de Bahariye Caddesi'nde küçük bir ev kiraladılar. Hesna Hanım da Çamlıca'daki konakta bir oda hazırladı yeni çifte. Bazen Çamlıca'daki bazen Bahariye'deki dairelerine gidiyorlardı” (BSD, s. 29).

Biyografik romanda ele alınan kişinin hayatını tam olarak kavramak için yaşadığı topluma ve yaşadığı zamana bakmak doğru olacaktır. 1919 yılında başlayan roman, Suat Derviş'in doğumu ile başlamasa da 1972 yılında ölümü ile bitirilir. Suat Derviş, yaşadığı dönemde gazeteci kimliği ile birçok ilklere imza atmıştır. Dönemin bürokratlarından Refet Paşa ile röportaj yapar. Yaşanan askerî ve siyasi gelişmelerden sonra Osmanlı Devleti, yerini yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakmak üzeredir. Osmanlı'da yetişip büyümüş bir kadın olan Suat Derviş ve toplum artık yeni bir döneme girmektedir.

Alemdar gazetesi genç yazarı çok iyi değerlendirecekti. 19 Ekim günü Ankara Hükümeti'ni temsilen İstanbul'a görüşmeler için gelecek olan Refet Paşa'yla röportaj yapma görevi ona verildi. Osmanlı İmparatorluğu devrini kapatmak, yeni Türkiye Cumhuriyeti onun yerini doldurmak üzereydi (BSD, s. 11).

Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı romanında biyografi ile tarih alanının iç içe olmasından dolayı önemli tarihî olaylara da yer verilmektedir. 1929 yılında tüm dünyayı ilgilendiren büyük bir ekonomik buhran çıkar. O sırada Almanya'da öğrenim görmekte olan Suat Derviş ve ablası için de hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Ekonomik anlamda tüm dünya çöküşe geçer: "Dünyada inanılmaz şeyler oluyordu. Yıl 1929'du ve dünya çapında büyük bir ekonomik kriz çıkmış, bu nedenle her yerde insanlar işsiz, açsız kalmışlardı. Berlin sokaklarında artık hiçbir şey eskisi gibi değildi" (BSD, s. 23).

Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı romanında biyografik unsurlar sade bir dille, kısa bir şekilde anlatılır. Gençler için yeterli ve gerekli görülen bilgiler aktarılır. Suat Derviş'in ve yakın arkadaşı olan Nâzım Hikmet'in dedeleri paşadır. Aileleri de birbirlerini tanımaktadır. Suat Derviş, bu arkadaşlığı hiçbir zaman bozmak istemez ve ona hep arkadaş gibi davranır. Nâzım Hikmet, Suat Derviş için şiirler yazmış olsa da arkadaşlıkları daim olur. Biyografik özellikler içeren bilgiler, kurguya dâhil edilerek anlatılmaktadır: "İki gencin de dedeleri Osmanlı'nın ünlü paşalarıydı. Babaları ve anneleri de arkadaşlıklar. Çocuklukları birlikte geçen Suat'a fena halde âşıktı Nâzım. Onun için şiirler yazmıştı ama Suat hiç yüz vermemişti Nâzım'a. Onun aklında yazmak vardı" (BSD, s. 8).

Suat Derviş'in ailesi padişaha yakın olup geniş imkânlarla sahiptir. Yazarın yaşadığı evde dadılar, yardımcılar ve mürebbiyeler vardır. Derviş, özel hocalardan dil dersleri alma imkânına sahiptir: "İki kardeş Fransızca'yı mürebbiyelerinden, Almancayı ise özel hocalardan çok iyi seviyede öğrenmişlerdi" (BSD, s. 9).

Suat Derviş, gazeteci bir kadın olarak birçok başarıya imza atar. Ayrıca dönemin şartları ve toplumun kadına bakış açısı düşünüldüğünde Suat Derviş, zor bir işi başarır. Ülkede yayımlanan gazetede bir kadın olarak ayrı bir sayfası olacak ve orada yazılar yazacaktır. Gençler için düzenlenen bu romanda bu bilgiler, anlaşılabilir bir dille okuyucuya aktarılır: "Toplantıda, gazete için bir kadın sayfası hazırlamasını istediler genç ve başarılı gazeteciden. Türkiye'de yayımlanan ilk kadın sayfası olacaktı bu ve bir kadın tarafından yönetilmesi gazete için büyük önem taşıyordu" (BSD, s. 17).

Suat Derviş, zor zamanlar geçirdiği bir süreçte hamile olduğunu öğrenir. Çocuğu olacağı için çok mutludur ama bu mutluluğu uzun sürmez. Suat Derviş, bebeğini kaybeder. Biyografik bilgiler, sürükleyiciliği artırmak amacıyla kurgulanmaktadır. *İpek Sabahlık*

romanında bu durum daha ayrıntılı aktarılsa da *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanında detaylara yer verilmez: “O lanet olası temmuz sabahını, ömrü oldukça unutmuyacaktı Suat. Sancısı yatakta tutmuş. Doğumhaneye berbat bir kanamayla alındı Suat. Evine, bebeğini kaybetmiş olarak döndü Suat. Feci günlerden geçiyordu güzel kadın” (BSD, s. 42-43).

Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı romanında *İpek Sabahlık* romanına göre anlatım, sade ve akıcıdır. Romanda, hâkim bakış açısı kullanılır. Suat Derviş'in içinde yaşadığı tüm duygu ve düşünceleri okuyucu görmektedir. Anlatıcı olarak bakıldığında roman, üçüncü kişi ağzıyla anlatılır.

Romanda, Suat Derviş'in hissettikleri ve düşünceleri okuyucuya yansıtılır. İç monologlar ve ruhsal çözümlemeler yapılır: “Suat, piyano çalışmayı seviyorsa da asıl sevdiği ve yapmayı çok istediği işten yani yazmaktan uzak kaldığı için huzursuzdu” (BSD, s. 20). Suat Derviş, zorluklarıyla ve başarılarıyla tüm duygularını yansıtır. Yazar, kullandığı tekniklerle genç okuyuculara bunu aktarır.

Almanya'ya ablasıyla okumaya gittiği sırada ailesinden bir mektup alır ve babasının ameliyat olması gerektiğini öğrenir. Ülkeye gidip ailesini alır ve Almanya'ya geri döner. Almanya'da babasını tedavi ettirmek ister ama babasının durumu kötü olunca ülkeye döner ve babası 1932 yılında hayata gözlerini yumar. *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanında bu durum, söz sanatları ile anlatılır. Kanser gibi olumsuz bir durum, kişileştirme sanatıyla gençlerin hayal dünyasına uygun ve anlayabileceği bir duruma getirilerek aktarılır:

Ne yazık ki İsmail Bey çok da fazla direnemedi ve 3 Mart 1932 günü Hakk'ın rahmetine kavuştu. Kanser, bu değerli insanın henüz sadece elli yaşında olduğuna aldırmamış, Suat'ın ve öteki aile bireylerinin döktükleri gözyaşlarına kulak asmamıştı (BSD, s. 26).

Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı romanında Suat Derviş'in yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilir. Romanda “Tıbbiye, derüni, manzume” gibi kelimelere ve anlamlarına yer verilir.

İpek Sabahlık romanında bahsedilen olaylar, gençler için düzenlenen *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanında özet şeklinde anlatılır. Romanın başlangıcı şöyledir:

İki arkadaşın *Alemdar* gazetesi ziyareti çok verimli geçti. Suat ilk şiirini yayımlamış olan *Alemdar* gazetesinin editörüne, kendisini ‘Türk edebiyatının göklerine doğan yeni bir yıldız!’ diye takdim ettiği için teşekkür etti. Bir de yazı bıraktı (BSD, s. 8).

Suat Derviş, ilk evliliğini Seyfi Cenap Bey ile yapar. *İpek Sabahlık* romanında Seyfi Bey ile tanışma hikâyeleri daha uzun tutulur fakat *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanında olayların gidişatı hızlandırılır ve özet şekilde verilir:

Ablasıyla Kadıköy'den Eminönü'ne gidip gelirken epeydir bir genç adam dikkatini çekiyordu Suat'ın. Ticaret Odası'nda çalışan ve aynı zamanda bir güreşçi olan Seyfi Cenap Bey'le tanıştılar. Derhal aileler de tanıştı ve gençlerin evlenmesine karar verildi (BSD, s. 10).

Suat Derviş'in Seyfi Cenap Bey ile yaptığı evlilik istediği gibi gitmez ve ayrılırlar. Gençler için olumsuz durumlar yaratabilecek olayların ayrıntılarına girilmeyip anlatılması gereken yerler sade bir şekilde anlatılır. “Eşiyle konuşmaya karar verdi. Eşi de memnuniyetsizliğini dile getirdi. Hemen o gece bavulunu topladı ve Suat'ı terk etti Seyfi Cenap Bey. Evliliği bir yıl bile sürmemiştii genç kadının” (BSD, s. 12).

İpek Sabahlık romanında tarihsel arka planda yaşanan gelişmeler uzun uzun anlatılır. Suat Derviş'in gazeteci kimliği ile eşi Reşat Fuat Baraner'in siyasi kimliği romana yansıtılır. Bu sebepten romanın içerisinde tarih ve siyaset iç içe olur. *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* adlı biyografik roman, gençlere hitap ettiğinden dolayı siyasi meseleler ayrıntılı anlatılmaz. İstibdat Dönemi'nin getirdiği zorlukların ayrıntıları anlatılmayıp genel bir ifadeyle dönemin açıklaması yapılır: “Suat açısından bir dolu iyi gelişme oluyorsa da Babiâli'de işler iyi gitmiyordu. Hükümet gazetelerin özgürlüğüne kısıtlama getirmişti. Şimdi herkes her şeyi daha dikkatli yazmak zorundaydı” (BSD, s. 19).

Aşk, roman sanatı için vazgeçilmez konular arasındadır. Çocuk ve gençlik edebiyatında aşk ve siyaset gibi konulara çok fazla değinilmez. Gençler için düzenlenen *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı* romanında yaşanan aşka değinilir fakat ayrıntılarına inilmez. Suat Derviş'in evlilik süreçleri hızlı bir şekilde ilerlemiş ve önemli olan kısımlar ya da gençlere uygun olan yerler romana dâhil edilir:

İşleri başından aşkın olan Suat ve Selami şıp diye evlendiler. Damat yine gelinin evine geldi yaşamak için. Derviş Paşa Konağı yeni çiftin yaşaması için gayet müsaitti. Bir önceki evlilikten tek fark, Suat'ın eşiyle sadece yatak odasını değil, çalışma odasını da paylaşacak olmasıydı (BSD, s. 16).

İpek Sabahlık romanında Suat Derviş ve Reşat Fuat Baraner'in, Almanya'ya giderken bir trende tanıştıkları belirtilir. Birbirlerini ilk kez orada görürler ama gençler için düzenlenen romanda tanışma hikâyelerinde ayrıntıya girilmez ve olumsuz gibi görülebilecek durumlardan bahsedilmez:

Üç koca eskittikten sonra, evlilikten iyice sıkılmışken, gönlünde bir erkeğe dair yeniden kıpırdanma oldu Suat'ın. Sonraki günlerde sık sık gördü Suat ve Reşat Fuat birbirlerini. Giderek çift oldular. Evlendiler ve artık bir konakta oturuyor olmasalar da gelenek değişmedi, Reşat Fuat Baraner, Derviş ailesinin evine yerleşti (BSD, s. 39-40).

Eşi Reşat Fuat Baraner ile ilgili siyasi durumlara ve dönemin içinde gerçekleşen bazı tarihî olaylara, fazla değinilmez ve siyasi meselelerle kitap sıkıcı ve anlaşılmaz hâle getirilmez. Olayların gidişatı anlatılır ama ayrıntıya girilmez: “Heyecan içinde, merdivenlerde açtı zarfı Suat. Beklediği haber gelmişti. Reşat Fuat hapisten çıktığını müjdeliyordu sevgili eşine” (BSD, s. 56)

Gençler için yazılan bu kitapta, *İpek Sabahlık* romanına göre birçok bilgi ve ayrıntıya yer verilmez. Özellikle Suat Derviş’in eşi Reşat Fuat Baraner ile ilgili siyasi düşünceler ve siyasi faaliyetler fazla yer edinmez.

Osman Balcıgil, diğer romanlarında olduğu gibi *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye’nin Yazarı* romanında da sade bir dil ve hızlı bir anlatımla gençlere yönelik bir eser kaleme alır. Dönemin tarihi, siyasi olayları ve Suat Derviş’in aşkları ayrıntılı bir şekilde anlatılmazken yazarın hayatı hakkında genel bilgiler verilir. Bu eserle, genç okurlara Suat Derviş’in tanıtılması amaçlanır.

EK 3: FOTOĞRAFLAR

Suat Derviş'in hayatı ile ilgili görseller aşağıya eklenmiştir:

Resim 10. Suat Derviş'in Cumhuriyet Gazetesinde 23 Ağustos- 3 Eylül 1935 Tarihleri Arasında Yayımlanan Dört Röportajı.

<https://www.k24kitap.org/aile-yili-kirilamayan-donguler-ve-suat-dervisin-zamansiz-roportajlari-5432> Erişim tarihi: 27.11.2025

Resim 11. Suat Derviş "Dünya Feminizminin Lideri Öldü", *Foto Magazin*, 1 Aralık 1938, s. 22-26.

<https://www.k24kitap.org/aile-yili-kirilamayan-donguler-ve-suat-dervisin-zamansiz-roportajlari-5432> Erişim tarihi: 27.11.2025

4.6. NEFESİ TUTKU OLAN KADIN AFİFE JALE

Osman Balcıgil, dördüncü biyografik romanı olan *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife* ile Afife Jale'nin hayatını ele almaktadır. Roman, Afife Jale'nin doğumundan itibaren başlamayıp çocukluğundan itibaren dedesi ile birlikte evin içinde sergilediği küçük çaplı tiyatro gösterileri ile başlamaktadır. Osman Balcıgil, *Kurgu ile Gerçeğin Aşkı* adlı kitabında bu romana dair ilgili şu bilgileri verir:

Hatırlanacağı üzere, Afife'nin Darülbeyde'ye kabul edildiği tarih 1918'in Kasım ayı. Kahramanımızın isminin yanına henüz Jale eklenmiş değil. Hidayet Bey'in kızı olarak anılmayı sürdürüyor. Dedesinin tersine, genç kızın babası tam bir yobaz! Bırakın Afife'nin sahneye çıktığını düşünmek, tiyatro lafını duymak bile midesini bulandırıyor (KİGA, s. 110).

Yukarıdaki ifadelere benzer olarak Balcıgil, Afife Jale'nin zor bir hayattan gelip büyük başarılarla imza atarak zor olanı başarması ile ilgili şunu söylemektedir: “Afife Jale, başarının pamuk ipliğine bağlı bir mesele olduğunun somut bir kanıtı gibidir. Afife Jale'nin hayatının anlatılması, aslında Osmanlı'nın yıkılışı, genç Cumhuriyet'in kuruluşuna bir bakış anlamı taşıyor” (KİGA, s. 115).

Afife Jale, dönemin zihniyetine karşı gelip sahneye çıkan ilk Müslüman kadındır. Bu başarıyı elde etmek için tüm hayatını ortaya koymuş ve bunun bedelini yine hayatı ile öder. Afife Jale'nin hayatının yanı sıra yaşadığı dönemde gerçekleşen Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve tiyatroya dair yaşanan gelişmeler gibi önemli tarihî olaylar romanda görülmektedir.

4.6.1. Şahıs Kadrosu

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanında hayatı ele alınan kişi olan Afife Jale'nin doğumu, hayatı ve ailesine dair bilgiler Özkaya'nın kaleminden şöyle aktarılır:

Afife Jale, 1902 yılında İstanbul Kadıköy'de dünyaya gelmiştir. 1941 yılında hayata gözlerini yummuştur. Farklı bir kaynaktan Şehzadebaşı, Direkler arası doğumlu olduğu da belirtilmiştir. Annesi Methiye Hanım ve babası Hidayet Bey'dir. Afife aynı zamanda Doktor Sait Paşa'nın da torunudur. Behiye ve Salah isminde, anne bir olan iki üvey kardeşi olan Afife, Osmanlı'nın son döneminde okuryazar, kültürlü ve bilgi birikimine sahip bir aileden gelmektedir. Tahsilini İstanbul Kız Sanayi Mektebi'nde yapmıştır. Afife'nin tiyatro hayatını tercih etmesi konusunda ablası Behiye önemli bilgiler vermiştir. Buna göre, çok şaşırdıklarını, bu kadar mazbut bir ailenin kızının tiyatrocusu olmak istemesine hayretler içinde kaldıklarını belirterek duruma çok kızdıklarını ve görüşmeme kararı aldıklarını anlatmıştır. 1929'da Besteci ve Ud sanatçısı olan Selahaddin Pınar'la evlenince ailesiyle barışmışlardır. Ancak, Afife'nin annesi Medhiye, onu hiç bırakmamış ve turnelerde de hep yanında olmuştur. Afife'nin ablası Behiye, o yıllar Kastamonu'da olduklarını, sıkıntı çektiklerini sonradan öğrendiklerini, kendisiyle görüşmedikleri için nerede olduklarını bilmediklerini belirtmiştir. İstanbul'a daha sonra Afife'nin ölümüne yakın dönmüş olduklarını da eklemiştir (Özkaya, 2022, s. 1).

Özkaya, yazısının devamında Afife Jale'nin tiyatro sahnelerine girişi, sergilediği oyunlar ve sahnede kullanmaya başladığı ismine dair bilgileri anlatmaya devam etmektedir:

Afife, Darülbeydi yıllarında on beş yaşındadır ve bir sene boyunca bazı eserlerin provalarında bulunmuştur. Bir süre sonra sahneye çıkarılmadığı için kurumdan ayrılmak zorunda kalmıştır. Afife'nin o dönemde ailesinin yanından ayrılmak zorunda kaldığı zira yukarıda ablasının da aktardığı üzere babasının sahneye çıkmasına itiraz ettiği belirtilmiştir. Ancak Annesi Medhiye Hanımın Afife'yi yalnız bırakmadığı kardeşlerinden Behiye evliliği, diğer kardeşi Salah'ın ise iş nedeniyle İstanbul dışında bulunduğu bilgisi verilmiştir. Afife'nin Türk kültür hayatında sahne sanatlarındaki ilk görevinin 8 Aralık 1918'de Refika da altı lira aylıkla "suflör" yardımcılığına atanması ile başladığı bilinir. Afife bir yıl provalarda çalışmış ancak sahneye çıkarılmamıştır. Ardından 17 Nisan 1919'da başlayan Yusuf Ziya'nın *Binnaz* adlı oyununda gene "suflör" olarak çalışmaya başlamıştır. Afife bu şekilde Darülbeydi'de sahneye ayak basan ilk Türk kızı olmuştur. Ve fakat Eylül 1919'da Reşat Rıdvan Bey'in adapte etmiş olduğu *Tatlı Sır* adlı piyesi temsil edilirken Perihan Hanım isimli küçük bir Türk kızı bu eserde gerek yaş gerek önem dolayısıyla ufak bir rolde görev almıştır. Bu küçük Türk kızı 1920 senesinin ilk aylarında temsil edilen *Üvey Kardeşler* piyesinde de rol almış fakat ardından sahneye devam etmemiştir. İlk oyunundan sonra *Tatlı Sır* oyununda da sahneye çıkan Afife, yine bu dönem Hüseyin Suat'ın *Yamalar* adlı oyununda ilk defa Jale takma adı ile Kadıköy'deki kışlık Apollon Tiyatrosu'nun (daha sonra adı Rex sineması olan) sahnesinde oynamaya başlamıştır. Afife bundan sonra Afife Jale olarak anılacaktır (Özkaya, 2022, s. 2).

Çetin ise Afife Jale'yi şu şekilde tanımlamaktadır: "Afife Jale bugün 1997'den beri adına 16 dalda tiyatro ödülleri verildiği, hayatının filmlere konu olduğu, adına süit besteler düzenlenen, hatırasına saygı niteliğinde birçok projenin yapıldığı önemli bir sanatçıdır" (Çetin, 2023).

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale adlı biyografik romanda Afife Jale'nin çevresinde olan ve onu ilgilendiren bazı önemli şahsiyetlerin hayatlarına da yer verilmektedir. Söz konusu olan ana şahsiyetin yanında önemli şahsiyetlerden bahsedildiği için biyografi türüne göre biyografik roman türü okuyucunun ilgisini daha çok çekmektedir. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* adlı romanda "Doktor Sait Paşa, Selahattin Pınar, Eliza Binemeciyan, Hüseyin Şadi Karagözoğlu, Mazhar Osman, Nusret Safa Coşkun, Doktor Suat" gibi bazı önemli şahsiyetlere değinilmektedir. Romanda Doktor Suat ve babası Hidayet Bey kart karakter; Selahattin Pınar, Mazhar Osman, Nusret Safa Coşkun, Doktor Sait Paşa ise norm karakterdir.

1910'ların başında Müslüman kadınların sahneye çıkmasının yasak olduğu bir dönemde sahneye çıkıp oyunlar sergileyen Afife Jale'nin hayatında olumsuz anlamda rol oynayan kişiler arasında babası Hidayet Bey vardır. Muhafazakâr kişiliğe sahip bir insan olduğu için Afife Jale'yi desteklemez. Annesi Medhiye Hanım ve dadısı Sophia, onu destekleyen ve hayatını şekillendiren kişiler arasındadır.

Afife Jale'nin hayatını şekillendiren tiyatroya teşvik eden dedesi Doktor Sait Paşa, romanda önemli karakterler arasındadır. Küçük yaşlarda dedesinin konağında oynadığı

kuzeni Ziya da hayatında önemli yere sahip kişilerdendir. O, aşk beslediği fakat kavuşamadığı kişidir.

Gayrimüslim kadınların sahneye çıktığı dönemde önemli roller alan Eliza Binemeciyan, Afife Jale'nin sahneye çıkmaya başladığı zamanlarda onun için bir rakip olur.

Müslüman bir kadın olarak tiyatroya çıkmasının yasak olduğu bir dönemde sahneye çıkıp oyunları polis tarafından basılınca geçmeyen baş ağrıları başlar. En son çare olarak Doktor Suat Bey'in yanına gider ve bu andan itibaren morfin hayatına girer. Bağımlı hâle gelen Afife Jale, morfine ulaşmak için sürekli doktorun yanına gider. Bu durumdan istifade eden Suat Bey, ona tecavüz eder. Afife Jale'yi olumsuz etkileyen ve onun hayatına morfini dâhil eden Doktor Suat Bey, romanda kötü bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır.

Hüseyin Şadi Karagözoğlu, -takma adıyla Fikret Bey- Afife Jale için tiyatroya ve sahnelere yeniden dönmesi adına önem arz eden bir insandır. Afife Jale'nin sahneye çıkıp sergilediği oyunlar polis baskınına uğradıktan sonra sahnelere davet edilmemeye başlar. Tam da bu dönemde Fikret Şadi Bey, onu yapacakları tiyatro turnesine davet eder ve Afife Jale, bu turne ile birlikte sahnelere geri döner.

Afife Jale; yaşadığı tiyatro baskınları, morfin bağımlılığı ve Doktor Suat Bey'in kendisine gösterdiği uygunsuz davranışlarla birlikte Ziya'ya olan aşkını içine atması gibi olumsuz olaylardan sonra hayatının son zamanlarında Selahattin Pınar ile tanışır ve evlenirler. Selahattin, onun morfinden kurtulması için elinden geleni yapsa da o morfini bırakamayıp yollarını ayırırlar ve Afife Jale, hastaneye yatırılır.

Morfin bağımlılığı sebebiyle hastaneye yatırılan Afife Jale için orada tanıştığı iki kişi, hayatının son zamanlarında önemli yer edinir. Başhekim Mazhar Osman Bey, hastanede onu tanıyan ve teşhisi koyan doktordur. Aralarında bir samimiyet başlar ve Afife Jale, tüm hayatını ona anlatır. Bu durumdan etkilenen Mazhar Osman Bey, dönemin önemli bir ismi olan gazeteci Nusret Safa Coşkun ile görüşür ve Afife Jale'nin hayatının gazetelerde yer almasını ister. Hayatının son zamanlarında, Nusret Safa Coşkun ile yaptığı sohbetler ve hakkında yazdığı yazılar güzel bir hatıra olarak kalmış olur.

4.6.2. Olay Örgüsü

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanında olay örgüsü, tek bir zaman diliminde anlatılmaktadır. Roman, Afife Jale'nin dedesinin konağında kurduğu sahnede tiyatro

oyunları sergilediği çocukluk zamanından başlayarak son nefesini verdiği ana kadar geçen süreci anlatmaktadır. Yaptığı evlilik, yaşadığı sıkıntılar, morfin bağımlılığı, Müslüman bir kadın olarak sahneye ilk kez çıkışı gibi önemli görülen olaylar romanın kurguna eklenir.

Afife Jale'nin ailesinde onu destekleyen ve arkasında duran en önemli kişi, dedesi Doktor Sait Paşa'dır. Dedesi, konağında kurduğu sahnede sergilediği oyunları izleyerek ona destek olmaktadır. Kuzeni Ziya ile kurduğu oyunlarda Ziya'nın aksine Afife Jale daha heyecanlı ve isteklidir. Afife Jale'nin tiyatroya olan sevgisi, çocuk yaşlardan itibaren başlamaktadır: “Doktor Sait Paşa, dokuz yaşındaki Ziya'nın aksine, ondan iki yaş küçük Afife'nin kendisini Leblebici Horhor Ağa'nın kızı Fadime rolüne alabildiğine kaptırmış olmasını hiç yadırgamadı” (NTOKAJ, s. 8).

Afife Jale'nin dedesi Doktor Sait Paşa ile tiyatrolara gitmesi onda tiyatro sevgisinin oluşmasını sağlar ve tiyatro sahnelerine çıkmak ister. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin yapacağı sınava hazırlanmaya başlar. Dedesinden tiyatro konusunda destek görürken babası tarafından aynı desteği göremez. Babası Hidayet Bey, muhafazakâr bir insandır ve bir kadının tiyatro sahnelerine çıkmasını istemez. Bu durumla ilgili romanda şu ifadeler geçer:

Afife, Sanayi-i Nefise Mektebi'ne kayıt yaptırabilmek için canını dişine takmış çalışıyordu. Bu ünlü okula girme yaşı önceleri on yediyken o yıl on altıya indirilmişti. Güzel kız, iki sene daha sıkı çalışıp rüştiyeyi bitirirse 1918'de bu okula kaydını yaptırabilecekti. Annesi ve dedesi, babasını ikna etme yolunda kendisine her türlü yardımı yapacaklarını vaat ettikleri için güzel kız var gücüyle çalışıyor, bütün derslerden en yüksek notları alıyordu (NTOKAJ, s. 61).

Romanda yazar, yaşanacak olayları önceden okuyucuya sezdirmeye çalışmıştır. Afife Jale'nin cesaret ederek yaptığı olayların bir gün başına olumsuz işler açacağı yazılır. Romanı daha sürükleyici duruma getirmek için olayların ciddiyeti belirtilerek yaşanacakların altı önceden çizilir. Romanda ilgili kısımlar şöyledir:

Üzerinde koca bir ülke gelecek Afife! Altını çizerek söylüyorum, tarihte hiçbir kadına yüklenilmediği kadar yüklenilecek sana. Kelimenin gerçek anlamıyla, dünyayı dar edecekler! Yaşadığına yaşayacağına pişman olacaksın! (...) Müslüman bir kızın sahneye çıkmasının ne kadar büyük bir ihtilal olduğunun farkında mısın Afife (NTOKAJ, s. 89)?

Afife Jale'nin tiyatro serüveninde yaşadığı olaylardan önce ailesi ile birlikte birtakım zorluklar yaşamaya başlar. Muhafazakâr bir babaya sahip olan Afife Jale için tiyatro sahnelerine çıkıp oyun sergilemek pek mümkün durmaz. Yapacakları ve yapması gerekenler bellidir. Babasını ve yaşadığı evi arkasında bırakıp annesi ve dadısı ile birlikte başka bir hayat kurarlar: “İki şık koymuştu muhafazakâr adam önlerine: Birinci Afife eve kapanacak ve evlenene kadar bir daha sokağa çıkmayacak, ikincisi anne kız, Hidayet Bey'in tabiriyle, evden defolacaklardı” (NTOKAJ, s. 94).

Afife Jale, sahneye çıkan ilk Müslüman kadın olarak adını tarihe yazdırır. Afife Jale'nin hayatı, bu önemli andan itibaren başlar: “Afife Jale, daha ilk sahneye çıkışında başrol oynayacaktı. Üstelik, Eliza Binemeciyen'dan boşalan ‘Emel’ rolüne çıkacaktı. Ve çok daha önemlisi, sahneye ayak basan ilk Müslüman Türk kadını olacaktı” (NTOKAJ, s. 110).

Afife Jale, ilk oyunundan sonra ikinci oyunu olan *Tatlı Sır*'ı sergilerken oyunun ikinci perdesinde polisler sahneyi basar ve oyunun sonlandırılmasını ister: “O esnada, giderek artan gürültüler gelmeye başladı salondan. Gürültülü ayak sesleri, bağırış çağırışlar giderek yaklaştı ve nihayetinde kapısına kadar ulaştı. ‘Ne oluyor?’ demeye kalmadan komiser ‘Seni merkeze götüreceğim!’ diye bağırdı” (NTOKAJ, s. 118).

Afife Jale'nin ilk kez başrol oyuncusu olarak oynadığı *Yamalar* oyunu sorunsuz geçerken ikinci olarak oynadığı *Tatlı Sır* ve üçüncü kez oynadığı *Odalık* oyununda polisler sahneyi basar. Afife Jale, yaşanan bu olumsuzluklardan dolayı geçmeyen baş ağrıları yaşamaktadır. Annesi Medhiye Hanım ve dadısı Sophia her şeyi dener ama çözüm bulamaz en sonunda Doktor Suat Bey'in muayenehanesine gitmeye karar verirler. Doktor Suat Bey, Afife Jale'nin stresten dolayı baş ağrılarının oluştuğunu söyler ve ona morfin vermeyi teklif eder. Yaşanan bu olaylar romanda şöyle yer alır:

Doktor güzel kızın tansiyonun ölçtü, sırtını dinledi, gözbebeklerine baktı ve reflekslerini test etti. Sonra biraz düşündü ve çekingen ses tonuyla konuştu. ‘Gözler görülür bir hastalığınız yok. Morfinin dışında her şeyi denemişsiniz zaten. Morfin vereceğim, eğer isterseniz.’ (...) Doktor Suat Bey, gözlerinin içine bakarak şırınganın içindeki morfini güzel kızın damarına zerk etti (NTOKAJ, s. 139-141).

Afife Jale, sahnelerde yaşadığı olumsuz durumlardan dolayı her baş ağrısında soluğu Doktor Suat Bey'in yanında almaya başlar ve artık morfine bağımlı olur. Afife Jale, morfin için gider fakat Suat Bey'in amacı farklıdır. Suat Bey, Afife Jale'yi zorla köşeye sıkıştırır ve onunla evlenmek istediğini söyler:

Sonraki günlerde, başı ne zaman ağrısa Doktor Suat Bey'in kapısını çalar oldu güzel kız. O günlerden birinde, Afife odasına girdikten sonra kapıyı arkadan kilitledi doktor. Afife ‘Ne yapıyorsun?’ diye sorunca genç doktorun yüzünde o bildik, aşağılık gülümseme peyda oldu. Genç adamın simsiyah dişlerini ilk kez o an fark etti güzel kız. ‘Deneme faslı sona erdi küçük hanım. Biliyorsun, epeydir aynı yolun yolcusuyuz. Sen beni, ben de seni gayet iyi anlıyorum. Bu nedenle evlen benimle.’ ‘Asla olmaz!’ diye kestirip attı Afife (NTOKAJ, s. 156-157).

Afife Jale, çıktığı oyunlar polis tarafından baskına uğramaya başladıkça artık oyun sergilemek için sahnelere çağrılmamaya başlar. Suat Bey tarafından uğradığı tecavüzden dolayı da buhranlı bir dönem geçirmektedir. Yaşanan zaman dilimi ile ülkede özellikle Anadolu'da savaş etkisini sürdürmektedir. Afife Jale'nin kuzeni Ziya, Anadolu'ya savaşa gider. Oradan döndükten sonra Afife Jale'ye aşkını ilan eder. Afife Jale de Ziya'dan hoşlanır fakat Suat Bey ile yaşadığı olumsuz münasebet sebebiyle bu aşka olumsuz yanıt vermek

zorunda kalır. Tam bu zamanlarda kapısını tiyatrocu Burhanettin Bey çalar ve cesaretli bir şekilde kumpanyasında ona bir rol teklif eder. Kumpanya oyununu sergiler fakat daha sonra sahneler uzun süre ara vermek zorunda kalır. Afife Jale, toplumda suçlu bir insanmış gibi muamele görmektedir.

Cumhuriyet'in İlanı ile birlikte Darülbedayi adında tiyatro ekibi kurulur ama bu ekibe Afife Jale dâhil edilmez. Aradan geçen zaman diliminde bu ekip ülkenin farklı şehirlerinde oyunlar sergiler ve Afife Jale bunları uzaktan izlemekle yetinir. Bir gün kapısını Fikret Şadi Bey çalar ve onu da ekibe dâhil etmek ister. Teklifi kabul eden Afife Jale ile Trabzon'a oyun sergilemeye giderler. Afife Jale'nin Trabzon'da baş ağrıları tekrardan başlar ve morfine ihtiyaç duyduğu için İstanbul'a geri döner.

Afife Jale'nin buhranlı zamanlar geçirdiği bir dönemde tiyatrodan arkadaşları ile Hamdi'nin gazinosuna giderler. Orada besteci Selahattin Pınar ile tanışır, aralarında sohbet başlar ve bir süre sonra evlenirler. Selahattin, her şeye rağmen Afife Jale'nin yanındadır. Morfin bağımlılığını bilir ve bundan kurtulması için destek olur. O, Selahattin'den ayrılmak istese de eşi onun hep yanında kalmasını ister. Zamanla herkes yorulur, Selahattin Bey'in gönlü Seyyare Hanım'a kayar ve bu ilişki biter:

Eşinin karşısına oturdu Afife ve acı içinde 'Ayrılacağız Selahattin!' dedi. Sana zarar veriyorum Selahattin. Hayatını kötü etkiliyorum. Buna hakkım yok. Ben bildiğin berbat bir morfinmanım. Dozunu her geçen gün artırıyorum üstelik. Götürdüğüm kadarı yetmeyince, Kastamonu'da eminim büyük bir faciaya yol açtım. Bu nedenle kaçarak geldim oradan buraya. Yol boyu, tam bir kriz halindeydim (NTOKAJ, s. 415).

Afife Jale tekrardan mutsuz bir zaman dilimine girer, ablası Behiye ve eşi Ali Fuat Bey, aile ziyaretine geldiklerinde Afife Jale'nin bu durumu hoşlarına gitmez ve onu Kastamonu'ya yanlarına götürürler. Orada gerçekleşecek olan 29 Ekim kutlamalarında morfin arayışına başlar ve her şeyi berbat edip İstanbul'a kaçır. O gece sokakta kalır ve uyandığında gözlerini hastanede açar: "Gözlerini açtığında hepsi de tuhaf bir dolu kadın vardı Afife'nin etrafında. Derhal anladı akıl hastanesinde olduğunu" (NTOKAJ, s. 425).

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde Başhekim olan Mazhar Osman Bey, Afife Jale'yi tanır ve ona yardımcı olur. Onunla hoş sohbetler eder: "Küçük sohbetlerden sonra 'Burada olmak zorunda değilsiniz Afife Hanım.' dedi genç doktor. (...) Acaba bir gazeteciyle konuşmak ister misiniz, diye sordu" (NTOKAJ, s. 442-443).

Başhekim Mazhar Osman Bey aracılığıyla hastaneye gazeteci Nusret Safa Coşkun gelir. Afife Jale'ye sorular sorarak röportajlar yapar. Afife Jale, Selahattin'i özlediğini ve görmek istediğini söyler. Abisi Salah onu oradan çıkarır ve evine götürür. Selahattin'le

görüşen Afife Jale'nin durumu kötüleşince kimse ile görüşmez ve hastaneye geri dönmek ister. Yoğun işlerinden dolayı hastaneye uğrayamayan Nusret Safa Coşkun'a bir telefon gelir ve 24 Temmuz 1941 günü Afife Jale'nin vefat ettiği haberi verilir.

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale adlı biyografik romanda olay örgüsü, tarihsel arka plana sadık kalarak okuyucuya aktarılmaktadır. Özellikle kuzeni Ziya ile olan aşkı, tiyatroya olan tutkusu ve morfin bağımlılığı olay örgüsünde dikkat çekici konular arasındadır.

4.6.3. Zaman

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanında hayatı ele alınan Afife Jale, 1902 yılında Osmanlı Devleti'nde doğar ve 1941 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde vefat eder. Bu sebepten Afife Jale, iki farklı dünyayı iki farklı zihniyeti de görür ve yaşar.

Roman, Afife Jale'nin doğumu ile başlamaz. Romanın giriş kısmında Dedesi Sait Paşa'nın yanında kuzeni Ziya ile birlikte oyunlar oynadığı özellikle tiyatro gösterileri yaptığı çocukluk zamanlarından bahsedilir. Dedesi Doktor Sait Paşa'nın yazdığı günlükler de romana eklenerek dönem ve zaman hakkında bilgi sahibi olunur: "Doktor Sait Paşa'nın öğleden hemen sonra günlüğüne yazdığı ve çocukların oynadığı oyunun sonunda ailesine de söylediği gibi, devasa büyüklükteki Osmanlı İmparatorluğu ve özellikle payitaht zor günlerden geçiyordu" (NTOKAJ, s. 9).

Romanın giriş kısmından ve başlığından Afife Jale'nin tiyatroya olan ilgisi ve romanın içerisinde bahsi geçen konuların tiyatro ile ilgili olacağı görülmektedir. Afife Jale'nin yaşadığı dönemde tiyatro yapan Müslüman kadınların sahneye çıkması ile ilgili çok ciddi kurallar mevcuttur: "27 Şubat 1921'de Darülbeyde'nin Yönetim Kurulu'na İstanbul Belediye Başkanlığı'ndan bir yazı geldi. 204 sayılı bu resmî yazıda 'Müslüman kadınların sahneye çıkarılmamaları' emrediliyordu" (NTOKAJ, s. 150).

Afife Jale, 1923 yılında kurulan Cumhuriyet ile birlikte gerçekleşen inkılapları görür. Mustafa Kemal Atatürk'ün sanata ve sanatçıya verdiği değer sayesinde tiyatro alanında gelişmeler yaşanır. Afife Jale, Cumhuriyet ilan edilmeden hemen önce Müslüman kadınların tiyatrolarda rol almalarının yasak olduğu bir dönemde sahneye çıkar. Yaşanan bu olaylar romanda şöyle yer alır:

Hepsi de öğrenmişti 23 Nisan günü Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılacağını. Aydın insanlardı. Zaten çok da ülke sathında meydana gelen gelişmelerden kuvvet bularak bayrak açmışlardı Müslüman kadınların da sahneye çıkabilmesini sağlamak için. 9 Şubat'ta Kuvayı Milliye Urfa'ya girdiğinde, hepsinin göz pınarlarına yaşlar yürümüştü. 12 Şubat'ta Maraş'ın Fransız işgalinden kurtulduğunu öğrenince birbirlerinin ellerini daha fazla sıkmışlardı. Hele 15

Şubat'ta Londra'da gerçekleşen konferansta İstanbul'un Türklere bırakılmasına karar verilince mutluluktan havalara uçacaklardı neredeyse (NTOKAJ, s. 123).

Yaşadığı morfin bağımlılığı sebebiyle Afife Jale, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine kaldırılır. Otuz dokuz yıllık kısacık ömründe sürekli zorluklarla mücadele eder ve hayatının son zamanlarını hastanede geçirir: “Saatli Maarif Takvimi'ne göz atıyor, ne kadar zamandır Bakırköy'de olduğunu hesaplamaya çalışıyordu. 1939 yılının Eylül ayının 28'ini gösterdiğini zihninin bir köşesine yazmıştı” (NTOKAJ:439). Hastanede kaldığı iki yıl gibi bir zaman diliminden sonra 24 Temmuz 1941 tarihinde hayata gözlerini yumar.

4.6.4. Mekân

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanında mekân genel olarak İstanbul, tiyatro sahneleri ve tiyatro çevresidir. Tiyatrolar, iç mekânlardır. Romanın isminde geçen ‘Nefesi Tutku Olan Kadın’ ifadesi ile Afife Jale’nin tiyatroya olan sevgisi nitelendirilmiştir ve ortam hakkında okuyucuya ipucu verilir.

Mekân kavramı, çok geniş çerçevede bakılması gereken bir kavramdır. Tek bir yer olarak ele alınmayıp mahalle, konaklar, saraylar, ev, yuva gibi birçok yer mekân olarak adlandırılabilir. Karabulut’a göre, “Mekân, vakanın meydana geldiği yer olmakla beraber, kişilerin de içinde yaşadıkları, kendi oluşlarını fark ettikleri yaşam alanıdır.” (Karabulut, 2017, s. 108). Afife Jale için de kendini yetiştirdiği ve kendinin farkına vardığı yer Tepebaşı Tiyatrosu olur. Afife Jale’nin hayatı, tiyatrodan ibarettir. Tiyatroyu hayatının merkezine koyan Afife Jale, Tepebaşı Tiyatrosu’na bir aidiyet duygusu taşımaktadır: “Doktor Sait Paşa ve Afife, el ele oyunun oynanacağı Tepebaşı Tiyatrosu’na ulaşırlar” (NTOKAJ, s. 24).

Mekânlar, insanların hayatlarını olumlu ya da olumsuz anlamda etkiler. Afife Jale’nin hayatının anlatıldığı romanda, mekân olarak bünyesinde tiyatro sahnesi barındıran semtlerin refah seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle dönemin meşhur semti Kadıköy’de, Batı’ya yakın bir yaşam hüküm sürmektedir. Kadıköy’de bulunan Apollon Tiyatrosu, aydın kesimin hoş vakit geçirmek için gittikleri uğrak yerlerden biridir:

Kadıköylülerin nefes aldıkları, eğlendikleri, hoşça vakit geçirdikleri yerlerden biri olan Apollon Tiyatrosu’nun önü o gece tıklım tıklımdı. Hani “iğne atsan yere düşmez” denir ya tam öyle. Osmanlı’nın en Batılı tarzda yaşanan yerlerinden biriydi Kadıköy. Yörede yaşayanlara soracak olursanız, Beyoğlu’ndan bile daha Avrupalıydı “köy”leri” (NTOKAJ, s. 111).

Romanda mekânlar anlatılırken tasvirlerden ve betimlemelerden yararlanılır. Okuyucu, mekânlarla ilgili bilgilendirilirken kurgu bozulmaz ve mekân okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatılır: “Medhiye Hanım, kızına parmağıyla Marmara

Denizi'nin güneyini işaret ederek 'Şu gördüğün yer Bozburun. Arkasında Gemlik Körfezi var. Mudanya o burnun arkasında. Anlaşma orada imzalanacak" (NTOKAJ, s. 225).

Mekânlar anlatılırken biyografik romanda olay akışı devam eder ve kurgu bozulmaz. Olay ve mekân bir bütünlük içindedir. Günlük yaşam, çevre, sosyal hayat ve bununla bağlantılı birçok unsurla birlikte mekânlar ilişki hâlinindedir:

Sabahleyin erken kalktı ve Kadıköy- Eminönü vapuruyla karşıya geçti. Yeni Cami'nin önünde güvercinlere darı attı ve Mahmutpaşa Yokuşu'nu kullanarak Beyazıt'a tırmandı. Erkenciydi Hizmet-i Umumiye'nin çalışanları. Pembe Köşk'te görev yapanların sesleri birbirine karışıyordu (NTOKAJ, s. 260).

Dönemin zihniyetine göre mekânlar da kendi içinde gruplara ayrılmış ve farklılaşmalar görülmeye başlanmıştır. Zihniyet ve düşünceler, mekânları da etkisi altına almıştır. Müslüman ve gayrimüslim çocukların gittikleri okullar, kendi içinde ayrım göstermektedir: "Genellikle gayrimüslim ailelerin çocuklarını gönderdikleri bir okulda Sanayi-i Nefise" (NTOKAJ, s. 67).

Mekân kavramı, Afife Jale'nin hayatının ele alındığı bu romanda önemli bir yere sahiptir. Tiyatroyu çok seven Afife Jale, hayatını sahnelerle adamıştır. Bu noktada *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* romanında tiyatro ile bağlantılı birçok mekân yer almaktadır.

4.6.5. Dönemin Zihniyeti

Biyografik romanda temel olarak bir kişinin hayatı, kurgusal öğelerle birlikte anlatılmaktadır. Roman özelliklerini de taşıdığı için sadece bir kişinin hayat hikâyesi ele alınmayıp kişinin temsil ettiği zihniyet, kültür ve dönemin özellikleri de aktarılmaktadır. Kişiyi anlarken okuyucu, aynı zamanda yaşanan dönemi de anlamaktadır. Zihniyet, çok geniş kapsamlı bir kelimedir. Yaşayış, düşünce, toplumun durumu gibi birçok konuyu içine alabilir.

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanı; dönem olarak İttihat ve Terakki'nin hâkim olduğu, savaş döneminin yaşandığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kurulmaya başlandığı yıllarda geçmektedir. Tarihî, siyasi ve dönemin zihniyeti açısından bakıldığı zaman romanın içinde biyografi yazarına ait düşünceler mevcuttur. Yazar, betimleyici ifadeler kullanarak halkın arasındaki gruplaşmaları romana yansıtmıştır: "Neyse ki hürriyetten yana olanlar, bir başka deyişle İttihat ve Terakkiciler, kendilerini padişahçı diye de tanımlayan softa takımına diz çöktürmüş, ülkenin her yerinde, özellikle de payitahtta, kardeş kavgasının kazanan tarafı olmuştu" (NTOKAJ, s. 11).

Dönemin zihniyetini en iyi yansıtan unsur, insanların yaşayışı ve giyim tarzıdır. Yaşanan zaman, savaş zamanı olsa bile dönemin modasından asla geri kalınmamıştır. Avrupa’da olan yeniliklerin çoğu, takip edilir. Romanda konuyla ilgili şu ifadeler yer alır:

Fuayede, parfüm ve puro kokuları birbirine karışıyordu. Erkekler, kalıplarından yeni çıkmış feslerini oturdukları koltuklara bırakmış olduklarından, geniş omuzlu, dar belli ceketler ve üstü bol, paçaları daracık pantolonlarıyla Paris ve Londra havası estiriyorlardı. Kadınlarsa tıpkı Avrupa’da olduğu gibi danteller, kurdeleler ve pililerden kurtulmuşlardı. Etek boyları kısmen kısalmıştı. Daha çok göründükleri için, ayakkabı ve çoraplara verilen önem de artmıştı (NTOKAJ, s. 30).

Osman Balcıgil’in çoğu biyografik romanına göre Afife Jale’nin hayatının anlatıldığı bu biyografik romanda dönemin zihniyetine dair izler açık bir şekilde görülmektedir. Özellikle, Müslüman kadınların tiyatro sahnesine çıkmasının yasak olduğu bir dönem anlatıldığı için zihniyetin durumu gözler önüne serilebilmektedir:

Az sonra localarında yerlerini alırken

‘Hiç kadın oyuncu adı söylemediniz dedeğim’ dedi.

‘Mınakyan’dan söz açıldı da onun için öyle konuştuk. Olmaz mı hiç Afife! Eliza Binemeciyan var mesela kadınlardan.’

‘Hiç Müslüman kadın yok mu?’

‘Yok maalesef.’

‘Neden dede?’

‘Müslüman kadınların sahneye çıkması yasak da ondan!’

Perde yeniden açılınca, dede torunun sohbetleri yarıda kaldı (NTOKAJ, s. 31).

Birey ile zamanın bağlantılı olması gibi aynı zamanda kişi ve ortam da birbiriyle bağlantılıdır. Afife Jale, döneminde Müslüman olmanın getirdiği sorumlulukları yerine getirmeye çalışırken çok zorlanır. Ailesinin istekleri ve yaşantıları da zorlanmasının sebepleri arasındadır. Yaşadığı yer kadar yaşadığı dönem de onun kaderini etkiler. Gayrimüslim halkın istediği gibi yaşadığı bir toplumda Müslümanlar için yaşarken uymaları gereken kurallar vardır. Afife Jale’nin tiyatro sahnelerine çıkması için bu kuralları ezmesi gerekmektedir:

Hidayet Bey, o gün kapıdan çıkmadan ‘Son olarak söylüyorum!’ demişti.

‘Afife tesettüre girme yaşı olan dokuzu çoktan doldurdu. Bir yıldır davul çalıyorum, ‘Bana mısın?’ diyen yok. Derhal kapanacak kızımız. Geç bile kaldık. Paşa Baba’nın etkisiyle, ailemi ve beni günaha sokuyorsun Medhiye Hanım.’

Küçük kız yeni giysileriyle dedesinin, babasının, annesinin, teyzesinin ve öteki ev halkının ellerini öptü. Ermeni, Rum, Yahudi kadınların istedikleri kıyafetle sokağa çıkabilmesine karşılık, Müslümanların örtünmek zorunda olmasına bir türlü akıl sır erdiremiyordu (NTOKAJ, s. 33-34).

Osmanlı Devleti’nin yıkılması ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde çeşitli inkılaplar yapılmaktadır. Avrupa tarzına uygun olarak saat ve takvim değiştirilir. Toplum yapılan değişikliklere uyum göstermede zorlanır: ‘Eski günlerde herkes zamanını müezzinlerin

okuduğu ezana göre ayarlarken, şimdilerde durum değişmiş, özellikle kent merkezlerinde yaşayanlar alafranga saat ve takvime uyumlu hâle gelmeye çalışmaktan bitap düşmüşlerdi” (NTOKAJ, s. 48-49).

Dönemin savaş zihniyetini ortaya koyan romanda biyografi yazarının kullandığı ifadeler, zihniyeti açık bir şekilde göstermektedir. İstanbul işgal edildikten sonra hayat, Müslümanlar için daha zor olurken gayrimüslimler içinse daha kolay olur. Bir toplumda güç, kimin elindeyse yönetimi o sağlar. Savaş ve işgal durumu, güç dengelerinin yerini değiştirmeye yetmiştir. Toplumun zihniyeti de bu durumdan etkilenir:

İşgal donanmasından inen 3500 asker, İstanbul’u farklı noktalardan işgal etti. Bir dönem böylece sona ermiş oluyordu. İstanbul’da da öteki şehir, kasaba ve köylerde de artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Doktor Sait Paşa ilerleyen günlerde Rumların ve Ermenilerin evlerine işgal kuvvetlerinin mensup olduğu ülkelerin bayraklarını asıp, sokaklara bayramlık elbiseleriyle çıktıklarını gördü. İstanbul’da yaşayan Hristiyanların neredeyse hepsine güven gelmiş, buna karşılık Müslümanlar aşağılanmaktan, itilip kakılmaktan korktukları için mümkün olduğunca sokağa çıkmaz olmuşlardı (NTOKAJ, s. 72).

Romanda, savaş dönemindeki zor koşullara rağmen eğitim ve sanat faaliyetlerinin devam ettiği görülür. Tiyatrolar, sinemalar, müzik ve edebiyat toplumu umutsuzluğa düşürmekten kurtarır. Afife Jale’nin yaşadığı dönemde halka iyi gelen sanat ve özellikle tiyatro, Afife Jale’nin hayatını da her anlamda etkiler: “Kültür ve sanata gönül verenler, kendilerini halkın moralini yüksekte tutmakla görevli hissediyorlar. Bunun için, tiyatroları her koşulda açık tutmaya çalışıyorlar anneciğim” (NTOKAJ, s. 201).

Biyografik roman, bir hayatı kuru bir anlatımla anlatmak yerine sanat yaparak estetik bir forma çevirir. Modern anlamda biyografik roman; çevreyi, kişinin psikolojisini, iç yaşantısını anlatmaktadır. Çevredekilerle birlikte bir ülkeyi yönetenlerin düşünceleri, insanların yaşayışını etkisi altına alabilmektedir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, sanata ve sanatçıya verdiği değer ile dönemin zihniyetini, yaşayışını üst seviyeye çıkarmayı başarmıştır. Romanda, Atatürk’ün yaptıkları şöyle yer alır:

Başkomutan, Darülbeyti oyuncularını, yanında eşi Latife Hanım ve komutanlar olmak üzere şerefletirmişti. Gazeteler, Gazi ve beraberinde gelen heyetin, oyunu halkın arasında ama kendileri için çevredeki konaklardan, evlerden taşınan koltuk ve kanepelere oturarak izlediğini yazmışlardı. Bu davranışlarıyla, yeni Türkiye’nin kurucuları tiyatroya özellikle de Müslüman Türk kadınlarının sahneye çıkmasına ne kadar önem verdiklerini göstermiş oluyordular (NTOKAJ, s. 253).

Afife Jale gibi kadınların yaşayışı, Cumhuriyetle birlikte çok değişmiştir. Cumhuriyet’in İlânı ile medeniyet ortaya çıkar. Evlerde bulunan kafesler kaldırılarak herkes evlerinin balkonlarına daha rahat çıkabilmektedir. Cumhuriyet’in İlânı, zihniyeti olumlu etkileyecek önemli girişimlerden biri olur: “İstanbul Belediyesi evlerin pencerelerinde

bulunan kafeslerin kaldırılması kararını almış (26 Şubat 1934), epeydir kentin bütün evlerinde hummalı bir biçimde bu işe girişilmişti” (NTOKAJ, s. 399).

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale adlı biyografik romandan sonra yazılan *Kızıl Çengi*’de hayatı anlatılan kişi olan Cahide Sonku da bu romanın kurgusuna eklenmiştir. Osman Balcıgil tarafından yazılan biyografik romanlar, sarmal bir düzende ilerlemektedir. Dönemin tiyatrosundan ve zihniyetinden bahsedilirken Cahide Sonku’ya da yer verilmiştir. Romanda, dönemin tiyatrosu ile birlikte dönemin sineması hakkında da bilgi verilir:

Gazetelerden Cahide’yi takip etmişti biraz. Kendisinden on yedi yaş daha küçüktü bu hanım ve bu durumda on altı yaşında ya var ya da yoktu mesela. Geriye doğru bir hesap daha yaptı Afife. Darülbeyt’de sınavı kazandığı 1919 yılından doğum tarihi olan 1902’yi çıkardığında bulduğu 17 sayısı bile Cahide’nin şu andaki yaşından daha büyüktü (NTOKAJ, s. 384).

Biyografik romanlarda bir kişinin hayatı gözler önüne serilirken arka planda yaşadığı döneme ait düşüncelerin ve döneme ait olan zihniyetin yansıtılması amaçlanmaktadır. Osman Balcıgil, *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* ve diğer biyografik romanlarında zihniyet konusuna önem vermektedir.

4.6.6. Dil ve Anlatım

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanı, üçüncü kişi ağzıyla yazılmıştır. Yazar, Afife Jale’yi dıştan bir gözlemci gibi gözlemler. “Hâkim bakış açısında anlatıcı her şeyi bilir, olayları ve kişileri yönlendirir, konu hakkında yorum yaparak okuyucuyu yönlendirir” (Bingöl, 2019, s. 145). Afife Jale’nin duygularını, hislerini ve düşüncelerini okuyucuya aktarır. Bu açıdan bakıldığında bakış açısı olarak hâkim bakış açısı kullanılır.

Osman Balcıgil, romanın kurgusuna birçok edebî türü dâhil eder. Romanda Afife Jale’nin dedesi olan Doktor Sait Paşa’nın düzenli bir şekilde kaleme aldığı günlükler mevcuttur. Yaşanan olayların özeti ve genel çerçevesi, günlüklerden öğrenilir. Günlükler, anlatımı daha ilgi çekici kılar:

Zor günlerdi... Bugün torunlarım Ziya ve Afife’yle okuluma, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’ye gideceğiz. Meslektaşım olma yolunda çaba gösteren öğrenciler ‘Vatan yahut Silistre’yi oynayarak Namık Kemal’in ruhunu şad edecekler. Bu oyunu seyretmek için hepimiz can atıyoruz. Özellikle de Afife (NTOKAJ, s. 15)!

Romanda günlüklerin yanı sıra başka türlerden de istifade edilir. Bunlardan biri de mektup türüdür Tarihî belge niteliğinde sayılabilecek mektup hem döneme hem de kişiye ait bilgiler vermektedir:

Afife’ye yakın oturmak şöyle dursun, aynı şehirde olmak bile istememişti genç kız tarafından geri çevrilince Ziya. Kimseciklere haber vermeden, orada evlenmişti genç adam. Geçenlerde, Ankara’dan bir mektup ve içinde bir resim göndermişti teyzesine genç dam. İçinden, minik bir

kız çocuğunun resmi de çıkmıştı. Aynen şöyle yazmıştı fotoğrafın arkasına inci gibi yazısıyla Ziya:

‘Minik Afife’den, Sevgili Büyük Teyzeleri Medhiye ve Sophia’ya ve Küçük Teyzesi Afife’ye kucak dolusu sevgi ve öpücük.’

Gözyaşları içinde incelemişlerdi minik Afife’nin resmini üç kadın (NTOKAJ, s. 318).

Biyografik romanın içinde yazar, hayatını anlattığı kişiyi daha iyi tanımlamak ve göstermek için kişinin yazdığı eserleri, romana eklemektedir. Afife Jale’nin dedesi vefat ettikten sonra onun yerine yazdığı mektuplar, anılar ve yazılar birçok konuda okuyucunun fikir sahibi olmasına yardım etmektedir:

Beceremeyeceğini anlayınca yine günlükler, bir başka deyişle dedesiyle konuşur gibi yazmaya çevirmişti tarzını:

‘Sevgili Paşa Dedemin Günlüğü,

Kasım 1918’den Nisan 1920’ye... Yaklaşık bir buçuk yıldır, hayatımda büyük değişiklikler oldu. İki gün önce ikinci kez sahneye çıktım. İlk oyunum Yamalar’ın nasıl geçtiğini yazmıştım. Şimdi sıra ikinci oyunum Tatlı Sır’da. Çok üzgünüm! Oyunum yarım kaldı. Bir komiser geldi ve ilk perdenin sonunda piyesi durdurdu. Beni karakola götürmeye kalktı ama başaramadı. Kaçtım. O an başıma saplanan ağrı, halen sürüyor... 22 Nisan 1920 (NTOKAJ, s. 125).

Afife Jale, dedesi Doktor Sait Paşa vefat ettikten sonra dedesinin günlüklerini devam ettirir. Romanda bu günlükler ve günlüklere yazılan cümleler, Afife Jale’nin iç dökme yeri olmuştur. Günlüklere yazılanlar aracılığıyla Afife Jale’nin duygularına şahit olunur: “Sevgili Paşa Dedemin Günlüğü, beni sahneye ittiler ve işler sarpa sarınca etrafımdan yok oldular” (NTOKAJ, s. 185).

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale adlı romanda hâkim bakış açısı ile iç çözümlemeler ve iç monologlar yapılmaktadır. Afife Jale’nin yaşadığı tüm duygular, hissettiği acılar ve düşünceleri okuyucuya hissettirilir. Dıştan bir gözlemci gibi izlenir fakat iç çözümlemeler ile duygu ve düşünceleri de aktarılır: “Afife’nin aklına morfin, o akşamüstü, Selahattin işe gitmek için evden çıkar çıkmaz düştü. Karalar bağladı. Farklı düşünmüştü. Selahattin’le bir yuva kurmanın onu iyileştireceğine inandırmıştı kendini” (NTOKAJ, s. 351).

Bağımlı olduğunu ailesinden saklıyordu genç kız. Arada bir Seniye’ye gidiyormuş gibi yapıp soluğu Doktor Suat Bey’in muayenehanesinde alıyordu. Morfine karşılık vücudunu verirken ‘Bu açmazdan ancak tiyatro yaparak, mutluluğu yakalayarak kurtulabilirim’ diye düşünüyordu (NTOKAJ, s. 167).

Dil ve anlatım noktasında romana eklenen efemera şöyle açıklanır: “Kısa süreli amaçlar için düzensiz olarak oluşturulan, günlük yaşamın bölük pörçük materyallerinin tamamına efemera denir. Efemeralara örnek olarak gazete nüshaları, diplomalar, fişler, broşürler, sinema ve tiyatro biletleri gibi benzeri gündelik yaşamın ayrıntılarını belgeleyen materyaller verilebilir” (Adıyaman, 2023, s. 11). Osman Balcıgil tarafından *Nefesi Tutku*

Olan Kadın Afife Jale romanına Türk edebiyatında efemera diye adlandırılan edebî tür aracılığıyla tiyatro ile ilgili döneme ait bilgilendirici belgeler, afişler ve ilanlar romana dâhil edilir:

Afife büyük bir heyecanla harflerle heceler, hecelerle kelimeler, kelimelerle cümleler oluşturarak ilanı okumaya koyuldu:

Besa yahut Ahde Vefa. Milli oyun, 6 perde. Yazarı: Şemseddin Sami Bey. Kadıköy’de, Zambaoğlu Bahçesi’nde, Osmanlı Tiyatrosu. Mınak Efendi idaresinde. Yalnız kadınlara mahsus. Ağustos’un 3. Günü, Pazar gündüz saat...” Sözü bitirememişti Afife (NTOKAJ, s. 19).

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanında Afife Jale’nin yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler, mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilir. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* romanında “Feeri, vodvil, şehremini, kalubela, bimar, şano, ağyar” gibi birçok kelime geçer ve bu kelimelerin anlamlarına yer verilir.

4.6.7. Muhteva

Tarih, sosyoloji, psikoloji ve edebiyat gibi disiplin alanları birbirleriyle ilişki içindedir. Benzer bir şekilde biyografi de diğer edebî türlerle ilişki hâlinindedir. Kurgu ve gerçeğin bir arada bulunduğu biyografik roman türünde macera ve aşk unsurlarını ön plana çıkarmak isteyen yazar, roman türünün özelliklerinden de istifade eder.

Afife Jale’nin yaşadığı dönem, tarihsel olaylar açısından yoğun bir döneme denk gelir. 1902 yılında doğup 1941 yılında hayata gözlerini yumana kadar geçen zaman dilimindeki tarihsel olaylar romana dâhil edilir. Romanlarda ele alınan kişilerin yaşayışlarından ve düşüncelerinden hareketle tarihsel olaylar yorumlanır.

İpek Sabahlık gibi *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* romanında Osmanlı Devleti’nin son dönemleri ve Cumhuriyet’in ilk yılları ele alınır. Romanların ana karakterlerine göre mevcut durumlar incelenir. *İpek Sabahlık* romanında İttihat ve Terakki topluluğu daha olumsuz yorumlanırken bu romanda topluluğa karşı daha olumlu yaklaşılır:

Paşa, İttihat ve Terakki’ye bir açıdan hak veriyordu. Teslimiyet, imparatorluktan pay almak üzere ellerini ovuşturan öteki ülkelere kötü örnek olurdu. Öte yandan, İttihat ve Terakki yönetimi savaşa politik yaklaşıyor, toplumun hoşuna gitmeyecek davranışlardan özellikle kaçınıyor, kamuoyunu arkasında hissetmek istiyordu (NTOKAJ, s. 27).

İttihat ve Terakki Partisinden sonra yönetim, tekrar el değiştirmiş ve güç sarayın eline geçmiştir. Güç dengelerinin sürekli değiştiği bir dönemde tarih sahnesinde gerçekleşen olaylar da değişir. Saray, verdiği silahsızlandırma kararı ile Osmanlı Devleti’nin işgalini resmîleştirir:

İttihat ve Terakki Partisi kendini lağvedince yönetim tümüyle Saray'a geçmiş, Padişah 6 Kasım itibariyle Boğazların silahsızlandırılmasına karar vermişti. Bu, payitahtın teslim olması, bir başka deyişle, beş yüz yıl süreyle cihana hükmetmiş Osmanlı İmparatorluğu'nun teslim bayrağını çekmesi anlamına geliyordu (NTOKAJ, s. 71).

Payitahtın işgal altında olması ile birlikte artık söz sahibi kişiler değişir. Padişah, sadrazam ve emniyet müdürü gibi üst yetkili insanların söz hakkı kalmaz. İşgal kuvvetlerine ait askerler bile onlardan daha üstün konumdadır. İşgale uğrayan bir millet böyle bir zaman diliminde, yaşayış olarak zorlanır. İşgalle ilgili romanda şunlar geçer:

Payitahtta yetkisiz olarak, sarayına kısılmış biçimde oturan Padişah, belli ki İstanbul'da bulunan Emniyet Teşkilatı'na söz geçirmekten âcizdi. 18 Ekim 1920'de istifası istenen Damat Ferit Paşa'nın yerine getirilen Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa'nın da sesi sedası çıkmıyor, varlığıyla yokluğu arasında bir fark görünmüyordu. Sıradan bir işgalci askerin bile, Osmanlı'nın Emniyet Müdürü'nden daha yetkili hareket ettiğinin cümle âlem farkındaydı (NTOKAJ, s. 200).

İstanbul'un işgal edildiği yıllarda insanlar, zor zamanlar geçirmektedir. Tarihî konuların da yer aldığı romanda; işgal yılları, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in kuruluşu gibi olaylara yer verilmektedir:

Yaklaşık dört yıl önce, yani 13 Kasım 1918 günü Kartal isimli istimbotta Gazi'nin 'Geldikleri gibi giderler!' dediğini bir yerlerden duymuştu güzel kız. Bu sözleri söyledikten sonra sadece asker değil aynı zamanda büyük bir devlet adamı olduğunu da göstermişti Gazi (NTOKAJ, s. 224).

İstanbul'un düşman kuvvetlerinden kurtulması ile birlikte yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri yavaştan oluşturulmaya başlar. Afife Jale'nin hayatının anlatıldığı romanda, yaşadığı tarihsel olaylara bakarak yaşamına dair izlenimler oluşur. Eserde, işgal kuvvetlerinin ülkeyi terk etmesiyle ilgili durumlar şöyle yer alır: "Saat tam 09.45'te söz konusu binaların üzerinde dört yıldır dalgalanan işgal kuvvetleri bayrağı indirilmiş, yerlerine İstiklâl Marşı'nın eşliğinde Türk bayrağı çekilmişti" (NTOKAJ, s. 277).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte sanat, edebiyat ve kültürel anlamda gelişmeler yaşanmaya başlar. Devletin yeni başkenti olan Ankara'da inkılaplar süreci yaşanır: "Özellikle Ankara'da Osmanlı artık tarih oldu. Gazi hazretlerinin huzuruna çıktım. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti, sizin ve benim gibi sanatçılar için emin olun bir cennet" (NTOKAJ, s. 283).

Aşk, romanların vazgeçilmez unsurları arasındadır. Özellikle kadın karakterlerin olduğu romanlarda aşk, mutlaka var olur. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* adlı biyografik romanda aradığı aşkı bulamayan bir kadın karakter anlatılır.

Aşk, kurgu ve gerçeklikle birlikte ortak bir dengede okuyucuya sunulur. Afife Jale, çocukluğundan beri hep yan yana olduğu kuzeni Ziya'ya duygular besler fakat bir yandan tiyatroya olan sevdası diğer yandan yaşadığı dönemde kadınların tiyatro sahneye çıkmasının

yasak olmasına rağmen sahneye çıkması ile birlikte yaşadığı sorunlar, geçmeyecek baş ağrılarına sebep olur. Bu süreçte baş ağrılarından kurtulmak için gittiği Doktor Suat Bey tarafından morfin ile tanışır. Afife Jale, bir kez aldığı morfine bağımlı hâle gelir. Her baş ağrısında soluğu Doktor Suat Bey'in yanında alır. Morfine ihtiyaç duyduğu bir gün tekrar Suat Bey'in yanına gider ve hiç beklemediği bir şey ile karşılaşır. Suat Bey, onu muayenehanenin köşesine sıkıştırıp onunla evlenmek istediğini söyler. Olumsuz bir cevap alır ona zorla tecavüz eder. Yaşanan bu olumsuz olaydan sonra Afife Jale çok üzülür ve geçen zaman diliminde savaştan dönen Ziya ona aşkını itiraf eder. Afife Jale de Ziya'yı seviyordur kuzeni Ziya'ya olan sevgisini Suat Bey ile yaşadığı olumsuz durumdan dolayı söyleyemez. Bu sebepten Ziya'nın evlilik teklifini kabul etmez:

Sonraki günlerde, başı ne zaman ağrısa Doktor Suat Bey'in kapısını çalar oldu güzel kız. O günlerden birinde, Afife odasına girdikten sonra kapıyı arkadan kilitleti doktor. Afife 'Ne yapıyorsunuz?' diye sorunca, genç doktorun yüzünde o bildik, aşağılık gülümseme peyda oldu. 'Deneme faslı sona erdi küçük hanım. Biliyorsun, epeydir aynı yolun yolcusuyuz. Sen beni, ben de seni gayet iyi anlıyoruz. Bu nedenle evlen benimle.' dedi. 'Asla olmaz!' diye kestirip attı Afife (NTOKAJ, s. 157).

Müslüman kadınların sahneye çıkması yasak olduğu bir dönemde, Afife Jale sahneye çıkar fakat defalarca polis tarafından sahneden indirilir. Bununla birlikte morfin hayatına girer bununla da kalmaz morfini veren Doktor Suat, onunla evlenmek ister. Teklifi kabul etmeyen Afife Jale'ye tecavüz eder:

Bu kez gidip kapıyı açmadı Doktor Suat Bey. Onun yerine Afife'ye yaklaştı, kızı oturduğu yerden kaldırdı, paravanın arkasındaki hasta yatağına çekti. Hiç acele etmeden soydu. Karşı koymadı Afife. Bir doz morfinin bedelini nasıl ödeyeceğinin farkındaydı (NTOKAJ, s. 158).

Afife Jale, Doktor Suat Bey tarafından uğradığı tecavüz ve morfine olan bağımlılığı sebebiyle Ziya ile aralarında olan aşkın kirleneceğini düşünür. O yüzden onun evlilik teklifini kabul etmez:

Oturmakta olduğu sandalyeden kalktı ve Afife'nin yanındakine oturdu Ziya. 'Birisi mi var?' diye sordu en yumuşak ses tonuyla Ziya. Afife 'Hayır yok!' diye cevapladı kuzenini. 'O zaman neden? Beni sevmiyor musun?' 'Seviyorum!' cevabını alınca tekrar 'Evlen o zaman benimle Afife' dedi. İlk kez kendini reddedilmiş hissetti Ziya. Aynı anda gözüne ileride oynamakta olan iki kedi yavrusu ilişti. (...) Darül ve Bediş olsun. Bak erkek olan son derece güvenilir, tıpkı bir ev gibi. Bediş de bir süs gibi (NTOKAJ, s. 160-161).

Afife Jale'nin Ziya'ya olan aşkı onun gözünde tertemiz ve kirlenmemesi gereken bir duygudur. Doktor Suat Bey tarafından uğradığı tecavüz ve morfine olan bağımlılığı sebebiyle içindeki sevgisini kirlletmek istemez ve Ziya'dan uzak durmaya çalışır. Ziya ve Afife Jale, her şeye rağmen birbirilerini her zaman sever:

Ziya 'Gömleğimin sağ göğüs cebinde bir şey var. Sakın onu çıkarmadan yıkama' dedi telaş içinde. Ziya gömleğinin cebinden bir Enam-ı Şerif çıkardı. Enam-ı Şerif'i yanındaki masanın üzerine koyarken 'İçinde senin de bir fotoğrafın var. Savaş süresince göğsümde taşıdım' demedi Ziya (NTOKAJ, s. 237-238).

Ziya, başka biriyle evlenip çocukları ve eşiyle mutlu bir hayat sürmektedir. Tiyatro sahnelerinde eskisi gibi yer almayan ve unutulduğunu düşünen Afife Jale için aşk yeniden gündeme gelir. Yaşadığı tüm olumsuzluklardan sonra tekrar âşık olur. Arkadaşları ile bir akşam Hamdi'nin Gazinosu'na gider ve orada besteci Selahattin Pınar'la tanışır:

Kapıdan girer girmez 'Size önemli bir haberim var!' dedi Afife. İki kadın birbirine bakıp 'Bir rol mü aldı acaba?' diye düşünürken 'Âşık oldum!' deyiverdi güzel kız. Hafız Burhan'ı dinlemeye gitmişim ya hani, orada Selahattin Bey'le tanıştım. Biraz konuştuk, bu akşam için beni, sahne alacağı bir başka lokale davet etmişti. Gittim (NTOKAJ, s. 334).

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanında aşkın iyileştirici gücü anlatılır. Afife Jale, yaşadığı aşk ile morfine olan bağımlılığının azalacağını ve iyileşeceğini düşünür. Bu duruma dair hisleri romanda şöyle anlatılır:

Durmaksızın, sevgiye olan özlemini giderebilecek bir eş hayali kurmuş ve sonunda muradına ermişti. 'Ben hep...' dedi kendi fincanını da doldurup eşinin karşısına otururken Selahattin. 'Her şeyi birlikte yapabileceğim bir eş hayal ettim Afife.' (...) Afife elini eşinin elinin üzerine koydu ve 'Ben de çok acı çektim. Birbirimize ilaç olabiliriz umarım.' dedi temkinli bir ses tonuyla (NTOKAJ, s. 346).

Afife Jale, Selahattin Pınar ile evlenip hayatını düzene sokmak ister ancak aşkı morfin bağımlılığının önüne geçemez. Eşi gidince morfine sarılmaya başlayan Afife Jale'nin yanı sıra Selahattin Bey de çabalarına karşılık göremediği için artık başkası ile ilgilenmektedir:

Afife, artık istisnasız her gün yataktan geç çıkıyor, kocası gider gitmez kendisini morfinin kollarına atıyordu. Böylesi tatsız günlerden birinde yine Panorama Gazinosu'nda ve yine Münir Nurettin'e eşlik ederken, aynı güzel kız güldü gözlerinin derinliklerine bakarak. Genç kızın gülümsemesine, tıpkı bir ay önce olduğu gibi karşılık verdi Selahattin. (...) Seyyare Hanım'la fırsat buldukça buluşsa da her sorumlu eş gibi, Afife'yi bulunduğu bataklıktan çıkartmak için çırpınmaya devam etti genç adam (NTOKAJ, s. 388-389).

Afife Jale, Selahattin Pınar ile yaptığı evliliğin onu iyileştireceğini düşünse de morfin bağımlılığından kurtulamaz. Ablası Behiye ve eşi Ali Fuat Bey, Afife'nin durumunun kötü olduğunu görünce onu yanlarına alıp Kastamonu'ya giderler. Kastamonu'da 29 Ekim için kutlamalar yapılacaktır. Kutlama sabahı Afife Jale, morfin krizine girer ve her yerde morfin aramaya başlar. Ablasının ve eniştesinin bu durumdan haberdar olacağından korkarak İstanbul'a bir bilet alıp kaçır. O gece İstanbul'da sokaklarda sabaha kadar dolandır. Gözünü açıp uyandığında kendisini bir hastanede bulur. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine kaldırılmıştır. Bu süreçte ailesi ve dostları Afife Jale'den haber alamaz. Hastanedekiler de onu tanımaz fakat bir gün radyoda Selahattin Pınar'ın sesini duyduğu zaman onun eşi olduğunu Başhekim Mazhar Osman Bey'e söyler ve onun Afife Jale olduğu ortaya çıkar: "Koridorda iğne sırasını bekliyordu ki Selahattin'in sesini duydu Afife. (...) 'Bu konuşan benim kocam biliyor musunuz?' dedi. Şaşırdı doktor" (NTOKAJ, s. 435-436).

Afife Jale'nin tekrardan hatırlanması amacıyla Başhekim Mazhar Osman Bey tarafından hastaneye gazeteci Nusret Safa Coşkun davet edilir. Gazeteci ile Afife Jale, röportaj yaparlar. Yapılan röportajın gazetelerde yayımlanması ile birlikte abisi Salah onunla iletişime geçer. Abisi ile sohbet eden Afife Jale, annesi ve dadısının vefat ettiğini öğrenir. Selahattin Pınar'ı da merak edip onunla ilgili sorular sorar ve onu görmek istediğini söyler: “Sizden, Selahattin Bey'i bulmanızı ve ona kendisini son bir kez görmek istediğimi söylemenizi rica ediyorum” (NTOKAJ, s. 472). Afife Jale, Selahattin Pınar'ı gördükten sonra hastaneye geri dönmek ister. Hayatının son zamanlarını burada geçirmeye niyetlidir.

Eserde, Afife Jale için aşk tertemiz ve kirletilmemesi gereken bir duygu olarak yansıtılır. Morfin, hayatında en sevdiği şeyleri elinden alır. Ziya'ya olan aşkı ve Selahattin Pınar ile olan evliliği bu sebepten son bulur.

4.6.8. Biyografik Unsurlar

Biyografik romanın değerli görülen unsurları arasında biyografik unsurlar vardır. Romanın başlangıcından sonuna kadar biyografik bilgiler kurgusal yapıya eklenmiş ve gerekli görülen yerlerde okuyucuya aktarılır.

Afife Jale, dedesinin ileri görüşlü bir insan olması sayesinde onun yanında kuzeni Ziya ile birlikte tiyatro sahneleri kurup oyunlar sergiler. Çocukluğundan itibaren tiyatro, onun için hayatının en önemli parçası olur. Afife Jale'nin çocukluğu ile ilgili bilgiler romanda şöyle geçer: “Afife'nin dadısı Sophia tarafından, Çamlıca'daki konağın üst kat salonuna kurulan sahne, sadece çocukların ve Doktor Sait Paşa'nın değil, tüm hane halkının en önemli eğlencelerinden biriydi” (NTOKAJ, s. 8).

Afife Jale'nin hayatı anlatılırken aile üyeleri ile ilgili özellikle de hayatında önemli bir yere sahip olan babası hakkında bilgilere yer verilir. Afife Jale, Müslüman kadınların sahneye çıkmasının yasak olmasına rağmen sahneye çıkar. Babası Hidayet Bey, bu durumlara ılımlı bakmayan bir insandır. Dedesi, annesi ve dadısı Afife Jale'nin destekçisi iken babasından destek görememektedir. Romanda babası ile ilgili şu bilgiler verilir:

Yedi hatta sekiz yabancı dili anadili gibi konuşup yazan Hidayet Bey ne yazık ki son derece softa bir adamdı. Konuştuğu diller nedeniyle dünya kadar yabancı, başka dinden ve görüşten insanla karşı karşıya gelmesine rağmen dünya meselelerine ayırt etmeksizin dinsel açıdan yaklaşırdı. Arada bir düşüncelerini taassup, bağnazlık sınırına kadar getirip dayadığı bile olurdu (NTOKAJ, s. 10).

Afife Jale'nin ailesine karşı olan tavırları iç monolog yöntemiyle okuyucuya aktarılır. Onun için tiyatroya gitmenin tek yolu evden kaçmaktır. Romanda Afife Jale'nin hisleri şöyle anlatılır:

(...) Ben gülünce ya da oyun oynayınca babam surat asıyor. Ağabeyim Salah, derslerinden başını kaldırmıyor. O da tıpkı ablam gibi bir an önce evden kurtulmanın, kendi hayatını kurtarmanın peşinde. Annem ise, babam evdeyken suspus oluyor ve kaşıyla gözüyle durmadan bana işaretler ediyor. Çok sıkılıyorum (NTOKAJ, s. 37).

Romanda, Afife Jale'nin hayatında etkili olan kişiler arasında annesi Medhiye Hanım ve dadısı Sophia vardır. Onlar, Afife Jale'nin her zaman destekçisi olur. Babası Hidayet Bey'den destek göremeyen Afife Jale'yi yalnız bırakmayıp evden birlikte ayrılırlar ve kendilerine yeni bir hayat kurarlar:

Doğumuna tanık olduğu, elinde büyüyen Afife'nin tiyatro merakını çok iyi biliyordu dadı Sophia. Medhiye Hanım'a ev işlerinde yardımcı olmak ve can yoldaşlığı yapmak için Behiye'ye hamile kaldığında, Doktor Sait Paşa tarafından görevlendirilmişti dadı (NTOKAJ, s. 63).

Afife'nin sahne isminin Afife Jale olmasının hikâyesi, romanda kurgu yoluyla anlatılmaktadır. Biyografik bilgilerin arasına bilgilerin doğruluğunu saptırmayacak düzeyde kurgular eklenir ve okuyucuya öyle sunulur. Bu durum romanın sürükleyiciliğini artırır:

“Sadece Afife olmasını istiyorum efendim” diyerek, o anda içinden geldiği gibi cevapladı Ahmet Bey'in sorusunu güzel kız.

“Olmaz kızım” dedi ve nedenini şöyle ifade etti Ahmet Bey.

“Sahne ismi cazibeli olmalı. Akılda kalmalı. Tiyatro tarihine bak, bu tür değişikliklere sıkça rastlayacaksın.”

“Siz ne düşünmüştünüz efendim?”

“Benim aklıma Jale geldi.”

Şöyle bir düşündü Afife. Jale'nin manasını biliyordu.

“Çiğ damlası” diye söylendi ve hemen ardından, son kararını bildirir gibi konuştu.

“O halde, Afife Jale olsun efendim” (NTOKAJ, s. 108).

Afife Jale'nin babası ile olan sorunları ve hayatının merkezinde olan tiyatroya dair istediklerinin gerçekleşmemesi gibi durumlar Afife Jale'nin hayatını olumsuz etkiler. Bu olumsuzluğun doğurduğu şiddetli baş ağrılarından kurtulmak için istemediği bir yol tercih eder ve morfine bağımlı hâle gelir:

Küçük şişeden bir doz morfin çekti, enjektörün içinde hava kalmasın diye çok azını dışarıya fıskırttı ve sıkığı sol kolunda bulduğu ilk damara zerk etti. Sayısı miktarda iğne izi vardı güzel kızın sol kolunda. Trabzon seyahatinden döndükten sonra edinmişti enjektör takımını ve morfini (NTOKAJ, s. 313-314).

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale romanında olduğu gibi diğer biyografik romanlarda da roman kahramanları olay örgüsünün içinde zihinlerinden yaşlarının hesaplarını yapar. Yaşanan olaylara göre, yaşadıkları zamanı ve yaşlarını belirtirler. Bu

sayede okuyucu, yaşanan zaman dilimini ve kişilerin yaşlarını tekrardan hatırlama şansını bulur: “Medhiye Hanım’ın ilk doğurduğu çocuğun kırk yaşına yaklaştığını hesapladı zihninden Sophia. Behiye’den beş yıl kadar sonra da Salah gelmişti dünyaya. Gencecik ve gösterişli bir kadinken, hiç beklenmedik bir anda eşini kaybetmişti Medhiye Hanım” (NTOKAJ, s. 319) ...

Osman Balcıgil, romanın akışına göre romana dâhil olur ve Afife Jale’nin hayatı, kurgu ile birlikte anlatılırken yazar tarafından övülür. Afife Jale, Müslüman kadınların sahneye çıkmasının yasak olduğu bir dönemde sahneye çıkmış bir kadındır. Bu yönüyle biyografik roman yazarı tarafından takdir edilen bir kadındır: “Seyirci karşısına çıkma sayısı bırakın binleri, yüzleri bile bulmamıştı belki ama cümle âlem biliyordu ki o sahici bir yıldızdı” (NTOKAJ, s. 327).

Afife Jale, hayatı boyunca tüm zorlukları aşmış ve elinden gelen her şeyi yapar. Buna rağmen istediği sonuçları elde edemez ve kendi sağlığına zarar verip durumu daha kötü bir hâle getirir. Yaşadığı olayları zihninden düşünüp geçmişe bir yolculuk yapar. Olaylar romanda şöyle yer alır:

Sanat camiası ve yazın dünyası tarafından unutulmuş olmayı kendine her geçen biraz daha dert etmeye başlamıştı Afife. Annesinden, dadısından, kardeşlerinden, Ziya’sından ve hatta eşinden uzak kalmayı kendisi seçmişti ve sonuçlarına da katlanıyordu zaten. Buna karşılık, sahneye çıkan ilk Müslüman kadın olmanın avantajını kullanmak şöyle dursun, sadece zorluklarına katlanmıştı ilk dakikadan itibaren. Ve her geçen gün büyük acı vermeye başlamıştı başından geçenler (NTOKAJ, s. 439).

Afife Jale, kendi emekleriyle sahnelere çıkar ve hayallerini gerçekleştirmeye çalışır ama aynı şekilde yanında olmayıp ona engel olan çok fazla insan da olur. Romanın içinde bu durumdan bahsedilir. Sahneye çıkmasına engel olan Kadıköy Emniyet Amiri ve morfin bağımlısı olmasına sebep olan Doktor Suat Bey, onun hayatını olumsuz anlamda etkileyen kişilerdir. Afife Jale’nin çevresindeki insanların yaşamındaki rolleri romana dâhil edilir:

Afife, sevmişti Selahattin’i. Çok az insanı sevmemişti aslında. Babası geldi aklına önce, hemen vazgeçti. Mutaassıp bir adamdı ve inancının esiriydi Hidayet Bey. Sonunda sadece iki insanı gerçekten affedemeyeceğine karar verdi. Birisi kendisine dünyayı zehir eden Kadıköy Emniyet Amiri, öteki de morfin belasını başına saran sözde Doktor Suat Bey (NTOKAJ, s. 478).

Müslüman kadınların sahneye çıkmasının yasak olduğu bir dönemde yaşayan ve Müslüman bir kadın olarak sahneye çıkan Afife Jale, hayatının son anlarını Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde geçirir. Herkes tarafından tanınan ve zorlu dönemler geçiren Afife Jale’nin son zamanlarında yanında çok az insan vardır. Yazarın romanda belirttiği bir cümle, son zamanlarında onun yaşadığı dramı gözler önüne serer:

Üç adam hastanenin kapısında buluştu. Başhekim Mazhar Osman Bey’in tavsiyesiyle önce Bakırköy Mezarlığı’na gidip yatacağı mezarı hazırlattılar Afife için. Cenaze namazı en yakın

camide kılındı. Şoför olmasa, Afife Jale'nin tabutunun mezara taşınması için, dördüncü birinin bulunması gerekcekti (NTOKAJ, s. 487).

Osman Balcıgil'in kaleme aldığı *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* romanıyla birlikte Afife Jale'nin hayatına dair yaşananlar gözler önüne serilir. Yaşanılan dönemin getirdiği zorluklarla birlikte bir kadın olarak tüm zorluklara aşmaya çalışan Afife Jale, ilklere imza atarak sahneye çıkan ilk Müslüman kadın olur.

4.7. KIZIL ÇENĞİ

Kızıl Çengi romanında, yaşam öyküsü ele alınan kişi Cahide Sonku'dur. Romanda bir yandan Cahide Sonku'nun hayatı anlatılırken diğer yandan da 1940'ların 1950'lerin tiyatro ve sinema çevrelerine ayna tutulmaktadır. Çok partili hayata geçişle birlikte Demokrat Partinin iktidara gelme süreci, toplumun ve dönemin zihniyetinin değişimi romanın tarihî arka planında anlatılmaktadır. Osman Balcıgil, Cahide Sonku ile ilgili düşüncelerini şöyle açıklamaktadır: "Sahiden sıra dışı olma hali, yani yüz yıl hatta fazlasına dayanabilmek sadece Cahide gibilere özgüdür" (KİGA, s. 101).

Romanın başlığı, anlam olarak Cahide Sonku'yu tanımlıyor olması sebebiyle ve dikkat çekmek amacıyla koyulur. Romanın içinde kızıl çengi kelimesinin açıklaması şöyle anlatılmaktadır:

Cahide, bu deyişi 'Hayatım' başlıklı, ölümünden sonra 1981 Nisan'ında Hürriyet gazetesinde yayımlanan dizi yazıda kullanıyor. Tabirin, önceki yıllarda Orhan Veli Kanık'ın 'Bayrak' isimli şiirinde şöyle kullanıldığını görüyoruz:

Bir kadeh Black and White viski

Kıl pranga kızıl çengi bir esvap.'

Papirüs dergisi, 1.1.1967

Kanık şiirinde 'Kıl pranga kızıl çengi bir esvap' tabirini şık ve uyumlu anlamında kullanmış (KÇ, s. 95).

Biyografi türünden farklı olarak roman, Cahide Sonku'nun doğrudan doğumundan başlamaz. Roman, zaman olarak 1941 yılı itibariyle *Perde ve Sahne* dergisinin hazırlanma süreci ve dergi kapağına Cahide Sonku'nun uygun görülmesi ile başlamaktadır. Konu ile ilgili Balcıgil'in söylemi şöyledir:

Cahide bize 1940'lı, 1950'li, 1960'lı hatta 1970'li yıllarda toplumun kılcal damarlarında dolaşma imkânı veriyor, nasıl bir ülkede yaşadığımızı anlamamızı sağlıyor. Üstelik anlatarak filan değil, hayatıyla bir başka deyişle göstererek yapıyor bunu. Siyasetin sanatı şekillendirmeye çalışmasının getirebileceği vahim sonuçlara birinci elden tanık oluyoruz (KİGA, s. 105).

Kızıl Çengi romanı ile Osman Balcıgil'in diğer biyografik romanları, sarmal bir şekilde dönemsel olarak devam ettirilir. *Ela Gözlü Pars Celile*, *Yeşil Mürekkep*, *İpek Sabahlık*, *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* gibi biyografik romanlar 1930'lar ve 1940'ları anlatırken *Kızıl Çengi* romanı 1950'ler ve 1960'ları, Demokrat Parti ve sonrasını ve bu zamanlarda yaşanan önemli olayları ele alınır.

4.7.1. Şahıs Kadrosu

Kızıl Çengi romanının başkahramanı Cahide Sonku'dur. Cahide Sonku'nun hayatı, onunla son zamanlarında tanışıp konuşma imkânı bulan Agâh Özgüç tarafından *Cahide Sonku: Peçete Kâğıtlarındaki Anılar* adlı kitapta anlatılmaktadır. Kitapta geçen bazı bilgiler şöyledir:

Paşa torunu ve bir subay kızı olan Cahide, Yemen toprakları üzerinde Bad-ı Sabah adlı bir yörede doğar. Yıl 1916'dır. Ama Cahide, yıllar sonra doğum tarihi konusunda '1919'luyum ben. Nüfusumda 1916 yazdığına bakmayın. Yaşımı büyüttüm, tiyatro kadrosunda memur olabilmek için...' der. Yemen'den İstanbul'a develer üzerinde gelen Cahide'nin tiyatroyla ilişkisi bir gazete ilanı ile başlar. Cahide'ye göre 1932 yılının Eylül'üdür. Şehir Tiyatrosu yönetimi Konservatuvar bölümü için yetiştirilecek genç kızlar aranmaktadır. Cahide, o yıl 16 yaşındadır. Cahide, Serap adıyla siyah okul önlüğüyle Muhsin Ertuğrul'un karşısına çıkar (Özgüç, 2008, s. 39-40).

Perde ve Sahne dergisinin 1945'te okurları arasında düzenlediği Türk Tiyatro Artistleri anketinde ardından gelen Perihan Yanal'ı da açık bir farkla geçerek birinci kadın olur. Trajik hayatının son ödülü olan Siyad- Sinema Yazarları Derneği'nin onur heykelini de bir meyhane de alır. Özetlersek, Türk sineması asaleti, kürkü, son model arabaları ve pırlantalı, elmaslı hayat biçimini gizemli sarışın Cahide Sonku'da gördü. Sonra bu gösterişli hayat, Balık Pazarı'nın arka sokaklarında Parmakkapı'nın ucuz meyhanelerinde noktalandı (Özgüç, 2008, s. 43-44).

Yukarıdaki bilgilere ek olarak Özgüç, Cahide Sonku'nun tiyatrocusu ve sinemacı kişiliği ile ilgili şunlar yazar: "18 Mart 1981 günü evrene gözlerini kapayan Cahide Sonku; güçlü oyuncu kişiliği, değerli sanatçı özelliği ve olağanüstü güzelliği ile Türk tiyatro ve sinemasında olduğu kadar, bir dönem tüm kamuoyunun gönüllerine de taht kurmuş, opera kavramının dışında gerçek bir 'primadonna'ydı" (Özgüç, 2003, s. 7). Eserin devamında onun aşk hayatı ile ilgili de şunlar yazılmıştır: "Bir dönemin ünlü aktörü Talat Artemel, ilk kocasıydı Sonku'nun. Ve bu sahne arkadaşıyla 1936 yıllarında evlenmişti. Cahide, o yıllarda 17 yaşında bir tazeydi" (Özgüç, 2008, s. 19). Bir dönemin tütün kralı milyoner İhsan Doruk, Talat Artemel'den sonra ikinci kocasıydı Cahide Sonku'nun" (Özgüç, 2008, s. 49).

Kızıl Çengi adlı biyografik romanda Cahide Sonku'nun çevresinde olan ve onu ilgilendiren bazı önemli şahsiyetlerin hayatlarına da yer verilmektedir. Söz konusu olan ana şahsiyetin yanında önemli şahsiyetlerden bahsedildiği için biyografi türüne göre biyografik roman türü okuyucunun ilgisini daha çok çekmektedir. *Kızıl Çengi* adlı romanın içinde geçen "Parseh (Marcel) Gevrekyan, Talât Artemel, Zeki Müren, Cahit Irgat, kızı Ender, İhsan Doruk, Muhsin Ertuğrul, Agâh Özgüç, Tufan Velidedeoğlu" gibi bazı önemli şahsiyetlere değinilmektedir. Karakter açısından Zeki Müren kart karakter konumunda iken, Marcel Gevrekyan, Muhsin Ertuğrul gibi karakterler norm karakterdir.

Eserde yazar tarafından kurgulanan ve anlatıcı rolünde olan karakter Cevdet Merter'dir. Cevdet, *Perde ve Sahne* dergisinin bir çalışanı aynı zamanda da Cahide Sonku'nun yakın arkadaşı konumundadır.

Cahide Sonku, annesi Hayriye Hanım ölüm döşeğindeyken 1936 yılında rol arkadaşı Talât Artemel ile evlenir. Henüz on dört yaşındayken annesinin durumundan kaynaklı o kafa karışıklığı ile birlikte evlilik kararı alır. Talât Artemel, uçarı bir adam olduğundan dolayı Cahide Sonku dayanamaz ve iki yıllık evliliğini bitirir.

Talât Artemel'den boşandıktan sonra Ermeni tüccar Marcel (Parceh) Gevrekyan ile sevgili olur. Romanda, Marcel Cahide Sonku'nun hayatında etkili bir karakterdir. Yaşadığı tüm güzellikleri ve lüks hayatı onunla birlikteyken görür. Ülkede yürürlüğe giren Varlık Vergisi Kanunu ile birlikte Marcel doğuya sürgün edilir. Bu aşkı uzaktan yürütemeyeceklerini düşünerek ilişkiyi sonlandırırlar.

Marcel ile ayrılığından sonra Bursalı tütün tüccarı İhsan Doruk ile tanışır ve uzun süre sevgili kalırlar. Bu süreçte de Tepebaşı Dram Tiyatrosunun müdürü olan Muhsin Ertuğrul eşini kaybettikten sonra Cahide Sonku'ya aşkını itiraf eder fakat olumlu bir yanıt almaz. İhsan Doruk ile sevgili olduğu dönemlerde sürekli tartışmalar yaşarlar. İhsan Bey'in siyasi ayağı onu bunaltır. İkilinin evleri siyasi bir karargâh hâline dönüşmüştür. Tam da bu süreçte Cahide Sonku, İhsan Bey'den hamile kaldığını öğrenir. Çocuğu için İhsan Bey ile 1943 yılında evlenip tekrardan birlikte yaşamaya başlar fakat tartışmalar bitmek bilmez neticede bu evlilik de son bulur.

Cahide Sonku, İhsan Bey ile evliliğinde onun maddi imkânlarından yararlanarak Tepebaşı Dram Tiyatrosundan istifa edip Sonku Film adlı bir film şirketi kurmuştur. Şirket çeşitli sorunlar yaşar ve bir yangında kül olup gider. Geçen zaman dilimi ile Tepebaşı Dram Tiyatrosuna geri döner. Bu süreçte Cahit Irgat Anadolu turnesi düzenler ve şehir şehir gezerek tiyatro oyunları sergilerler. Lüleburgaz'a gidip oyunlar sergilerlerken aralarında duygusal bir yakınlaşma başlar fakat Cahit Irgat'ın alkol bağımlılığı sebebiyle hem ilişkileri biter hem de turneyi bırakır.

Cahide Sonku'nun hayat hikâyesinin son dönemlerinde etkili olan isimler arasında, Agâh Özgüç ve Tufan Velidedeoğlu vardır. Cahide Sonku, meyhanedeyken önce Tufan Bey ile sonrasında Agâh Bey ile karşılaşır. Bu insanlar, Cahide Sonku ile ilgili bilgileri paylaştığı için önemlidir.

4.7.2. Olay Örgüsü

Kızıl Çengi adlı biyografik romanda, Cahide Sonku'nun hayatı ele alınır. Cahide Sonku, yaşadığı dönem itibariyle özellikle 1940 ve 1950'li yıllarda sinemada aktif rol oynar. O; tarihsel açıdan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, İkinci Dünya Savaşı yılları, çok partili döneme geçiş, Demokrat Partinin iktidara gelişi gibi birçok tarihî olayın gerçekleştiği bir dönemde yaşar.

Romanda, olaylar anlatılırken biyografik roman yazarının kurguladığı Cevdet Merter karakteri aralarda olaya dâhil olarak kendi duygu ve düşüncelerini belirtir. Kendisine çok yakın hissettiği Cahide Sonku'nun hayatının doğru bir bakış açısı ile anlatılması gerektiğini düşünmektedir. Bu durum onu zorlasa da yazmaya devam eder: “Soluklanmak, nefes almak, sakin olmak zorundayım. Yazma serüvenimin daha başındayken kendimi tık nefes olmuş gibi hissediyorum. Halbuki, altına girdiğim uzun soluklu bir iş” (KÇ, s. 40).

Eserde, olay örgüsü 1941 yılında *Perde ve Sahne* dergisinin hazırlanma süreciyle başlar. Cevdet Merter, Muhsin Bey ve eşi Neyyire Hanım derginin kapağına Cahide Sonku'yu eklemeye karar verirler: “Dergiyi yayımlayan ekibin başında bulunan Muhsin Bey ve Neyyire Hanım *Perde ve Sahne*'nin bu sayısına kapak olarak Cahide'yi uygun gördüler” (KÇ, s. 13).

Cahide Sonku, 1932 yılından itibaren sahnelerde yer almaya başlar. Bu zaman diliminde oynadığı bir oyunda rol arkadaşı olan Talât Artemel ile yakınlaşıp 1936 yılında evlenirler. Cahide Sonku'ya göre Talât Bey, kendini beğenmiş ve zor bir insandır. Yaşadıkları tartışmalar ve anlaşmazlıklardan dolayı iki yıl süren evliliklerini bitirirler. Evlilik süreçleri romanda şöyle geçer:

Talât'la iki yıl evli kalmıştı Cahide. Evlendiği adam çok uçarıydı. Başrol oynuyor olmasının havası ve gençliğin verdiği enerjiyle yerinde duramıyordu. Cahide'den önce de onunla birlikteyken de ondan sonra da ne ucan bırakıyordu etrafında ne kaçan. Bir kere beraber olduğu kadınla bir daha beraber olmuyordu. Süratine yetişmek mümkün değildi. Cahide de bu nedenle ayrılmıştı Talât'tan. Canına tak demiş, bavulunu topladığı gibi soluğu Pera Palas'ta almıştı (KÇ, s. 20).

Cahide Sonku, sahnelerde tanınıp sevmeye başladığı dönemlerde özellikle 1933 yılında *Söz Bir Allah Bir* filminde 1934 yılında da *Bataklı Kızın Damı Aysel* filminde başrol oynar. Tam bu zamanlarda ünlü Ermeni tüccar Marcel Gevrekyan ile tanışmış ve sevgili olmuşlardır. Oyunlar sergilendikten sonra Tepebaşı Drama gelir, onu alır ve birlikte vakit geçirirler: “Az sonra Marcel alacak beni. Sen de gel bizimle. Birlikte yemek yeriz” (KÇ, s. 28).

Marcel ve Cahide Sonku'nun ilişkisi güzel bir şekilde ilerler. Marcel'in lüks yaşamı Cahide Sonku'nun çok hoşuna gider. İyi giden ilişki birden Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkması ile bozulmaya başlar. Gayrimüslim vatandaşların mallarına el koyulur ve Erzurum'un Aşkale ilçesine sürgünler gerçekleşir. Bu durumdan dolayı ilişkilerinin devam edemeyeceğini düşündükleri için Marcel ve Cahide Sonku ayrılır: "Marcel'in doğuya gönderilmesi kesinleşti. Vali beyden işlerini yoluna koymak için birkaç ay izin almış ama gideceği yüzde yüz. Dün akşam, ayrılmamız gerektiğini söyledi. Olur dedim. Ne diyeyim" (KÇ, s. 124)?

Cahide Sonku ile Marcel'in ilişkisi bittikten sonra Cahide Sonku kısa bir zaman diliminde Bursalı tütün kralı İhsan Doruk ile görüşmeye başlar: "Gazetelerden birinin magazin sayfasında Cahide ile İhsan Doruk'un resmini yan yana görünce haliyle şaşırmadım" (KÇ, s. 127).

Osman Balcıgil tarafından kurgulanan Cevdet Merter karakteri, biyografi yazarı için bir araç niteliğindedir. Yazar, duygu ve düşüncelerini kurguladığı karakter aracılığıyla okuyucuya iletir. Cahide Sonku'nun yaşadığı önemli bir olay arkadaşı Cevdet Merter tarafından anlatılır. İhsan Bey ile hızlı bir evlilik yaptıktan sonra tartışmalar başlar. İhsan Bey ile anlaşamadığını düşünüp çok bunalır ve ortadan kaybolur. Cahide Sonku'nun ortadan kaybolması herkesi meraklandırır. Kayboluşundan üç hafta sonra ortaya çıkan Cahide Sonku, ailesinin evine yerleşip İhsan'dan boşanacağını söyler. Bu olaylar romanda şöyle yer alır:

Cahide'nin ortadan kaybolduğunu o gece ötekilerle birlikte öğrendim. Oyuna yedeği çıkmıştı. Ertesi gün tüm tiyatro çevresi Cahide'nin ortadan kaybolduğunu konuşur olmuştu. İhsan Bey her yerde eşini arıyordu. (...) Üç hafta kadar sonra, bir sabah Cahide yazıhaneye geldi. 'Polonezköy'e gittim. Dün döndüm ve bana ait olan eve yerleştim. Fatma teyzem, Yusuf eniştem ve çocuklarını yerleştirmiştim o eve. Bir süre onlarla yaşayacağım' İhsan ile boşanacağız (KÇ, s. 141-142).

Cahide Sonku, oynadığı filmlerle tanınmayı başarır ve yıldızının en çok parladığı dönemleri yaşar. Tam da bu dönemde film şirketi kurmayı düşünen Cahide Sonku, hızlı bir şekilde başarı merdivenlerini çıkmaya başlar. Aşk hayatında Talât Bey ve İhsan Bey ile boşandıktan sonra Buran isimli evli ve çocuklu bir avukatla sevgili olurlar. Bununla yetinmeyip İhsan Bey ile gizli gizli görüşmeye devam eder:

Cahide, bir film şirketi kurmayı tasarlıyordu. Büyük filmler çevirecekti. Hayallerini daha da yükseğe taşımıştı. (...) Hasılı kelimeler, Cahide'nin süratine yetişemiyordum. Tiyatroda oynuyor, filmlerde rol alıyor, evli ve çocuklu sevgilisiyle gizlice buluşuyor, yetmiyormuş gibi İhsan Doruk'la sağda solda yeniden görünmeye başlıyordu (KÇ, s. 148).

Muhsin Ertuğrul'un eşi Neyyire Ertuğrul 1943 yılında vefat ettikten sonra hem *Perde* ve *Sahne* dergisinde hem de Tepebaşı Dramda işler eskisi gibi olmaz. Derginin son dört sayısını birleştirip toplu çıkarma kararı alırlar: “Bu kararı aldığımız gün Muhsin Hoca, artık ben bu işle uğraşmak istemiyorum. Bu nedenle *Perde ve Sahne*’yi Ömer Fehmi Başkurt’a devredeceğim, dedi” (KÇ, s. 163).

Perde ve Sahne’nin devredilmesi ile birlikte Muhsin Ertuğrul’a Ankara’da Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünden teklif gelir. Artık Muhsin Bey ağırlığını Ankara’ya verir. Bununla birlikte Tepebaşı Dramda işler eskisi gibi olmaz. Tiyatro ile hayata atılan Cahide Sonku, Tepebaşı Dramdan istifa ederek herkesi şaşırtır. Cahide Sonku, kendi film şirketini kuracaktır. Bu durumun etkileri, dönemin gazetelerine yansır. Yaşananlar romanda şöyle yer alır:

Cahide’nin istifası, tam da beklediğim gibi gazetelere birinci sayfalardan girdi. Özellikle *Akşam* gazetesi konuya geniş yer verdi. (...) Tiyatro muhipleri, Cahide’yi bırakmazlar. Cahide de tiyatroyu bırakamaz. İstifasının hakiki sebebini bilmiyorum ama eminim ki ufak bir hüsnüniyetle her şey düzelebilir. Eğer sahiden bir iş kadını olmak için tiyatroyu terk ediyorsa, pek büyük bir hata işlemektedir. Çünkü Cahide şairlerin, müelliflerin ruhundan kopan şahısları canlandırmak için yaratılmıştır, rakamlarla uğraşmak değil. Bir ciğere hava, bir balığa su, bir kuşa mesafe ne kadar lazımsa, Cahide’ye sahne ondan daha fazla elzemdir (KÇ, s. 183).

Kızıl Çengi adlı biyografik romanda Cahide Sonku’nun hayatında etkili olan bir diğer önemli olay ise yönetmen olarak adını yazdırdığı ve yönettiği filmde ilk gün yönetmenlik yapan Seyfi Havaeri’nin adını afişlere eklemeyip sadece kendi adını eklemesi ve sonrasında Cahide Sonku’nun ve Seyfi Bey’in mahkemelik olmasıdır. Bu olay romanda şöyle anlatılır:

Fedakâr Ana sayesinde, Cahide’nin Türk sinema tarihine adını yönetmen olarak yazdıran ilk kadın olacağımı da düşünmeye başlamıştım. (...) Filmi izlemeye birkaç gün sonra gittiğimde, sinemanın fenerinde yönetmen olarak Cahide’nin adının yazılı olduğunu görmüştüm. Oysa, ilk gün yönetmen olarak Seyfi Havaeri’nin adı varmış. Cahide hemen o akşam devreye girmiş, filmin yönetmeninin ismini çıkartmış, fenere kendi isminin girmesini sağlamış. Cahide ve Seyfi Havaeri tam da beklendiği gibi mahkemelik olmuşlardı (KÇ, s. 185).

Cahide Sonku, yaşanan bu olayların arasında bir gün hamile olduğunu öğrenir. Çocuğun babası İhsan Bey’dir. Bu sebeple İhsan Bey ile tekrar evlenirler: “Çocuğumuzun üzerine kol kanat germeye söz verdi. Evime, yuvama dönmem gerektiğini söyledi. Benimle tekrar evlenmek istiyormuş. Çünkü çocuğumuz analı babalı büyümeliymiş” (KÇ, s. 189). İhsan Bey ile Cahide Sonku’nun ikinci kez evliliği sonrası 9 Nisan 1952 Çarşamba günü Ender adında kızları olur.

Hayallerini gerçekleştirip kendi film şirketini kuran Cahide Sonku, *Vatan ve Namık Kemal*, *Güldağlı Cemile* adlı oyunları sırasıyla çekip Sonku Film’in güçlü bir film şirketi olduğunu gösterir. Sonraki zamanlarda *Beklenen Şarkı* adlı oyunu Cahide Sonku ve Zeki Müren birlikte oynarlar fakat bu oyunla birlikte yaşadıkları anlaşmazlık sebebiyle Sonku

Film için işler umduğu gibi gitmez. Cahide Sonku'nun kurduğu Sonku Film, birçok kez mahkemelik olmuştur. Seyfi Bey'den sonra Zeki Müren ile de mahkemelik olurlar: “İlerleyen günlerde Zeki Müren Sonku Film’i mahkemeye verecek, hâkimin kararıyla Sonku Film’den iki yüz bin lirayı Cahide’nin sözleriyle ‘çatır çatır’ alacaktı” (KÇ, s. 241).

Cahide Sonku, yaşadığı olumsuzluklardan sonra pes etmez. Çalışmaya devam eder fakat aşk hayatında İhsan Bey ile anlaşmazlıkları sürer. Eşinin evdeki hizmetçi ile yatıp kalktığını öğrenince evi terk eder. Bir süre sonra da kızı Ender’i yanına alır ve İstanbul’dan uzaklaşarak bir müddet Ankara’da yaşamaya başlarlar. Ankara’da ofis açarak Sonku Film’in işlerini oradan yürütür. Kurduğu Sonku Film ile birlikte şöhret basamaklarını hızlı bir şekilde çıkarken beklenmedik bazı hadiselerle karşılaşır. Sonku Film binasında yangın çıkar ve bina küle döner. Apar topar İstanbul’a dönen Cahide Sonku bu yangının İhsan Doruk tarafından çıkarıldığını anlar ama yangını çıkaran kişi hiçbir zaman tespit edilemez: “Sabahleyin Yeşilçam Sokağı’na girince şoke olmuştum. Sonku Film’in binasından kapkara dumanlar yükseliyordu. İtfaiye gelmişti gelmesine ama hiç ama hiçbir şey kurtarılamamış, geride sadece bir enkaz kalmıştı” (KÇ, s. 298).

Cahide Sonku, yükselişte olduğu bir dönemde böyle bir olay yaşamayı kaldıramaz. Enkazın içinde yangından en az etkilenen yerde üç ay boyunca kalır. Tam da bu zamanlarda her gün alkol içmeye başlar: “Enkazdan az etkilenmiş odamızda geçirdiğimiz üç ay zarfında dünya kadar insan gelip geçti önümüzden. Cahide, her gün aralıksız içtiği votkanın da etkisiyle, deliye dönüyordu” (KÇ, s. 308).

Cahide Sonku, Ankara’daki işine son verir ve artık İstanbul’da kendi düzenini kurar. Tam bu zamanda Haldun Dormen kapısını çalar. Cahide Sonku, o dönem kendisi gibi çok alkol kullanan Cahit Irgat ile çalışmak istediğini söyler. *Taşra Kızı* adlı oyunu Haldun Dormen, Cahit Irgat ve Cahide Sonku’ya verir: “Haldun Bey’in tiyatrosunda çalışan arkadaşım, Cahide ve Cahit’in karşılıklı oynayacakları oyunun ismini de söyledi: *Taşra Kızı*” (KÇ, s. 325).

Cahit Irgat ve Cahide Sonku birlikte *Taşra Kızı*’nda oynamaya başlar. Oynadıkları oyundan sonra Cahide Sonku, Cahit Irgat ile anlaşarak Anadolu’ya tiyatro turnesine çıkar: “Cahide ve Cahit Anadolu’yu şehir, kasaba demeden turluyorlardı. Çok da güzel haberler geliyordu geriye” (KÇ, s. 339). Cahit Irgat ve Cahide Sonku’nun bir yıl olarak planladığı turne, ikisinin de alkol bağımlılığı ve kavgaları sebebiyle hemen sona erer: “Geri dönmüştü Cahit, Cahide ve ötekiler. Bir yıl olmasını planladığımız turne iki aydan biraz fazla sürmüş, üç ayı bile doldurmamıştı” (KÇ, s. 344). Cahide Sonku, sona eren tiyatro turnesinden sonra

Cahit Irgat'ı böyle bırakmak istemez ve onun memleketi olan Lüleburgaz'a birlikte dönerler. Orada Kırklareli Halkevinin tiyatro koluyula iletişime geçerler fakat Cahit Irgat, hiç değişmez alkole devam eder ve Cahide Sonku bir gece orayı terk edip döner: "Bu Cahit'le hiçbir şey olmaz. Kafam attı, yola çıktım, geçen ilk arabaya binip Topkapı'ya kadar geldim. Anlaşılmıştı. Cahide'nin Cahit'le Lüleburgaz'da kurmayı tasarladığı tiyatro daha başlamadan tarihe karışmıştı" (KÇ, s. 355).

Yaşananlardan sonra Cahide Sonku, hayatını düzeltmeye çalışır. Muhsin Ertuğrul'dan iş ister. Muhsin Bey, oyunlarında ona rol verir fakat o meyhanelerde alkol içip işini umursamaz.

Osman Balcıgil'in bir önceki biyografik romanı olan *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* adlı romanında tiyatro yüzünden morfin bağımlısı olan bir kadının yaşadığı sıkıntılar anlatılırken *Kızıl Çengi* romanında da benzer bir durum görülmektedir. Tiyatro ve sinemada şöhret sahibi olan Cahide Sonku, hayatının son günlerini alkol bağımlısı olarak meyhanelerde geçirmeye başlar:

Cahide, bütün çabasına rağmen alkoller mücadelesine yenik düşüyordu. Arada bir geç kalıyor, geldiği zamanlardaysa sahnede istenen, beklenen performansı gösteremiyordu. Ve sonunda nokta konuldu. Cahide, Tepebaşı Dramdan elini eteğini çekti. Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki izbelerde yaşadığını duydum. Artık herkesin dilinde onun ucuz meyhanelerin müdavimi olduğu vardı (KÇ, s. 373).

Tüm Türkiye ve Cahide Sonku için önem arz eden bir olay romana dâhil edilir. 10 Kasım 1966 tarihinde Ayasofya Camii'nin önünde bir bohça bulunur ve içinde Cahide Sonku'nun parçalanmış fotoğrafları vardır. Tam bu zamanda Cahide Sonku'yu üç kişinin kaçırdığı söylenir. Aradan geçen üç günün sonunda Cahide Sonku bulunur. O, artık eski Cahide Sonku değildir. Yaşadığı yerler belli değildir. Bir gün o meyhanede bir gün bu meyhanede vakit geçirir. Öte yandan Ender, yurt dışından gelir. Annesinin bu durumunu gören Ender, her gün onunla tartışır.

Atilla Dorsay'ın kurduğu SİYAD tarafından ödüle lâyık görülen Cahide Sonku, şöhret içinde geçen hayatının son zamanlarını meyhanelerde alkol bağımlısı olarak geçirmektedir bu sebepten de ödül törenine gelmeyi kabul etmeyip ödülünü bir meyhanede alır:

Cahide Hanım, SİYAD Türk Sinemasının Hizmet Ödülü'nü bir akşamüstü bir Beyoğlu meyhanesinde, Körfez'de aldı. Bir zamanların düş düzeyindeki güzelliği, çekiciliği, uzun yılların alkollü gecelerinin gerisinde kalmıştı. Ama yine de özenle süslenmişti. Bu töreni Hilton'da yapabılırdık ama ben burasını istedim diyordu (KÇ, s. 451).

Başkan Yayınevi'nin kurucusu Tufan Velidedeoğlu, Cahide Sonku ile karşılaşır ve sohbet etme şansı bulur. Cevdet Merter ile dost olan Tufan Bey ona Cahide Sonku'nun

durumunu anlatır. Aynı şekilde gazeteci Agâh Özgüç de Cevdet'i bilgilendiren kişiler arasındadır. Bir gün içtiği alkol sebebiyle Cahide Sonku'nun durumu kötüleşir ve Samatya'da bir hastaneye kaldırılır fakat orada yine alkol isteğine karşı çıkamaz: "Cahide alkolsüz kalmaya dayanamamış, hastabakıcıya bir galon kolonya aldırması, onu içmişti" (KÇ, s. 460).

Cahide Sonku'nun yaşadığı olaylar her anlamda zorlu geçer. O, tüm bu zorlukları alkol ile atlarmaya çalışır. Ancak alkol onun ölümüne sebep olur. Cahide Sonku, 18 Mart 1981 Perşembe günü hayata gözlerini yumar.

4.7.3. Zaman

Kızıl Çengi adlı biyografik romanda, Cahide Sonku'nun yaşadığı zaman dilimini ve bu dönemlerde gerçekleşen olaylar romanın dokusunda görülür. Resmî olarak kayıtlarda 1919 yılında doğduğu yazar fakat kendisi 1916 yılında doğduğunu belirtir. Cahide Sonku'nun 16 yaşında tiyatroya başladığı ilk gençlik yıllarından itibaren olay örgüsü başlar. 1981 yılında hayata gözlerini yummasıyla da roman bitirilir.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında dünyaya gelen Cahide Sonku, Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte gerçekleşen inkılapları çocukluk dönemlerinde görür ve yaşar. Cahide Sonku'nun gençlik yılları ise Demokrat Parti zamanına denk gelir. 1940 ve 50'li yıllarda müzik, sinema ve tiyatro alanında gerçekleşen değişimlerle birlikte Cahide Sonku'nun hayatı ve yaşayışı da değişir. 1960 yılında gerçekleşen ihtilal ile birlikte sinema ve tiyatro alanlarında kısıtlamalar görülür.

Kızıl Çengi romanında tek bir zaman diliminde Cahide Sonku'nun tiyatroya girişi ile ölümüne kadar geçen süreç anlatılır. Cahide Sonku'nun hayatı anlatılırken arka planda yaşanan tarihsel olaylar, siyasi durumlar özellikle Demokrat Parti döneminin sinema ve tiyatro kültürü romanda işlenen konular arasındadır.

Eserde, önemli görülen zaman dilimleri ayrıntılı anlatılırken önem arz etmeyen kısımlarda zaman akışları hızlı ilerletilir. Sonku Film'de çıkan yangın ayrıntılı anlatılırken yangın sonrası zaman dilimi hızlı anlatılır: "Tam üç ay, Cahide ile yanık kokan o odada vakit geçirdim" (KÇ, s. 305).

Romandaki karakterler olayın gidişatına göre zamanı ve kendi yaşlarını belirtip okuyucuya tekrardan hatırlatmak için hafızalarından zaman hesaplaması yaparlar: "Yıl 1963, yaş kırk dört, ya şimdi ne olacak" (KÇ, s. 307)?

Osman Balcıgil'in diğer biyografik romanlarında olduğu gibi *Kızıl Çengi* romanında da yaşanan tüm olaylar geriye zaman akışları yapılarak bazı yerlerde hızlı bir biçimde özet şekilde verilir. "Anlatıcı kimi zaman iç monolog, bilinç akışı tekniklerine başvurarak kısa bir zaman parçasını genişletebilir. Bazen konu gereği uzun zaman aralıklarının üzerinden atlayabilir veya bazen gerilimi yükselterek süreyi hızla geçebilir" (Bingöl, 2019, s.84). Bu sayede olaylar, okuyucuya tekrardan hatırlatılır ve romanın sürükleyiciliği artar:

İş hayatında da hatalar yapıyordu Cahide. Önce Zeki Müren, ardından Atif Yılmaz'la mahkemelik olması, üstelik her iki davayı da kaybetmesi Cahide gibi şöhretinin doruğunda bir sanatçı için son derece gereksiz ve manasızdı. Tıpkı Zeki Müren ve Atif Yılmaz gibi bir zamanlar Seyfi Havaeri de dava açmıştı Cahide'ye (KÇ, s. 259).

Zamanda yapılan ileri ve geri zaman akışları ile okuyucu konudan sapmayarak geçmiş ve geleceği hatırlama imkânı bulur. Romanda, zaman hayatı anlatılan kişiyi ve dönemini anlamak için önemlidir.

4.7.4. Mekân

Kızıl Çengi romanında mekân, Cahide Sonku'nun yaşayışına dair bilgiler vermesi açısından önemlidir. Yaşadığı şehir, ev ve çevre Cahide Sonku'nun hayatı ile ilgili birçok bilgi sunmaktadır. Ailesi ile hayatını sürdürdüğü konağın çıkan yangınla kül olmasıyla artık yaşamları eskisi gibi olmaz. Şöhret olduktan sonra Cahide Sonku'nun yaşadığı evler, köşkler, yazlıklar, villalar, meyhaneler dönemin siyasi durumunu özetleyecek niteliktedirler. Bu mekânlar, iç mekân olarak adlandırılır. "Yükseliş dönemindeki Cahide, Ayaspaşa'da Kunt Palas ve Ankara Palas adlı süper lüks dairelerinde, Yeniköy'deki yazlık villalarında kraliçeler gibi yaşar" (Özgüç, 2008, s. 36).

Romanın önemli mekânlarından biri ve olayların başladığı yer, *Perde ve Sahne* dergisinin yazıhanesidir. Cevdet Merter kendi metinlerini burada kaleme alır. Cahide Sonku, böyle bir mekândan çıkıp tiyatro ve sinema alanında meşhur bir kişi olur. Romanda da bu mekâna dair bilgiler yer alır.

Cahide Sonku, mekânlarda lüks içinde yaşar ve sevgilisi Marcel'in yaşadığı yerleri sahiplenir: "Şoförü, Sıraselviler Caddesi'ndeki dairemin kapısını tam kararlaştırdığımız saatte çaldı. Yalıya gideceğimizi düşünürken, birkaç dakika içinde kendimi Ayaspaşa'nın ünlü apartmanlarından Ankara Palas'ta, Marcel'in dairesinde buldum" (KÇ, s. 55).

Cahide Sonku'nun yaşadığı dönemde meşhur olan mekânların eski ve yeni hâlleri hakkında çeşitli bilgiler verilir. Özellikle edebiyat, sanat, tiyatro ve sinema gibi birçok meslek grubunda olan insanlar belirli yerlere gitmektedir:

Merdivenlerde konuştuğumuz üzere, rotamızı Krepen Pasajı'na yani İmroz'a (Krepen Pasajı'nın bugünkü adı Aslıhan Pasajı'dır. 1982 yılında kısmen yıkıldı ve adı değişti. Meşrutiyet Caddesi üzerindedir. İmroz Lokantası 1941 yılında Spiro Havuços ve Tanaş Yalyas tarafından Krepen Pasajı'nda hizmete sokuldu. O dönemin edebiyat ve sanat camiasının beğenerek gittiği bir meyhaneydi.) çevirdik (KÇ, s. 111).

Korkmaz'a göre, "Roman gibi gelişmiş anlatı yapıtlarında mekân, varoluş kaygısıyla ilgili bir duraksamadır; zamanın sonsuz akışında yitip gitmek istemeyen insanın tutunduğu 'dışardaki içerdilik' niteliğinde bir yerdir." (Korkmaz, 2017, s. 11). Cahide Sonku, alıştığı hayatın sınırları dışına çıkmak istemez. Alışkanlıkla birlikte bir aidiyet duygusuyla hareket eder. Romanda bununla ilgili şu durum yer alır: "Beni ilgilendiren Cahide'nin bir aşktan bir başka aşka, kazasız belasız, başını çok da ağrıtmadan nasıl atlamış olduğuydu. Ayaspaşa'da, Marcel'in Ankara Palas'taki ultra lüks dairesinden İhsan Bey'in Kunt Apartmanı'ndaki ultra lüks dairesine sıçrayıvermişti" (KÇ, s. 132).

Mekânlar, aidiyet duygusunun en çok hissedildiği yerler arasındadır. Tiyatroyu ve sahneleri kendine mesken edinen Cahide Sonku, ait hissedeceği bir yer inşa etmek ister. Tiyatroya ve sinemaya olan sevgisi ile kendisine ait tiyatro salonu ve bir film şirketi kurar:

Yapı Kredi Bankası, bir tiyatro kurmamı istiyor Cevdet. Atlas Pasajı'nın içinde bir yer var, orayı üç yüz izleyici kapasiteli bir tiyatroya dönüştüreceğim. İsmi de Küçük Sahne (İstiklal Caddesi'nde, Atlas Sineması'nın önündeki Köçeyan Konağı'nın birinci katında 1951-57 yılları arasında hizmet verdi) olacak zaten (KÇ, s. 195).

İhsan Doruk ile evlenen Cahide Sonku için yaşadığı mekânların anlamı değişmiştir. Yaşadıkları yuva, siyasi meseleler için kurulan toplantı salonlarına dönüşmüştür. İhsan Bey, Demokrat Partinin zengin iş adamları ile evlerde sık sık toplantılar ve görüşmeler düzenler. Kendisine yuva olarak gördüğü evi, artık siyasi meselelerin konuşulduğu yer olur: "İhsan Doruk'un Ayaspaşa'da Kunt Apartmanı'nda Cahide'yle birlikte oturduğu devasa büyüklükteki apartman dairesi, aynı zamanda Demokrat Partinin görünmeyen karargâhı gibi işlev görmeye başlamıştı" (KÇ, s. 197).

1940'lı ve 50'li yılların önemli mekânları arasında Tepebaşı Dram Tiyatrosu vardır. Burası, özellikle tiyatro ile ilgilenen insanların aidiyet duygusunu hissettikleri yer konumundadır. *Kızıl Çengi* romanında, Tepebaşı Dram Tiyatrosu hakkında şu bilgiler verilir:

Hakikaten çok özel bir binaydı Tepebaşı Dram Tiyatrosu. 1880'de Hovsep Aznavur tarafından inşa edilmeye başlanmış, ilk temsil 1916'da verilmişti. Yirmi altı yıl uğraşılıyordu tiyatro ortaya çıksın diye. Osmanlı'nın en yoksul döneminde, birçok fedakârlıkla ayağa kaldırılmıştı (KÇ, s. 267).

Cahide Sonku, Ankara'daki hayatın İstanbul'daki lüks hayattan farklı olduğunu görür. Anadolu şehri olan Ankara, Cahide Sonku'ya çok farklı gelir. Romanda şehirler arasındaki bu farklılık gözler önüne serilir: "Tiyatrodan arkadaşlarla buluşuyoruz. Küçük bir

muhitim oldu. Arada bir dışarıya çıkıyoruz. İstanbul gibi değil. Gidilecek çok az yer var. Birkaç lokanta, meyhane ve birkaç otelin barı filan. Atatürk Orman Çiftliği’ni çok beğeniyor herkes. Bira içmeye oraya gidiliyor” (KÇ, s. 297) ...

Cahide Sonku, hayatının son zamanlarını alkole olan bağımlılığından dolayı belirli meyhanelerde geçirir. Artık onun yuvası meyhaneler olur: “Gecenin bir saatinde Dostlar Birahanesi’nin ipini çekip giriyorum. Cahide, dipteki masalardan birinde önünde bira bardağı olmak üzere oturuyor” (KÇ, s. 440).

Mekânlar, kişilerin bulundukları konuma göre değişkenlik gösterir. Eserde, mekânlar özellikle Cahide Sonku’nun değişen yaşamına göre şekil almaktadır. Cahide Sonku’nun yaşantısıyla birlikte mekânların algıları da değişir.

4.7.5. Dönemin Zihniyeti

Biyografik romanların temelinde yatan önemli öğelerden biri, dönemin zihniyetinin eserlere yansımalarıdır. Biyografide bir kişinin hayatı ele alınır ve doğumundan ölümüne kadar geçen süreçler, okuyucuya aktarılır. Biyografik romanda kişinin hayatı anlatılırken önemli görülen noktalarla birlikte dönemin zihniyeti ve tarihî arka plan da ele alınarak disiplinler arası bir ilişki sağlanır.

Kızıl Çengi romanında dönemin sinema, tiyatro ve sanat anlayışı ile birlikte tarihsel olaylarına ışık tutulur. Romanda da belirtilen özellikle tiyatro ile ilgili olan dergiler ve gazeteler zihniyeti yansıtır. *Perde ve Sahne* dergisi, dönemin tüm gelişmelerini halka sunmaktadır. Dönemin içinde varlığını sürdüren dergilerin arasındaki farklılıklar ya da benzerlikler romanda okuyucuya gösterilir: “*Türk Tiyatrosu* daha çok şehir tiyatrosu haberleri veriyor. *Perde ve Sahne* ise halkın tiyatro bilgisini ve kültürünü yukarıya çekmenin, sahne sanatlarını toplum sathında anlaşır kılmanın ve yaygınlaştırmanın peşinde” (KÇ, s. 14).

1940 ve 1950’lerde toplumun bazı kesimleri farklı bir yaşam sürmektedir. Romanda gayrimüslimlerin refah düzeyinin daha yüksek olduğu görülür. Şöhret basamaklarını hızlı bir şekilde çıkan Cahide Sonku, Ermeni sevgilisi Marcel ile lüks hayatın tadını çıkarır. Bununla ilgili romanda şunlar geçer: “Marcel ve Cahide tabağıma meze almama yardımcı oluyorlar. İstiridyeden karidese, kalamardan deniz börülcesine kadar, denize dair ne varsa tabağıma süslüyor” (KÇ, s. 31). Romanın ilerleyen sayfalarında bu lüks yaşamın devam ettiği görülür: “Magazin yazarlarının gözü Cahide ve Marcel’in üzerindeydi. Kimi

söylentilere göre, ünlü playboy sevgilisine biri yazlık iki ev satın almış üstelik altına son model bir araba çekmişti. Cahide'nin kürklerinin sayısını, kendisi dahil kimse bilmiyordu” (KÇ, s. 75).

Kızıl Çengi romanında hayatı anlatılan kişinin ilgi alanı tiyatro ve sinemadır. Romanda bu doğrultuda tiyatro ve sinema alanında yapılan yenilikler de yer alır. Tepebaşı Dram Tiyatrosunda gerçekleşenler romana dâhil edilir:

Filmin oyunculara dağıtılacak kopyalarını elde etmek için, Nâzım Hikmet'in yazdığı senaryoyu, bu kez basılmaya uygun bir teknikle daktilo etme işine giriştim. Bu tekniğe göre, özel olarak hazırlanmış negatif kopya teksir makinesinin tamburuna takılıyor, gerekirse yüz sayfaya kadar çoğaltılabiliyordu. Çoğaltma işlemini Tepebaşı Dram için alınmış yeni makinede yapacaktım (KÇ, s. 71).

Toplumu etkileyen unsurlar arasında siyaset ve tarihin yanı sıra din de önemlidir. Romanda farklı din gruplarına mensup kişilerin ayrıştığı görülür. Müslüman ve gayrimüslimlerin ayrıştığı toplumda zihniyetin durumu romana yansıtılır: “Bizim arkadaşlar bir gayrimüslim ile yaşadığını öğrenmişler. Senin tiyatrodan kalmanın doğru olmayacağını söyleyip duruyorlar. Mesele büyürse tiyatrodan ayrılmak zorunda kalabilirsin” (KÇ, s. 77).

Romanda geçen bazı ifadeler, dönemin zihniyetini ve toplumun düşüncelerini açık bir şekilde yansıtır. Savaşın devam ettiği süreçte bile halkın sanata karşı olan duyarlılığı eksilmez. Sanat ve sanatçı geri plana atılmayarak tiyatro oyunlarının devam etmesi, bunun göstergesidir. Cevdet Merter'in ağzından yazar, kendi tavrını ve yorumunu da romana dâhil eder:

İnsanlık, İkinci Dünya Savaşı adı verilen çok büyük bir ateşle yanıp kavrulurken, Türkiye her an saldırıya uğrayacakmış gibi alesta yaşıyordu. Tüm yokluğa rağmen, Muhsin Hoca perdeleri kapatmamakta ısrar ediyordu. Hoca, savaşlara karşı sadece askerle değil sanatla da direnilmesi gerektiğini öğretmişti hepimize (KÇ, s. 105).

Kızıl Çengi romanında hayatı anlatılan kişi, bir kadındır. Bu sebepten Cahide Sonku'nun ağzından yaşadığı dönemde toplumun kadına karşı olan tavrı ve düşünceleri romanda anlatılır: “Biliyor musun Cevdet, bu memlekette erkek karısını yüz kadınla aldatma mesele olmaz, kadın bir erkekle üç beş saat hoşça vakit geçirse dünyanın sonu gelir. İsyan ediyorum bu haksızlığa” (KÇ, s. 135).

Muhsin Ertuğrul öncülüğünde kurulan Tepebaşı Dram Tiyatrosu; toplumun eğitim seviyesini, refah düzeyini ve zihniyetini olumlu yönde etkiler. Zor zamanlarda bile sanatsal faaliyetler aktif bir şekilde devam eder:

Muhsin Bey 165 santimden kısa kız, 180 santimden kısa erkekleri kabul etmeme fikrinde ısrar ediyor. En az lise tahsilini şart koşmuş. O zamanlar lise tahsili kız hatta erkek bile bulmak çok güçtü hatırlayacağın gibi. Gayet iyi hatırlıyordum. Türkiye geçen on yılda inanılmaz gelişme göstermişti. Üstelik bunu sürüp giden İkinci Dünya Savaşı'na rağmen başarmıştı (KÇ, s. 168).

Eserde, bazı kahramanlar ile dönemin iktidarı arasındaki ilişkilerden de bahsedilir 1950’li yıllarda iktidarda olan Demokrat Partiye yakınlık gösteren İhsan Doruk siyasi durumlardan faydalanıp çıkar sağlar. Bu, dönemin zihniyetini göstermesi açısından önemli bir meseledir: “Demokrat Parti iktidar olup da para oluk gibi akmaya başlayınca, İhsan Doruk kesenin ağzını iyice açmış, Cahide’yi yani Sonku Film’i paraya boğmuştu” (KÇ, s. 203).

Osman Balcıgil’in diğer biyografik romanlarında olduğu gibi *Kızıl Çengi* adlı biyografik romanında da döneme ait bilgiler verilmektedir. 1960’lı ve 1970’li yıllarda sanat ve müzik gibi alanlardaki gelişmeler hakkında şu tespitler yapılır:

Dünyada Beatles rüzgârları eserken, bizde Erkin Koray, Ajda Pekkan, İlhan İrem, Cem Karaca, Barış Manço gibi müzisyenler parlayacak, eserleriyle sadece kendi dönemlerinin gençlerine değil gelecek kuşaklara da ilham vereceklerdi. Anadolu rock ve büyük ölçüde çeviriye dayalı olsa da Türk popu, 70’li yıllardan itibaren Türkiye’nin toplumsal hayatına yön vermekte önemli bir işlev görecekti (KÇ, s. 421).

Kızıl Çengi romanında zihniyet konusu, toplumu anlama noktasında önemlidir. Siyasi durumlar, kişilerin ruh hâllerini ve toplumun yaşayışını etkiler. İktidarda olan siyasi partinin sözü, toplumun her alanında geçerli olabilmektedir. Cahide Sonku, sinema ve tiyatro alanında tanınan bir kişi olduğundan roman daha çok bu konuları kapsar.

4.7.6. *Dil ve Anlatım*

Edebî eserlerde yazarlar anlatımı kuvvetlendirmek için kurgusal öğelerden faydalanabilirler. Yaşanmış olaylar ve gerçek karakterlerin yanı sıra olay örgüsüne hayalî karakterler de ekleyebilirler. Osman Balcıgil, anlatımı güçlendirmek amacıyla eserinde bir karakter kurgular. Kurguladığı karakter olan Cevdet Merter aracılığıyla ve onun kurduğu diyaloglarla Cahide Sonku’nun hayatı aktarılır. Romanın ilk sayfalarında şöyle bir cümle geçer: “İşte size, daha yazmaya başlamadan iki ayrı Cahide! Biri benim olan. Masaya Cahide’yi, bir başka deyişle Türkiye’nin yetiştirdiği bence ilk ve yegâne ‘primadonna’yı yazmak için oturdum ya hani, haklı olarak sen de kimsin diye soranlar olacaktır. Efendim, benim adım Cevdet Merter” (KÇ, s. 12). Girişteki bu cümleden, romanın anlatıcısının Cevdet Merter olduğu anlaşılır.

Kızıl Çengi romanında Osman Balcıgil’in kurguladığı Cevdet Merter adlı karakter, Cahide Sonku’nun en yakın arkadaşı olup aynı zamanda *Perde ve Sahne* dergisinin bir çalışanıdır. Üçüncü kişi ağzıyla dıştan bir gözlemci olarak Cahide Sonku’nun hayatı anlatılır: “Cahide, tiyatronun kapısından 1932 Eylül’ünde okul önlüğüyle girmiş ilk kez. Yanında aile yakınlarından Nuri Karademir Ağabey’i varmış” (KÇ, s. 44).

Kızıl Çengi romanında hâkim bakış açısı kullanılır. Eserinde bazı yerlerinde roman tekniği olan iç çözümleme, bilinç akışı ve iç monologlar görülür. “Bilinç akışı, romanda figürlerin iç dünyalarını aracısız ve bütün karmaşısıyla aktarmak amacıyla, çağrışıma dayalı olarak birbirini izleyen ilintisiz cümleler şeklinde uygulanan bir tekniktir” (Sazyek, 2015, s. 76). Cahide Sonku’nun içini döküp hissettikleri romanda okuyucuya yansıtılır: “Bütün ‘Ama ben onu kardeşim gibi seviyorum’ savunmalarına karşın, Cahide Süavi’yle ilişkisini arkadaş sınırında tutmayı becerememişti” (KÇ, s. 101).

Gitmiyor Cevdet. Kendime kızıyorum. İhsan’ın karakterini de nasıl bir hayat yaşadığını da biliyordum. Bile bile evlendim. Ender’i babasız büyütmek istemedim. Kendim babasız büyüdüğüm için babasız kalmanın acısını çok iyi biliyorum. Çarem yok. İhsan Doruk’un evinde, onun soyadını taşıyan bir kadın olarak devam edeceğim (KÇ, s. 222-223).

Biyografik romanın yazarı, ele aldığı kişinin hayatı ile ilgili bilgiler verirken araya kurgusal unsurlar ekler. Cahide Sonku’nun hamileliği hakkında bilgiler verirken yazar, kişiler arasında diyaloglar oluşturur. Oluşturulan diyaloglarla birlikte anlatım kuvvetlendirilir:

Cahide’nin o kadar hızlı ve en azından beni ters köşe yapan manevraları oluyordu ki Buran’ı bilmem ama çaresiz yine şaşıracaktım.

‘Çocuğum olacak arkadaşlar!’

‘Ne diyorsun sen?’

‘Korkma. İhsan Doruk’tan. Gayet iyi biliyorum.’

‘Konuştun mu peki bunu kendisiyle?’

‘Doğurmak zorunda olduğumu anlayınca konuştum. Önce baktım kürtaj olabilir miyim diye. Ama önceki yıllarda yaptırdığım kürtajlar nedeniyle doktor doğurmamın şart olduğunu söyledi. Başka çıkar yolum kalmayınca İhsan’la konuştum. Benimle evlenmek istiyormuş. Çünkü çocuğumuz analı babalı büyümeliymiş’ (KÇ, s. 189).

Romana farklı edebî türlerden eklemeler yapılır. Türlerden istifade edilerek anlatım güçlendirilir. Cahide Sonku’nun ölümü ile ilgili döneme ait haber yazısı *Kızıl Çengi* romanına eklenir:

19 Mart 1981 Perşembe günü, *Hürriyet* gazetesinden kestiğim Cahide’ye dair kupür, en sonuncusu değilse de en zoru olacaktı. Gazete şöyle bir başlık koymuştu birinci sayfaya manşet olarak:

‘Sanat dünyasına adını altın harflerle yazdıran Cahide Sonku yapayalnız öldü.’

Haber bugün yayımlandığına göre, demek Cahide dün vefat etmişti (KÇ, s. 464).

Roman yazarı, dıştan bir gözlemci olarak bazı yerlerde Cevdet Merter aracılığıyla esere kendi yorumlarını katar: “Talât’la, Marcel’le ve hatta İhsan’la ilk ilişkisini kurarken yaptığı hatalar çocuk, yeni ergen ve genç olduğu için belki mazur görülebilirdi ama geçen süre zarfında Cahide otuz altıncı yaşını geride bırakmış, kocaman bir kadına dönüşmüştü” (KÇ, s. 284). *Kızıl Çengi* romanının yazarı Osman Balcıgil, Cevdet Merter’in ağzından çoğu

zaman dönemin eleştirisini yapar ve yorumunu ekler. Yazar, romana dâhil olmaktan çekinmez:

Kendi başıma kalıp düşündüğümde, Tepebaşı Dram Tiyatrosunun muhafazakâr, milliyetçi iktidarlara, aydınlanmacı, çağdaşlık yanlısı sanatçılar arasında her zaman en büyük mesele olduğuna karar veriyorum. Anlaşılır ama kabul edilemez nedenlerle, ülkemizin milliyetçi ve muhafazakârları, Türkiye toplumunun sanatla buluşmasına, Batılılaşmasına hep karşı durdu (KÇ, s. 409).

Romanda bazı kelimelerin bilgileri ve anlamları olay akışı bozulmadan verilir. Bir yandan benzetmeler diğer yandan da kelime tanımları yapılır. Bununla birlikte çok yönlü bir anlatım sağlanır:

Bence ‘belladonna’ bünyesinde barındırdığı zehrin gücünün ne kadar farkındaysa, Cahide de ancak o kadar farkındaydı. Her şeyiyle zehirlidir. Kökleri, gövdesi, çiçekleri, tohumları, yaprakları, meyveleri. Yiyen kim olursa öldürür. Rönesans döneminde kadınlar gözbebeklerini büyütürken daha çekici görünmek için bu bitkinin meyvelerinden elde ettikleri suyu göz damlalarına katarlarmış. İsmi de buradan almış zaten. İtalyanca güzel kadın anlamına geliyor belladonna (KÇ, s. 144).

Kızıl Çengi romanında Cahide Sonku’nun yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilir. *Kızıl Çengi* romanında “Primadonna, halayık, sinema feneri ve mahlas” gibi birçok kelime yer alır ve bu kelimelerin anlamları verilir.

4.7.7. *Muhteva*

Edebî eserlerin içeriği, çoğu zaman en dikkat çekici ve merak edilen aynı zamanda da en kapsamlı olan kısımdır. Edebiyatın diğer disiplinlerle olan ilişkisi genellikle muhtevanın içinde görülür.

Kızıl Çengi adlı biyografik romanda Cahide Sonku’nun hayatı ile birlikte özellikle Demokrat Parti, İkinci Dünya Savaşı, çok partili hayata geçiş, tiyatro, sinema ve müzik alanında gerçekleşen yenilikler gibi tarihî olaylar anlatılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı yıllarda, savaşa dâhil olmayıp yine de hazır bir şekilde bekleyen Türkiye’de sanat ve sanata dair faaliyetler duraksamaz aksine devam ettirir: “Süratle 1941 yılının sonuna yaklaşıyorduk. Dünya kan revan içindeydi ama Tepebaşı Dramda oyunlar aralıksız oynanıyordu” (KÇ, s. 75).

İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşanan ekonomik buhran romanda yerini alır. Cahide Sonku, refah bir hayat sürmekteyken ülke genelinde temel besin kaynağı olan ekmeğin karne ile satılacağı duyurulur. Ekonomik olarak zor zamanlar geçiren toplumun zihniyetinde de değişikliklerin meydana gelmesi kaçınılmaz olur: “17 Kasım’da, bütün gazeteler aynı haberi öne çıkartmış, polislerin evlere beyanname bırakacaklarını birinci

sayfalarından girmişlerdi. Beklenen bir durumdu. Çarşıda, pazarda, işyerlerinde, devlet dairelerinde epeydir ekmeğin karneyle verileceği konuşuluyordu” (KÇ, s. 97).

Muhsin Ertuğrul’un dünyada gelişen tarihî olaylara karşı olan tavırları romanda anlatılır. Türkiye, tam olarak savaşa girmese de savaşa hazır bekler ve bu süreçte perdeler kapanmaz ve oyunlar sergilenmeye devam eder: “İnsanlık İkinci Dünya Savaşı adı verilen çok büyük bir ateşle yanıp kavrulurken Türkiye her an saldırıya uğrayacakmış gibi yaşıyordu. Tüm yokluğa rağmen, Muhsin Hoca perdeleri kapatmamakta ısrar ediyordu” (KÇ, s. 105).

Romanın tarihî arka planında gayrimüslimler için çıkarılan Varlık Vergisi Kanunun çıkarılması da yer alır. Bu kanun, yeni bir düzen getirir. Devlet yöneticilerinin maddi olarak uygulanacak vergileri ırklara göre sınıflandırması ile yaşayan halk ve toplum arasında bir ayrışma olur:

Sözde, bombanın fitili ağustos ayında ateşlenmiş. Saracoğlu Türkcülük üzerine hükümet programına eklemeye bulunulması gerektiğini söylemiş. O bu lafı eder etmez, gazeteler veryansına başlamışlar. Eylül ayında İstanbul defterdarı bir cetvel hazırlamış, ırklara göre ticaretle ve sanayiyle uğraşanları sınıflandırmış. Şimdi beklenen bir Vergi Kanunuymuş. O çıkar çıkmaz bomba patlayacakmış (KÇ, s. 109).

Varlık Vergisi Kanunun çıkarılması ile hükümet bazı hedeflerini gerçekleştirmek ister. Bu hedeflerin arasında ekonomi ilk sıradadır: “Bu kanun aynı zamanda bir devrim kanunudur. Bize ekonomik bağımsızlığımızı kazandıracak bir fırsat karşısındayız. Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldırarak, Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz” (KÇ, s. 116). 11 Kasım 1942 yılında Varlık Vergisi Kanunu yürürlüğe girer. Vergisinin ödeyemeyenler doğuya taş kırmaya gönderilir. Cahide Sonku’yu yakından ilgilendiren bu kanun ile sevgilisi Marcel de ödeme yapamaz ve doğuya sürgüne gönderilir.

Kızıl Çengi’de tarih ile ilgili konularda kurgusal öğelerin esere çok fazla dâhil edilmediği görülür. Hayatı ele alınan kişiyi anlamak için yaşadığı dönemi ve dönemde gerçekleşen tarihî olayları da anlamak gerekmektedir. Hükümet değişikliğinin yaşandığı yıllarda yaşanan bazı gelişmeler romanda şöyle yer alır:

Devletçi bir anlayışa sahip, karma ekonomi modelini uygulayan Cumhuriyet Halk Partisinin karşısına liberal bir kimlikle dikilen Demokrat Parti, programının bir gereği olarak demokrasinin çitasını yükseltmek yerine, kollarını muhafazakâr bir toplumsal düzeni inşa etmek üzere sıvamıştı. İlk iş olarak Arapça ezanı kaldırdı. Radyoda dini programlara ağırlık verdi, mevlit yayımlamaya başladı. İlerleyen günlerde Türkiye, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamaya dönük girişimlerin kulak ardı edildiği bu yolda alınan mesafenin çöpe atıldığı bir ülke haline dönüşecekti (KÇ, s. 197-198).

Kızıl Çengi romanında bazı tarihî olaylar kişiler üzerinden anlatılır. 1955 yılında 6-7 Eylül'de İstanbul'da olaylar meydana gelir. Romanda, Cevdet Merter'in arkadaşı olan Ermeni Nubar Terziyanoğlu üzerinden 6-7 Eylül olaylarına değinilir:

Ortalık ana baba günü. 'Ne oluyor Nubar?' diye soruyorum arkadaşşıma. 'Ne bileyim Cevdet? Yunanistan'da bir şey mi olmuş ne?' Az sonra parasız dağıtılan *İstanbul Ekspres* gazetesinden, Yunanistan'da Atatürk'ün evine sabotaj yapıldığını öğreniyoruz. Nubar'la itiş kakış arasında Taksim'e kadar yürüyoruz. Cumhuriyet Anıtı'nın altında toplanmış kalabalık durmaksızın 'Kıbrıs Türk'tür Türk kalacak!' diye bağırıyor (KÇ, s. 251).

1940'ların önemli mekânları arasında Tepebaşı Dram Tiyatrosu vardır. Değişen iktidarla birlikte mekânların yanı sıra başka konularda da değişiklikler yapılır. İktidar, Tepebaşı Dramı yıkmayı düşünmektedir. Bu olay romanda şöyle anlatılır: "Demokrat Parti'yle yönetilen Türkiye'nin, Demokrat Partili İstanbul İl İmar Müdürlüğü, Tepebaşı Dramı yıkmayı kafasına koymuştu" (KÇ, s. 267).

Cahide Sonku'nun yaşadığı yıllarda, hükümet değişikliği ile birlikte sinema ve tiyatro alanında ciddi değişimler gerçekleşir. Tepebaşı Dram Tiyatrosunun kurucusu olup dönemin sanat anlayışını ve tiyatroyu önemli yerlere getiren Muhsin Ertuğrul tek bir karar ile görevinden alınır:

Demirel Hükümeti, Muhsin Ertuğrul'u Şehir Tiyatroları'ndaki görevinden almakla kalmadı. Uluslararası Tiyatro Enstitüsü'ne resmi bir yazı yazdı ve Muhsin Ertuğrul'un Türkiye'deki görevinin sona erdiğini, Türkiye'yi temsil etme yetkisinin kalmadığını bildirdi (KÇ, s. 382-383).

Kızıl Çengi romanında Cahide Sonku'nun hayat hikâyesi anlatılırken döneme ait olaylara dair mevcut nesnel bilgiler aktararak okuyucu tarih alanında bilgilendirilir:

Feci bir yıl geçiriyordu Türkiye. 1971 yılı kötü girmişti, kötü devam ediyordu. 60 Anayasası, sağından solundan çekiştirilmiş, bütün toplumsal kesimlere tanınmış özgürlükler geriye alınmış bu da ülkenin sosyal ve ekonomik hayatını olumsuz yönde ve alabildiğine etkilemişti. Ocak ayında İş Bankası'nın Ankara'daki Emek Şubesi soyulmuştu. Bir hafta geçmeden ODTÜ'nün rektörü Erdal İnönü'nün evine dinamit atılmıştı. Emekliler Ankara'daki Emekli Sandığı'nı işgal etmiş, İstanbul'da öğrencilerin üzerine patlayıcı madde atılmıştı. 12 Mart'ta Silahlı Kuvvetler parlamentoyu suçlayan bir muhtıra verdi, Demirel Hükümeti istifa etti (KÇ, s. 412).

Aşk konusu Balcıgil'in diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da önemli yer edinir. İnsanı besleyen aşk, hayatın her anında ve her alanında kendisine bir yer bulur. *Kızıl Çengi*'nin ana karakteri Cahide Sonku'nun yaşadığı aşklar da romanda işlenir.

Cahide Sonku, tiyatroya başladığı ilk yıllarda Talât Artemel ile iki yıl evli kalıp boşanır. Boşanmanın ardından Ermeni tüccar sevgilisi Marcel Gevrekyan ile ilişki yaşar ve Varlık Vergisi Kanunu çıktıktan sonra sürgün edilen Marcel ile ayrılma kararı alır. Özgüç'e göre bu durum şöyle anlatılır: "Cahide'nin en büyük aşkı, 'Varlık Vergisi Kanunu'nun çıkarıldığı dönemde 31 yaşındaki Ermeni kökenli kereste tüccarı Parseh (Marcel)

Gevrekyan'dı. Dönemin ünlü milyarderlerinden Gevrekyan, Varlık Vergisi borcu olan 150 bin lirayı ödeyemediği için Erzurum ve Sivrihisar çalışma kamplarına sürgüne gönderilmişti" (Özgüç, 2008, s. 71). Cahide Sonku yaşanan bu durumlarla birlikte aradan geçen kısa bir zaman dilimi sonrası Bursalı tütün tüccarı İhsan Doruk ile tanışıp onunla evlenir. Cahide Sonku'nun aşk hayatı, özet bir şekilde romanın belirli yerlerinde okuyucuya aktarılır:

Cahide'nin Marcel'le ilişkisi konuşulmaya başlanınca, eski kocası ve her gün sahneye birlikte çıktığı Talât kıskançlıktan deliye dönmüştü. Rahat huzur vermiyordu Cahide'ye. (...) Talât'la iki yıl evli kalmıştı Cahide. Evlendiği adam çok uçarıydı. Başrol oynuyor olmanın verdiği enerjiyle yerinde duramıyordu. Cahide de bu nedenle ayrılmıştı zaten Talât'tan. (...) Cahide hemen dava açmış, ilk celsede resmen ayrılmıştı Talât'tan. Böylelikle, Soyadı Kanunu çıkıp da Talât'ın danışmadan aldığı Artemel'den de kurtulmuş oluyordu genç oyuncu. Talât'ı, Cahide'nin kendisini terk etmesinden çok, Ermeni tüccar Parseh (Marcel) Gevrekyan'la yaşamaya başlamış olması çileden çıkartmış olmalıydı (KÇ, s. 20).

Cahide Sonku, İhsan Bey ile tanışıp evlendikten sonra yaşadıkları tartışmalar sebebiyle evliliklerini sonlandırır. Yaşananlardan sonra şöhretinin doruklarındayken kıskançlıklar ve aşk dedikoduları ortaya çıkmaya başlar. Cahide Sonku, Muhsin Ertuğrul'un yanında Tepebaşı Dram Tiyatrosunda rol aldığı dönemlerde Muhsin Ertuğrul ile aralarında duygusal bir ilişkinin başladığına dair yorumlar yapılmaya başlanır. Muhsin Bey, eşi Neyyire Hanım vefat ettikten sonra Cahide Sonku'ya evlilik teklifi eder ama o kabul etmez:

Neyyire Hanım'ın söyledikleri hakikatten sarsıcıydı. Eğer doğruysa Cahide, üstelik Talât'la evliken Muhsin Hoca'yı ayartmaya çalışmıştı. Neyyire Hanım'ın rahatsızlık duyduğu zaman dilimi, Muhsin Bey, Neyyire Hanım, Talât ve Cahide'nin dörtlü olarak sahneye çıktıkları, rol paylaşımını genç ve yaşlılar olarak yaptıkları dönemdi. (...) Dile kolay, Neyyire Hanım ve Cahide üç yıl küs kalmışlardı (KÇ, s. 80-81).

Cahide Sonku'nun aşk hayatındaki dedikodular durmak bilmez. Kiminle sahneye çıksa onunla aşk dedikoduları yayılır. *Romeo ve Juliet*'te birlikte oynadığı rol arkadaşı Süavi Tedü ile de söylentiler çıkar: "O akşam yine Süavi Tedü'yle *Romeo ve Juliet*'i canlandıracaklardı ve bu konuda da çok dertliydi Cahide. Laf arasında 'Başım Süavi'nin eşi Meral'le dertte.' dedi (KÇ, s. 99).

Cahide Sonku, Demokrat Partinin iktidara geçtiği dönemlerde İhsan Doruk ile evlenir. İhsan Doruk, bazı çıkarlar doğrultusunda iktidara yakınlık göstermektedir. Cahide Sonku, bu durumdan çok memnun olmaz çünkü yuvası olarak gördüğü evi politikacıların buluşma alanı olmuştur:

Çok da tantanalı olmayan bir törenle Cahide ve İhsan Bey dünya evine girdiler. Cahide'yi artık daha az göreceğimi zannederken tersi oldu. *Perde ve Sahne*'nin yazıhanesine Marcel'le olduğu zamanlardan daha fazla uğramaya başladı. 'Girenin çıkanın belli olmadığı bir ev! Ne çok politikacı varmış meğer. Hep beraber yaşıyoruz desem yeridir. Yataklarımızı ayırdık İhsan'la' Cahide eşi İhsan Doruk'a olan ilgisini, iki aydan kısa bir sürede tüketti (KÇ, s. 132-133).

Cahide Sonku, inişleri ve çıkışları yüksek olan hayatında aşk anlamında umduğunu bulamaz. Yaşadığı aşklar ve hissettiği duygular, ani değişimler göstermektedir. İhsan Bey ile ayrıldıktan sonra evli ve çocuklu Avukat Buran ile görüşür: “Cahide, eski kocası Talât Artemel’i ve sevgilisi Marcel’i tükettiği gibi Süavi’yi de çoktan geride bırakmıştı. Bana kalırsa, şu aralar evli ve çocuklu olan iş adamı sevgilisini de kişisel tarihinin derinlerine gömmek üzereydi” (KÇ, s. 166).

Cahide Sonku’nun döneminde yaşadığı aşklar, sürekli gündemde ve gazetelerde yer almaktadır. Bir gün İhsan Doruk’tan hamile kaldığını öğrenir ve çocuğu için onunla tekrar evlenir. Bu süreçte kızları Ender dünyaya gelir. İkinci kez evlenmelerine rağmen tartışmaları devam eder ve İhsan Doruk, evlerindeki hizmetçi ile onu aldatır neticede Cahide Sonku, evi terk eder. Boşandıktan sonra eşi İhsan Doruk’un yeni aşkı da gündem olur. *Kızıl Çengi* adlı biyografik romanda bu durum betimlenerek dikkat çekici bir şekilde okuyucuya sunulur: “İhsan Doruk’la Şükran Özer’in evliliği gazetelerde ve dergilerde büyük yer buldu. Okuyuculara, Benli Belkıs, Cahide ve Şükran’dan oluşan üç peri kızının masalını okumak kuşkusuz hoş gelmiştir” (KÇ, s. 319).

Cahide Sonku’nun Marcel’den ayrılması, eşi İhsan Doruk ile boşanması, kendi kurduğu film şirketi olan Sonku Film’in yangında küle dönmesi ile birlikte tüm hayatı değişmeye başlar. Tiyatroya tekrardan yönelip Haldun Dormen’in tiyatrosunda rol alan Cahide Sonku, oyuncu arkadaşları ve Cahit Irgat ile Anadolu turnesine çıkar. Yaşadığı olumsuz aşk tecrübelerinden sonra Cahit ile tekrardan o hissi yaşamaya başlar ama sonuç yine hüsrana olur. Cahit ve Cahide Sonku alkol bağımlısıdır. Cahide Sonku, Cahit’in alkol bağımlılığı sebebiyle her şeyi geride bırakıp İstanbul’a döner:

Önce nasıl Cahit, Cahide’nin peşinden Anadolu turnesine çıktıysa bu kez de Cahide, başarılı olmak şöyle dursun ayakta zor duran Cahit’in peşinden Kırklareli’ne doğru yola koyulmuştu. Cahide ve Cahit, Kırklareli’nde, Balkan köylülerinin kaldıkları Gümrük Han’a yerleşti (KÇ, s. 354).

Siyasetin ve savaşın hâkim olduğu yıllarda Cahide Sonku gibi güçlü bir kadının tiyatro ve sinema alanında kendini göstermesi, rol alması önemli bir meseledir. Ülke olarak tüm gözler Cahide Sonku’nun üstündedir. Cahide Sonku’nun yaşadığı aşklar da çok konuşulur. Hayatının son zamanlarında adı Raif Dinçkök ile anılır:

Yıllar yıllar öncesine, Cahide’nin İhsan Doruk’tan ayrılıp kaçamaklar yaptığı zamana geri döndüm. Buran’la benim adını ‘evli ve çocuklu’ koyduğumuz Buran’ın bildiğinden emin olduğum, çok kurcalıyormuş gibi görünmemek için öğrenmeye çalışmadığım adamdı Raif Dinçkök. Cahide’nin evli ve çocuklu sevgilisi Raif Dinçkök’tü (KÇ, s. 444).

Cahide Sonku, aşk ve iş anlamında yorulmuş bir kadındır. Sinema, tiyatro ve aşk üçlüsü onun hayatının vazgeçilmez unsurları arasındadır. Talât Artemel, Marcel Gevrekyan, İhsan Doruk, Cahit Irgat hayatına girmiş olan kişilerdir.

4.7.8. *Biyografik Unsurlar*

Biyografik romanın nesnel bir şekilde gerçek ögeler barındıran kısmı biyografik unsurlardır. Eserlerde kurgu ve öznenliğin yoğun olduğu yer genellikle olay örgüsüdür. Biyografik roman yazarı, biyografik unsurları ele alırken akışın arasına anlatımı ilgi çekici hâle getirmek için kurgusal ögeler ekleyebilmektedir.

Kızıl Çengi adlı biyografik romanda Cahide Sonku'nun hayatı ele alınır. Eserde; onun ailesi, yaşayışı ve dönemin zihniyetine dair bilgiler kurguya dâhil edilir. Cahide Sonku'nun hayatı anlatılırken tarihî arka plana sadık kalınarak birçok bilgi okuyucuya aktarılır. Cahide Sonku'nun doğumundan başlanmamasına rağmen *Kızıl Çengi* romanında onun doğumuna ait bilgiler verilir ve bir olaydan bahsedilirken araya biyografik bilgiler eklenir. Cahide Sonku'nun doğum yılı ile ilgili bilgiler şöyle aktarılır:

1941 Ağustos'unu sürüyorduk. On altı yaşından itibaren (Cahide'nin yaşı tartışmalı. Nüfus kâğıdında 1916 görünüyor. Cahide, yaşını yasal gereklilik nedeniyle büyüttüğünü, aslında 1919 yılında doğduğunu söylüyor. Bu hesaba göre, Cahide aslında tiyatroya on üç yaşında başladı.) yani 1932'den bu yana, yaklaşık dokuz yıldır sahnede idi arkadaşım. Meteor hızıyla yükselmışti ve bana sorulacak olursa, Muhsin Ertuğrul'un açık ara bir numaralı keşfiydi. Böyle giderse Türkiye'nin ilk primadonnası olacaktı (KÇ, s. 18).

Osman Balcıgil, Cahide Sonku'nun hayatı ile ilgili bilgileri aktarırken bir roman yazarı olarak araya yorumlarını ekler. Nesnel olan biyografik unsurların arasına eklenen özne yorumlarla, anlatım daha etkili hâle getirilir:

Tiyatroda ilk oyunun 1932'de oynadı. Düşünün lütfen, o oyunda yani *Yedi Köyün Zeynebi*'nde on üç yaşındaydı. Bir ya da iki yaş daha büyük olduğunu düşünsek bile fark etmez. O yaşta henüz başrol oyuncusu olmadan, sadece sahnedeki duruşu ve yürüyüşüyle fark yaratmıştı (KÇ, s. 32).

Cahide Sonku'nun yaşadığı hayat, tiyatro ve sinemaya olan ilgisi ile birlikte anlatılırken ailesi ve doğduğu topraklarla ilgili bilgiler, akışı bozmadan romana eklenir:

Cahide'nin ailesi, Kızıldeniz'e ve Yemen Denizi'ne sahili olan Yemen'in başkenti San'a'da yaşıyor. Babası bir Osmanlı subayı olan Yüzbaşı Necati Bey. Dedesi ise 7. Ordu Komutanı Çorapsız İbrahim Paşa. Hem babası hem de büyükbabası, vatan belledikleri Yemen'den aileleriyle birlikte çıkmak, İstanbul'a geri dönmek zorunda kalabileceklerinin hesabını yapıyorlar (KÇ, s. 35).

Romana dâhil edilen biyografik bilgiler, yazarın akıcı anlatımı ile birlikte hikâye tarzında sunulur. Yazar araya eklediği yorumlar sayesinde anlatımı dikkat çekici ve güçlü duruma getirir:

Çorapsız İbrahim Paşa'nın erkek çocuğu yok. İki kızı var. Onlardan biri Cahide'nin annesi. Hem Yüzbaşı Necati'nin hem de İbrahim Paşa'nın Hayriye Hanım'dan beklentisi erkek evlat. İlk gelecek çocuğun ismi hazır, Necdet olacak. Necdet, güçlü ve korkusuz anlamına geliyor. Aile, ilk çocuklarının kız olmasına üzülyorsa da belli etmiyor. Yine de ismi Necdet kalıyor. Bu arada, ikinci çocuğa isim hazırlanıyor. Bu kez mutlaka erkek olacak ve adı Mücahit yani savaşçı konulacak. Necdet'ten iki buçuk yıl sonra, Hayriye Hanım'ın doğum yapacağı gün, ev halkı heyecan içinde bekliyor erkek bebeği. Ama, ikinci çocuk da kız oluyor. Hazırlanmış olan Mücahit isminden Cahide'ye geçiş yapılıyor. Cahide emeklemeyi, yürümeyi, konuşmayı öğrenirken Osmanlı Yemen'den çekilmeye iyice yaklaşıyor. Hazırda tutulan bavullar, denkler develere yükleniyor. Kadınlar ve çocuklar da. Çöl geçilecek, gemilere ulaşılacak ve sonra ver elini İstanbul (KÇ, s. 36-37).

Cahide'nin bundan böyle ev belleyeceği yer, ablası Necdet ve annesi Hayriye Hanım'la birlikte yerleşecekleri Yüzbaşı Necati Bey'in Fatih'te yaşayan annesine ait. İlk günden itibaren babaannesini hiç sevmiyor Cahide. Anneannesi ve paşa dedesiyle birlikte yaşadığı günleri özliyor. Necati Bey'in annesiyle anlaşılamayan sadece Cahide değil, annesi de hiç hazzetmiyor kayınvalidesinden. Günlerden bir gün, Hayriye Hanım iki kızını alıyor ve babasının yine Fatih'te, Draman'da bulunan konak yavrusu evine sığınıyor. Ev kalabalık. Çünkü Yemen'den İstanbul'a göçen bütün aile burada. Cahide, babasından uzak kalsa da hayatından memnun. Çocuk Cahide, babasının aslında çapkın bir adam olduğunu ve annesinin de ondan bu nedenle ayrılmak zorunda kaldığını ancak yetişkinlik yıllarına doğru öğrenecek (KÇ, s. 37-38).

Eserde, biyografik bilgiler, nesnel bir şekilde belirli yer ve zaman verilerek ifade edilir: “9 Nisan 1952 Çarşamba günü, Pakize Tarzi Kliniği'nden beklediğimiz haber geldi. Cahide'nin bir kızı olmuştu. Adı Ender konulan bebeğin doğumu sezaryenle olmuştu ve doktorlar Cahide'ye en azından on gün daha klinikte kalması gerektiğini söylüyorlardı” (KÇ, s. 213).

Cahide Sonku'nun ailesi ile ilgili bilgiler araya kurgusal ifadeler eklenerek sürükleyici bir şekilde okuyucuya anlatılır:

Cahide'nin babasının evine yerleşmesi ve Necdet'le görüşmeye başlaması aynı günlere rastladı. Kocasından ayrıldıktan sonra pavyonlara düşmüş Necdet. Cahide'nin tiyatrodan meteor hızıyla yükseldiği dönemde, ablası Necdet adeta yerin yedi kat dibine ulaşmıştı. O zor günlerden birinde çaldı kapımı. Adını değiştirmiş, Sevim olmuştu (KÇ, s. 270-271).

Biyografik romanın yazarı, Cahide Sonku'nun yaşadığı olayları anlatırken olayları etkili bir şekilde ifade etmek için benzer olaylar arasında bağlantılar kurmaktadır. Yazar, Cahide Sonku'nun küçükken yaşadığı yangın olayını, şirketinin yanması ile bağdaştırıp olayların etkisini artırır: “İlkokuldayken dedesi Çorapsız İbrahim Paşa'nın konağının yanışıyla, şirketinin yanmasını özdeşleştiriyordu. O zaman da ailesiyle birlikte evsiz barksız kalmıştı şimdi de” (KÇ, s. 306).

Roman yazarı Balcıgil, Cahide Sonku ile ilgili düşüncelerini yarattığı karakter olan Cevdet Merter aracılığıyla okuyucuya aktarır. Sinema kariyeri ile ilgili verilen bilgilerin yanında bazı yorumlar da mevcuttur:

Gerçekten de Cahide, Yeşilçam demektir. Bizim sokağın sosyal hayatını ve beraberinde sinema endüstrisini en iyi sergileyen figürlerin başında gelir Cahide Sonku. Daha Yeşilçam Sokağı yokken sinemaya başlamış, sektörün her aşamasına emek verdikten sonra, bu sokakta yitip gitmiştir Cahide (KÇ, s. 432).

Kızıl Çengi romanı, Cahide Sonku'nun ölümü ile sona ermektedir. Cahide Sonku'nun ölümü, sadece yer ve zaman verilerek aktarılmaz. Nesnel bilgilerle birlikte mevcut durum, hikâye tarzıyla dramatize edilerek etkili bir şekilde anlatılır. Roman tekniğine uygun olarak anlatım ilgi çekici hâle getirilir:

Cahide'nin sabah namazını müteakip saat 11.00 gibi Harbiye'ye getirileceğini öğrendim. Camide Tufan, ben ve birkaç kişi daha ancak vardık. Ama Harbiye öyle değil. Cahide, başucunda yemenisi olmak üzere kapıdan girerken, Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu hıncahıncı dolu. Tabut sahneye konuldu. Dönemin önemli isimleri konuşmalar yaptılar. Hepsi de Cahide'nin ne kadar büyük bir sanatçı olduğundan söz ettiler. Tiyatroda rol aldığı arkadaşları birer ikişer dağılıp gittiler. Biz bize kaldık. Mezarlığa gelenlerin arasında Cahide'nin teyzesinin torunu Turhan da vardı. Eşiyle birlikte gelmiş. Gözüme, bir otomobilin içinde Sevim Çağlayan iliştiriyor. Gözleri kan çanağı gibi. Elinde mendil (KÇ, s. 469).

Eserde, Cahide Sonku'nun hayatı ile ilgili önemli görülen olaylar kimi zaman yorumlar eklenerek kimi zaman da nesnel bilgilerle anlatılır. Cahide Sonku'nun hayatı, işi ve aşkları romanın olay örgüsüne dâhil edilir.

EK 5: FOTOĞRAFLAR

Cahide Sonku'nun hayatı ve oynadığı filmlerle ilgili görseller aşağıya eklenmiştir:

Resim 14. Bataklı Damın Kızı Aysel Filminden Kareler, 1934.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1981629> Yıldırım, Y. (2021) Tarihsel Süreç İçinde Türk Sinemasında Kadın (1920-1990), *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 15. Cahide Sonku ile Zeki Müren'in Başrollerini Paylaştığı "Beklenen Şarkı" 1953

<https://bianet.org/haber/basrollerde-cahilde-sonku-ve-zeki-muren-beklenen-sarki-restore-ediliyor-258143> Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 16. Cahide Sonku, Perde ve Sahne Dergisinin Kapağında. 1941

<https://yuzyillikask.istanbulmodern.org/tr/sergiyi-kesfet/seyirciyi-sinemaya-kim-davet-eder/1>, Erişim tarihi: 18.12.2024

Resim 17. Bir Hastane Odasında Objektife Umursamazca Bakan Cahide Sonku. Yanında Kendisini Ziyarete Gelen Gönül Ülkü, Gazanfer Özcan, Filiz Akın, Adile Naşit.

<https://tiyatrodergisi.com.tr/milyonlarin-cahidesi-kizil-cengi/> Erişim tarihi: 18.12.2024

4.8. CUMHURİYET GİBİ BİR KADIN NAHİT HANIM

Osman Balcıgil, *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanında Cumhuriyet'in ilk kadın öğretmenlerinden olan Nahit Hanım'ın hayatını anlatır. Yazar, daha önceki biyografik romanlarında uyguladığı bazı anlatım tekniklerini bu romanda da uygular. Nahit Hanım'ın yaşadıklarını, yarattığı hayalî bir karakter aracılığıyla aktarır. Nermin Hanım, Nahit Hanım'ın aynı okulda çalıştığı öğretmen arkadaşıdır. Hayalî karakter Nermin Hanım aracılığıyla yaşananlar okura aktarılır.

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı biyografik romanda, Nahit Hanım'ın hayatı anlatılırken tarihî arka plana sadık kalınarak dönemin Ankarası da ele alınır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ankara'da yaşanan gelişmeler, Demokrat Parti zamanı, Köy Enstitülerinin kuruluşu, Tercüme Odaları gibi tarihsel olaylar gözler önüne serilir.

Roman, Nahit Hanım'ın Ankara Kız Lisesinde öğretmenlik yapmasıyla başlar fakat Balcıgil'in diğer biyografik romanlarından farklı olarak bu romanda, hayatı anlatılan kişi Nahit Hanım'ın ölümüyle bitirilmez. Romanda öne çıkan konu Nahit Hanım ve Orhan Veli'nin aşkıdır. Osman Balcıgil bu romanı Orhan Veli'nin ölümü ile bitirir. Nahit Hanım'ın bu süreçten sonra neler yaptığı romana dâhil edilmez. Sadece, 1955 yılında Arif Damar ile evlilik yaptığı belirtilmiş ve roman sonlandırılır. Kitabın içinde birçok disiplin alanından ve birçok farklı edebî türden izler görülür. Ele alınan kişi ve çevresi edebiyatla bağlantılı olduğundan eserde özellikle şiir, anı ve roman türlerine de yer verilir.

4.8.1. Şahıs Kadrosu

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım romanında hayatı ele alınan kişi Nahit Hanım'dır. Zeynep Oral, 2002 yılında yazdığı yazısında Nahit Hanım'ın hayatı ile ilgili şunları dile getirir:

Nahit Hanım kim mi? Bu soru her sorulduğunda kendisi şu yanıtı verirdi: “Beni bilen bilir. Nahit Hanım dersin, o kadar...” Evet, bilen biliyordu Nahit Hanım'ın Ankara Kız Lisesi, Edirne Lisesi ve Haydarpaşa Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olduğunu. Sayısız lise öğrencisine edebiyat tutkusu, şiir sevgisi aşıladığını; öğrencilerinin kolay kolay onun etkisinden kurtulmadığını, onun derslerini izleyenlerin yıllar sonra bile ona sonsuz bir sevgi ve saygı duyduklarını, bilen biliyordu.

Evet, Nahit Hanım'ın Orhan Veli'nin can yoldaşı, arkadaşı, esin kaynağı, hocası, büyük aşkı, şiirlerindeki adı söylenmeyen sevgili olduğunu da bilen biliyordu. “*Ben Orhan Veli / Yazık oldu Süleyman Efendi'ye / Mısra-ı meşhurunun mübdii... Duydum ki merak ediyormuşsunuz / Hususi hayatımı...*” diye başlayan şiirinin bir yerinde der ya: “*Bir de sevgilim vardır / pek muteber / İsmi söyleyemem / Edebiyat tarihçisi bulsun* (Oral, 2002).

Çelik ve Kılıç da Nahit Hanım ile ilgili araştırmalar yapmıştır. Araştırmalar sonucunda yapılan tespitler özet şekilde verilir. Nahit Hanım ile ilgili bilgiler şu şekilde aktarılır:

1909'da Girit'te doğan Nahit Fıratlı, dedesinin köşkünde özgür, hoşgörülü bir ortamda büyüdü. İlk ve ortaokulu Kandilli'de okudu. Erenköy Kız Lisesi'nde liseyi bitiren Fıratlı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Öğretmen açığı yüzünden Ankara Kız Lisesi'nde Edebiyat Öğretmeni olarak başladığı öğretmenlik hayatı, sürgün edildiği Edirne Lisesi ve Haydarpaşa Lisesi'nde devam etti. İlk kocası Halil Vedat Fıratlı'dan ayrılan Nahit Fıratlı daha sonra Arif Damar'la evlendi. İlk eşinin soyadını kullanan Fıratlı yaşamının son günlerini Kurtuluş'taki evinde sürdürmüştür (Çelik ve Kılıç, 2000).

Orhan Veli'nin yıllar sonra yayımlanan Nahit Hanım'a yazdığı mektupların yer aldığı *Yalnız Seni Arıyorum* adlı kitabın girişinde editör Murat Yalçın'ın Nahit Hanım ile ilgili verdiği bilgiler ise şu şekildedir:

Orhan Veli'nin 36 yıllık ömrünün en büyük sevdası denebilir. Sanat ve edebiyat ortamlarında "Nahit Hanım" diye bilinen Nahit Gelenbevi, Ankara ve İstanbul'da öğretmenlikle geçirmiş ömrünü. 1909 yılında doğup 2002 yılında vefat etmiştir. Eğitimci Halil Vedat Fıratlı ve şair Arif Damar ile evlilikler yaşamıştır. Çocuğu olmamış ama Samet Ağaoğlu "Rönesans gibi kadın", Cemal Süreya ise "Cumhuriyet dönemi küçük burjuva duyarlılığının anası" diye söz etmiş. Edebiyat mahfillerinde "Orhan Veli'nin sevgilisi" diye ünlenmesinin yanı sıra 1930'lardan 1990'lara tam altmış yıl boyunca evini bir sanat albümüne çevirmiş; hakkında şiirler ve yazılar yazılmış, Atatürk'le üç defa dans etmiş bir hanımefendidir (Veli, 2025, s. 7-8).

Cemal Süreya, *99 Yüz* adını verdiği kitabında 99 kişi ile ilgili düşüncelerini yazmıştır. Bu kitabın içinde Nahit Hanım ile ilgili düşünceleri de mevcuttur. Süreya'nın düşünceleri şöyledir:

Kaç kuşak geçmiş Cumhuriyet'in ilanından bu yana? Nahit Hanım bunların hepsinde sanatçılarla, aydınlarla içli dışlı olmuş. (...) Anılar? Anlatmaz anılarını. O konuda bütün girişimleri boşa çıkarır, hiçbir tuzağa düşmez; çok şeyi incelikle geçiştirmeyi bilir. Kimi zaman da öfkelenir. Ama kısa sürer bu. "Geliyorum" yerine "Geliyorum" dediği anda bunalım atlatılmıştır. Geçmişe dayanmaz; kimseyle de paylaşmaz onu. An'ın içindedir. (...) Bir törendir Nahit Hanım'a gitmek. Sorunu olan çiftler gelip o sofradaki havaya girerler. Ayrılacakların da birleşmek üzere olanların da son yerleri orasıdır. (...) İlk eşi Halil Vedat Fıratlı, Yahya Kemal'in öğrencisiydi. Orhan Veli de onun öğrencisi. Gülten Akın ise kendisinin öğrencisi. Ve kendisi sonradan Arif Damar'la evlendi. Bir sanat albümü Nahit Hanım'ın evi. 1930 dedin mi, Hasan Âli Yücel, Sabahattin Ali, Peyami Safa çıkar; 1940 dersin, Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Sabahattin Eyüboğlu... 1950 dedin mi Edip Cansever, Metin Eloğlu, Alp Kuran; 1960, Gürdal Duyar (Süreya, 2004, s. 285-287).

Romanda, Nahit Hanım ve Orhan Veli'nin yaşadığı aşk ele alınan unsurların başında gelir. Bunun yanında Nahit Hanım'ın hayatında ve yaşadığı dönemde önem arz etmiş "Necip Fazıl Kısakürek, Halil Vedat Fıratlı, Sabahattin Ali, Hasan Âli Yücel, Reşat Şemsettin Sirer, Arif Damar" gibi önemli şahsiyetlerden de bahsedilmektedir. Karakter olarak Necip Fazıl Kısakürek ve Reşat Şemsettin Sirer kart karakter, Halil Vedat Fıratlı ve Orhan Veli Kanık norm karakterlerdir.

Osman Balcıgil, hayalî bir karakter olarak Nahit Hanım'ın öğretmen arkadaşı Nermin Hanım'ı yaratır ve roman onun aracılığı ile daha akıcı bir hâle gelir. Nermin Hanım'ın eşi Kâmil Bey de romanda hayalî olan karakterler arasındadır. Nermin Hanım ve Kâmil Bey, Nahit Hanım ile eşi Halil Bey'in hep yanında olan yakın arkadaşları rolündedir.

Romanda Sabahattin Ali'nin şıpsevdi bir kişiliğe sahip olduğu görülür. O, gördüğü kadınlara âşık olup onlar için şiirler yazar. Nahit Hanım da şiirler yazdığı kadınlardan biridir. Nahit Hanım tarafından Sabahattin Ali'ye olumlu dönütler gelmez.

Nahit Hanım, Ankara'da Kız Lisesinde öğretmenlik yaparken Necip Fazıl Kısakürek defalarca onu ziyaret eder ve ona mektuplar verir. Necip Fazıl Kısakürek, Nahit Hanım ile görüşüp evlenmek istediğini söyler ama olumlu cevap alamaz. Nahit Hanım tam da o zamanlarda yine kendisi gibi öğretmen olan Halil Vedat Fıratlı ile tanışır ve evlenir. Bu süre zarfında ara ara Necip Fazıl Kısakürek Nahit Hanım'a mektuplar göndermeye devam eder. Nahit Hanım'ın evlendiğini öğrenen Necip Fazıl Kısakürek mektup göndermeyi bırakır.

Nahit Hanım, Halil Bey ile mutlu bir evlilik sürmektedir. Birlikte evlerinde edebiyat toplantıları düzenlerler. Bu toplantılara yazar ve şairler davet edilir. Gelenlerin arasında Halil Bey'in öğrencilerinden Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu da vardır. Bir gün Orhan Veli Kanık ve Melih Cevdet Anday araba kazası geçirir ve Orhan Veli'nin iyileşmesi için yürüyüşlere çıkması gerekir. Nahit Hanım, Orhan Veli'ye yürüyüşlerde eşlik ederken aralarında bir aşk doğar ve mektuplaşmaya başlarlar.

Orhan Veli ile mektuplaşmaları sıklaştınca eşi Halil Bey ile araları açılır. Bu süreçte ülkede eğitim alanında değişiklikler meydana gelir ve çoğu öğretmen sürgün edilir. Nahit Hanım, Edirne'ye gönderilir. Bu durum bile Orhan Veli ile mektuplaşmalarına engel olmaz. Orhan Veli, 1950 yılında belediyenin açtığı çukura düşer ve bu düşme sonrası beyin kanaması geçirip vefat eder.

Nahit Hanım, Halil Bey ile ilk evliliğini yapıp 1950 yılında da sevdiği adam olan Orhan Veli'yi kaybettikten beş yıl sonra 1955 yılında Arif Damar ile evlenir.

Romanda yer alan, Nahit Hanım'ın hayatında ve dönemin eğitim alanında etkili olan kişiler arasında Hasan Âli Yücel de vardır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Yücel birçok yeniliğe imza atar. Siyasi açıdan değişen iktidar ile birlikte yerine Reşat Şemsettin Sirer getirilir ve eğitim alanında yapılan yenilikler geride kalır. Reşat Şemsettin Sirer, Köy Enstitülerini kapatır ve gelişmelerin önüne set çeker.

Romanda öne çıkan kişiler, gerçek ve kurgu bağlamında yukarıda anlatıldığı gibidir. Nahit Hanım'ın çevresinde bulunanlar hem onu ilgilendiren hem de toplumda önem arz eden kişilerdir.

4.8.1. Olay Örgüsü

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı biyografik romanda, olaylar tek bir zaman dilimini kapsayarak anlatılmaktadır. Roman, Nahit Hanım'ın 1928 yılında Ankara Kız Lisesinde öğretmenlik yapmasıyla başlar. Ankara'da o yıllarda birçok alanda yenilikler yapılır ve bununla birlikte Cumhuriyet baloları düzenlenir. Nahit Hanım ve Nermin Hanım bu baloları katılmak için heyecanlanmaktadırlar: “Merak içinde ama alttan alta korkarak beklediğimiz gün gelmişti. O akşam, 29 Ekim Balosu gerçekleşecek, Nahit ve ben Gazi Hazretleri'ni görmek şerefine nail olacaktık” (CGBKNH, s. 34).

Nahit Hanım ve Nermin Hanım, yaz tatilleri dışında hayatlarını Ankara'da geçirirler. Yaz tatillerinde ise İstanbul'a giderler. Nahit Hanım, İstanbul'da oldukları bir zaman diliminde Sabahattin Ali'nin ona karşı olan ilgisini fark eder. Sabahattin Ali, *Servet-i Fünun* dergisinde Nahit Hanım'a yönelik bir şiir yazar fakat bu durum Nahit Hanım'ın hiç hoşuna gitmez: “Gitti, *Servet-i Fünun* dergisinde başlığını ‘Bir Macera’ koyduğu en üstüne adımı yazdığı bana ithaf ettiği şiirini yayımladı. Sence de ayıp etmedi mi? diye sordu. Etti, dedim (CGBKNH, s. 45).

Nahit Hanım, eğitim öğretim yılı başladığı zaman Ankara'ya döner ve Ankara'da Türk Ocağı'nın açılışında tanıştığı Necip Fazıl Kısakürek tarafından bir aşk itirafı alır. Necip Fazıl, açılışta tanıştıktan sonra sık sık Nahit Hanım'ın okuluna ziyaret eder ve ona mektuplar gönderir fakat Nahit Hanım'dan yüz bulamaz: “İstanbul Pastanesi'ndeydik ama bu kez Necip Bey'le karşılıklı durumlarımız çok farklılaşmıştı. ‘Açık konuşacağım. Sizi gördüğüm anda vuruldum Nahit Hanım. Lütfen ilgime karşılık verin.’ Nahit de açık konuştu. ‘İlgilenmiyorum.’ dedi” (CGBKNH, s. 79).

1930'ların başında yaz tatilinin bitmesine yakın Edebiyat Muallimler Kongresi düzenlenir. Nahit Hanım, bu kongrede Halil Vedat Fıratlı ile tanışır. Halil Bey, Edirne Erkek Muallim Mektebinde edebiyat öğretmenliği yapmaktadır.

Aralarında geçen sohbet esnasında Ankara'ya tayin olmak istediğini belirtir ve bir süre sonra Ankara'ya Erkek Lisesine atanır. Bu süre zarfında Nermin Hanım da Kâmil Bey ile tanışmıştır. Nahit Hanım ve yakın arkadaşı Nermin Hanım, dörtlü bir şekilde buluşmalara başlarlar: “Başlarda Nahit’le Halil baş başa buluşuyordu, sonra üçümüz, ardından c mb r cemaat buluşmaya başladık” (CGBKNH, s. 95).

Halil Bey ve Nahit Hanım, bir müddet görüştükten sonra nişanlanıp evlenme kararı alırlar. Kısa ve sade bir törenle nişanları gerçekleşir. Daha sonra Nermin Hanım ve Kâmil Bey de nişanlanırlar: “Annem ve babamla gelip seni aileden isteyeceğiz. Bu tatilde nişanlanıp evlenelim diyorum. Tıpkı Nahit ve Halil gibi” (CGBKNH, s. 124).

Nahit Hanım ve eşı Halil Bey’in  ğretmen olmasından kaynaklı olarak evlerinde haftalık edebiyat toplantıları düzenleme fikri ortaya çıkar. Ankara’da yaşanan eğitim alanındaki gelişmelere kendileri de katkı sağlamak ister. Yapılacak bu edebiyat toplantılarına eserde ‘Mahşerin    Atlısı’ diye bahsedilen Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu da katılır:

 zen Pastanesi’nde laflarken Halil “Aslında, haftada bir bizim evde edebiyat toplantıları yapabiliriz” dedi. Nahit, eşinin yüzüne şaşırarak baktı. “ kimiz de edebiyat  ğretmeniyiz. Genç edebiyatçılarla oturup laflamamız, şiir, roman, hikâye hatta tiyatro gibi konulardan konuşmamız iyi olmaz mı?” dedi (CGBKNH, s. 132).

1932 yılının yaz ayında Nahit Hanım ve Nermin Hanım, İstanbul’a tatile giderler. Kadıköy vapurunda karşılaştıkları Orhan Veli ile sohbet ederler. Orhan Veli, İstanbul’da üniversitede felsefe bölümünü okuyacağını söyler. Aradan geçen zaman dilimiyle Nahit ve Nermin Hanım, Ankara’ya dönüp eğitim öğretime kaldığı yerden devam eder. Ülkede eğitim anlamında çeşitli değişimler yaşanır. Halil Bey, Ortaöğretim Şube Müdürlüğü Bakanlık müfettişliğine atanır.

1936’da Orhan, Melih ve Oktay  niversitelerini bitirip Ankara’ya dönerler: “1936’nın sonlarına doğru bizim çocuklar üniversitelerini geride bırakıp birer ikişer Ankara’ya dönmeye başladılar. Onların gelişiy le edebiyat sohbetlerimiz daha da renklenecekti” (CGBKNH, s. 199).

Türkiye Cumhuriyeti'nde dönemin şartları ve siyasi koşulları dikkate alınarak o zamanlarda mesleği ne olursa olsun erkekler askere alınmaktaydı. Bu doğrultuda Nahit Hanım ile arkadaşı Nermin Hanım'ın eşlerine askerlik celpleri bildirilir: “O sabah okula giderken, posta kutularımızda birer sarı zarf bulduk. İkisi de eşlerimize gelmişti. Zarfların üzerinde Millî Savunma Bakanlığından gönderildiğine dair ibareler vardı. ‘Askerlik celpleri’ dedi derhal Nahit” (CGBKNH, s. 227). Halil Bey ile Kâmil Bey, askerlik şubesine giderek teslim olurlar. Nahit Hanım ve Nermin Hanım edebiyat toplantılarını hafta sonu düzenlemeye başlar böylece eşleri de izin alıp bu toplantılara katılabilmektedir.

Romanın olay örgüsünde önemli hususlardan biri de Orhan Veli ve Melih Cevdet'in trafik kazası yapmasıdır. Bu kaza sonrasında Orhan Veli ve Nahit Hanım arasında bir aşk başlayacaktır:

Ağustos'un ikinci haftası bitmek üzereydi. Yavaştan Ankara'ya dönme planları yapıyor ama denizden ve güneşten bir türlü ayrılamıyorduk. Kapı tokmağının her zamankinden daha hızlı vurulduğunu duyunca “Hayırdır inşallah!” diyerek koştum. Nahit karşımdaydı ve elinde bir zarf tutuyordu. “Ne oldu?” dedim merak içinde. “Halil'den geldi. Orhan'la Melih feci bir kaza geçirmişler (CGBKNH, s. 251).

Orhan ve Melih kazadan sonra yavaş yavaş iyileşmeye başlar. Bu sürede Halil Bey ve Kâmil Bey'in askerliği sona erer ve Ankara'ya dönerler. Ankara'da o dönem Tercüme Bürosu kurulacaktır. Edebiyat toplantılarının konusu artık Tercüme Büroları olur.

Herkes eğitim öğretim hayatına ve mesleklerine kaldıkları yerden devam eder. Kaza yapan Orhan Veli'nin iyileşmesi için bol bol yürüyüş yapması gerekir. Orhan Veli ve Nahit Hanım okul çıkışlarında yürüyüşler yapmaya başlarlar. Bu süreçte birbirlerine ilgi duyarlar: “Orhan'a âşık mı oldun? Başını salladı Nahit. Eyvah ki ne eyvahtı! ‘O da sana âşık mı?’ ‘Bilmiyorum. Sanırım evet. Ya da hakikaten bilmiyorum.’ dedi” (CGBKNH, s. 298).

Orhan Veli, 1941 yılında askerlik görevini yapmak üzere İstanbul'a gider. Nahit Hanım, Halil Bey ile evli olmasına rağmen Orhan Veli ile mektuplaşmaya başlar. Hatta bir gün Orhan Veli, Nahit Hanım'ın evine gelir ve onunla sohbet eder: “Orhan bana şiir defterlerini verdi. (...) Dün akşam resmî kıyafetleriyle geldi. Tesadüfen evde Halil yoktu. Annem de erken yatmıştı. Uzunca oturduk birlikte” (CGBKNH, s. 307).

Yedek subaylık eğitimini bitiren Orhan Veli'nin tayini Gelibolu'ya çıkar. Bu süreçte Halil Bey de teftiş işlerinden dolayı sürekli şehir dışındadır. Orhan Veli'ye âşık olan Nahit Hanım onun *Sere Serpe* adlı şiiri Bella isimli bir kadına yazdığını öğrenip kıskanmaya başlar. Yaşanan bu kıskançlık ile Nahit Hanım, Orhan'a tamamen âşık olduğunu anlar. Eşi Halil Bey ile ayrılmayı düşünmez fakat aralarına mesafe koyar. Bu süreçte Halil Bey, müfettişlik görevinin yanı sıra Yeşilköy'de bale okulu açmakla uğraşır.

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti ile ülkenin her alanında değişimler baş gösterir. Devlet kurumunda çalışan herkesin görevi ve görev yeri değiştirilir. Halil Bey, Sorgun'a bir ortaokula Türkçe öğretmenini olarak atanır. Değişen iktidarla birlikte dönemin Millî Eğitim Bakanı da değişir ve Ahmet Tevfik İleri bakan olur. Düzenlenen bir Cumhuriyet Balosunda Nahit Hanım'a dans etmeyi teklif eder fakat bu teklifi kabul edilmez. Bunun üzerine Nahit Hanım Edirne'ye sürgün edilir: “Kabul etmediğim dans teklifi yüzünden oldu. Biliyorsun değil mi? Biliyordum. Hak verdim arkadaşşıma. Yeni bakanın dans teklifini kabul etse, Edirne'ye sürgün gitmeyecekti Nahit” (CGBKNH, s. 501).

Eski maarif balolarından farklı olarak salona bir neşesizlik hâkimdi. Nahit'le birlikte, okulumuzdan öğretmenlerin de bulunduğu bir masada oturuyor, orkestrayı ve dans edenleri izliyorduk. Sonra birden masamızı çiçeği burnunda milli eğitim bakanımız Ahmet Tevfik İleri Bey şereflendirdi. Hepimizi selamladıktan sonra Nahit'i dansa kaldırmak istedi. Yanımda oturduğu için konuştukları her şeyi duydum: “Özür dilerim efendim. Ben dans etmek istemiyorum.” Ahmet Tevfik Bey sinirlendiyse de yüzünde kıl bile oynamadı. Son derece sıradan bir durummuş gibi hepimizi tekrar selamladı ve gitti (CGBKNH, s. 498).

Nahit Hanım, Edirne'de öğretmenlik yapmayı sürdürürken bir yandan da Orhan Veli ile mektuplaşmaya devam eder. Aradan bir süre geçtikten sonra bir haber alır ve Orhan'ın Ankara'ya gittiği gün belediyenin açtığı bir kanalizasyon çukuruna düştüğünü öğrenir: “Bir gün önce gelmişti Orhan Ankara'ya ve hemen o gece bir kanalizasyon çukuruna düşmüştü” (CGBKNH, s. 505).

Nahit Hanım çok üzülür ve ne yapacağını bilemez. Arkadaşı Nermin Hanım'dan Orhan'la ilgili haber almaya çalışır. Kötü haber tez zamanda gelir: “Orhan'ın 14 Kasım Salı günü öğle yemeği esnasında fenalaştığını, hastaneye kaldırıldığını, doktorların alkol zehirlenmesi tedavisi uyguladıklarını, saat 23.20'de Cerrahpaşa Hastanesinde hayatını kaybettiğini öğrenecektik” (CGBKNH, s. 507). Yaşanan bu durumu Nahit Hanım kaldıramaz. Kavuşamadığı aşkı ellerinden kayıp gitmiştir. Orhan'a âşık olmasına rağmen Halil Bey'den ayrılmayı hiçbir zaman düşünmez fakat bu olaydan sonra Halil Bey'den ayrılmaya karar verir:

Orhan'la yaşadığı büyük aşka rağmen Halil'den ayrılmamıştı çünkü eşinin bu tür bir davranışı hak etmediğini düşünüyordu. Aşk, Nahit için bireysel bir meseleydi. Kendi içinde bildiğince yaşamıştı. Evliliği bitirmekse iki taraflıydı. Bu tür bir davranışta bulunursa eşini de etkilemiş olacaktı. Oysa şimdi ayrılabilirdi Halil'den. Çünkü artık Orhan yoktu (CGBKNH, s. 509).

Nahit Hanım, Orhan Veli'nin üzerinde dış fırçasına sarılı bir hâlde bir kâğıt parçası bulunduğunu öğrenir. O kâğıt parçasında bir şiir yazılıdır. *Aşk Resmi Geçiti* isimli şiirde Nahit Hanım'la ilgili bir kesit de vardır:

(...)
 Gelelim sonuncuya
 Hiçbirine bağlanmadım
 Ona bağlandığım kadar
 Sade kadın değil, insan.
 Ne kibarlık budalası
 Ne malda mülkte gözü var
 Hür olsak der
 Eşit olsak der
 İnsanları sevmesini bilir
 Yaşamayı sevdiği kadar. (CGBKNH, s. 517).

Bir müddet sonra Nahit Hanım, İstanbul'a tayin ister ve Haydarpaşa Lisesinde çalışmaya başlar. Ankara'daki edebiyat toplantılarına İstanbul'da devam eder. 1955 yılında Arif Damar ile evlenip hayatına devam eder.

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı biyografik romanda olay örgüsünde, ilgi çekici olaylar anlatılmaktadır. Dönemin tarihine ışık tutan bilgilerin yanında, Nahit Hanım'ın yaşamından kesitler sunulur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ankara'da yaşanan gelişmeler, Nahit Hanım'ın hayatı ile birlikte ele alınır.

4.8.3. Zaman

Biyografik romanlarda ele alınan kişinin hayatının daha iyi anlaşılması için yaşadığı dönem ve zaman unsuru iyi kavranmalıdır. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanı, Nahit Hanım ve öğretmen arkadaşı Nermin Hanım'ın Ankara Kız Lisesinde öğretmenliğe ilk adım atmaları ile başlamaktadır. Biyografik roman türünde zaman kronolojik olarak değil önemli görülen hususlar dikkate alınarak başlayabilir:

Üniversite eğitimimiz boyunca ikimiz de öğretmen olmanın hayaliyle yanıp tutuşmuştuk. Ve işte şimdi burada, Ankara Kız Lisesi'nde öğretmenliğe adım atmak üzereydik. 1927 yazında üniversiteden mezun olurken sadece Nahit ve ben değil tüm akranlarımız ülkemizin yeniden kuruluşuna katkıda bulunmamız gerektiğinin gayet iyi farkındaydık (CGBKNH, s. 10-11).

Roman, genel olarak tek bir zaman diliminde anlatılır. Nahit Hanım'ın 1920'lerin başında öğretmenliğe adım atmasıyla başlar ve Nahit Hanım'ın âşık olduğu adam Orhan Veli Kanık'ın ölümü ile sonlandırılır. Balcıgil'in diğer biyografik romanlarından farklı olarak bu roman, ele aldığı karakterin ölümü ile sonlandırılmaz. Nahit Hanım'ın daha sonraki süreçleri romana dâhil edilmez. 1955'te başka bir evlilik yaptığı belirtilir ve hayatının nasıl devam ettiğine dair bilgilerin ucu açık bırakılır.

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı biyografik romanda dönem ve zaman olarak Cumhuriyet Dönemi ele alınır. Nahit Hanım aracılığıyla Cumhuriyet Dönemi'nde yaşanan gelişmelere ayna tutulur. 1920'lerin başında Cumhuriyet'in İlanı ile birlikte Ankara başkent ilan edilip yeniliklerin merkezi olur. Eğitim, ekonomi, kültürel vb. alanlardaki gelişmeler oradan okuyucuya aktarılır. Bu romanda 1920'lerden 1960'lara kadar yaşanan gelişmeler, değişim ve dönüşümler Ankara nezdinde anlatılır. Yaşanan tarihi değişimlerin ilki Harf İnkılabı ile başlar. Bununla birlikte yeni harflerin öğretilmesi amacıyla Millet Mektepleri açılır. 1930'lar ve 1940'larda Tercüme Büroları açılır, eğitim kongreleri düzenlenir ve edebiyat akımları ortaya çıkar.

4.8.4. Mekân

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı biyografik romanda özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarının Ankara'sı gözler önüne serildiği için mekân kavramı, bu romanda önem arz etmektedir. Bir şehir olarak Ankara, Anadolu'nun ve bozkırın ortasında yeniliğin öncüsü olur. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti aynı zamanda tüm yeniliklerin merkezi olan Ankara, toplum için derin anlamlara sahip bir yer konumuna yükselir.

Romanda geçen mekâna dair verilen bilgiler, tarihsel olarak önem taşımaktadır. 1920'lerin başındaki Ankara okuyucuya anlatılmaktadır. Böylece okur, geçmişle bir karşılaştırma yapma imkânı bulur: "... İki yataklı bir oda bulduğumuz Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tam karşısındaki Ankara Vakıf Oteli'ne ulaştık" (CGBKNH, s. 15).

Nahit Hanım'ın Cumhuriyet'in yeni öğretmenlerinden olması ile birlikte Cumhuriyet Dönemi'nin yeni başkenti Ankara arasında bir paralellik kurulabilmektedir. Ankara, kişileştirme sanatı kullanılarak bir insanmış gibi yansıtılır ve yaşadığı olumlu ya da olumsuz değişimler gözler önüne serilir: "Çok tuhaf bir biçimde geliyor Ankara. Baksana, bir taraftan eski şehirde hayat kendi ritminde akıp gidiyor. Hiçbir değişiklik yok. Yeni şehirse, sanki Anadolu'nun ortasında bir Paris ya da Londra veya İstanbul olma hevesinde" (CGBKNH, s. 31).

Aslında Ankara, otuz kırk bin kişinin yaşadığı en yükseği iki kattan oluşan kerpiç evler, büyük bir yoksulluk, bakımsızlık demektir. Elektriksizdi, içme suyu mahallelerin çeşmelerinden karşılanıyordu. Ama şans yüzüne gülmüş, Birinci Meclis'e sahiplik yaptığı günden itibaren kaderi değişmişti (CGBKNH, s. 57).

Romanın ana mekânı olan Ankara anlatılırken o şehri ilgilendiren veya bağlantılı olan başka şehirler ya da mekânlar, anlatıma dâhil edilir. Geçmişte başkent olan İstanbul ve İstanbul'a dair izlenimler anlatılır. Yaşanılan döneme ve zamana göre mevcut mekânlar ve şehirler, farklı anlamlar taşımaktadır:

Haklıydı Kâmil, İstanbul deyince yekpare bir kenti anlamak doğru olmazdı belki ama yine de İstanbullu olmak diye bir şey vardı. Tarihi yarımada yani sur içi ayrı fasıldı Galata, Taksim, Kadıköy, Adalar, Boğaziçi ayrı fasıllar. Hem Avrupa hem de Asya tarafının güney yarısında bulunan banliyöler de ona keza. İstanbulluları birleştiren yegâne faktör, Kâmil'in az önce de söylediği gibi aynı denizin etrafında kümelenmiş olmalarıydı. Buna karşılık, aynı rüzgârlardan bile ayrı biçimlerde etkilenirdi kadim kentin insanları (CGBKNH, s. 140).

Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda Ankara, yeniliklerin merkezi konumundadır. Özellikle edebiyat çevreleri tarafından el birliği ile kurulan Tercüme Bürosu ve çıkarılan *Tercüme* dergisi ile eğitim alanında yenilikler yapılmaktadır. Nahit Hanım ve eşinin kendi evlerinde oluşturdukları edebiyat toplulukları mekân olarak aidiyet duygusu oluşturmaktadır. Mekân olarak ev, sıcak bir yuvayı hatırlatır. Evlerde toplanan insanlar arasında da samimiyet hissedilmektedir. Bu noktada mekân, zaman ve insan ilişkileri bütünlük oluşturur:

İkinci en önemli kültür durağı ise haliyle Tercüme Bürosu'nun yazıhanesi olmuştu. Büro, inşaatı yakınlarda tamamlanan Posta Caddesi'nin üzerindeki Yüzbaşıoğlu Apartmanı'ndaydı. Maarif Vekâleti, apartmanı tümüyle kiralamış zemin kata Neşriyat ve Kitap Satış birimini yerleştirmişti. Orta kat Nurullah Bey'in başkanlığında hummalı bir faaliyet gösteren Tercüme Bürosu'na ayrılmıştı. En üst katta ise bakanlığın Talim Terbiye Dairesi vardı (CGBKNH, s. 275).

Yoktan var edilme yolunda epey mesafe kat etmiş olan Ankara'da Tercüme Bürosu'nu saymazsak edebiyat sohbetleri yapılan bir sacayağı kurmuştuk. Bunlardan ilki Nahit'le Halil'in, ikincisi Sabahattin Eyüboğlu'nun, üçüncüsü Erol Güneş ve eşi Dora'nın eviydi (CGBKNH, s. 287).

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında sıklıkla görülen mekân kavramı açısından pastaneler, uğrak buluşma noktaları olur. Romanda, Ankara'da bulunan Kutlu Pastanesi ve Özen Pastanesi'nin önemli mekânlar olduğu belirtilir:

Ankara'da ne kadar bürokrat varsa onların uğrak yeri. Hasan Âli, Vedat Nedim arkadaşlarıyla hep orada buluşuyor. Mahşerin Üç Atlısı da paraları yetince Kutlu'ya gidiyorlar. Paralarının azaldığını, fiyatların biraz daha düşük olduğu Özen'i seçmelerinden anlıyoruz yani (CGBKNH, s. 386).

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki değişimler özellikle eğitim alanında Ankara'da yapılır. Mekân olarak *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanında Ankara önemli bir konumdadır.

4.8.5. Dönemin Zihniyeti

Biyografik romanlarda nesnel olarak kişilerin hayatlarının anlatılması ile birlikte varsa verilmek istenen mesaj genellikle dönemin zihniyeti adı altında verilmektedir. Kişinin hayat hikâyesini ve yaşadığı dönemi ortak noktada buluşturan unsur dönemin zihniyetidir. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı biyografik romanda dönemin Ankara'sı anlatılırken siyasi düşünceler, toplumun yaşayışı, eğitim anlayışı, sanatsal faaliyetler gibi birçok önemli konu zihniyet bağlamında gözler önüne serilir.

Nahit Hanım, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mustafa Kemal Atatürk tarafından düzenlenen Cumhuriyet balolarına katılır. Balolara katılma imkânı bulan kadınların tarihi değiştirecek adımlar attığı belirtilir:

Leman Hanım şen şakrak konuşması esnasında sözü 1925 yılında yapılan Cumhuriyet Balosu'na getirecek, kendilerini işaret ederek 'İster inanın ister inanmayın kızlar, koskoca baloda kadın olarak sadece üçümüz vardık. Eşlerimiz ülkemizin makûs talihini değiştirmeye çaba gösteredursun bizler de kadınlarımızın makûs talihini değiştirmeye çalışıyoruz' diyecekti (CGBKNH, s. 17).

Cumhuriyet'in İlanı'ndan önce Osmanlı Devleti'nde birçok farklı uygulama mevcuttu. Babadan oğula geçen bir sistem üzerinden babanın yaptığı meslek, doğrudan çocuğuna geçmekteydi. Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile birlikte kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde her şey yeniden düzenlenmekte ve toplum gelişmelere ortak olmaktadır. Yeni bir ülkenin kurulması zihniyeti de değiştirir. Babadan oğula geçen sistem kaldırılıp insanlar, belirli bir eğitim gördükten sonra meslek seçiminde serbest bırakılmaktadır. Bu noktada, Batı örnek alınıp her alanda birçok yenilik yapılmaya başlanır:

(...) İstanbul'da bilmem kaç kuşaktır eğitimli olan saray ve çevresi vardı. Görevleri, sıraları geldikçe kendi aralarında paylaşıyorlardı. Saray doktorunun mesela, dedesi de sarayın doktoruydu, torunu da aynı yerde doktorluk yapacaktı. Burada durum farklı. Ülkenin dört bir yanından gelmiş insanlardan oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve çevresi, İstanbul'daki saray görevlerini üstlenmiş durumda. Tamam az önce eşleriyle konuştuğumuz gibi siyasetler ve bürokratlar da var yeni kadroların arasında ama onlar zaten Avrupalı tarzda yaşıyordu. Peki Anadolu'nun bağrından kopup gelenler ne olacak? Memleketlerindeyken, eşleriyle ya da kızlarıyla balo, parti filan düzenleyip dans etmiyorlardı ki burada etsinler (CGBKNH, s. 18).

Değişen zihniyete dair biyografik roman yazarı, kendi düşüncelerini romanın içinde kurulan hayalî karakter Nermin Hanım aracılığıyla okuyucuya rahat bir şekilde aktarır. Cumhuriyet Dönemi'nde düzenlenen güzellik yarışmalarının temelinde kadın ve erkek eşitliği esas alınır. Bununla birlikte kadınların söz hakkına sahip olduğu ve biyografik roman yazarının tabiriyle "sokakların sadece erkeklere ait olmadığı" gösterilmek istenir:

Birkaç yıl öncesine kadar kadınlarını, kızlarını göstermekten sakınan bir toplumduk. Güzellik yarışması bu düşüncenin yıkılmasına hizmet ediyor. Kadınlar, haremlerden başlarını her geçen gün biraz daha fazla dışarıya çıkarıyor. Sadece bizim gibi eğitimli ailelerden gelenlerin değil

öteki genç kızların kaderleri de hızla değişiyor. Güzellik yarışmalarının asıl önemli yanı, sokakların sadece erkeklere ait olmadığını göstermesi (CGBKNH, s. 50).

1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte Ankara'da bir eğitim seferberliği başlatılır. Ankara'da açılan eğitim kurumlarına çok fazla öğretmen tayin edilir. Burada çalışan öğretmenler canla başla ülkeyi kalkındırmak için çabalar. Bu durum romanda şöyle geçer:

Gazi'nin şevki sadece seni değil herkesi ateşliyor Nahit. Ankara Erkek Lisesindeki öğretmenleri bir görsen şaşırırsın. Aydınlık bir nesil yetiştirmek için adeta kendilerini parçalıyorlar. Çocuklarla sadece derslerde değil teneffüslerde de ilgileniyorlar. Yetmiyor hafta sonları ya da akşamüstleri evlerine davet ediyorlar. Sanki lisede değil üniversitede gibiyiz. Gençler koridorlarda öğretmenlerin peşinden ayrılmıyor. Eğitim seferberliği deniliyor ya arada bir tam olarak bu (CGBKNH, s. 128).

10 Kasım 1938 yılında Gazi Mustafa Kemal Atatürk vefat etmiştir. Bu tarihî olay karşısında toplumun hissiyatı ve ülkenin genel hâli romana dâhil edilir. Böylece toplumun, ülkenin kurucusuna karşı olan sevgisi gözler önüne serilir:

Kötü haberi ilk olarak okul müdürümüz almış, görevlendirdiği birkaç öğretmen vasıtasıyla sınıflarda yaygınlaştırmıştı. Gözyaşlarımız okulda eğitimin durmasına yol açtı. Sokağa çıktığımızda, bir şehrin ağladığına tanık olduk. İnaniyorum ki o gün koca bir ülke ağlıyordu (CGBKNH, s. 239).

Dönemin önemli gelişmelerinden biri de Köy Enstitülerinin açılmasıdır. Yabancıardan destek alarak zihniyeti tamamen değiştirecek bir eğitim kurumu açılması düşünülür: “John Dewey'in iş ve eğitimi birleştirme fikrinden hareket ediliyor. Buradan mezun olacaklar gittikleri köylerde kendi okullarını, evlerini, iş yerlerini inşa edecekler. Bu yaparak yaşayarak üretmen modeli” (CGBKNH, s. 284).

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım romanında Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan gelişmelerle birlikte değişen zihniyet açık bir şekilde anlatılır. Özellikle eğitim alanında yapılan değişikliklerle toplumun fikirlerinde ve yaşayış tarzında büyük değişimler görülür.

4.8.6. Dil ve Anlatım

Roman ve biyografik roman gibi birçok edebî türün, dil ve anlatım noktasında belirli kuralları vardır. Bir metinde anlatımın sade ve akıcı olması okuyucu için önemlidir. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı eserde hayalî bir karakter olan Nermin Hanım'ın ağzından olaylar ve durumlar anlatılır.

Nahit Hanım'ın duygularını ve düşüncelerini okuyucuya yansıtabilmek amacıyla biyografi yazarı hayalî bir karakter yaratır. Öner'e göre, "Biyografik roman yazarların karakter yaratmak gibi bir sorumluluğu bulunmamaktadır, önemli olan gerçekten yaşamış bir insanı roman karakterine dönüştürebilmektedir" (Öner, 2022, s. 52). Osman Balcıgil, gerçek bir kişinin hayatını anlatırken o kişinin yanında olay örgüsünü canlı tutmak amacıyla hayalî karakterler yaratmaktadır.

Romanda, hâkim bakış açısı kullanılır. Nermin Hanım, hâkim anlatıcı rolündedir. Bununla birlikte bazı noktalarda iç çözümleme ve iç monolog yöntemleri kullanılmıştır. Anlatım olarak Nahit Hanım ile ilgili olan kısımlar dıştan bir gözlemci tarafından üçüncü kişi ağzıyla aktarılır:

Halil'den ayrılmak istese bunu derhal yapardı arkadaşım, adım gibi biliyorum. Çünkü, son derece dirayetli bir kişiliğe sahiptir Nahit. Bana kalırsa, Orhan'a güvenmiyordu arkadaşım. Eşinden ayrılmış olsa Orhan'la nasıl ve ne kadar yürüyebileceğini bilmediğini düşünüyorum. Tam anlamıyla açmazdaydı Nahit. Ne Halil'le ne Orhan'la olabiliyordu (CGBKNH, s. 488).

Romanın bazı noktalarında biyografik roman yazarı, duygu ve düşüncelerini olayın gidişatına göre kurgunun içine eklemektedir. Kurguladığı Nermin Hanım adlı karakter aracılığıyla yorumlarını yaparken bazen de doğrudan romanın içine duruma uygun olarak kendisi dâhil olmaktadır:

Şairler böyledir. Duygu yoğun oldukları için büyük kararları derhal alır, ilişkilerini yüksek perdeden ve dolu dolu yaşarlar. Ya da efsane böyle olduğuna hükmeder. Kim bilir belki onlar da hepimiz gibidirler de biz şair oldukları için böyle olması gerektiğine hükmederiz. En çok da bu nedenle olsa gerek sıradan insanlarda kınadığımız, çılgınlık gibi gördüğümüz kimi davranışları şairler hatta bütün sanatçılar için mubah görür, her anlamda içimizi rahatlatırız (CGBKNH, s. 412).

Romanda geçen bazı ifadeler, Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen yenilikleri gözler önüne sererken ele alınan edebî tür olan biyografik roman hakkında da bilgiler vermektedir:

O akşam Hasan Âli Yücel'in, *Goethe: Bir Dehanın Romanı* isimli çalışması üzerine konuşacaktık. Hasan Âli Bey, 1932 yılında yayımlanan çalışmasını, biyografik roman olarak tarif ediyordu. Nahit "Türünün ilk ve tek örneği galiba" dedi. "Evet. Batı'da örnekleri var ama bizde ne yazık ki kullanılan bir form değil (CGBKNH, s. 239).

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı biyografik romanda, biyografik unsurların yanında edebî türlerden de izler görülmektedir. Biyografi ve edebiyat ilişkisi incelendiğinde anı, şiir, mektup, günlük gibi türlerin bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Romanda, Nahit Hanım ve arkadaşı Nermin Hanım'ın Ankara ile İstanbul'a dair izlenimleri yer almaktadır. İstanbul'a dair duygu ve düşünceler aktarılırken şiir türünden yararlanılır. Nedim'in ünlü şiiri, biyografik romanın içine dâhil edilir:

Ciddi olup olmadığını anlamaya çalışırken bastı kahkahayı. Ardından Nedim'in İstanbul'a dair ünlü şiirini okuyarak kendini affettirmeye çalıştı.

Bu şehr-i Sitanbul ki bi misl ü behâdır

Bir sengine yek pâre Acem mülkü fedadır

Bir gevher-i yekpare iki bahr arasında

Hurşid- cihan- tâb ile tartılsa sezadır (CGBKNH, s. 41).

İncelenen romanda, mektup türünden de izler görülmektedir. Dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda iletişim aracı olarak mektup çok sık kullanılmaktadır. Edebiyat çevrelerinde birbirleriyle iletişim hâlinde olan yazar ve şairler, aşklarını ilan ederken de mektup türünden yararlanır. Sabahattin Ali, Nahit Hanım'a aşkını ilan ederken birçok kez mektup yazar. Romanda geçen mektup şu şekildedir:

Özür niyetiyle yazılan bu mektup, en az yayımladığı şiiri kadar kızdırmıştı Nahit'i. Bölük pörçük de olsa hatırlıyordum neler yazdığımı:

Cevap vermediğini, vermeyeceğini bildiğim halde yine sana yazıyorum. Seni tasavvur edemeyeceğin kadar sevdim Nahit. Seni çok kızdırdım, çok sükût-u hayale uğrattım, beni de herkes gibi gördün. Bütün kabahatlerin bende olduğunu itiraf ederim. Sana bir kafa arkadaşı gözünden başka gözle baktım, münasebetimizi arkadaşlık hududunun haricine çıkarmak istedim. Seni o zaman kaybettim (CGBKNH, s. 48).

Eserde, ele alınan karakterlerin yazar ve şair olmasına bağlı olarak edebî türlerden istifade edilir. Konunun daha iyi anlaşılması amacıyla ilgili yerlere şiirlerden kesitler eklenir. Nahit Hanım, Orhan Veli'nin Bella isimli bir kıza yazdığı Sere Serpe şiirini kıskanır. Bu konuyla ilgili o şiire ait kesit şöyledir:

SERE SERPE

Uzanıp yatıvermiş sere serpe;

Entarisi sıyrılmış hafiften

Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor;

Bir eliyle de göğsünü tutmuş.

İçinde kötülüğü yok, biliyorum.

Yok, benim de yok ama...

Olmaz ki!

Böyle de yatılmaz ki (CGBKNH, s. 311)!

Romanda Nahit Hanım'ın yaşadığı dönemde kullanılan ya da döneme ait bazı eski kelimeler mevcuttur. Kelimelerin anlamları, romanın dipnot kısmında verilerek okuyucu bilgilendirilir. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı romanda geçen ve anlamları verilen "Eksibe, mertek, haspam, ontolojik, parizyen" gibi bazı kelimeler mevcuttur.

4.8.7. Muhteva

Biyografik roman türü için muhteva, eserin içeriğini öğrenme açısından önemlidir. Balcıgil, eserinde tarihî bilgiler, ilgili dönemdeki olaylar ve yaşam öyküsü anlatılan kişinin yaşadığı aşkları bir bütün olarak işler. Tarihî olaylar, dönemi idrak etmede aşk ise yaşam öyküsü ele alınan kişiyi anlamada önem arz eder.

Biyografi ve biyografik roman, yaşamış insanların hayatlarını ele alan türlerdir. Biyografi nesnellik barındırırken biyografik roman nesnelliğin yanında kurgusal unsurlar barındırır. Bu noktada biyografik roman, kişiyi ön plana alıp tarihi de arka plana alarak gerçeklik ve kurgusallığı birleştirir. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanında geçen önemli tarihî olaylar özet ve kısa bilgiler şeklinde okuyucuya verilir:

Büyük Harp günlerini gözümüzde canlandırmaya yaşıyoruz yetmiyorsa da 1920'den itibaren olanları günü gününe hatırlıyorduk. Yunan'ın İzmir'de denize dökülmesi... İstanbul'un kurtuluşu... Padişahlığa son verilmesi... Cumhuriyet'in ilanı... Bütün bu önemli dönüm noktaları geride kalmış ama henüz tarihe intikal etmemişti (CGBKNH, s. 10).

1940 ve 1950'lilerin önemli olaylarından biri, ekmek karnesi uygulamasıdır. Nahit Hanım'ın da yaşadığı döneme denk gelen bu olay ekonomik anlamda bir çöküşün olduğunu ve ülkenin zor günler geçirdiğini gösterir:

Ekmek karnesi uygulamasının İstanbul'da yürürlüğe sokulmuş olması canımızı sıkıyordu. Bundan böyle Türkiye'de yedi yaş altı çeyrek, yedi yaş üstü için yarım ekmek yenilecekti. Ağır çalışan işçiler için tam ekmek verilecekti. Bunun için kamu görevlileri evleri taramış, evlerde kaçır kişi yaşadığını öğrenmiş, ardından ekmek karneleri dağıtılmıştı (CGBKNH, s. 325).

Kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli yeniliklerinden biri de kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi olur. Bu hakla yaşanan zamanın zihniyeti ciddi anlamda değişir. Bu durum kurgular eklenerek romana dâhil edilir:

İlk kez seçimlere katılacak olmanın heyecanı içindeydik. Gençtik, kadındık ve en önemlisi yurttaştık. Ülkemizin bizi insan yerine koymasından, birinci sınıf vatandaş kabul etmesinden alabildiğine mutluyduk. İngiltere, Fransa gibi ülkelerde bile kadınlara oy kullandırılmadığını biliyorduk. Öteki ülkelerdeki kadınların da bizim gibi seçme ve seçilme hakkını en kısa zamanda kazanacaklarını umut ediyorduk (CGBKNH, s. 110).

Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim anlamında yaptığı önemli gelişmeler de olay akışının arasına nesnel bir şekilde romana eklenir. Köy Enstitülerinin kurulması ile ilgili bilgiler aktarılırken biyografik roman yazarı, duygu ve düşüncelerini eklemekten çekinmez:

Biliyorsun fakir bir ülkede yaşıyoruz. Sence ne yapmalı bu durumda? Zengin olana kadar köylü çocuklarının eğitimi ihmal mi edilmeli? Bence ülkenin bütün siyasetçileri ve bürokratları, Maarif Vekili Hasan Âli Bey ile İlköğretim Müdürü Tonguç gibi cesur, üretken olmalı. Bir ulus ideal olarak önüne makûs talihini yenmeyi koyduysa tam da böyle yapmalı. Köy Enstitüleri projesi bence kadere teslim olmamanın tersine başkaldırmanın en somut örneği (CGBKNH, s. 285).

Osman Balcıgil, tüm biyografik romanlarında yaptığı bir yöntemi bu romanda da uygulamaktadır. Olayların akışını bozmadan okuyucuya tekrardan hatırlatmak amacıyla yaşananlar özet bir şekilde anlatılır. Edebiyat alanında çıkarılan ve kapatılan gazete ve dergiler, Tercüme Bürosunun açılması, gazetecilerin hapse atılma süreçleri gibi olaylar anlatılır:

Hasan Âli Yücel'inilmekilmek dokuduğu Türk aydınlanması hoyrat ellerde gözümüzün önünde yerle bir ediliyordu. Önce Köy Enstitüleri ardından Tercüme Bürosu... DTCF'deki hocaların kıyımı... Hapse atılan gazeteciler... Sabahattin Ali'nin Aziz Nesin'le birlikte çıkarttıkları *Markopaşa*, *Malum Paşa*, *Merhum Paşa* ve *Ali Baba* gibi dergilerin çıktıkça kapatılmaları (CGBKNH, s. 449) ...

Tren istasyonundan ayrılırken gözümün önünden Nahit'le idealist iki genç kız olarak İstanbul'dan Ankara'ya gelişimize dair kareler geçti. Ankara Palas, taşındığımız ilk ev, öğretmenliğe başladığımız dokunsak yıkılacak ilkokulumuz, Gazi'yle danslarımız, 23 Nisan'lar, 19 Mayıs'lar, 10 Kasım'lar... Konserler, oyunlar, sergiler, açılışlar... Meyhaneler, pastaneler... Sıkça gidilen piknikler... Nahit'in edebiyat toplantıları, Sabahattin'in çat kapı gidilen kültür evi, Erolların tercüme konuşulan minik dairesi, Tercüme Bürosu (CGBKNH, s. 503) ...

1928 yılında gerçekleşen Harf İnkılabı ile birlikte birçok alanda Batı'ya uygun olarak değişimler ve gelişmeler yaşanır. Özellikle edebiyat ve eğitim alanında yapılan yenilikler kendini göstermeye başlar. Eğitim alanının önemli isimlerinden olan Nahit Hanım'ın anlatıldığı romanda, bu bilgilerin romana dâhil edilmesi dönemi ve tarihi anlama noktasında yardımcı olur:

Gazeteler, yeni harfleri kullanacak, resmi dairelerde bütün işlemler yeni harflerle yapılacaktır. Ticaretten tıbbı, kimyaya, mühendisliğe kadar bütün meslekler yeni alfabe ile yazacaktır. Edebiyat mesela... Bütün romanlar, şiirler yeni harflerle yazılacaktır. Sadece Şinasi'yi, Mehmet Rauf'u değil Balzac'ı, Dostoyevski'yi, Cervantes'i de Latin harflerinden okuyacağız (CGBKNH, s. 28).

Harf İnkılabı'nın gerçekleşmesi ile birlikte, devamı niteliğinde olan diğer gelişme, Millet Mekteplerinin açılması olur. Uygulamaya koyulan Latin harflerini halka rahat bir şekilde öğretmek ve yeniliği kalıcı hâle getirmek için Millet Mektepleri açılır: “Daha da önemlisi birkaç gün içinde okulumuzda akşam saatlerinde Millet Mektebi uygulamasına gidilecekti. Bundan böyle, gündüzleri gençlere eğitim verdiğimiz sınıflarda, akşamları halka okuma yazma öğretecekti” (CGBKNH, s. 39).

Romanın esas mekânı olan Ankara'nın başkent ilan edilmesi ile ilgili tarihî bilgiler de eserde yer alır: “Türkiye, Ankara'nın başkent ilan edilmesinden sonra hiçbir zaman eskisi gibi olmayacaktı. Vatan artık İstanbul'dan değil Ankara'dan yönetilecekti” (CGBKNH, s. 57).

Romanda, tarihî olaylar ulusal nitelikte kalmayıp dönemin daha iyi anlaşılması amacıyla dünyada gelişen ve herkesi etkisi altına alan olaylara da yer verilir: “Kocaman bir bunalımımız olmuştu. Gazeteler istinasız Amerika Birleşik Devletleri’nde patlak veren kısa sürede Avrupa’yı ve ardından dünyayı etkisi altına alan ekonomik buhrandan söz ediyordu” (CGBKNH, s. 61).

Cumhuriyet Dönemi’nde yaşanan tarihî olaylarla birlikte, yapılan yeniliklerle de toplumun zihniyetini değiştirilir. Mustafa Kemal Atatürk’ün düzenlediği Gazi Koşusu halk için yeni bir alışkanlık hâline gelir. Bu alışkanlığın devamlılığı için çeşitli kuruluşlar tesis edilir: “Gazi Koşusu’nun 1927’den bu yana her yıl tekrarlandığının farkındaydık. (...) 1927’de Yüksek Yarış ve Islah Encümeni isimli bir kuruluş tesis edildi. Gazi Paşa İngiltere’den saf kan atlar getirtti” (CGBKNH, s. 208).

1938 yılının son günlerinde eğitim alanında önemli bir devrim yaşanır. Eğitim alanında Türkiye ve özellikle Ankara’nın gelişmesi için Millî Eğitim Bakanı değişir, Hasan Âli Yücel, bakanlığa getirilir. Romanda bu gelişmelere şu şekilde yer verilir:

Arkadaşımız Hasan Âli Yücel, İkinci Celal Bayar Hükümeti’nin Millî Eğitim Bakanı olmuştu. ‘Hayallerini gerçekleştirirse Türkiye sınıf atlar.’ dedi, haberi aldığımız anda Nahit. Haklıydı. Hasan Âli Bey öncelikli olarak üniversitede reform yapılması gerektiğini düşünüyordu. İstanbul için Fen Fakültesi’nin hayalini kuruyordu. İstanbul’daki Yüksek Mühendis Okulu’nun Teknik Üniversite’ye dönüştürülmesi gerektiğine inanıyordu. Ankara’nın bir Tıp Fakültesi’ne ihtiyacı olduğunu dillendiriyordu (CGBKNH, s. 241).

Hasan Âli Yücel’in Millî Eğitim Bakanı olarak göreve gelmesiyle yenilikler hızlı bir şekilde uygulamaya konur. Yücel, özellikle çeviriler üzerinde yoğunlaşır ve Tercüme Büroları kurmayı düşünür. Bununla ilgili gelişmeler romanda şöyle geçer:

Dördümüz bir aradaydık, soğuk bir kış gecesi ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulmaya çalışılan Tercüme Bürosu üzerine konuşuyorduk. (...) Dil ve Tarih- Coğrafya, Konservatuvar, Siyasal Bilgiler, Gazi Terbiye’nin hocalarından bir heyet oluşturulmuş, çevrilecek eserler ve gerçekleştirilecek çevirilere dair ilke ve kurallar üzerine tespitlerde bulunuluyormuş. (...) En önemli ilke, eserlerin orijinallerine sadık kalmak. Bir de tabii çeviride güzel bir Türkçe kullanmak (CGBKNH, s. 263).

Biyografik romanda, kişiyi anlamak için döneme dair bilgiler verilmektedir. 1940’lı yılların sonunda ülkenin kaderini değiştirecek bir parti, tarih sahnesine çıkar. Cumhuriyet Halk Partisinin iktidar süresi bitip yerine gelen Demokrat Parti ile Nahit Hanım ve çevresinde bulunan eğitim camiasını, olumlu ya da olumsuz anlamda değişimler beklemektedir: “Halil’in tahminleri doğru çıkmış, 7 Ocak 1946 tarihi itibarıyla Demokrat Parti isminde yepyeni bir siyasi partimiz olmuştu” (CGBKNH, s. 427).

Cumhuriyet Halk Partisinin yanında artık yeni bir parti mevcuttur. 1946 yılında Demokrat Parti kurulur. Demokrat Partinin kurulması ile birlikte o dönem önemli bir seçim yapılır: “Seçim sonuçları açıklandığında, üç yüz doksan yedi milletvekilini CHP’nin, altmış bir milletvekilini DP’nin kazandığı görülmüştü” (CGBKNH, s. 432).

Hasan Âli Yücel’in Millî Eğitim Bakanlığındaki görevinden alınıp yerine Reşat Şemsettin Sirer’in geçmesi, o dönem büyük bir olay olarak görülür. Sirer; Köy Enstitülerinin kapatılması, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki hocaların sürgün edilmesi gibi faaliyetlerde bulunur. Hasan Âli Yücel’in yaptığı yenilikleri geldiği gibi kaldırmayı hedefler: “DP bugün iktidarda olsa içindeki en faşist ruhlu milletvekilini Millî Eğitimin başına koysa memlekete ancak Reşat Şemsettin Sirer kadar zarar verebilir” (CGBKNH, s. 440).

Aradan geçen zaman dilimi ile 1950 yılında tüm Türkiye için önemli bir gelişme yaşanır. Yapılan seçimlerle birlikte hükümet değişir. 1946 yılında kurulan Demokrat Parti, iktidara gelir: “Türkiye nefesini tutmuş, sandıktan çıkacak sonucu bekliyordu. 14 Mayıs 1950 tarihinde ilk kez gizli oy açık tasnif sistemi uygulanmış. Cumhuriyet Halk Partisi ülkeyi yirmi yedi yıl yönettikten sonra muhalefet partisi hâline geldi” (CGBKNH, s. 496).

Edebiyatta ve edebî türler arasında konu olarak aşk, etkisini hiçbir zaman yitirmez. Biyografik romanlarda hayatı anlatılan kişilerin edebiyatçı, yazar veya şair olması aşk konusunu daha ilgi çekici hâle getirir. Hayatı anlatılan kişilerin yazdıkları metinler, şiirler, mektuplar aşk unsurunu kuvvetlendirir.

Nahit Hanım 1928 yılında Ankara’da öğretmenlik mesleğine başlar. Mesleğinin ilk yaz tatilinde 1929 yılında İstanbul’a gittiğinde Sabahattin Ali ile karşılaşır ve kendisinden bir aşk itirafı alır fakat Nahit Hanım bu itirafa olumsuz yanıt verir: “Geçen yaz...dedim bir keresinde Nahit’e. Bu plajda bir Sabahattin Ali’miz olmuştu, hatırlıyor musun” CGBKNH, s. 44)? *Servet-i Fünun* dergisinde Sabahattin Ali’nin ona şiirler yazması Nahit Hanım’ı rahatsız eder.

Nahit Hanım, Sabahattin Ali’nin aşkına olumsuz yanıtından sonra Ankara’da bir gün Türk Ocağı açılışına katılır ve orada Necip Fazıl Kısakürek ile tanışır. Kendisinden hoşlandığını itiraf ederek her gün Nahit Hanım’ın okul çıkışına gelir: “Sabahattin’den sonra bir de Necip’imiz mi oldu yoksa? diye sordum arkadaşşıma” (CGBKNH, s. 72).

Nahit Hanım, gelen aşk itiraflarına olumsuz yanıt verir. Karşısındakiler ısrarcı davranıp okuluna mektuplar göndererek sık sık görüşmek istediklerini belirtse de Nahit Hanım hiçbirisi ile görüşmek istemez. Aradan geçen zaman diliminden sonra Ankara’da düzenlenen Edebiyat Muallimleri Kongresinde kendisi gibi öğretmen olan Halil Vedat Fıratlı ile karşılaşır ve sohbet etmeye başlarlar. Romanda, Nahit Hanım hislerini Nermin Hanım’a şöyle anlatır: “Biri çok mahcup bir edayla yaklaştı ve ahablık etmeye başladık. Halil Vedat’mış adı. Edirne Erkek Muallim Mektebinde edebiyat öğretmenliği yapıyormuş. Ayrıca müdür muaviniymiş” (CGBKNH, s. 88).

Nahit Hanım ile sohbetini ilerleten Halil Bey, Ankara’ya tayin ister. Ankara’ya geldikten sonra görüşmeleri sıklaşır ve evlenmeye karar verirler. Evlilik süreçleri romanda şöyle yer alır:

Şubat ayında ailesini birkaç günlüğüne Ankara’ya çağırıp onlarla tanışmamı sağlayacakmış. Sonra benim ailemi İstanbul’da ziyarete gelecekmış. Bir de ne var biliyor musun? Aynı ayın içinde nişan ve evlilik işlerini tamamlayıp birlikte oturmamız için harekete geçecekmış (CGBKNH, s. 117).

Türk edebiyatında, yazar ve şairler yazdıkları eserlerde olduğu gibi aşklarını yoğun bir şekilde yaşarlar. Romanda dönemin yazar çevresinin aşka dair tutumları gözler önüne serilir. Necip Fazıl Kısakürek ve Sabahattin Ali, Nahit Hanım’a mektuplar gönderip okuluna gelerek aşklarını itiraf ederler ve ısrarcı tutumlar sergilerler:

Henüz Sabahattin’den gelen mektubu hazmedememişken, okul çıkışımızda Necip’i bekliyor bulmak epey gerilmemize yol açtı. (...) Necip Bey “Nahit, evlendiğini biliyorum. Ama bu durum, sana olan ilgimi bitirecek derecede bir kuvvet değil. Senden isteğim, askerlik yaparken geçireceğim süre içinde evliliğini nihayete erdirmen. Döndüğümde, seni benimle birlikte olmaya hazır bulmak istiyorum” dedi (CGBKNH, s. 152-153).

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım romanında Balcıgil tarafından ele alınan muhtevalardan öne çıkanı Nahit Hanım ve Orhan Veli’nin aşkıdır. İkili arasında yaşananlar Orhan Veli’nin kardeşi Füzûzan Yolyapan Hanım tarafından da bilinir. Füzûzan Hanım’ın bir röportajında bu aşkla ilgili gerçek bilgiler şöyle aktarılır:

Kadınlar çok düşküncü Orhan Veli’ye, musallat olurlardı. Abim evlenmediği için baba evinde bizimle otururdu. Arkadaşlarım Orhan Veli’yi görmek için bize gelmek isterlerdi, hatta ona kahve pişirmek için adeta aralarında çekişirlerdi. Ama Orhan Veli bir tek kadını sevdi, benim bildiğim, Nahit Hanım. Onların aşkları daha çok arkadaşlık gibi. Ben yanlarında olduğum zaman sululuk yapmazlardı. Her şey erkek arkadaş, kız arkadaş münasebeti gibiydi. Bana sorarsanız sevgilisi miydi, arkadaşı mıydı diye, bu mektuplar olmasaydı arkadaş diyecektim. Ama mektuplarda aşk yazıyormuş. Çok güzel bir kadındı. Çok zeki, kültürlü bir kadındı. Orhan Veli öldükten sonra ben de yıllarca dostluk yaptım kendisiyle (Denizmen, 2025).

Romanda, Nahit Hanım ve eşi Halil Bey'in evlendikten sonra evlerinde edebiyat toplantıları düzenledikleri görülür. Düzenledikleri edebiyat toplantılarında 'Mahşerin Üç Atlısı' olarak adlandırdıkları Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu da vardır. Halil Bey'in öğrencileri olan üçlü, İstanbul'da üniversite okuduktan sonra tekrardan Ankara'ya dönüp toplantılara devam ederler. Bir gün Orhan Veli ve Melih Cevdet Ankara'da trafik kazası yapar. Orhan'ın iyileşmesi için bol bol yürümesi gerekir. Nahit Hanım'ın okul çıkışlarına gelerek birlikte yürüyüş yapmaya başlarlar. Bu yürüyüşlerin neticesinde aralarında bir aşk ilişkisi doğar: "Orhan bazen okul çıkışımıza geliyor, hep birlikte bize kadar yürüyorduk. Sonra Orhan ve Nahit devam ediyorlardı yürüyüşlerine. Arada bir ikisi birlikte yürüyerek at yarışlarına gidiyorlardı" (CGBKNH, s. 271).

Yazar tarafından kurgulanan Nermin Hanım karakteri Nahit Hanım'ın yaşadıklarına dair karşılıklı konuşmalar yaparak onun duygularını anlatma aracı konumuna gelir. Yaşanan diyaloglarda Nahit Hanım, Nermin Hanım'a aşkını itiraf eder:

Sen anlatmadığına göre ben sorayım, sorularına cevap ver hiç olmazsa. Anlaştık mı?" Başını sallamakla yetindi. "Orhan'a âşık mı oldun?" Tekrar başını salladı Nahit. Eyvah ki ne eyvah idi! "O da sana âşık mı?" "Bilmiyorum. Sanıyorum evet. Ya da hakikaten bilmiyorum Nermin (CGBKNH, s. 298).

Orhan Veli, Nahit Hanım ile görüşmeye devam ederken askerlik görevine çağırılır. Nahit Hanım, Halil Bey'den ayrılmaz ama aralarına soğukluk girer. Bu süreçte Halil Bey, müfettişlik görevine getirilir ve sık sık farklı şehirlere gider ama edebiyat toplantılarına da devam eder:

Orhan'la görüşüyoruz. Yürüyüşler yapıyoruz birlikte. O bana yeni yazdığı şiirleri okuyor, kışladaki durumlardan söz ediyor. Ben de ona gündelik hayatımızdan bahsediyorum. Sadece benimle de görüşmüyor Orhan. Sabahattin'in ve Erol'un evlerine gidip geliyor, bizim evdeki toplantılarına katılıyor. Aslında ne onun hayatında ne de benimkinde bir değişiklik yok gibi (CGBKNH, s. 323).

Romanda, Orhan Veli Kanık'ın sadece Nahit Hanım'a şiir yazmadığı ya da sadece onunla mektuplaşmadığı görülmektedir. Orhan Veli'nin duygusal olarak hoşuna giden her kadına mektup ve şiir yazması Nahit Hanım'ı içten içe üzmemektedir: "Bella'yla lafladım. 'Sere Serpe' şiirinden söz ettim. Bir koşu gitti okul defterini getirdi. Orhan şiiri onun defterine de yazmış. Şiirin üzerine Düşes'e diye bir not düşmüş. Senin ufaklık gülerek, bizimkinin kendisine Düşes diye hitap ettiğini söyledi" (CGBKNH, s. 363).

Halil Bey ile evli olan Nahit Hanım, Orhan Veli ile mektuplaşmayı bırakmaz ve bunu Orhan Veli ölene kadar devam ettirir. Arkadaşı Nermin Hanım, bunun uygun bir davranış olmadığını belirtilir fakat Nahit Hanım, Orhan Veli ile aşk yaşadığını itiraf eder:

Biraz müstehcen bulduğumu söylemem lazım Nahit. Kızım sen evli bir kadınsın. Bunu sana kaç kere daha söylemem gerekecek?” düşüncelerime söz geçirememiş, sakın bir konuşma yapmayı planlarken son söylemem gerekenleri en baştan söylemişim. “Aşk olsun Nermin! Ne varmış müstehcen olacak mektupta?” “Hasretle, gözlerinden, dudaklarından, her yerinden öperim... Böyle yazmış!” “Ne yazsaydı Nermin? Sevgiliyiz biz. Ne var bunda (CGBKNH, s. 458)?

Halil’in görev yeri değişip İstanbul Maarif Müdürlüğüne getirilir. Orhan da askerliğini bitirip İstanbul’da çalışmaya başlar. Arada bir Ankara’ya gelip Nahit Hanım’ı ziyaret eder: “Halil’le ilişkisini Mevla’nın kayırması dileğiyle çayıra salmıştı. Beraber miydiler? Evet. Buna karşılık, Orhan Nahit’in zihnini fazlasıyla işgal ediyordu. Acaba Halil ne kadar farkındaydı bu durumun? Tahminim, Halil’in de Nahit’ten umudunu giderek kesmekte olduğuydu” (CGBKNH, s. 487).

Değişen hükümet ile birlikte eğitim camiasında çalışan insanların görev yerleri değiştirilir. Halil Bey, Sorgun’da bir ortaokula atanırken Nahit Hanım Edirne’ye sürgüne gönderilir. Edirne’deyken bir haber alır ve Orhan Veli’nin Ankara’ya gittiği bir gün belediyenin açtığı çukura düştüğünü öğrenir. 14 Kasım Salı günü Orhan Veli’nin ölüm haberi gelir. Nahit Hanım, Nermin Hanım’a bir mektup yazarak cenazeye gelemeyecek kadar kötü olduğunu belirtir. Mektup, romanda şöyle yer alır:

Halil’den ayrılmaya karar verdim Nermin. Biliyorum, çok önce yapmalıydım bunu ama yapamadım. Bunca yıllık evliliğimizde, en büyük korkum ona haksızlık yapmak, hayal kırıklığına uğratmak oldu. Halil gibi bir adamı aşkım uğruna yalnız bırakamazdım. Onu tanıdığım için beni en iyi sen anlayacaksın (CGBKNH, s. 509).

Nahit Hanım, yaşadığı olaylardan sonra Edirne’den İstanbul’a Haydarpaşa Lisesine tayin ister. İstanbul’da yaşamaya başlayan Nahit Hanım, 1955 yılında Arif Damar ile evlenip hayatına devam eder.

4.8.8. Biyografik Unsurlar

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım romanı Nahit Hanım’ın Ankara’da öğretmen olarak göreve atanması ile başlar, Orhan Veli Kanık’ın ölümü ile sonlanır. Eserde Nahit Hanım’a ait biyografik bilgiler olay akışına göre aralara eklenir. Nahit Hanım’ın ailesinden şöyle bahsedilir: “Nahit Hanım siz Gelenbevî ailesindensiniz. Çok muhterem insanlar yetiştirmiş bir soydan geliyorsunuz” (CGBKNH, s. 12).

Romanın gidişatında genel olarak olay örgüsüne uygun bir şekilde sohbetler ve diyaloglar bulunmaktadır. Kurgu ile birlikte Nahit Hanım, kendisine sorulan soruları cevaplarken hayatına dair bilgiler de vermektedir. Bu yöntemle birlikte olay akışı bozulmayıp biyografik bilgiler okuyucuya aktarılır:

İsmail Hakkı Bey, Nahit'in sarışınlığından hareketle 'Göçmensiniz galiba?' dedi. Nahit, 'Evet ama düşündüğünüz gibi Balkanlardan değil. Girit'ten. Babam görevli olarak bulunuyormuş Girit'te. Malum nedenlerle dede ocağına, İstanbul'a dönmüşüz. Ben Girit'i hiç hatırlamıyorum' diye cevapladı İsmail Hakkı Bey'i (CGBKNH, s. 25).

Nahit Hanım'ın Halil Bey ile evlenme sürecinde hem onun hem de Halil Bey'in hayatı ve ailesi ile ilgili çeşitli bilgiler okuyucuya sunulur. Yaşayışları ve bulundukları konum anlatılırken hayatlarına şöyle değinilir:

Gelenbevi Selahattin Bey'i yitirdiği ve öteki kızı Zerrin'i önceden evlendirdiği için Pervin Hanım, Nahit'in evliliğine karar verecek yegâne otoriteydi. Kendisine babası Saffet Bey ve annesi Ruhsar Hanım'dan kalan konakta birkaç emektarla yaşayan Pervin Hanım'ın gözü Halil'i tuttu. (...) Halil Vedat, Hacı Mehmet Ali Bey'in torunlarındanmış. Eğin'de Alibeggiller diye tanınıyorlarmış. Mehmet Ali Bey, üç sene önce ölmüş. Halil'in babası da annesi de çok muhterem insanlarmış (CGBKNH, s. 122).

Osman Balcıgil, biyografik romanlarında diyaloglar ve iç monologlardan istifade ederek gerçek kişiler hakkında nesnel bilgiler verir: "Nâzım 1902 doğumlu, Kâmil ve Halil onunla yaşıt, biz Nermin'le eşlerimizden yedi yaş küçük Orhan, Melih ve Rifat bizden beş yaş gençlerdi. Aramızda, en yaşlısıyla en genci arasında sadece on iki yaşlık bir aralık vardı. Bir başka deyişle, aynı kuşağın çocuklarıydık" (CGBKNH, s. 206).

Olay örgüsünün içinde karakterler arasında gerçekleşen sohbet esnasında kurgu bozulmayarak Nahit Hanım kendi ile ilgili bilgiler vermektedir. Nahit Hanım, isminin gerçek hâlini belirterek Nahid değil Nahit olduğunu söylemektedir: "Nahid değil Nahit" dedi zarfı açar açmaz ve hırsla. İş Bankası'nın antetli kâğıdına yazmıştı Necip Bey mektubunu" (CGBKNH, s. 244).

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım adlı roman, diğer biyografik romanlardan farklı olarak Nahit Hanım'ın ölümü ile bitirilmez. Orhan Veli Kanık öldükten sonra Nahit Hanım'ın ne yaptığına dair detaylı bilgiler verilmez:

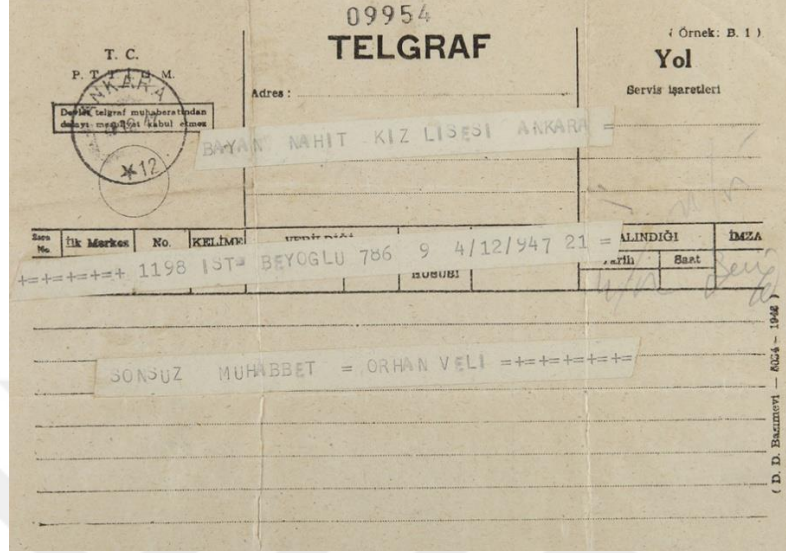
Uzaktan da olsa izlemeyi sürdürdüm Nahit'i. İstanbul'a tayin olduğunu, öğretmenliğe Haydarpaşa Lisesi'nde devam ettiğini biliyorum. Ankara'daki ünlü toplantılarını, cuma günleri İstanbul'da sürdürüyormuş arkadaşım. 1955 yılında Arif Damar'la evlendi. Bir İstanbul buluşmamızda tanıştım. Her ikisi de mutlu görünüyorlardı (CGBKNH, s. 519).

Eserde, romanın adında geçen "Cumhuriyet gibi bir kadın" ifadesinin nereden kaynaklandığı da açıklanır: "Duyduğuma göre, Samet Ağaoğlu Nahit için 'Rönesans gibi kadın' demiş. Cahit Külebi ise Nahit'e 'Koruyucu meleğimiz' diyormuş. Beni en çok etkileyen Cemal Süreya'nın tanımı oldu: 'Cumhuriyet gibi kadın!' (CGBKNH, s. 519).

Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım romanında Nahit Hanım'ın hayatı tahlil edilmiştir. Nahit Hanım'ın hayatı gözler önüne serilirken Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan yenilikler de aktarılmıştır.

EK 6: FOTOĞRAFLAR

Nahit Hanım'ın hayatı ile ilgili görseller aşağıya eklenmiştir:

Resim 18. Orhan Veli'nin Nahit Gelenbevi Fıratlı Damar'a Yazdığı Aşk Mektupları Çekmecelerden Kitap Raflarına Çıkıyor. *Yalnız Seni Arıyorum* Adıyla Derlenen Kitap, Yetmiş Yıldır Edebiyat Ortamlarında Konuşulan Bir Aşkın Belgelerini Edebiyat Tarihine Armağan Ediyor.

<https://web.archive.org/web/20140203151232/http://litteralaffairs.com/2014/02/03/yaln-iz-seni-arıyorum-orhan-veliden-nahit-hanima-mektuplar/> Erişim tarihi: 29.04.2025

Resim 19. Orhan Veli ve Nahit Hanım.

<https://www.avdinlik.com.tr/haber/nahit-hanimin-orhan-veliye-son-mektubu-bir-de-sevgilim-vardir-pek-muteber-420393> Erişim tarihi: 29.04.2025

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Osman Balcıgil'in Biyografik Romanlarının Tahlili adı verilen bu tez çalışmasında, son zamanlarda bu türde öne çıkan yazarlardan Osman Balcıgil'in biyografik romanları tahlil edilmiştir. Biyografinin diğer türlerle olan bağının yanı sıra özellikle roman ile olan ilişkisi ele alınıp söz konusu yazarın eserleri incelenmiştir. Biyografik roman tarzında yazılmış bir eserin içindeki olayların kurgu ya da gerçek olması okuyucuda bazen soru işaretleri oluşturabilmektedir. Oluşan soru işaretlerini gidermek amacıyla yazar Osman Balcıgil ile bir röportaj yapılmıştır. *Ela Gözlü Pars Celile*, *Yeşil Mürekkep*, *İpek Sabahlık*, *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*, *Kızıl Çengi* ve *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım*, Balcıgil'in yazdığı biyografik romanlardır. Ayrıca, yazar üç biyografik romanını gençler için düzenleyip yeniden kaleme almıştır. *Ben Celile Nâzım Hikmet'in Annesi*, *Ben Sabahattin Ali Kürk Mantolu Madonna* ve *Kuyucaklı Yusuf'un Yazarı* ve *Ben Suat Derviş Fosforlu Cevriye'nin Yazarı*, gençler için düzenlenen biyografik romanlardır. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında yaşam öyküsü anlatılan kişi, ilk kadın nü ressamı Celile Hanım'dır. *Yeşil Mürekkep*'te, yazar ve şair Sabahattin Ali anlatılır. *İpek Sabahlık*'ta, Suat Derviş'in gazeteci ve yazar kişiliği ile birlikte hayatı ele alınır. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* adlı eserde sahneye çıkan ilk Müslüman kadın Afife Jale'nin yaşamı gözler önüne serilir. *Kızıl Çengi*'de dönemin ünlü sinema ve tiyatro oyuncusu Cahide Sonku'dan bahsedilir. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı kitapta da Cumhuriyet'in ilk kadın öğretmenlerinden Nahit Hanım'ın yaşadıkları aktarılır.

İncelenen romanların muhtevaları dikkate alındığında, öne çıkan konuların dönemin tarihi ve siyasi olayları ile ilgili kişilerin yaşadığı aşklar olduğu görülür. Altı biyografik romanda yaşam öyküleri anlatılan kişilerin yaşadıkları dönemler ve zorluklar birbiriyle benzerlik gösterir. Romanlar, zaman olarak özellikle Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarını kapsamaktadır. Bu zaman dilimleri romanlara göre farklılık gösterebilmektedir. Bazı romanlar, 1970'li yıllara kadar uzayabilmektedir. *Ela Gözlü Pars Celile*, 1900'lerin başı ve 1950'lerin sonunu kapsamaktadır. Bu romanda; Jön Türkler, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Osmanlı Devleti'nin çöküşü, Cumhuriyet'in İlan'ı gibi tarihî olaylara değinilmiştir. *Yeşil Mürekkep* romanı zaman dilimi olarak 1928 yılında başlatılıp 1948 yılında bitirilir. Cumhuriyet'le birlikte uygulanan Harf İnkılabı, İkinci Dünya Savaşı, Türkiye'deki sağ-sol çatışması gibi önemli olaylar romana dâhil edilmiştir. *İpek Sabahlık*'ta

zaman 1919 yılı başlar 1972 yılına gelindiğinde Suat Derviş'in ölümü ile sona erer. Sultanahmet Mitingi, Cumhuriyet'in İlan'ı, Türkiye Komünist Partisinin faaliyetleri ve 1960 ihtilâli gibi olaylar romanın dokusuna dâhil edilmiştir. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* adlı kitap 1910'lu yıllar ile 1941 yılını kapsar. Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in İlan edilmesi gibi tarihî olaylar romanda yer alır. *Kızıl Çengi*, Cumhuriyet sonrası 1930 ve 1980'li yıllar arasındaki gelişmeleri ele alır. Demokrat Parti, 1960 İhtilâli gibi olaylar anlatılır. Son biyografik roman *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım*'da 1928 yılı ve 1955 yılları arası romana dâhil edilir. Cumhuriyet'in ilk yılları, Ankara'daki değişimler ve eğitim alanındaki gelişmeler aktarılır.

Muhtevanın önemli konularından olan tarihin yanı sıra aşk da önem arz etmektedir. Tahlil edilen altı biyografik romanda da aşk unsuru ele alınmıştır. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında Celile Hanım'ın Hikmet Bey ile olan evliliği ve ardından Yahya Kemal Beyatlı ile yaşadığı aşk anlatılır. *Yeşil Mürekkep*'te Sabahattin Ali'nin şair ruhunun gördüğü her kadına duyduğu aşkla beslendiği görülür. O; Melahat Hanım, Nahit Hanım, Ayşe Hanım ve Aliye Hanım'a mektuplar ve şiirler yazar. Aradığı aşkı Aliye Hanım'da bulur ve onunla evlenir. *İpek Sabahlık* adlı eserde Suat Derviş dört evlilik yapar. Seyfi Cenap Berksoy, Selami İzzet Sedes, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ve son olarak Reşat Fuat Baraner ile evlenir. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*'de Afife Jale, âşık olduğu kuzeni Ziya ile kavuşamaz ve sonrasında Selahattin Pınar ile evlenir. *Kızıl Çengi* romanında Cahide Sonku, Talât Artemel ile iki yıl evli kalıp boşanır. Boşanmanın ardından Marcel Gevrekyan ile sevgili olur ardından İhsan Doruk ile iki kez evlenip boşanır. Bu boşanmanın ardından Cahit Irgat, Raif Dinçkök adlı kişilerle kısa süreli sevgili kalır. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım*'da Sabahattin Ali ve Necip Fazıl Kısakürek, Nahit Hanım'a aşklarını itiraf ederler fakat karşılık görmezler. Nahit Hanım, Halil Vedat Fıratlı ile evlenir. Bu evlilik sürecinde Orhan Veli Kanık ile aşk yaşar. Orhan Veli'nin ölümünden sonra Halil Vedat Fıratlı'dan boşanıp Arif Damar ile evlenir. İncelenen altı romanda da ilgili kişilerin aşklarına dair ayrıntılar, Balcıgil tarafından romanın dokusuna işlenmiştir.

İncelenen biyografik romanların birçok disiplinden istifade ettiği görülmüştür. Bu bağlamda Balcıgil, diğer edebî türleri de romanlarına dâhil etmiştir. Altı biyografik romanda da şiir, anı, mektup gibi türlere yer verilmiştir. Yazarın biyografik romanlarının genelinde anlatım, üçüncü kişi ağzından yapılmıştır. *Kızıl Çengi* ve *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanlarında olayların anlatımı biraz değişiklik göstermektedir. *Kızıl Çengi* romanında genel olarak anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmış olsa da ara ara Cevdet Merter

adlı hayalî karakter konuya giriş yaparak anlatımı birinci kişi ağzından yapmıştır. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanında da Nermin Hanım adlı bir karakter yaratılmış ve olaylar çoğu zaman onun ağzından anlatılmıştır. Okuyucu, romanlarda mevcut karakterlerin düşüncelerini ve duygularını kullanılan hâkim bakış açısı ile görebilmektedir. Altı biyografik romanda da iç monolog ve iç çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Osman Balcıgil, eserlerine hayatını anlattığı kişilerin doğumu ile başlamaz. Yazar, eserlerine kişiyi ve toplumu ilgilendiren önemli olayları anlatarak başlamayı tercih eder. Romana, sadece önemli gördüğü olayları ve kişinin hayatı ile ilgili bilgileri dâhil eder. Romanlar, ana karakterin ölümü ile sonlandırılır. Sadece altıncı biyografik roman olan *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım*'da yazar, romanı ana karakterin ölümü ile değil ana karakterin âşık olduğu Orhan Veli Kanık'ın ölümü ile sonlandırır. Romanlar, mekân noktasında benzerlik ve farklılık gösterebilmektedir. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında birçok farklı mekân gözlemlenir. Selanik, İstanbul, Büyükağa, Halep, Konya, Paris gibi yerler romanda mevcut mekânlar arasındadır. *Yeşil Mürekkep*'te ana karakter Sabahattin Ali'nin hayatında hapishaneler büyük yer kaplar. Bununla birlikte Almanya, Konya, Aydın, Yozgat, İstanbul, Ankara da romanlardaki mekânlar arasındadır. *İpek Sabahlık*'ın mekânları arasında İstanbul ve Almanya etkin konumdadır. *Nefesi Tutku Olan Afife Jale* romanı için önemli mekân İstanbul ve Tepebaşı Dram Tiyatrosudur. Afife için tiyatro sahneleri aidiyet duygusunu taşır. *Kızıl Çengi*'de villalar, köşkler, konaklar ve lüks daireler mevcut mekânlar arasındadır. Aynı zamanda Tepebaşı Dram Tiyatrosu ve Sonku Film Stüdyosu, Cahide Sonku için önemli yerlerdir. *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanının en önemli konumu Ankara'dır. Ankara dışında görülen mekânlar arasında İstanbul ve Edirne yer alır.

Romanların kurgu dışında kalan kısmı, biyografik unsurlardır. Karakterlerle ilgili biyografik bilgiler her romanda farklı oranda verilmiştir. Altıncı biyografik roman olan *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanında dönemin Ankara'sı ve eğitim alanındaki gelişmeler anlatılırken Nahit Hanım'ın hayatı ile ilgili bilgilere çok yer verilmemiştir. Aynı şekilde *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*'de, Afife'nin tiyatro ile ilgili yaşadığı olaylar aktarılırken hayatı ile ilgili bilgiler fazla yer bulamaz. *Ela Gözlü Pars Celile*, *Yeşil Mürekkep*, *İpek Sabahlık* ve *Kızıl Çengi* romanlarında biyografik unsurlar yeterli düzeyde verilmiştir. Balcıgil, altı biyografik romanında hayatı anlatılan karakterlerin yanı sıra dönemin zihniyetine de ayna tutmuştur. Böylece, kişilerin hayatları ve yaşadıkları dönemler daha anlaşılır olmuştur. *Ela Gözlü Pars Celile* romanında, Celile Hanım'ın hayatı anlatılırken saraya yakınlık gösteren ailelerin yaşayışları hakkında da bilgi verilmiştir. Bu sayede aileler,

geniş imkânlarla sahip olmuştur. Celile Hanım, İstibdat Dönemi'nde yaşamış bir kadındır. Celile Hanım'ın hayatından yola çıkarak baskı ve özgürlük kavramlarının toplumsal zihniyete yansımaları işlenmiştir. *Yeşil Mürekkep*'in olay örgüsü, 1928 yılında Harf İnkılabı'nın gerçekleşmesi ile başlar. Gerçekleşen inkılapla halka okuma yazma öğretmek için Millet Mektepleri açılır. Aynı şekilde Cumhuriyet ile birlikte eğitim anlamında çeşitli yenilikler yapılır. Bu doğrultuda, değişmeye başlayan toplumsal zihniyet ele alınmıştır. *İpek Sabahlık*'ta gazeteci ve yazar Suat Derviş'in bir kadın olarak toplumda bıraktığı izler anlatılır. Konaklarda büyümüş bir kadın olan Suat Derviş'in gazeteci kimliği ile sokaklara çıkıp röportajlar yapması, toplumda değişen kadın algısının bir göstergesidir. *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale* romanında, Müslüman bir kadının ilk kez sahneye çıkışı ile toplumun algılarını yıkması, değişen zihniyetin en açık göstergesidir. Tiyatro ve sinema alanında yapılan yenilikler, toplumun düşünce yapısını etkilemektedir. *Kızıl Çengi*'de Cahide Sonku, güçlü bir kadın imajı çizerek toplumda derin izler bırakır. Zaman olarak Demokrat Parti dönemini anlatan romanda değişen iktidarla birlikte değişen zihniyet gözler önüne serilmiştir. Son olarak *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* romanı, dönemin Ankara'sını yansıtır. Cumhuriyet ile birlikte Ankara'da özellikle eğitim alanında yapılan yenilikler toplumsal değişimin öncüsü olmuştur.

Kitapların içeriğinde yaşanan zaman, dönemin zihniyeti, mekân bilgilerinin yanı sıra ortak paydada buluşulmuş ve etki etmiş başka şahsiyetlerin yaşam öyküleri de mevcuttur. Romanların dipnot kısımlarında bu şahsiyetlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Dipnotlar sayesinde eserin gerçeklik algısı kuvvetlendirilmiş ve çevresinde yaşayan insanların, hayatı anlatılan yazara karşı düşünceleri gösterilmiştir. Biyografik romanlarda yazar, olaylara ve konulara çoğu zaman dâhil olmuştur. Yazar kendini kurgunun içine eklemiş ve yorumlar yapmıştır. Osman Balcıgil tarafından kaleme alınmış altı biyografik roman tahlil edildiğinde biyografik roman türüne ait bazı bulgular elde edilmiştir. Osman Balcıgil, kitapların kapak kısmına “Bir...Romanı” ibaresini koymuştur. Yazar, yazdığı kitapların bir roman olduğunu okuyucuya özellikle belirtmek istemektedir. Balcıgil'in yaşam öyküsünü anlattığı kişiler ile herhangi bir bağlantısı ya da yakın bir ilişkisi veya akrabalık bağı bulunmamaktadır. Yazar, hayranlık duyduğu için ya da kişilerin tam olarak tanınmaması sebebiyle kişileri topluma tanıtmaya amacı ile söz konusu eserlerini yazmıştır. Yaşam öyküsü ele alınan kişilerin tümü, hayatını kaybetmiştir. Aynı zamanda, yaşadıkları dönemde önemli yerlere gelmiş ya da önemli işler yapmış ve derin izler bırakmışlardır.

Biyografik romanların içerisinde herhangi bir belge ya da fotoğraf mevcut değildir. Yazarların söz konusu eserleri birer romandır, tarihsel ya da bilimsel bir kitap değildir. Osman Balcıgil, roman tekniklerinden istifade ederek eserlerini oluşturmuştur. Ele alınan romanlarda, gerçek olayların kurgu ile harmanlanarak işlendiği görülmüştür. Yazar, eserlerinde doğrudan salt nesnel bilgilere yer vermemiştir. Olay örgüleri, önem arz eden ve kişinin yaşam öyküsünde ilgi çekici olan hadiselerle başlatılmıştır. Yazılan biyografik romanlara koyulmuş başlıklar dikkat çekicidir. Romanların başlığında kişileri tanımlayacak ve onlarla bağlantı kurabilecek imgeler, sıfatlar, eşyalar ve bilgiler mevcuttur. “İpek sabahlık, yeşil mürekkep, kızıl çengi, ela gözlü pars, nefesi tutku olan kadın, Cumhuriyet gibi kadın” gibi ifadeler romanlarda yer almıştır. Gençler için yazılmış olan romanların adında, yaşam öyküleri anlatılan kişilerin isimleri açık bir şekilde yer almıştır. Kişilerin isimlerinin altına “Nâzım Hikmet’in Annesi, Kürk Mantolu Madonna ve Kuyucaklı Yusuf’un Yazarı ve Fosforlu Cevriye’nin Yazarı” gibi ibareler yazılmıştır. Yazılan kitapların üçünün de dış kapağında bulunan ve en üstte yer alan “Gençler İçin Biyografik Roman Serisi” diye bir ifade yer almaktadır.

Gençler için yazılan biyografik romanların üçünde de Osman Balcıgil’in gençlerle konuştuğu ve onlara kitapla ilgili açıklamalar yaptığı bir giriş bölümü vardır. Yazar, ‘Değerli gençler...’ diyerek bir giriş yapmıştır ve hayatını anlattığı kişiler ile ilgili kısa bilgiler vermiştir. Açıklamalarının sonunda da “Umarım beğenirsiniz.” diyerek metnini sonlandırmıştır. Kitaplara, “Ben Celile, Ben Sabahattin Ali ve Ben Suat Derviş” şeklinde başlıklar konarak ilgili şahsiyetlerin kendilerini tanıttığı izlenimi verilmiştir. Altı biyografik romana kıyasla, gençler için düzenlenmiş bu üç biyografik romanın dili daha sadedir. Yabancı kelimelerin kullanımı daha azdır. Altı biyografik romanda anlamı açıklanan kelime sayısı daha fazladır. İçerik açısından değerlendirildiğinde olay akışı daha kısa ve özet şeklinde tutulmuştur.

Gençler için uygun olmayacağı düşünüldüğü için siyaset ve aşk temaları daha sade ve gençlerin yaş seviyesine uygun anlatılmıştır. Üç biyografik roman da içerik açısından gençlere uygun olarak düzenlenmiştir. Osman Balcıgil, biyografik romanların çok okunduğu son yıllarda çocuk ve gençlik edebiyatına katkı sağlamak amacıyla eserlerini gençler için düzenlenmiştir. Gençler, ellerindeki kitaplarla kişilerin hayat hikâyesini öğrenirken bir yandan da kurgu ile birlikte bir roman okumaktadır. Biyografik romanların gençler için düzenlenmesi, Türk edebiyatı için olumlu bir gelişmedir.

5.2. ÖNERİLER

Osman Balcıgil'in Biyografik Romanlarının Tahlili adlı bu çalışmanın, Türk edebiyatında eksik kalmış ve değeri tam olarak anlaşılamamış biyografik roman konusuna katkı sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca, çalışmanın sonraki dönemlerde yapılacak araştırmalara yeni bir bakış açısı kazandıracağı da öngörülmektedir. Bu doğrultuda, yapılacak olan yeni çalışmalarda kapsam daha geniş tutularak muhtelif eserlerden, dönemlerden, yazarlardan hareketle benzer çalışmalar yapılabilir.

Yapılacak olan yeni çalışmalarda, tek bir yazarın belirli eserleri yerine birden fazla yazarın aynı kişiyle ilgili biyografik romanları veya dönem romanları incelenebilir. Romanların muhtevassından hareketle, ilgili dönemlere dair toplumsal çıkarımlar yapılabilir. Biyografik romanlardan istifade edilerek farklı disiplinlere dair bulgulara erişilebilir.

6. KAYNAKLAR

- Adıyaman, M. (2023). Efemera ile Kent Kültürel Mirası Bağlamında Hakkâri Kartpostalları, *The Journal of Mesopotamian Studies*, 8 (3), s. 7-26.
- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Aktürel, T. (1984). Yaşam Öyküsü ya da Yapıt ile Yaşam Arasındaki Karmaşık İlişkiler *Milliyet Sanat Dergisi*, Yeni Dizi 88, 2-4.
- Akün, F. Ö. (1993). “Sehi”. İslam Ansiklopedisi, İstanbul: MEB Yayınları.
- Akyel, R. (2025). Biyografi; Sadece Bir Yaşam Öyküsü Değildir, Ötesi De Vardır. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29, Sayı 342/343/344 346-349.
- Ali, S. (2015). *Bütün Şiirleri*. (Haz. Atilla Özkırımlı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Anadol, Z. (1968). Suat Derviş'le Konuşma. *May Dergisi*, s. 15.
- Andı, F. (2013). *Roman ve Hayat*. İstanbul: Hat Yayınevi.
- Apaydın, M. (2002). Biyografik Roman Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi Üzerinde Bazı Dikkatler. *Hece Edebiyat Dergisi*, Yıl 6. Sayı 65\66\67 460-470.
- Ateş, Ö. F. & Arık, Ş. (2022). Sorunsalları, Tarihsel Gelişimi ve Temsilcileri Bağlamında Biyografi Teorisine Genel Bir Bakış. *YAZIT Kültür Bilimleri Dergisi*, 2(1), s. 130-153. <https://doi.org/10.29228/yazitdergisi.10>.
- Ateş, Ö. F. (2025). Bir Yaşamı Yazmanın Yollarını Aramak. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:6 Sayı 342/343/344 90-108.
- Avcı, Z. (1999). Her Yaşamöyküsünün Satır Aralarında Birkaç Roman Gizlenir. *Kitap-lık Edebiyat Dergisi*, Bahar, Sayı 36 194-201.
- Aydemir, Ş. S. (2018). *Suyu Arayan Adam*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aytaç, G. (1991). *Edebiyat Yazıları II*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Aytaç, G. (2016). *Genel Edebiyat Bilimi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Balcıgil, O. (2016a). *Ela Gözlü Pars Celile*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2016b). *Yeşil Mürekkep*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2022). *İpek Sabahlık*. İstanbul: Destek Yayınları.

- Balcıgil, O. (2023a). *Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2023b). *Kızıl Çengi*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2024a). *Ben Celile Nazım Hikmet'in Annesi*. İstanbul: Genç Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2024b). *Ben Sabahattin Ali*. İstanbul: Genç Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2024c). *Ben Suat Derviş*. İstanbul: Genç Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2024d). *Kurgu ile Gerçeğin Aşkı*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Balcıgil, O. (2025). *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Berthold, C. (2000). Stefan Zweig and His Literary Biographies (Ed. Teresa Tymieniecka). *The Origins of Life*, s. 219-226. https://doi.org/10.1007/978-94-011-4058-4_17.
- Belge, M. (2009). *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bellos, D. (1999). Yazınsal Yaşamöyküsü Yazarlığı Denen Beceriksiz Sanat. *Kitaplık Edebiyat Dergisi*, Bahar, Sayı 36, 179-187.
- Beyatlı, K. Y. (1970). *Edebiyata Dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Bezirci, A. (1974). *Sabahattin Ali Hayatı-Hikâyeleri-Romanları*. İstanbul: Oluş Yayınları.
- Bezirci, A. (1979). *Sabahattin Ali*. İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Bezirci, A. (1989). *Nâzım Hikmet Yaşamı, Eseri, Sanatı*. İstanbul: Amaç Yayıncılık.
- Bezirci, A. (1992). *Halk ve Sosyalizm için Kültür ve Edebiyat*. İstanbul: Yön Yayıncılık.
- Bingöl, U. (2019). *Modernizmden Postmodernizme Eleştiri Terimleri Sözlüğü*. Prof. Dr. Kemal Timur (Ed.), İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Brittin, N. A. (1940). "Stefan Zweig: Biographer and Teacher." *The Sewanee Review*, 48(2), s. 245-254.
- Boynukara, H. (1997). *Romanda Bakış Açısı ve Anlatılış*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Çıkla, S. (2002). Romanda Kurmaca ve Gerçeklik. *Hece Edebiyat Dergisi*, Yıl 6, Sayı 65/66/67 111-129.
- Collingwood, R. (1996). *Tarih Tasarımı*. (Çev. Doç. Dr. Kurtuluş Dinçer). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş-2 -Hikâye-Roman-Tiyatro-*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Çetin, M. (2012). *Biyografi Kitabı*. İstanbul: Biyografi Net Yayıncılık.
- Çetin, Z. (2023). Bir Fotoğraf: Afife Jale, *Kocaeli Şehir Gazetesi*.
- Çetindaş, D. (2016). *Türk Edebiyatında Biyografik Anlatı ve Romanlar*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Demiralp, O. (1999). Yaşamöyküsü Mezar Taşına Yazılır. *Kitap-lık Edebiyat Dergisi*, Bahar Sayı 36, 175-182.
- Doğramacıoğlu, H. (2017). Süleyman Nazif'in Kaleminden Namık Kemal. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(9), s. 104-117.
- Donuk, S. (2015). Âşık Çelebi'nin Arapça, Nev'izâde Atâyî'nin Türkçe Şakâiku'nnu'Mâniyye Zeylindeki Ortak Biyografilerin Mukayesesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(4). s. 1524-1560.
- Duruel, N. (1999). Şairin Hayatı Şiire Dahil. *Kitap-lık Edebiyat Dergisi*, Yaz, Sayı 37, 215-220.
- Dürder, B. (1971). *Roman Anlayışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Emecen, F. M. (1999). Osmanlı Kronikleri ve Biyografi. *İslam Araştırmaları Dergisi* (3), 83-90.
- Erdal, T. (2015). Sedat Veyis Örnek'in Öykülerinde "Mekân" Algısı. *Folklor/Edebiyat*, 21(82), 377-392.
- Fındıklı, E. B. (2019). Türkiye'de Cezaevi Mekanları, Edebiyat ve Çoklu Kronotoplar (1923-1953). *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Cilt /Volume: 14- Sayı /Issue: 28- s.321- 338.
- Forster, E. M. (2001). *Roman Sanatı*. (Çev. Ünal Aytür). İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Güneş, M. (2016). *Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları Roman, Hikâye ve Şiirlerinde Biyografik Unsurlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Gündüz, O. (2015). Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı* (Ed. Ramazan Korkmaz). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Gökpinar, B. (2015). *Müphem Bir Kadının Feminist Biyografi ile Kurgulanışı Ayşe Leman Karaosmanoğlu*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Hawthorn J. (2014). *Roman Analizi*. (Çev. Ufuk Köse, Özge Gümüş, Özcan Bayrak) İstanbul: Kesit Yayınları.
- Hüküm, M. (2025). Bir Düşünce Tarihi Okuması Olarak Entelektüel Biyografi. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29, 324/343/344 233-240.
- İsen, M. (2006). Şair Biyografileri: Tezkireler. *Türk Edebiyatı Tarihi 2* (Ed. Talat Sait Halman). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İsen, M. (2010). *Tezkireden Biyografiye*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Bilim Kitap Kirtasiye.
- Karabulut, M. (2017). Halide Edip Adıvar'ın Sinekli Bakkal Romanında Mekân. *Romanda Mekân* (Ed. Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. & Aksoy, Ö. (2012). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Koç, M. (2025). Biyografik Romana Yazar Penceresinden Bakmak. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29 Sayı: 342/343/344 44-54.
- Kolcu, H. & Yavaş, G. (2006). Bir Biyografik Roman Bozgunda Fetih Rüyası. *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl:35 Sayı:3 33-43.
- Korkmaz, Ramazan (1997), *Sabahattin Ali- İnsan ve Eser*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Korkmaz, R. (2007). Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan, "Romanda Mekânın Poetiği", (Ed. Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), s. 399-415. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, R. (2017). Romanda Mekânın Poetiği. *Romanda Mekân* (Ed. Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kutlu, Ş. (1987). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Lejeune, P. (1999). Özyaşamöyküsünde Yenilik Yapılabilir mi? (Çev. İhsan Batur). *Kitap-lık Edebiyat Dergisi*, Yaz, Sayı 37, 163-174.
- Levend, A. S. (1973). *Dil Üstüne*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Lukacs, G. (2003). *Roman Kuramı*. (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Metis Eleştiri.
- Macit, M. & Soldan, U. (2015). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

- Mengi, M. (2017). Sehî ve Latîfî Tezkirelerinde Biyografi ile Hikâye Birlikteliği. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(1), s. 43-55.
- Meriç, C. (2020). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Narlı, M. (2025). Biyografi Üzerine Kabuller- Sorgulamalar. *Hece Edebiyat Dergisi* *Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29, Sayı 342/343/344 s. 305-313.
- Necatigil, B. (1976). Dünya Kadın Yılında Suat Derviş Üzerine Notlar. (Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, s. 593). Atilla Özkırımlı, “Suat Derviş, Halkın mutluluğuna adanmış, halkının mutluluğu için savaştan bir kalem / Cumhuriyet gazetesi / 24 Temmuz Edebiyat Söyleşileri.
- Necatigil, B. (2016). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Okay, O. (2014). *Tarihin Üvey Evladı: Biyografi, Kâğıt Medeniyeti*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Okay, O. (2019). *Beşir Fuad: İlk Türk Pozitivist ve Natüralisti*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Öner, H. (2022). “Biyografik Romanda Kurgu”. *Romanın Kurgusu Kurgunun Romanı*, (Ed. M. Şahin Yavuzer, N. Yılmaz), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Öner, H. (2025). Biyografi: Türe Dair Kavramsal Bir Deneme. *Hece Edebiyat Dergisi* *Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29, Sayı: 342/343/344 s. 80-89.
- Öz, Ş. (2021). “Bir Tarih Türü Olarak Biyografi: Stefan Zweig Örneği.” *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(37), 1-36.
- Özcan, A. (2010). “Tabakat – Osmanlı Dönemi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 39, s. 299 – 301.
- Özdarıcı, Ö. (2022). “Sabahattin Ali’nin “Hasanboğuldu” Hikâyesindeki Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme”. *Karadeniz Araştırmaları*. XIX/75: 965-974.
- Özgüç, A. (2003). *Cahide, Peçete Kağıdındaki Anılar*. Ankara: Uçan Süpürge.
- Özgüç, A. (2008). *Türk Sinemasının Kadınları*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Özgül, K. M. (2002). Romanın Hikâyesi. *Hece Edebiyat Dergisi*, Yıl 6, Sayı 65/66/67 s. 7-15.
- Özkırımlı, A. (1984). Biyografi Türk Edebiyatında Gereken İlgiyi Görmemiştir. *Milliyet Sanat Dergisi*, Yeni Dizi 88, s. 11-12.

- Özmen, N. (2015). Biyografi Romanları Roman mı? *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, s. 205-236.
- Öztürk, Y. (2025). Biyografik Sorulara Muhatap Ararken. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29, Sayı 342/343/344 s. 7-17.
- Potto, V. (2017). “Hacı Murat: Biyografi Denemesi” (Hadji Murat: A Biographical Account). *Kafkasya Çalışmaları*, c. 2 S.4 s. 71-100. [doi:10.21488/jocas.300761](https://doi.org/10.21488/jocas.300761).
- Sağlık, Ş. (2002). Kurmaca Âlemin Kurmaca Sözcülerinden Romanda Zaman- Mekân- Tasvir. *Hece Edebiyat Dergisi*, Yıl 6, Sayı 65\66\67 s. 130-164.
- Sarkın, H. (2024). Nâzım Hikmet Merkezli Biyografik Romanlarda Yapı, Tema ve Anlatım. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Sazyek, H. (2015). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayıncılık.
- Scheuer, H. (1992). 70’li Yılların Biyografik Romanları Sanat ve Bilim. *Gündoğan Edebiyat*, Bahar, Sayı 2 s. 110-120.
- Sevinç, C. (2025). Türk Romanının “Biyografik Dönemeç”i: Biyografik Romanın Yükselişi ve Osman Balcıgil’in Biyografik Romanları. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29, Sayı 342/343/344 s. 144-161.
- Stevick, Philip (2004), *Roman Teorisi*, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), II. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sülker, K. (1987). *Nâzım Hikmet’in Gerçek Yaşamı 1902-1928*. İstanbul: Yalçın Yayınları.
- Süreya, C. (2004). *99 Yüz, İzdüşümler- Söz Senaryosu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s. 285-287.
- Taşdelen, V. (2006). Biyografi Ötekine Yolculuk. *Milli Eğitim Yayınları Dergisi*, Sayı 172, Güz, s. 8-12.
- Tekcan, R. (2004). “Sessiz Sedasız Yaşayanlar: Biyografide Kadın”, *Kadınlar Dile Düşünce, Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet*. (Der. Sibel Irzık, Jale Parla). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekin, M. (2002). Bir Kurgu Sorunu Olarak Bakış Açısı. *Hece Edebiyat Dergisi*, Yıl 6, Sayı 65\66\67 s. 164-174.
- Tanpınar, A. H. (2022). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Tökel, D. A. (1999). Buğdaya, Himmete ve Atletli Adam’a Dair. *Kafdağı*, Sayı 47, Ocak.
- Turan, G. (1999). Bir Yaşamın İçi Dışı. *Kitap-lık Edebiyat Dergisi*, Bahar, Sayı 36, s. 168-176.
- Uslu, A. (2023). Osman Balcıgil’in “Dante’nin İstanbul Cehennemi” Romanı: Yapısöküm Perspektifinden Bir Çözümleme. *Filoloji Alanında Uluslararası Araştırmalar VI*, s. 57-95.
- Uslucan, F. (2025). Biyografik Roman, Biyografiyle Roman Arasında- Bazen Romana Bazen Biyografiye Yakın. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29 Sayı: 342/343/344, s. 55-70.
- Uysal, F. (2025). Biyografik Şiir ve Şiir Biyografi İlişkisi. *Hece Edebiyat Dergisi Biyografi Özel Sayısı*, Yıl:29 Sayı: 342/343/344, s.175-184.
- Veli, O. (2025). *Yalnız Seni Arıyorum Nahit Hanım’a Mektuplar*. (Ed. Murat Yalçın). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yemez, Ö. (2023). Bir (Oto)Biyografi Yazarı Olarak Stefan Zweig. *Fenerbahçe University Journal of Social Sciences*, 3(2), s. 312-316.
- Yücel, T. (2005). *Yazın Gene Yazın*. İstanbul: Can Yayınları.
- Zavotçu, G. (2009). *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı.

7. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- URL-1 Kimdir? <https://www.osmanbalcigil.net/oezgecmis> adresinden 02 Ağustos 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-2 Özkaya, O. (2022). Afife Jale (1902-1941). Atatürk Ansiklopedisi. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/afife-jale-1902-1941/?pdf=5026> adresinden 06 Nisan 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-3 Balcıgil, O. (2024). Aydın Kadının Varolma Savaşı. <https://www.osmanbalcigil.net/post/aydin-kadinin-varolma-sava%C5%9Fi> adresinden 12 Nisan 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-4 Bursa Cezaevi'nde Nâzım, Celile Hanım,1944. (Resim 1) <https://www.darulatika.com.tr/blog/5787/celile-uguraldim-hikmet-1883-1956> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-5 Grev gününden bir fotoğraf. (Resim 2) <https://www.soylentidergi.com/sessiz-sedasiz-bir-ask-hikayesi-sessiz-gemi/> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-6 Nü, Celile Hanım, (Resim 3) <https://www.besiktas.com.tr/kultur/turk-resim-sanatinin-onde-gelen-kadin-ressamlari/8698> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-7 Celile Hikmet, Köylü Kadınlar Aşında, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 67 x 82 cm, 1952(Resim 4) <https://www.onlinemuzayede.com/urun/5616340/celile-hikmet-koylu-kadinlar-asinda> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-8 Celile Hanım'ın 1931 yılında yaptığı oğlu Nâzım Hikmet'in portresi. "Benim gözümle oğlum." (Resim 5) <https://bizimcagedebiyat.com/ressam-celile-hanim/> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-9 Sabahattin Ali'nin Sinop Cezaevi'nde kaldığı koğuştan görünüm. (Resim 6) https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabahattin_Ali adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-10 Sabahattin Ali'nin imzası. (Resim 7) https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabahattin_Ali adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.

- URL-12 (Resim 8) 11 Ağustos 1947 Tarihli Ulus Gazetesi Haberi. [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-\(1907-1948\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-(1907-1948)) 05 Kasım 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-13 (Resim 9) 13 Ocak 1949 Tarihli Akşam Gazetesi Haberi. [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-\(1907-1948\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/197/Sabahattin-Ali-(1907-1948)) 05 Kasım 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-14 Suat Derviş'in *Cumhuriyet* gazetesinde 23 Ağustos- 3 Eylül 1935 tarihleri arasında yayımlanan dört röportajı. (Resim 10) <https://www.k24kitap.org/aile-yili-kirilamayan-donguler-ve-suat-dervisin-zamansiz-roportajlari-5432> adresinden 27 Kasım 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL- 15 Suat Derviş, "Dünya Feminizminin Lideri Öldü", *Foto Magazin*, 1 Aralık 1938, s. 22-26. (Resim 11) <https://www.k24kitap.org/aile-yili-kirilamayan-donguler-ve-suat-dervisin-zamansiz-roportajlari-5432> adresinden 27 Kasım 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-16 Hastanenin cenaze töreni yapılması konusundaki görüşmelerine rağmen şehir tiyatrolarından görevlendirilen iki oyuncu ve çelenk dışında kimse bulunmadığından cenaze işlemleri de hastane idaresi tarafından gerçekleştirilmiştir. (Resim 12) <https://www.kocaelisehirgazetesi.com/makale/13860225/zafer-cetin/bir-fotograf-afife-jale> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-17 Darülbeyaz'a ilk kız öğrenciler alındı. 10.11.1918 Öğrencilerin adları: Bedire, Memduha, Beyza, Refika ve Afife (Jale). Fotoğraf- açılış programıdır. (Resim 13) <https://tr.pinterest.com/pin/143341200627763645/> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-18 Batakli Damın Kızı, Aysel Filminden Kareler 1934. (Resim 14) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1981629> Yıldırım, Y. (2021) *Tarihsel Süreç İçinde Türk Sinemasında Kadın (1920-1990)*, *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-19 Cahide Sonku ile Zeki Müren'in başrollerini paylaştığı 1953 yapımı "Beklenen Şarkı"(Resim 15) <https://bianet.org/haber/basrollerde-cahide-sonku-ve-zeki-muren-beklenen-sarki-restore-ediliyor-258143> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.

- URL-20 Cahide Sonku “Perde ve Sahne” dergisinin kapağında (1941). (Resim 16) <https://yuzyillikask.istanbulmodern.org/tr/sergiyi-kesfet/seyirciyi-sinemaya-kim-davet-eder/1>, adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-21 Bir hastane odasında objektife umursamazca, adeta tükürürcesine bakan Cahide Sonku. Yanında kendisini ziyarete gelen Gönül Ülkü, Gazanfer Özcan, Filiz Akın, Adile Naşit. (Resim 17) <https://tiyatrodergisi.com.tr/milyonlarin-cahidesi-kizil-cengi/> adresinden 18 Aralık 2024 tarihinde edinilmiştir.
- URL-22 Orhan Veli’nin Nahit Gelenbevi Fıratlı Damar’a yazdığı aşk mektupları çekmecelerden kitap raflarına çıkıyor. *Yalnız Seni Arıyorum* adıyla derlenen kitap, yetmiş yıldır edebiyat ortamlarında konuşulan bir aşkın belgelerini edebiyat tarihine armağan ediyor. (Resim 18) <https://web.archive.org/web/20140203151232/http://literalaffairs.com/2014/02/03/yalniz-seni-arıyorum-orhan-veliden-nahit-hanima-mektuplar/> adresinden 29 Nisan 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-23 Orhan Veli ve Nahit Hanım. (Resim 19) <https://www.aydinlik.com.tr/haber/nahit-hanimin-orhan-veliye-son-mektubu-bir-de-sevgilim-vardir-pek-muteber-420393> adresinden 29 Nisan 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-24 Oral, Z. (2002). Nahit Hanım Artık Şiirlerde Yaşıyor. <http://www.zeyneporal.com/yazilar/2002/nahit.htm> adresinden 29 Nisan 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-25 Çelik, P. & Kılıç, A. (2000). Tüm Şairlerin Aşkı. <https://web.archive.org/web/20041102104518/http://www.radikal.com.tr/2000/10/22/turkiye/01tum.shtml> adresinden 29 Nisan 2025 tarihinde edinilmiştir.
- URL-26 Denizmen, F. (2025). Edebiyat Dünyasında Dostluğu, Aşıkları, Zarafeti ve Sanata Düşkünlüğü ile Tanınan Nahit Hanım. <https://www.paradurumu.com/kultur-sanat/edebiyat-dunyasinda-dostlugu-asiklari-zarafeti-ve-sanata-duskunlugu-ile-taninan-nahit-hanim-31792> adresinden 29 Nisan 2025 tarihinde edinilmiştir.

EK 7: RÖPORTAJ

Biyografik romanlarının içeriği hakkında, birinci ağızdan bilgiler almak amacıyla Osman Balcıgil ile 3 Mart 2025 tarihinde saat 15.00'de İstanbul'da röportaj yapılmıştır. Hem yazma serüveni hem de kitapları hakkında sorulan sorular ve soruların cevapları aşağıdadır:

B. BOLULU DEMİR: Osman Bey, beni evinizde misafir edip röportaj teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Çok naziksiniz. Sorularımı sormaya başlıyorum. Öncelikle, yazdığınız ilk biyografik roman olan *Ela Gözlü Pars Celile* adlı kitabınızdan başlamak istiyorum. Kitapta geçen Celile Hanım'ın mektup arkadaşı olan Marcel, kurgulanmış bir karakter midir?

O. BALCIGİL: Evet, Marcel kurgulanmış bir karakter. Bunu bana daha önce de bir kitap kulübü toplantısında sordular. Bir yöntem olarak, kendi içini döktüğü iç sesi olsun istedim. Marcel, aslında Celile Hanım'ın iç sesidir.

B. BOLULU DEMİR: Karakterin ismini Marcel koymanızın özel bir sebebi var mı?

O. BALCIGİL: Celile Hanım'ın bir Fransa macerası var. Fransızca biliyor. Biraz da oralara değinmek amacıyla Marcel koydum.

B. BOLULU DEMİR: Celile Hanım'ın Marcel ile konuşmalarında geçen bazı noktalarda, okuyucu Marcel'i gerçekte var olmuş biri sanıyorken bazı noktalarda bu karakter kurgu olabilir mi diye düşünmüyor değil. Bu ayrımı çok güzel yakalamışsınız. Okuyucu, okurken sorguluyor da.

O. BALCIGİL: Evet, bir taraftan gerçekçi olsun da istiyorsun. Nihayetinde biyografi de yazıyorsun bir noktada ama meseleyi iyi anlatabilmem için karakter yaratmaktan da çekinmiyorum. Celile Hanım, Marcel'e mektup yazıyor ve şehrinin işgal edilmiş olması nasıl bir duygu bilemezsin, diyor. Ben eminim, Celile Hanım aynen böyle düşünmüştür.

B. BOLULU DEMİR: Celile Hanım ile Mehmet Nâzım Paşa arasında geçen sohbetlere, siz kendi düşüncelerinizden eklemeler yaptınız mı?

O. BALCIGİL: Evet, tabii ki. Ben o sırada o odada değildim. Mehmet Nâzım Paşa, yüksek kalitede ve vatanını seven bir adam. O dönemin aydınını kafamda canlandırdığım zaman şöyle düşünmüştür, diye düşünüyorsun. Kendini onların yerine koyuyorsun. Benim hep kaçacak bir nokta var. Ben nihayetinde bir roman yazıyorum. Biyografi yazmıyorum.

B. BOLULU DEMİR: Kitaplarınız sarmal bir düzende ilerliyor gibi. Öyle mi? Bunu bilerek mi yaptınız? Celile Hanım ve Nâzım Hikmet, onlarla bağlantılı Sabahattin Ali, yine Suat Derviş, o dönemlerle bağlantılı Afife Jale, tiyatrodan devam ederek Cahide Sonku. Sırasıyla tüm kişiler ve dönem öğreniliyor.

O. BALCIGİL: Ben, şunu yapmaya çalışıyorum. Son yüz elli yılın Türkiye'sini anlamaya çalışıyorum çünkü bu ülke nereye gidecek onu merak ediyorum. Anlamaya çalışıyorum. Ve ne anlıyorsam onu anlatmaya çalışıyorum. Nihayetinde bazı kırılma noktaları ve önemli insanlar var. İnsanlar, benim kitaplarımı okudukları zaman anlaşıyor istiyorum. Kırılma noktalarından hareketle bir şeyleri daha kolay anlatabileceğimi düşünüyorum. Beni ilgilendiren Cahide Hanım'ın çok güzel olması değil arkasındaki toplumsal mozaik, karmaşa. Onu çözmek istiyorum. Dedğiniz gibi hepsi birbirini tamamlıyor. Ben öyle olsun istiyorum. Pür tarih metni yazsam kimse okumazdı.

B. BOLULU DEMİR: *Ela Gözlü Pars Celile* romanını okuduktan sonra bir okuyucu ve bir kadın olarak Yahya Kemal'e karşı içimde bir nefret duygusu uyandı. Siz, ne düşünüyorsunuz bu konuda?

O. BALCIGİL: (Gülüyor.) Bütün kadın okurlarımdan aynı dönütü aldım. Herkes aynı şeyi söylüyor.

B. BOLULU DEMİR: Bütün kitaplarınızda mutlaka bir Nâzım Hikmet var. Ya hayatı ya ismi ya da eserleri. Nâzım Hikmet'i çok mu seviyorsunuz?

O. BALCIGİL: Evet, Nâzım Hikmet'i çok seviyorum.

B. BOLULU DEMİR: Çocuklar için yazdığınız romanlarda, özellikle *Nâzım Hikmet'in Annesi Celile Hanım* adlı kitabınızda anlatılan kişi Celile Hanım değil de biraz Nâzım Hikmet olmuş gibi. Bunun bir sebebi var mı?

O. BALCIGİL: Evet, çocuklar için yazdığım o kitapta gönül meselelerine çok girmemeye çalıştım. Yahya Kemal ile olan aşkı ve hayal kırıklığını bu yaştaki çocuklara

okutmak istemedim. Dolayısıyla söylediğiniz gibi Celile Hanım'dan ziyade konu Nâzım Hikmet'e kaydı biraz.

B. BOLULU DEMİR: Nâzım Hikmet'in kardeşi Samiye Hanım da biraz arka planda kalmış gibi hissettim. Arka planda bıraktınız mı?

O. BALCIGİL: Evet, hakikatten arka planda bir kadın ama. Öne çıkan bir durumu yok. Bana soruyorlar onu. Niye *Ela Gözlü Pars Celile* kitabında Nâzım'a bu kadar yer verdin de Samiye'ye yer vermedin diye. Ama onun yeri, o kadar. Eşitlemeye çalışmam.

B. BOLULU DEMİR: *Yeşil Mürekkep* kitabına gelmek istiyorum. Kitapta benim dikkatimi çeken şeylerden biri, Sabahattin Ali'nin Anadolu hakkındaki yorumları. Konya'ya tayini çıkan Sabahattin Ali'nin '*Bir Kadın Dalaveresi*' başlıklı yazısında Anadolu'yu eleştirdiği kısımlar mevcuttur. Romanda bu duruma kızmış gibisiniz. Gerçekten kızdınız mı? Ne düşünüyorsunuz?

O. BALCIGİL: Sabahattin Ali'ye kızmıyorum. Dünya görüşü olarak insanların içinde bulundukları durumun sorumlusunun kendileri olmadıklarını düşünüyorum. Orada aşırı muhafazakârlık hâkimse onlara kızmamak gerektiğini düşünüyorum. Sorumlusu onlar değil. Çok büyük bir resmin parçası onlar. Onlara yüklenmek yerine siyasal sistem, ekonomik durumlara yüklenmek lazım. Ama Sabahattin Ali'yi mazur görmüyorum. Halka yüklenmek çok doğru gelmiyor bana bu noktada.

B. BOLULU DEMİR: *İpek Sabahlık* kitabına baktığımız zaman sizinle meslektaş olduğu için Suat Derviş'e kendinizi daha yakın hissettiniz mi?

O. BALCIGİL: Ben, Suat Derviş'i tanıyordum mesleğimden dolayı. Kişisel olarak tanışmadım ama abilerimden ablalarımın duyduğu kadarıyla hep biliyordum. Hem de büyük bir haksızlık yapıldığını düşünüyordum. Dolayısıyla benim bir gün Suat Derviş'i yazmam lazım diye düşünüyordum. Celile Hanım ve Sabahattin Ali kitapları çok satılınca ben, şımardım. Özel ilgi alanıma da giriyor ve Suat Hanım üzerinden o dönemleri çok iyi anlatabilirim diye düşündüm.

B. BOLULU DEMİR: *İpek Sabahlık* kitabında geçen 'Bir aydın, bir gazeteci böylesine kritik bir konuda taraf olmayacak da ne yapacak?' cümlesi sizin düşünceleriniz değil mi? Kendi yorumlarınızı ekler misiniz kitaplarınıza?

O. BALCIGİL: Bana bunu bazıları söylüyorlar ve soruyorlar. Çok tarafsınız ama Osman Bey, diyorlar. Evet, taraflıyım. Yazar olduğum için bence taraf olmam lazım. Ben,

tüm duygu ve düşünceleri gösteren yazarlardanım. Biz, tavrımızı göstermeyeceksek yazar olmamızın anlamı nedir ki?

B. BOLULU DEMİR: *Ben Suat Derviş* adlı kitabınızda aşk hikâyelerine ve siyasi kısımlara yer vermemişsiniz ya da çok az yer vermişsiniz. Bu durum, yine çocuklar için yaptığınız bir şey mi?

O. BALCIGİL: Evet, çocukları çok fazla ilgilendiren durumlar değil. O yaştaki çocukları boğmanızın bir anlamı yok. Böyle büyük bir adam ya da kadın yaşadı. Sadece, haberdar olsunlar istedim.

B. BOLULU DEMİR: *Ela Gözlü Pars Celile* adlı kitabında zaman akışları farklı. Galata Köprüsü'ne çıkışı ve grev yapışı bir de bunun yanında geçmişte kendi yaşadığı hayat şeklinde iki farklı zaman var. Bu zaman akışlarını yapma sebebiniz nedir?

O. BALCIGİL: Zaman akışını bir önlem olarak kullanıyorum bazen. Nasıl anlatabilirim romanı diye düşünüyorum.

B. BOLULU DEMİR: *Kızıl Çengi* adlı romanda da bir karakter var. Cevdet Merter adlı kişi, kurgu mu gerçek mi?

O. BALCIGİL: Evet, ben kurguladım. Onun anlattığı olayları aslında ben anlatıyorum. Ara ara çıkıyor sahneye. Roman akıp giderken araya girme işini seviyorum. *Kızıl Çengi* için de *Perde ve Sahne* dergisinde çalışan biri lazımdı. Böyle bir adam yok esasen ama böyle biri lazımdı. Aynı zamanda aşk durumunu da anlatmış oldum. Kitabın içinde mutlaka aşk, tarih olsun istiyorum. Bu, bir yazar tercihi.

B. BOLULU DEMİR: Kitaplarınızın ismini siz mi koyuyorsunuz? Özellikle belirli tercihleriniz oldu mu?

O. BALCIGİL: Yayınevi ile ortak karar veriyoruz. Bazıları onların fikirleri bazıları benim fikirlerim oluyor. *Ela Gözlü Pars Celile* 'yi, *Yeşil Mürekkep* 'i, *İpek Sabahlık* 'ı ve *Kızıl Çengi* 'yi ben buldum.

B. BOLULU DEMİR: Kitaplarınızda yer alan bazı nesnel bilgilerden ev adresleri, mekân isimleri, konumlar bunların hepsi doğru bilgiler değil mi? Bu bilgileri araştırırken zorlandınız mı?

O. BALCIGİL: Evet, hepsi doğru. Öyle olmasa yazmam zaten. Yazdıklarım ya romandır ya biyografi ben onu belli ediyordumdur kitapta. Bazılarını bulurken çok zorlandım ama bazılarını da hemen buldum. Duruma bağlı biraz.

B. BOLULU DEMİR: Beş biyografik romanınız var. Biyografisini anlattığınız kişilerin dördü kadın biri erkek. Nasıl seçim yaptınız?

O. BALCIGİL: Nasıl oldu ben de bilmiyorum. Öncelikle erkeklerle ilgili yazılmış şeyler çok fazla. Nâzım Hikmet'i de anlattım gerçi ama *Putlar Yıkılırken* bir dönem romanı, biyografik roman değil. Kadınları daha çok okuyorlar ve kadınlar daha çok hak ediyorlar. Erkekler arasında bu dünyada Suat Derviş olmak kolay değil. Bir nebze de olsa kadınlar için bir şey yapmış olmak istiyorum. Keşke, ben Sabahattin Ali'yi yazmasaydım da tam kadın külliyatı olurdu. (Gülüyor.)

B. BOLULU DEMİR: Ekonomi mezunusunuz değil mi? Edebiyata karşı ilginiz nereden geliyor?

O. BALCIGİL: Evet, ben ekonomi okurken ekonomiden nefret ettim. Ortaokuldan beri okumayı seviyorum. Babaannem elinde sopayla okuturdu bizi. Birikim Yayınları'nı yönetmeye başladım. Dolayısıyla kitaplarla uğraşmaya başladım. Sonra gazeteci oldum.

B. BOLULU DEMİR: Yazılarınızı yazarken kendinize bir otosansür uyguluyor musunuz?

O. BALCIGİL: Ben, öyle bir şey olursa yazmamayı tercih ederim. Kim ne der diye düşünemem. Kitap yazan ve aydın insanların asla böyle bir şey yapmamaları taraftarıyım.

B. BOLULU DEMİR: Gençler için yazılan biyografik romanlar serinizden sadece üç kitabınız var. Bu serinin devamını getirmeyi düşünüyor musunuz?

O. BALCIGİL: Yayınevi çok sıcak bakmıyor. Bence de devam edilebilir. Birkaç haftamı alıyor bu tarz kitaplar. Ama istek ve arzu doğrultusunda olumlu bir dönüt yok. İlk yayınevi istedi aslında ama devamı gelmedi.

B. BOLULU DEMİR: Son sorum, kitaplarınız dışında genel sorulabilecek bir soru olsun. Yazma serüveniniz nasıl başladı?

O. BALCIGİL: Ezoterik tarzı kitaplar yazarken yayınevinde konuşuyoruz. Benim kitaplarım neden satmıyor, diye sürekli soruyorum. İnsanların ilgisini çeken kitaplar yazmam gerektiğini söylediler. Celile'yi yazmamı istediler. Bu da benim çok hoşuma gitti. Kitabı yazdım ve yayınevime gönderdim. *Ela Gözlü Pars Celile* adlı romanım çok satınca

biyografik roman tarzında yazmaya devam ettim. Sonra üstüme yapıştı. Biyografik roman yazarı oldum. (Gülüyor.)

B. BOLULU DEMİR: Kitapların dış kapağındaki resimleri siz mi seçiyorsunuz?

O. BALCIGİL: Resimlerin hepsine yayınevi karar veriyor. Bazen içerikle uyuşmayan resimler koyulabiliyor onları düzeltiyorum ama genel olarak yayınevinin kararı oluyor.

B. BOLULU DEMİR: Osman Bey, sorularım bu kadardı. Beni davet ettiğiniz ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Tezim yayınlandığı zaman bir örneğini de size elden teslim etmek isterim. O zaman, yine tekrardan görüşürüz inşallah.

O. BALCIGİL: Heyecanla bekliyorum tezini. Ben teşekkür ederim.

Osman Balcıgil'in Biyografik Romanlarının Tahlili adlı tez çalışmasında beş biyografik roman incelenmiş ve romanlar hakkında Osman Balcıgil ile röportaj yapılmıştır. 17 Nisan 2025 tarihinde Osman Balcıgil'in *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı altıncı biyografik romanı yayınlanmıştır. Bununla birlikte Osman Balcıgil ile 21 Temmuz 2025 tarihinde Gelibolu'da ikinci bir röportaj daha yapılmış ve sadece altıncı biyografik romanı ile ilgili sorular sorulmuştur. Sorulan sorular ve cevapları aşağıya yazılmıştır:

B. BOLULU DEMİR: Yeniden merhaba Osman Bey. İkinci bir röportaj teklifimi kabul ettiğiniz için tekrardan teşekkür ediyorum. Bugün yalnızca son çıkardığınız ve aynı zamanda altıncı biyografik romanınız olan *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı kitabınızla ilgili sorularım olacak. Sorularıma başlıyorum. Öncelikle kitapta geçen Nahit Hanım'ın arkadaşı Nermin Hanım ve eşi Kâmil Bey kurguladığınız roman karakterleri mi?

O. BALCIGİL: Rica ederim ne demek. Evet karakterlerin ikisi de kurgu. Kâmil Bey'in mimar olmasını özellikle seçtim. Ankara'nın mimarisini anlatabilmek açısından ve Köy Enstitüleri meselesini de daha iyi izah edebilmek amacıyla seçtim. Nermin Hanım da kurgu. Yakın birinin anlatması daha iyi olur diye düşündüm. Kendi kendine de anlatabilirdi ya da ben anlatabilirdim ama arkadaş dayanışması, o dönemin iki genç çocuğunun karşılıklı konuşmaları daha etkili diye düşündüm.

B. BOLULU DEMİR: Anladım. Romanın içinde Kâmil Bey, özellikle düşünceleriyle çok ön planda. Sürekli zıt fikirler yürütmenin peşindeymiş gibi hissettiriyor. Bu durumu planlayarak mı yaptınız?

O. BALCIGİL: Evet, roman çok boyutlu olsun istedim. Bir tarafta Mustafa Kemal Atatürk ve ona gönül verenler diğer taraftan CHP'nin içindeki yobazlar yani gönülleri ağalık sisteminde kalmış olanlar. Ama hikâye bu kadar değil. O dönemde sosyalistler de var. Onların da kendilerine özgü dünya görüşleri var. Fikirleriyle de etkiliyor. Bunların da bir şekilde dile getirilmesi gerekiyordu. Bu yüzden Kâmil'i bir zıt karakter olarak yarattım. Başka bir katman gibi düşünün.

B. BOLULU DEMİR: Bir sonraki romanınız da yine bir biyografik roman mı olacak?

O. BALCIGİL: Bir sonraki romanım biyografik roman değil. Sen de rahat edebilirsin. (Gülüyor.) Henüz karar vermedim dönem romanı da olabilir. Ama yine bu dönemlerden bahsetmek istiyorum. Cumhuriyet'in ilk yılları ve sonrası. Eksik kalmış bir

mesele olduğunu düşünüyorum çünkü. Sadece tarih boyutuyla değil ekonomi, sanat her şey var. Dolayısıyla bir eksiklik giderilsin istiyorum. İşe yarar bir şeyler yapmak istiyorum.

B. BOLULU DEMİR: Anladım. Romanınızda Köy Enstitüleri ile ilgili birçok yerde sanki size ait Kâmil Bey'in ağzından yapılmış düşünceler ve yorumlar var. Romana dâhil olmaktan çekinmiyorsunuz değil mi?

O. BALCIGİL: Çekinmiyorum. Ben, böyle tarafsız olmak gibi laflara çok kıızıyorum. Romancı tarafsız olmaz. Asıl romancı taraf olmalıdır. Bir tarafta padişahlık yıkılmış yeni bir Cumhuriyet kurulmuş. Bu noktada romancı, ileri giden düşüncüyü savunmalıdır. İnsan hakları, kadın hakları gibi durumları romancı desteklemelidir. Bu, romancının görevidir. Toplumla direkt temas kurma imkânı olan herkesin yapması gereken bir şey bu.

B. BOLULU DEMİR: Nahit Hanım'ı yazmanızın özel bir sebebi var mı?

O. BALCIGİL: Var tabi. Bir kere Cumhuriyet'in Ankara'sını anlatmak istiyordum ve bunu edebiyat üzerinden yapmak istiyordum. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Tercüme dergileri bunları nasıl anlatırım diye düşünmüştüm. Nahit Hanım, bana denk düştü onun üzerinden daha iyi anlatırım diye düşündüm.

B. BOLULU DEMİR: Bundan sonra yazacağınız biyografik romanlarınızda karakterler hep kadın mı olacak? Böyle bir düşünceniz var mı?

O. BALCIGİL: Kadın ya da erkek diye bir düşüncem yok. Okunabilir şeyler yazmak istiyorum, kitaplarımın raflarda tozlanmasını istemiyorum. Kitaplarımın içinde bir kere aşk olsun istiyorum. Gündelik hayatın en önemli meselelerinden biri. Öteki taraftan macera da olsun istiyorum.

B. BOLULU DEMİR: Kadınlardan bahsetmişken Nahit Hanım, bana çok cesur gelmedi. Gerçekten öyle mi? Bir okuyucu olarak Celile Hanım'da olan cesareti Nahit Hanım'da göremedim.

O. BALCIGİL: Orada yazmaya çalıştım ama Nahit Hanım, kocasını da çok fazla hırpalamak istemiyor kocası çok iyi bir adam. Bu, benim okuduklarımdan anladığım. Ben Orhan'ı seviyorum haydi yolları ayıralım, demiyor. Ama o dönemin Ankara'sında Halil Bey bu durumu mutlaka duymuştur ama neden aktif bir rol oynamadı bilmiyoruz.

B. BOLULU DEMİR: Nahit Hanım ve onun gibi kadınlar için Cumhuriyet'in ilk kadın öğretmenleri olmak hem zor hem de gurur verici bir durum. Sizce, bizim dönemimizin öğretmenleri de Nahit Hanım gibi idealist mi?

O. BALCIGİL: Çok fazla öğretmenle karşılaşıyorum. Hakikatten hepsi öyle. Nahit Hanım gibi hepsi idealist öğretmenler. Umudu asla yitirmemek gerekiyor.

B. BOLULU DEMİR: Nahit Hanım'ın Cumhuriyet'in yeni öğretmenlerinden biri olması ile yeni kurulan Cumhuriyet ile birlikte gelen yenilikler birbiriyle paralellik kurmuş gibi duruyor. Kitaplarınız, hep umut dolu. Kitaplarım gençler için umut ışığı olsun diye bir amacınız var mı?

O. BALCIGİL: Ben, bütün kitaplarımı yazarken bunu öncelik olarak alıyorum. Bir olay veya karakterlerden feyz alabilir insanlar. Roman, böyle bir şey. Nahit Hanım meselesinde şöyle bir şey var: İnsanların Kemalist ideolojinin ne olduğunu anlamalarını istiyorum. Ankara'da yeni bir medeniyet oluşturma süreci var. Bunu anlamalarını istedim.

B. BOLULU DEMİR: *Cumhuriyet Gibi Bir Kadın Nahit Hanım* adlı romanı yazarken araştırma süreciniz nasıl geçti? Okuduktan sonra mı kurgu geliyor?

O. BALCIGİL: *Tercüme* dergilerinin hepsini okudum bir kere. Köy Enstitüleri bilmediğim bir konu değildi ama bir daha tekrardan okudum. Bir şeye karar verdiğim zaman ilk yaptığım iş, okumak. Baştan hikâye böyle gelişecek, karakterler şunlar olacak diye kafamda bir düşünceyle başlıyorum ama bazen yol üstünde olaylar ve karakterler değişebiliyor.

B. BOLULU DEMİR: Dönemin kadınları, aşk konusunda daha cesurlar. Siz, ne düşünüyorsunuz?

O. BALCIGİL: Kadınlar cesur evet fakat dönemin erkek yazarlarında bir sıkıntı var. Sadık olma konusunda sıkıntıları var. Necip Fazıl da öyle Orhan Veli de öyle. Sıkıntıları var.

B. BOLULU DEMİR: Türk edebiyatında son dönemde biyografik roman konusunda öne çıka isimlerden biri olduğunuzu düşünüyorum. Bu konuda sizin düşünceleriniz neler?

O. BALCIGİL: Teşekkür ederim. Bu alanda bir eksiklik vardı özellikle bunu gördüm ve bu alanda çalışıyorum. Dünya kadar güzel yazar var yine de havaya girmek istemem.

B. BOLULU DEMİR: Biyografik romanın sınırlarının keskin olmayışı sizin için bir rahatlık mı?

O. BALCIGİL: İki tarafı keskin bir kılıç bu. Biraz sırat köprüsünün üstünde yürümek gibi. Çünkü bir karakter var ve bu karakter yaşamış biri. Dolasıyla kafanıza gelen her şeyi yapamazsınız. Olmamış bir şeyi yazamazsınız. Daha iyi ya da daha kötü gösteremezsiniz. Gerçeklikten sapmaya yol açar. Tarihçi kadar dikkatli olmalı romancı. Ama yine de şöyle bir avantajı var, istediğiniz kadarını yazabilirsiniz. Nahit Hanım'ın romanını yirmi yaşındayken başlattım. Orhan Veli ile olan kısımda bitirdim. Sonra kırk sene daha yaşıyor Nahit Hanım ama anlatmadım. Gerisi beni ilgilendirmiyordu. Beni anlattığım kısımlar, ilgilendiriyor. Ankara faslı beni ilgilendiriyor.

B. BOLULU DEMİR: Çok güzel açıkladınız. Biyografik romanın dayandığı temeli ve biyografik romanlardaki ana fikri özet bir şekilde anlattınız. Çok teşekkür ediyorum. Hem davetiniz için hem de cevaplarınız için ayrıca çok teşekkür ediyorum.

O. BALCIGİL: Rica ederim. Tezinin bitmesini ve tezini okumayı heyecanla bekliyorum.

B. BOLULU DEMİR: Umarım, en kısa sürede tezimle birlikte görüşürüz.

